

EPISTOLA XXVII.

Quæ est Petri Venerabilis abbatis Cluniacensis ad domini Innocentium II papam, pro Pëtro Abælardo.

Magister Petrus, etc. *Vide inter epistolas Petri Venerabilis, Patrologiæ t. CLXXXIX, col. 305.*

EPISTOLA XXVIII.

Quæ est ejusdem Petri Venerabilis ad Helloissam Paracleti abbatissam. Acceptis litteris charitatis tuæ (76'), etc. *Vide ubi supra, col. 347.*

EPISTOLA XXIX.

Quæ est Helloissæ ad Petrum Venerabilem: Visitante nos Dei misericordia, etc. *Vide ubi supra, col. 427.*

EPISTOLA XXX.

Quæ est Petri Venerabilis ad Helloissam. Gavisus sum, etc. *Vide ibid., col. 428.*

(76') Hæ littere non exstant.

PETRI ABÆLARDI

OPERUM PARS SECUNDA. -- SERMONES

ET

OPUSCULA ASCETICA.

SERMONES

AD VIRGINES PARACLITENSES IN ORATORIO EJUS CONSTITUTAS.

(Opp. Petri Abælardi. Paris, 1616, p. 779. — Sermonem in Natali SS. Innocentium (serm. 34) nobis suppeditavit codex in cœnobio S. Mariæ ad Eremitas Einsidelnensi asservatus, quem nobiscum perhumaniter communicavit reverendissimus abbas Hænnicus. Codex membranaceus est, in-folio minori, sæculo, ut videtur, duodecimo scriptus. Continet Abælardi *Sic et non* et sermones quinque: *In Natali Domini; De S. Stephano; De sancto Joanne; De SS. Innocentibus; De Epiphania*. Sermonem in Natali Innocentium ex eodem codice jam publici juris fecerat D. Victor. Cousin, opp. Abælardi, p. 392. — Sermo de laude S. Sthephani protomartyris (serm. 32), qui in editione anni 1616 inter epistolas Abælardi sed minus integer legitur (p. 263), locum opportuniorum inter sermones obtinet prodiitque auctior ex codice supra laudato. Reliqui ordine potiori donantur. Edit. Paris.)

EPISTOLA AD HELOISSAM.

Libello quodam hymnorum vel sequentiarum a me nuper precibus tuis consummato, veneranda in Christo et amanda soror Helloissa, nonnulla insuper opuscula sermonum, juxta petitionem tuam, tam tibi quam spiritalibus filiabus tuis in oratorio nostro congregatis, scribere præter consuetudinem nostram utcunq; maturavi. Plus quippe lectioni quam sermoni deditus, expositionis insisto planitiem, non eloquentiæ compositionem: sensum literæ, non ornatum rhetoricæ. Ac fortasse pura minus quam ornata locutio quanto planior fuerit, tanto simplicium intelligentiæ commodior erit; et pro qualitate auditorum ipsa inculti sermonis rusticitas quædam erit ornatus urbanitas, et quoddam condimentum saporis parvularum intelligentia facilis. In his autem scribendis seu disponendis ordinem festivitatum tenens, ab ipso nostræ redemptionis exordio sum exorsus. Vale in Domino, ejus ancilla, mihi quondam in sæculo chara, nunc in Christo charissima: in carne tunc uxor, nunc in spiritu soror, atque in professione sacri propositi consors.

SERMO PRIMUS

IN ANNUNTIATIONE BEATÆ VIRGINIS Mariæ.

Exordium nostræ redemptionis, hodiernus est conceptus Dominicæ matris. Conceptit Dominum femina, ut Creatorem pareret creatura. Communis quidem salus hæc est hominum, sed specia-

lis gloria feminarum. Primus Adam de terra plasmatus, non de femina est natus: imo de ejus constituta femina est formata. Secundus Adam, ac prioris et omnium tam factor quam redemptor, nostri sexus formam de femina decrevit assumere, ut in utroque sexu consisteret gratia, sicut in utro-

que præcesserat culpa, et eadem naturæ, per A quas vulnus est inflictum, curationis afferret medicamentum, et unde illata est plaga, inde mirabiliter conficeretur cataplasma. Actor plagæ diabolus, minister curationis angelus. De quo nunc dicitur : *Missus est angelus Gabriel a Deo, etc. (Luc. 1, 26)*. Serpens a diabolo immissus, hic a Deo memoratur missus; ut, ex ipsa statim fronte lectionis, spe divinæ gratiæ saucii releventur ad nuntium salutis. Bene autem angelus ex nomine designatur, quum dicitur Gabriel; ut quum idem referatur missus ad Mariam, quem jam superius evangelista dixerat missum ad Zachariam, sic et ista promissio complenda credatur, sicut illa completa jam noscitur. Unde et ipse postmodum Angelus illam in hujus argumentum inducens : *Et ecce, inquit, Elizabeth cognata tua, etc. (Ibid., 36)* Quo vero mittatur, diligenter evangelista describit, quum ait : *In civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth (ibid. 26)*. Civitas quippe non paucorum, sed multorum est. Et ista curatio non unius languidi, sed totius humani generis est futura. Et quia non singulorum hominum, sed eorum tantum, qui in sua non remanentes ignavia, de valle vitiorum migraturi sunt ad montem virtutum, recte civitas ista memoratur esse de Galilæa. Quæ et bene Nazareth, hoc est flos, nominatur; ubi hodie ille flos conceptus est a virga, de quo Isaias prædixerat : *Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet (Isa. xi, 1)*. Qui etiam de eemetipso ait : *Ego flos campi, et lilium convallium (Cant. ii, 1)*. Ut ergo hunc florem virga illa producat, ad Virginem ipsam angelus mittitur, qui eam ad hoc præparet, et quasi quodam suæ annuntiationis sarculo ad fecunditatem excolat. Unde et post locum quo mittitur, de persona subditur, ad quam iste legatione fungitur : *Ad Virginem, inquit, desponsatam (Luc. 1, 26)*, Virginem præmittit desponsatæ, non tam temporis quam dignitatis ordine. Sed quæ ista, quæso, est dignitas, esse virginem in carne, si jam per consensum corrupta fuerat mente? Non enim desponsari, vel matrimonium contrahi, nisi pari duorum consensu potest; nec aliter ipsa conjux vel uxor Joseph vocaretur ab evangelista. Quis igitur iste consensus fuit? Nunquid commistionis carnalis, ut in hoc jam Virgo consensisset, quod florem dignitatis amitteret? Absit hoc a piis mentibus, ut quæ prima virginitatis munus obtulisse Deo creditur, in hunc consensum ducta æstimetur, in quem tot virgines ne venirent, vitæ dispendium elegerunt, et sic Agnum sequi quocunque ierit, non solum permanentes virgines, verum etiam factæ mulieres! Quis hic autem consensus intelligendus sit tam in sponsa quam in virgine, sequentia, ni fallor, insinuant. De sponso quidem, quum nec nomen ipsius reticetur, quum dicitur : *Viro cui nomen erat Joseph (ibid.)*. Joseph quippe, quod inter-

pretatur *augmentum*, quid aliud nobis innuit, quam magnam in eo perfectionem virtutum? Quem etiam, ut beatus meminit Hieronymus, (77) virginem, sicut sponsam ipsius, constat permansisse. A qua profecto virginitatis perfectione si per consensum imminutus esset carnalis concupiscentiæ, nequaquam dignum esset ab evangelista commemorari eum Joseph nominari. Qui postmodum comperto Virginis conceptu, tanto gravius id eum ferre non est mirabile, quanto se magis illud dolebat, quem ad continentiæ consensum sponsa pertraxerat. Ipsa etiam Virgo, quum 'de se postmodum ait : *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? (Luc. 1, 34)* patenter innuit, nequaquam in usum carnis eam consensisse, nec in concupiscentia se viro fœderasse. Ut quid enim diceret, *quomodo fiet hoc, quia virum non cognosco?* si in mente haberet viro commisceri? Et si enim jam commista non esset, posset utique postmodum commisceri, ut mirandum non esset, si ipsa quoque, sicut Elisabeth, per divinæ gratiæ donum ex viro conciperet. Sciebat etiam nec homines latere integritatem virginitatis suæ. Cur ergo quasi admirans quæreret qualiter id fieri posset, quum virum ipsa non cognosceret? Si hanc, inquam, cognitionem viri ad commistionem carnis referret, quomodo de Adam vel nonnullis aliis dictum est, quia cognoverunt uxores suas? Quid est ergo quod ait : *Virum non cognovi, nisi quia nulli unquam consensu carnali me commisceri acquievi?* In quo ergo consenserat Joseph quum ab eo desponsaretur, nisi ut castimoniæ virtutem pari custodirent consensu? Videbat quippe se a parentibus ad nuptias cogi, ex ipsa maxime legis sanctione, quæ sub maledicto ponebat omnes qui non relinquerent semen in Israel.

Noverat virgo virginem Joseph, quem ex castimoniæ amore, et cognationis propinquitate familiarem habebat. Hunc igitur elegit in sponsum, quem in suum trahere confidebat consensum, ne si alium cogere accipere, quod voverat Deo non posset custodire. De qua etiam quum dicitur : *Et ingressus est ad eam angelus (Luc. 1, 28)*, diligenter sanctum ejus propositum describitur, quæ non in plateis exterius cum sæcularibus feminis reperitur, sed clauso cubiculi sui ostio, Deo devote supplicans et orans; ut continentæ quod fecerat votum tam sibi quam sponso suo custodiat inviolatum. Unde et in ipsis suis precibus de sua petitione statim consolationem meruit accipere, et securitatem obtinere. De hoc autem cubiculi sui secreto tanquam oraculo divino, quam sancto ibi occupata esset studio, beatus Ambrosius libro *De virginitate* II his scribit verbis : « Hæc ad ipsos ingressus angeli, inventa domi in penetralibus sine comite, ne quis intentionem abrumperet, ne quis obstreperet. Neque enim comites feminas desiderabat, quæ bonas cogitationes habebat. Quia etiam tunc sibi minus

(77) De perpetua virginitate S. Mariæ adversus Helvidium, Patrologiæ t. XXIII, col. 185. EDIT

sola videbatur, quum sola esset. Nam quemadmodum sola, cui tot libri adessent, tot archangeli, tot prophetæ? Denique et Gabriel eam virginem ubi revisere solebat invenit, et angelum Maria quasi virum specie mutata trepidavit, quasi non incognitum audito nomine recognovit. Ita peregrinata est in viro, quæ non est peregrinata in angelo, ut agnoscas aures religiosas, oculos verecundos. Denique salutata obmutuit, et appellata respondit. Sed quæ primo titubaverat affectu, postea promisit obsequium (77*). » Ecce studium non tam desponsatæ quam virginis, non se ad nuptias præparantis, sed Deo penitus vacantis; non curis sæculi, sed sacræ prorsus intentæ lectioni, non sponsi quærentis solatium, ut colloquium mereretur angelicum. Attendite, virgines, quæ non virum, sed Deum elegistis sponsum, et sacræ formam professionis a Maria sumpsistis. Desponsata illa homini, non hominem in publico, sed Deum quærebat in secreto. Non oculos retorquebat ad mundum, sed erigebat ad cælum. Non canticis nuptiarum aures præbebat, sed sacræ lectionis pabulo mentem reficiebat. Ex quo liquidum est quod sit verum, quod diximus, nunquam ejus animum ad nuptias declinasse, quia nullam certum est curam eam suscepisse Unde et ab angelo salutata, cujus vita non carnalis erat, sed angelica, audire meruit : *Ave, gratia plena* (Luc. 1, 28). Gratiam dicimus gratis datam, hoc est beneficium divinum supra merita collatum. Unde et Apostolus : *Si autem ex operibus, jam non ex gratia. Alioquin gratia jam non esset gratia* (Rom. xi, 6). Constat vero unumquemque fidelium non nihil gratiæ præter merita sua collatum habere. Mariæ vero non participatio gratiæ, sed plenitudo ascribitur, ut tantum ei conferri demonstraretur, quantum humanæ naturæ infirmitati promittitur. Quod quidem qualiter fieret, si jam in consensum carnalis concupiscentiæ tracta fuisset, nulla ratio habet. Unde autem amplitudinem gratiæ adepta sit, subinfertur quum dicitur : *Dominus tecum*. Tecum, inquit, potius quam in te. Qui enim ubique per præsentiam divinitatis jam se unire disponebat carni virginis per assumptionem humanitatis; ut tecum, hoc est cum carne tua unum fiat in persona. *Benedicta tu in mulieribus*. Nunquid et in viros non redundat benedictio Mariæ? Nunquid et ipsa de semine Abrahamæ, et per illam Christus descendit, in quo videlicet semine omnium gentium benedictio fuerat promissa? Quid est, quæso, in mulieribus, et non magis in omnibus viris pariter ac mulieribus? Hæc iterum dico, virgines, attendite, et in vos specialiter istam benedictionem Mariæ redundare gaudete. Paucos quippe virorum reperimus, qui in virtute virginitatis Christum imitentur. Multas sequaces hæc Mariæ gratia in vobis habet, quarum tanto virtus gratior, quanto sexus infirmior. Virtus quippe in infirmitate perficitur. Quid est autem benedictio, nisi divini gratiæ multiplicatio? Benedicta igitur Maria in mulieribus po-

tius quam in viris dicitur, quia hæc ejus gratia virginalis propositi in feminis maxime per ejus imitationem multiplicanda fuerat, sicut et Psalmista antea prædixerat, dicens : *Astitit regina a dextris tuis*, etc. (Psal. XLIV, 10). Et rursus : *Adducentur regi virgines post eam, adducentur in templum regis* (Ibid., 15). Post eam, inquit, adducentur in templum regis, quia per imitationem hujus summæ reginæ, virgines innumeræ in verum Dei templum sunt consecrandæ. *Quæ cum audisset, turbata est* (Luc. 1, 29). Ad verba loquentis, et magno præconio laudis eam salutantis turbata memoratur esse, non eum qui loquebatur aspicere. Fixis quippe oculis in lectione, vel terræ affixis in oratione, quo animus intendebat tota inhiabat, atque immobilis hærebat; nec humanum curabat aspectum, quæ tantum intendebat divinum. Unde autem turbata? Diversis undique de causis. Tum quia viri consortium fugiebat, tum quia lectioni vel orationi totam operam impendebat, quarum assiduitatem præpediri graviter sustinebat. *Et cogitabat*, inquit, *qualis esset ista salutatio* (Ibid.). Ex qua videlicet intentione procederet utrum adulationis verba hæc essent, an veritatis : qua temeritate, quo aditu ille cubiculi sui secretum inquietare præsumeret? Quam ita perturbari angelus non perferens : *Ne timeas*, inquit, *Maria* (Ibid.). Non quidem ait : *Ne perturberis*; sed : *Ne nimia sollicitudine affigaris*; ne aut te obtinere desperes quod vovisti, aut tanquam rea maledictum incurras legis. Et hoc quidem loco quum ait : *Maria*, primum eam vocat ex nomine, ut quasi familiarem sibi majori relevet consolatione. Cur autem non sit ei timendum, hoc est de petitione sua differendum, annectit quum ait : *Invenisti gratiam apud Deum*. Hoc est supra omnia merita illi grata facta es, atque accepta.

Quomodo autem tam legis maledictum evitet, si virgo permaneat, quam propositi sui votum incorrupta custodiat, patenter exponit dicens eam pariter tam esse parituram quam virginem permansuram. Parituram, inquam, non solum hominem, verum etiam hominum Salvatorem, hoc est Jesum, Cujus quidem virginei partus quanta sit excellentia, diligenter describit, dicens : *Hic erit magnus et Filius Altissimi vocabitur*. Ac si aperte dicat : *Attende in hoc ipso incomparabilem gratiam, singularem gloriam tuam, vide ipsum qui Dei Filius dicitur et tuus. Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus*, hoc est id in eo perficiet quod in typo ejus David promissum est, sicut et ipsemet profitetur, dicens : *Juravi David servo meo, usque in æternum præparabo sanctum tuum. Et ædificabo in generatione et generationem sedem tuam* (Psal. LXXXVIII, 4). Domus Jacob, in qua regnaturus in æternum promittitur, Ecclesia est gentium, quæ tempore præteritorum, et gratia priorum Synagogam supplantavit, et benedictionem ei subripuit. Finem hoc regnum non accipit, quia nec cum vita

(77*) Ambros., *De virginib.* lib. II, cap. 2, n. 10, *Patrologiæ* t. XVI.

presenti deficit : quod tanto in cœlestibus est verius, quanto felicius. *Dixit autem Maria : Quomodo fiet istud?* Tanquam si diceret : Magna quidem promissio, et incomparabiliter non solum feminæ virtutem, sed omnem humanam transcendens dignitatem. Quo itaque modo quove ordine futura est completio rei tantæ? *Virum enim, inquit, non cognosco.* Ac si diceret : Longe hoc a meo remotum proposito videtur, ut videlicet partum habeam, quæ virgo persistere decrevi. Et hoc est, ut supra jam meminimus, eam virum nequaquam cognoscere, nulli unquam in commistione carnali per consensum acquievisse: Legerat quidem Abraham factam de Christo promissionem, sicut et ipsa postmodum profertur, inquit : *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ. Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham et semini ejus (Luc. 1, 54).* Unde nequaquam de hac promissione dubia, de modo requirebat quo esset complenda, utrum scilicet per admistionem viri sine dilectione peccati, sicut in paradiso fieret si homo non peccasset, an integritate corporis pariter et mentis conservata, sicut in ejus proposito fuerat. Bene autem angelus, cum ei filium promitteret, modum conceptionis reticuit, donec ipsa videlicet manifestato voti sui proposito, cum ab eo requireret : ne videlicet quia eam audieramus desponsatam, crederetur per concupiscentiam hanc inisse copulam.

Spiritus sanctus superveniet in te, hoc est superiori dono Dei ditaberis, ut virgo pariter ac mater sis. Venit Spiritus in multas fidelium animas, per aliquod divinæ gratiæ donum, sed in Mariam supervenit, cum ei superiorem et excellentiorem omnibus gratiam contulerit. Quid autem Spiritus Dei, nisi divinæ bonitatis amor seu donum intelligitur, cum aliquid nobis supra merita confertur? Cum ergo mysterium hoc incarnationis totum per operationem bonitatis divinæ magis quam per solitam institutionem naturæ fuerit gestum, recte Spiritui sancto est ascriptum : *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Virtus Dei Filius, hoc est coæterna ejus sapientia intelligitur, juxta illud Apostoli : *Nos autem prædicamus Christum Dei virtutem et Dei sapientiam (I Cor. 1, 23).* Sicut enim Deus omnia in sapientia sua fecit, sic et per ipsam perditam restauravit, ab hoc, ut supra meminimus, nostræ redemptionis exordio restaurationem istam inchoans. Virtus itaque Dei Filius dicitur, qui brachium ejus seu fortitudo, ad omnia quæ disposuerit peragenda sufficiens. Hæc virtus obumbravit Virginiam, dum in ipsa suæ divinitatis fulgorem velamine carnis operuit, et sic ad nos quasi calæsiata divinitas processit, ut in nostra Deus visibilis appareret natura, qui permanet invisibilis in sua. Hæc autem divinæ majestatis obumbratio in illo præfigurata est electro, cujus speciem de medio ignis propheta Ezechiel conspexit. Electrum quippe est metallum ex auro simul et argento commistum. In qua quidem mistura argentam ad claritatem proficit, au-

rum vero a suo temperatur fulgore. Electrum igitur istud ipse intelligitur Christus, in cujus una persona divinitatis et humanitatis duæ naturæ ita sibi ad invicem sunt unitæ, ut inferior natura, quæ per argentum exprimitur, sese visibilem præbeat, et divinæ majestatis splendor carnis velamine obumbratus, qui per aurum figuratur, invisibilis persistat. Hoc electrum in igne, Deus homo est in passione.

« Ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocatur Filius Dei. » Ac si aperte dicat : Ac per hanc unionem Verbi Dei ad hominem vitæ factam, non solummodo ipsum Verbum Filius Dei dicitur, verum etiam ipse homo a Verbo assumptus Filius Dei vocabitur. Et attende quod ait, *vocabitur*, de homine potius quam de Verbo, cui competit esse. Quod diligenter evangelista considerabat, cum diceret : *In principio erat Verbum (Joan. 1, 1).* Nomen enim dixit : Vocabitur Verbum, sed : *Erat.* Esse namque proprium est incommutabilitatis divinæ, sicut ipse ad Moysen loquitur : *Hæc dices filiis Israel : Qui est, misit me ad vos (Exod. III, 14).* Qui est, inquit, hoc est qui incommutabiliter consistit, quia nequaquam verum habet esse, nisi quod est incommutabile. Ubiunque mutatio fit, esse pariter et non esse concurrunt. Illi ergo proprium est esse, qui penitus ignorat non esse. Unde bene dictum est : *Erat Verbum (Joan. 1, 1),* potius quam vocabatur. Vocatio quippe non est æternitatis, sed temporis; nec ad naturam, sed ad placitum hominum spectat impositio nominum. Unde recte quum de homine assumpto a Verbo loqueretur, cujus natura non est æterna, nec per naturam, sed per gratiam et unionem Verbi habet esse Filius Dei, dictum est *vocabitur*, potius quam erit. Quod si etiam personam totam in duabus naturis consistentem dicamus ex Virgine nasci secundum corpus, quod inde traductum est, et totam illam personam, non solum humanitatem, Filium Dei vocari, non incongrue dicitur. Nam et surculus trunco alterius naturæ insertus toti arbori propriæ naturæ confert vocabulum : ut si æsculus coctano inseritur, æsculus, non coctanus tota arbor dicitur, a digniori scilicet parte quæ fructum affert ita nominanda, sicut et ex fructu suo cognoscenda. Quædam autem insertio divinitatis in humanitate facta est hodie, et tanquam una arbor facta est ex duabus naturis in unam sibi personam convenientibus. Scriptum quippe est de sapientia, quæ Dei Verbum intelligitur, quia *lignum vitæ est his qui apprehendunt eam (Prov. III, 18).* Quid autem humanitas, nisi arbor maledicta, et tanquam lignum mortis antea erat? Quasi ergo lignum vitæ ligno mortis insertum intelligite, quum in Virgine velut in bona terra hæc insertio sit facta. Cujus quidem insertio ipse spiritus in eam superveniens operator fuit, tanquam illam prævidens diem, quæ ad inserendum commodior videtur; sicut communis hominum opinio tenet, qui inserendi peritiam habent, et longa hoc experientia didicerunt. Unde et confidenter as-

serunt, vix aut nunquam aliquam insertionem quæ a hac die fiat, inutilem esse.

Et ecce Elisabeth. Ne de possibilitate partus Virginis quidquam suboriretur dubitationis, quasi hoc esset impossibile quod solitus cursus non haberet naturæ: in memoriam reducit Elisabeth conceptus, quæ quum tam senio quam sterilitate esset infecunda, obtinuit ex gratia quod habere non poterat ex natura. Unde bene ab angelo tam senectus ejus quam sterilitas memoratur: *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.* Verbum Dei hoc loco ipsa est divina locutio, quæ a beato describitur Augustino, divina dispositio non habens sonum strepentem et transeuntem, sed vim in perpetuo manentem. Nullum igitur verbum Dei impossibile est ipsi, quum quidquid ipse disponit ut faciat, nullo impediri casu queat. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini.* Quid est quod ais? domina; quid est quod respondens, regina non solum hominum, sed et angelorum ex hoc futura? Non dicis: *Ecce Mater Domini, vel etiam dilecta Dei, vel etiam ab ipso electa, quum sis singulariter præelecta.* Quanto te ad sublimiora promissio intollit angelica, tanto summa humilitatis virtus te, dejicit ad inferiora. Ubi obsecro, illud est honorabile nomen quod unigenitus tuus fidelibus suis imponit, quum ait: *Jam non dicam vos servos, sed amicos?* (Joan. xv, 15.) Ille de honore suorum in ipso quoque nomine dignatus est providere, tu e contrario servilem tibi conditionem non erubescis ascribere. Ita, domina, ut ex te præcipue illa humilitatis exempla sumantur, ad quæ nos Scriptura exhortans ait: *Quanto major es, humilia te in omnibus* (Eccli. iii, 20). Ex hac maxime humilitatis virtute ad hujus promissionis celsitudinem meruisti conscendere. Ex hac tuæ disciplinæ regula, virgo illa tui imitatrix Agatha, et una de numero prudentium, instructa dicebat: *Ancilla Christi sum, ideo me ostendo servilem personam.* Et iterum: *Summa ingenuitas ista est, in qua servitus Christi comprobatur.* In hanc tamen regulam et humilitatis formam tuus ipse, ni fallor, quasi avus te induxerat, dicens: *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, etc.* (IV Reg. xix, 16). Quum enim de altitudine hujus promissionis ad te filiam suam factam præmisisset, dicens: *Astitit regina a dextris tuis, etc.* (Psal. xliv, 10.) Statim de humilitate conservanda admonuit, subjugens: *Audi filia, etc.* Ac si aperte dicat: *Magnum est, filia, incomparabile bonum te cœlestis regis sponsam effici spiritualem, ut quasi regina cœlorum ei juncto latere assistas, et cum eo, cæteros omnes præcedas in vestitu deaurato; hoc est in corpore solido et incorrupto, omni virtutum diversitate intus adornata.* Sed quia magna sunt feminæ naturæ tanta præconia, et humanæ infirmitatis tam excellens gloria, audi quæ dicuntur, et intelligendo vide: ut quum hæc tibi nuntiabuntur, non diffidas impleri, et tantæ promissionis altitudinem aure humili suscipe, quasi obliviscendo populum tuum, et domum pa-

tris, hoc est, non superbiendo de genere Judæ et regia stirpe, nec attendendo quid habeas ex natura, sed quid tibi conferatur ex gratia. Atque ita rex ille cœlestis concupiscet decorem tuum, qui superbis resistit semper et humilibus dat gratiam. Cujus quidem exhortationis, domina, non immemor facta, dixisti: *Ecce ancilla Domini; et rursum: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.* Ex qua profecto humilitate meruisti quod sequitur obtinere. *Fiat mihi secundum verbum tuum.* Hoc est, ut ipsum Dei Verbum juxta tuæ promissionis verbum concipiam integra, et pariam incorrupta. Amen.

SERMO II.

IN NATALI DOMINI.

(Textum emendavimus ope codicis Einsied.)

Lætentur cœli, et exsulet terra; quoniam hodie rex cœlorum ortus sui gloria singulas terras insignivit, ut hinc cœlestes cives colligeret, per quos cœlestia restauraret damna. Unde et angeli de reparatione sui lapsus et nostro profectu exultantes, in ipso statim hujus nativitatis die, tam suum quam nostrum commune gaudium nuntiarunt, dicentes: *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* (Luc. ii, 14). Ac si aperte fateantur: *Natus est hodie, de quo spiritualiter a supernis spiritibus sit laudandus, et per quem forti armato alligato, imo prostrato, credentes in eum et sperantes veram pacem adipiscantur.* Natus est hodie Deus in terris, ut homines nascerentur in cœlis. Natus est hodie de Virgine matre, qui ante tempora genitus est ex Deo Patre. Hinc enim ad eum Pater ipse loquitur: *Ex utero ante Luciferum genui te* (Psal. cix, 3), hoc est, ex ipsa mea substantia, antequam Lucifer crearetur, es genitus. Utraque nativitas ejus mirabilis, utraque ipsius generatio ineffabilis: ut utramque pariter, tam ad temporalem videlicet ex matre, quam ad æternam generationem ejus ex Patre, illud Isaia non incongrue referatur: *Generationem ejus quis enarrabit?* (Isa. liii, 8.) In hujus itaque typo ille præcessit rex et sacerdos Melchisedech, quem tam sine patre quam sine matre, hoc est sine genealogia, commemorat Apostolus existitisse. Non quod ille quidem patre vel matre caruerit; sed quod ejus genealogiam Scriptura non doceat, a nobis commemorari queat. Sic et Christus rex universorum per divinitatis potentiam, sacerdos hominum factus per assumptæ humanitatis hostiam, sine patre vel matre dicitur esse, non quod utrumque non habeat, sed quod neutrum quis quomodo sit discere queat, ut sicut ibi Scripturæ testimonium, ita hic rationis humanæ deficiat ingenium; et tanto ejus utraque nativitas sit mirabilior, quanto ineffabilior: cum illa videlicet ex patre sit sine matre, ista ex matre sit sine patre.

De hujus quoque nativitate mirabili quam habet ex matre, scriptum est Jeremia prophetante: *Creavit Dominus novum super terram, femina circumdabit virum* (Jer. xxxi, 22). Ac si aperte dicat: Ille

qui, sicut scriptum est, fecit quæ futura sunt, jam altissimo suæ dispensationis consilio, futuram cuiusdam hominis creationem novam, et cæteris omnibus dissimilem prædestinavit. Qui eum adjunxit, non in terra, sed : *Super terram*, ostendit hanc creationem non tantum supra merita hominum esse, sed etiam superiorem et excellentiorem cæteris omnibus creationibus terrenis existere. Quæ sit autem hujus creationis novitas, subsequenter exponit, dicens : *Femina circumdabit virum*. Hoc est ex propria substantia mulier sola, sine virilis seminis admistione, præbebit corpus, quo se divinitas circumdet ac vestiatur, viri formam in ea suscipiens. Unde et bene uterus Virginis, quasi circulus ex omni parte integer, virum illum in se conceptum, non per coitum extrinsecus immissum, undique circumdare dicitur. Totum quippe illud corporale indumentum ex substantia Virginis est contextum, et vir ille in ea quasi in circulo continuo fuit, quia ejus integritatem nec conceptus nec natus dissolvit. Quantum vero nova, et a cæteris sit diversa hujus creationis nativitas, animadvertemus, si cæteras hominum creationes ab exordio revolvamus. Primus homo de terra formatus, nec ex patre nec ex matre carnis originem traxit. Eva autem, quæ de costa ejus formata est, ex patre solo est, non ex matre. Cæteri vero homines ex patre simul et matre generantur : hoc uno quidem excepto, qui ex sola matre, ut dictum est, nascitur. Unde et proprie ipse solus Filius hominis, non hominum, dictus est : quia eum videlicet secundum carnem sola virgo genuit, et ipse ei quoque solus et unicus filius exstitit sicut et patri, ut ejus excellentiæ singularitas per omnia commendetur.

Hujus quidem caro Virginis, qua se verus Agnus induit, illud est niveum vellus innocentissimæ ovis, de quo Psalmista longe ante cecinerat : *Descendet sicut pluvia in vellus*, etc. (*Psal. LXXI, 6*). Legimus in *Libro Judicum*, ad petitionem Gedeon, ut confirmaretur ad prælium per visibile sibi signum, vellus in area positum rore ita fuisse madefactum, ut circumquaque sicca terra maneret, ac postmodum ad petitionem ejusdem e converso contigisse (*Jud. VI, 39*). Quo quidem signo præfiguratum dicitur, gratiam Dei, quæ rore designatur, Judaico populo in medio terrarum olim habitanti, quasi velleri in area posito, collatam primo fuisse, gentili populo reprobatum : ac postmodum ab hac gratia vellere siccato, id est Judæa privata, eam circumquaque terrarum in gentes defluxisse. Sed quia ros comparatione pluvie tenuis est, et minus irrigare sufficit; descensum divinæ gratiæ in Virginem pluvie seu stillicidiis magis quam rori Psalmista comparavit. Omnem quippe, ut diximus, tam Judaici quam gentilis populi gratiam ea transcendit, quæ Matri Domini collata est, et ejus dona, quæ quasi terra stillicidia suscepit, cæteris donis longe sunt eminentiora. Vellus cum sit de corpore, carnis infirmitatem ex læsura non sentit in dolore, et ab omni corporeo sensu penitus alienum est. Et

Virgo virginum cum in infirmitate carnalis concupiscentiæ concepta fuerit, ut cæteri homines, hanc tamen penitus infirmitatem ipsa nunquam ex consensu pertulit in mente, nec ullum illecebræ carnalis attactum experta est in carne. Unde factum est ut sic de carne orta esset, ut vitia carnis ignoraret, et sic de carne esset, quasi caro non esset ; et tanquam mortua in carne, et tota vivens in spiritu, carnalium sensuum, qui maxime in concupiscentia carnis vigent, oblectationem nesciret. Unde merito ipsam præ cæteris cœlestis Regis Filius quasi palatium suæ habitationi congruum, quod ante non invenerat, adipisci gavisus est, et in ipsa quasi pluvia in vellus a supernis placido descendit illapsus. Pluvia quippe in vellus veniens, ipsum ita inundat et abluat, et nullo ei sensu passionem ingerat, et dum ab eo non sentitur, sic in eo est quasi non sit. Ita et superna sapientia, cujus haustus aquæ comparatur, juxta illud : *Aqua sapientiæ potavit eos Dominus (Eccli. xv, 3)*, quia de plenitudine ejus omnes accepimus, ut de Virgine carnem acciperet, ipso suo descensu gratiæ suæ donis eam irrigando, ab omni humanæ infirmitatis contagio mundavit, et nullam ei passionem carnis vel in conceptu vel ex partu attulit ; et dum eam tam ante partum, quam post partum Virginem consecravimus, sic in ea fuit, quasi non fuerit : et sic ipsa gravida facta est quasi gravida non esset, cum nullum inde passionis gravamen incurreret. Stillicidia autem pluvie terram quam inebriant, ab ariditate sua in fecunditatem convertunt. Et spiritus sui donis ita eam Filius Dei replevit, ut non solum ipsa Deum pariendo fructum afferret, verum etiam fidelibus omnibus ipsum conferret, quæ salutem omnium mundo peperit.

Hæc illa est fidelium omnium terra communis, et ager specialis, cujus et Spiritus sanctus colonus, et Verbum Dei semen exstitit. Quod etiam supra memoratus Propheta per Spiritum prævidens, ad singularem secum exultationem, et divinæ laudis confessionem, omnes pariter admonet, dicens : *Confiteantur tibi populi, Deus, confiteantur tibi populi omnes : terra dedit fructum suum (Psal. LXXVI, 6, 7)*. Quod quidem si quis de terrenæ segetis fructu accipiat, quid ad David ista exhortatio laudis, quasi in diebus ejus terra inciperet fructificare, vel copiosiore fructum afferre ? Isaac seminasse, et centuplum collegisse tanquam in admirationem divini beneficii meminit Scriptura, sed nullam inde gratiarum actionem, de tanta scilicet fructus abundantia cum Domino persolvisse. Intelligamus itaque David in prophetia hujus fructus quem alibi sibi a Domino commemorat promissum esse, dicens : *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam (Psal. CXXXI, 11)*, ad congratulandum sibi omnes pariter adhortari, quorum in hoc communem considerat salutem. Hic est ille fructus terræ sublimis, quem et Isaias prævidens : *Erit, inquit, germen Domini in magnificentia, et in gloria, et fructus terra sublimis, et expectatio his qui salvati fuerint de*

Israel (Isa. iv, 2). Quid enim germen Domini, sublimem fructum terræ, communemque omnium hinc exultationem fidelium, nisi Christum oportet intelligi qui et ante sæcula genitus ex Patre, et hodie quasi de terra prodiit natus ex Virgine; cujus quidem sublimationem ac magnificentiam definiit Apostolus, dicens : *Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen* (Philip. ii, 9). Quod etiam nomen, id est Jesum, quod Salvator interpretatur, idem propheta, cum de ipso terræ fructu alibi præconaretur, ait : *Rorate, cæli, desuper, et nubes pluant justum; aperiat terra, et germinet Salvatorem, et justitiam oriatur simul. Ego Dominus creavi eum* (Isa. xlv, 6 et seq.). Quid enim cæli vel nubium nomine, nisi angeli vel sancti Patres dignitate cæteris præeinentes, et tanquam in supernis animo conversantes, intelligendum est? Qui dum adventum Mediatoris vel parabolice, vel manifeste prænuntiaverunt, quasi rorem vel pluviam verba ipsorum fideles susceperunt. Ros quippe pluvia subtilior, et minutissimas habens guttas, ut vix conspici queat, verba sunt allegorica ad intelligendum difficilia. Quæ vero aperta sunt, pluviam comparantur. Hæc igitur verba terram sanctam, id est immaculatam irrigarunt Virginem, ut hunc nobis fructum afferret, quia promissionibus tam per angelos quam per prophetas de Christo factis erudita, dum eorum auditui credidit, quasi aure concepit, et ex fide audibilis verbi illud concipere Verbum Dei meruit, de quo scriptum est : *In principio erat Verbum* (Joan. i, 1), sicut et consequenter ostenditur cum dicitur : *Et Verbum caro factum est*. Ad hunc itaque rorem seu pluviam divinarum promissionum suscipiendam terra se aperuit, cum per intelligentiam et fidem non solux corporis, sed etiam cordis aures eis apertas habuit : ut quæ videlicet dicerentur simul intelligeret et crederet. Unde bene in eam verba ista, *pluere justum*, potius quam peccatorem dicuntur, quia solus iste sine concupiscentia carnali conceptus ab omni penitus peccato fuit alienus. Tale est ergo, *pluant Justum*, ac si diceretur : Doctrinæ suæ verba conceptum a peccato prorsus immunem, conferant Virgini : et ad illa per fidem suscipienda sese aperiat terra, hoc est, de impossibilitate talis conceptus nec dubitet femina, quando videlicet hæc femina in eam tanquam in terram promissio jecerit angelica, dicens : *Ecce concipies, etc.* (Luc. i, 31). Cum quo simul justitia oritur, quia ipse non solum justus in se, sed etiam nos per fidem sui, non per opera legis justificans, factus est, ut ait Apostolus, *sapientia nobis a Deo, et justitia* (I Cor. i, 30). *Ego Dominus creavit eum*. Hoc est, ab æterno jam dispositus hanc ejus creationem, non per concubitum virilem, sed per mæx potentiam peragere virtutem. Quod ergo ibi tanquam futurum prædicitur : *Aperiat terra et germinet Salvatorem*, hic quasi jam completum ostenditur : *Terra dedit fructum suum* (Psal. lxxvi, 7).

Quod vero subditur : *Benedicat Deus* (*ibid.*), oratio est postulantis efficaciam hujus fructus, in illa videlicet benedictione inde mundo promissa, quæ Abrahæ primo facta est, cum ei a Domino dicitur, quia *in semine tuo benedicentur omnes gentes* (Gen. xxii, 18). In primo quippe Adam terra maledicta, in secundo benedictionem recepit, quia ille in condemnationem omnes secum pariter traxit, a qua nos iste solus liberans, ut proprie Jesus, id est Salvator, vocaretur, obtinuit. Ante adventum quippe ipsius justii etiam apud inferos propter peccatum primi hominis plectebantur; pro quibus inde liberandis ipse quoque ad inferos descendere dignatus est, illud Osee complens vaticinium : *O mors, ero mors tua : morsus tuus ero, inferne* (Ose. xiiii, 14).

Aperta itaque per ipsum jam nobis janua paradisi, ut videlicet nullus electorum amplius a regno differatur, illam jam querimoniam fidelium sopivit : *Patres nostri comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupescunt* (Jer. xxxi, 29). Quorum quidem querimoniam statim ipse respondens, et tempus gratiæ de adventu suo promittens, ait : *Vivo ego, si erit ultra fabula hæc in proverbium in Israel* (Ezech. xviii, 3). Et in sequentibus : *Anima, inquit, quæ peccaverit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, etc.* (*ibid.*, 20). Quid est autem comestio uvæ acerbæ, quæ a patribus facta, in pœnam etiam filiorum redundat, tanquam ipsi quoque unam illam comedissent, nisi transgressio priorum parentum, quæ posteros omnes ante adventum Domini opprimebat, ut nullus quantumcunque justus ad beatitudinem transiret, sed unius vitæ arboris comestionem tota posteritas plecteretur? Eam vero arborem, quam scientiæ boni et mali Dominus appellat, plerique Judæorum vitem esse autumant, cujus fructus hoc loco uva esse dicitur. Quam etiam inde scientiæ boni et mali, sicut Dominus appellat, merito dici volunt, quia sicut vinum moderate sumptum acuit ingenium, ita cum modum excedit obtundit ipsum. Unde quasi bonum et perversum sensum conferens, scientiæ boni et mali arbitratur dici. Cui etiam opinioni non mediocriter illud suffragari videtur, quod post comestionem statim in se illi motum luxuriæ sentientes, erubescencia confusi pudenda texerunt. *Luxuriosa quippe res vinum est*, sicut scriptum est (Prov. xx, 1). Et Apostolus : *Vinum, inquit, in quo est luxuria* (Ephes. v, 18). In medio autem paradisi tam lignum vitæ, quam lignum scientiæ boni et mali fuisse referuntur, quasi sibi invicem iâ copulata, ut alterum alteri adhæreret, sicut vitis ab ulmo ferri solet, et quasi in uno mors et vita simul sint collocata, tanquam lignum vitæ ex proprio fructu vitam ministraret, et ex adjacenti vite mortem inferret. Dominus quippe Jesus in ruinam et in resurrectionem multorum positus est, et ex se ipsa vitam credentibus præstat : et reprobos, quos diu tolerando portat, per justitiam condemnat. In cuius, ut dictum est, adventu illud præmissum pro-

verbum cessare promittitur, quia in electis, qui per Israel designantur, jam illa poena originalis peccati finem accepit: ut jam ulterius nullus credentium nisi ex proprio delicto differatur a regno, sed anima quæ peccaverit in Israel, hoc est inter videntes Deum, etiam rationis compotes, ex proprio tantum peccato, non ex alieno puniantur: nec jam filius peccatum patris portet, ubi nullum fidelium jam originale peccatum a beatitudine separat. Unde bene hoc tempus gratiæ, quo plenam remissionem consequimur, sicut illud iræ dici convenit. De hac plenitudine temporis et abundantia divini gratiæ qua decreverat Deus implere quod cœperat, et consummare quod promiserat, ait Apostolus: *At, ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, etc.* (Galat. IV, 4).

Hæc igitur mulier sexu, sed infirmitatis ignara muliebris, quæ virgo perpetua divino consecrata est partu, porta illa est orientalis semper clausa, quam Ezechiel sibi per Spiritum revelatam describit, dicens: *Porta hæc clausa erit, non aperietur, et vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam* (Ezech. XLIV, 2). Per hæc quippe Virginem quasi portam quamdam ad nos quasi in templum suum Dominus ingreditur, dum se in ea nostræ copulat naturæ. Sed hæc eadem porta semper clausa permanet, et vir per eam non transiet; quia nullus virilis coitus. Quæ bene porta ad orientem respicere dicitur, secundum quod ipsa orienti congrue comparatur. Sicut enim ibi sol iste corporalis oritur, et inde ad cæteras mundi partes diffunditur: sic in ista sol verus justitiæ Christus, secundum quod scriptum est, nascens: *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est* (Matth. I, 20), claritatis suæ radios ad illuminandas totius mundi tenebras dilatavit. Unde et evangelista Joannes: *Erat, inquit, lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, etc.* (Joan. I, 9). Hæc itaque lux, id est Verbum Patris, et cœterna ejus sapientia, sic ad nos per Virginem, quemadmodum claritas solis per solidissimi vitri specular ingreditur. Omnibus quippe metallis vitrum solidius est ac splendidius, tamen fragilius, nec post fracturam ita reparabile ut cætera. Et sanctæ virginis integritas, quam definiens Apostolus ait: *Ut sit sancta et corpore et spiritu* (I Cor. VII, 34), maximam habet soliditatem, et tanto Deo resplendet acceptabilior, quanto est hujus virtus sublimior. Sed, quia hæc facile deperire potest, statim videlicet si vel mens corrupta fuerit, nec jam ulterius recuperari vel integrari valet: quam sit fragile hoc tamen bonum liquet, et quam diligentem custodiam indigeat. De hoc itaque tanquam fragili vitro ipsa Dei virtus et sapientia, cui velle posse est, quasi specular quoddam in Virgine sibi composuit; per quod se nobis summus ille divini claritatis splendor infudit, et nec per conceptum ingrediens, nec per partum egrediens illud dissipavit. Et notandum quod specular quidem ple-

PATROL. CLXXVIII.

A nam lucis claritatem suscipit, sed adeo plenam non refundit, nec tantam reddere potest, quantam capit. Sic et ille divinus fulgor, cum se ad nos per illud virginale specular immittit, longe ampliore gratis Virginem quam nos illustrat per Virginem. Unde et bene ab angelo gratia plena salutatur (Luc. I), et in eam supervenire Spiritus sanctus nuntiatur. Ipsa quippe, quantum humana capere potest natura, omnibus divini gratiæ donis cumulata totam simul accepit quod particulatim distribuitur aliis. Venit itaque sæpe Spiritus sanctus in alios fideles per aliquod gratiæ suæ donum, sed in istam supervenit, quia longe superiorem hic adventum habuit, ubi fidelium omnium operatus est salutem. Secundum quam quidem operationem Salvator ipse non solum ex Virgine natus, sed de ipso quoque Spiritu natus esse dicitur, seu conceptus. Aliter tamen ex illa, aliter ex illo. Ex illa videlicet tanquam ex matre, de cujus substantia carnem accepit: de illo autem non ut de patre, sed tanquam de hujus natiuitatis operatore. In hac quippe conceptione vel natiuitate non consuetudo naturæ, sed divini operatio gratiæ consideratur: nec quid natura possit, sed quid omnipotens voluit attenditur. Quod vero ad gratiam Dei magis quam ad merita hominum respicit, Spiritui sancto specialiter tribuitur, quia ipse amor seu bonitas Dei proprie nuncupatur.

Hujus tanquam artificis cujusdam operatione, lapis ille de monte sine manibus abscissus est, qui in Daniele statuam comminuisse legitur, ac postmodum in montem magnum crevisse, et universam terram implevisse dicitur. Quem etiam lapidem per Isaiam nobis Dominus promittens, ait: *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatum, angularem, pretiosum, etc.* (Isai. XXVIII, 16). De quo et Psalmista ante cecinerat: *Lapidem quem reproberunt edificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, etc.* (Psal. CXVII, 22). Hujus lapidis de monte sine manibus abscissio facta, ipsa est incarnatio divina, in quam illa quæ Virginem replevit, sola operata est Spiritus sancti gratia. Ipse quippe sua operatione carnem illam, qua indæretur Filius Dei, de carne Virginis separavit, et in membra formavit. Quid autem manus, nisi humanam operationem significant? Sine manibus igitur id factum est, ubi nulla humani coitus operatio fuit. Mons de quo lapis hic est abscissus, virginalis eminentia est dignitatis, quæ cœlestem in terris ducebat vitam. De cujus quidem substantia secundum carnem homo ille est assumptus, qui in unam personam Verbo Dei est unitus, quod totum est Jesus Christus. Hic grandem et sublimem statuam comminuens, dilatata in gentibus idololatriam destruxit, sicut et ipse per Isaiam antea promiserat, dicens: *Ecce Dominus ascendit super nubem levem, et ingreditur Ægyptum: et movebuntur simulacra Ægypti a facie ejus* (Luc. II, 25). Ægyptus quippe, quæ tenebræ interpretatur, mundus est, summa idololatriæ cæcitate percussus? In quem

13

Dominus per carnem manifeste veniens, huic ipsi A
 carni quasi levi nubi insedit, quia homo ille a
 Verbo assumptus, de quo scriptum est : *Verbum
 caro factum est*, nullum ex corruptibili corpore,
 quod aggravat animam, pondus traxit peccati. Sol
 vapore suo exhalationes terræ generans, nubem atra-
 hahit, de qua postea manans pluvia terram inebriat
 ut fructificet. Vapor itaque sive calor solus, Spiritus
 ipse est a Deo procedens, qui et ipsius amor
 dicitur. Hic ubi vult spirans, et terrena corda in
 Deum accendens, quasi quasdam exhalationes terræ
 generat, dum ipsorum gemitus atque suspiria in
 Deum excitat. Unde et Apostolus : *Ipse*, inquit,
Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus
(Rom. viii, 26), dum nos videlicet postulantes facit,
 et orantes quæ suggerit. Summa ergo in antiquis
 Patribus hæc ad Deum oratio fuit et exspectatio, ut
 promissum eis mitteret Salvatorem : sicut et de
 beato illo legitur Simeone (*Luc. ii, 25*). Quod et
 beatus commemorans Augustinus (78) : « Intelligite,
 fratres, » inquit, « quantum desiderium habebant
 antiqui sancti videre Christum ! Sciebant illum esse
 venturum, et omnes qui cupiebant, dicebant : « O si
 me illa inveniat nativitas ! o si quod credo in Scri-
 pturis Dei, videam oculis meis ! » Idem post aliqua
 de beato illo prædicto sene quasi desiderante et
 suspirante, et quotidie in orationibus suis dicente :
 « Quando veniet, quando nascetur, quando videbo ?
 Putas durabo ? putas hic me inveniet ? putas isti
 oculi videbunt, per quem cordis oculi revelabun-
 tur ? Dicebat ista in orationibus suis, et pro desiderio
 suo accepit responsum, quod non gustaret mor-
 tem donec videret Christum Domini (79). » De his
 quoque sanctorum desideriis et vehementissimo
 clamore cordis illud est Isaïæ : *Clamabunt ad Deum
 a facie tribulantis, et mittet eis Salvatorem*, etc.
(Isai. xix, 20). Tales igitur clamores vel gemitus
 fidelium, quasi quædam erant exhalationes terra-
 rum. Ad quorum quidem postulationem et exspe-
 ctationem, sol sibi verus vapore suo nubem attra-
 xit, dum operatione Spiritus sancti Verbum Dei de
 Virgine carnem accepit. De qua etiam carne tan-
 quam de nube pluviam dedit, cum incarnationis
 ejus mysterium prædicatio terris omnibus nuntia-
 vit, et fidei fructum inde extulit. Cum hac itaque, D
 ut dictum est, carne, ipso in Ægyptum veniente,
 mota sunt simulacra Ægypti (*ibid.*), quia inde re-
 mota est idololatria, conversis ad ipsum gentibus.
 Et tunc profecto juxta Danielem, statua comminuta,
 lapis ille in montem magnum crevit, et universam
 terram replevit, quia ejus corpus non solum hanc
 morientium, quod est Ecclesiæ, ubi terrarum fides,
 dilatavit, cum infidelitatem expulerit (*Dan. ii, 25*).
 Quod denique corpus non solum hanc morientium,
 sed magis illam viventium est terram repleturum.
 Hic est mons illæ Domini præparatus in vertice mon-
 tium, qui per divinitatis eminentiam omnium tran-

scendit cacumina sanctorum Qui nobis hodie quasi
 de valle nascitur, quia de inferiori sexu et humil-
 lima virgine, summus ille divinæ majestatis splen-
 dor ad humanos hodie prodit obtutus, carnis vela-
 mine obumbratus, ut in nostra saltem videri possit
 substantia, qui invisibilis persistit in sua.

Ilæc illa species electri, quam Ezechieli prophætæ
 legimus revelatam. Electrum quippe quædam est
 auri et argenti mistura, in qua et argentum ad
 claritatem proficit melioris admistione metalli, et
 aurum a suo fulgore temperatur, dum inferiori me-
 tallo sociatur (*Ezech. i, 4*). Sic et Christum unam
 ex duabus naturis intelligimus personam, in quo
 divinitas auro, humanitas vero inferiori compara-
 tur metallo. In hac igitur persona, quæ Christus
 est, hoc est Deus et homo, sic sibi divina et hu-
 mana conjunctæ sunt naturæ, ut ille incomprehen-
 sibilis divinæ claritatis fulgor, carnis velamine
 obumbratus, humanis se oculis temperaret, et sus-
 cepta humanitas ad claritatem proficeret, cum vi-
 delicet homo ille quasi quædam lutea testa, sapien-
 tiæ supernæ illius, cui est unitus, incomparabili
 luce accensus, nostras illuminans tenebras, tam
 verbis quam exemplis, omnium nobis plenitudinem
 virtutum exhiberet, et longe puriorem et intelligen-
 tia potiozem, quam in paradiso creata esset, no-
 stram repararet naturam. Ut autem Verbum Dei
 carnem de Virgine sumens, hoc se velamine obum-
 braret, ipsam quoque Virginem prius obumbrasse
 dicitur, ut postmodum ex illa sic obumbratum na-
 sceretur. Cum enim magis ille cœlestis paranymp-
 phus Gabriel archangelus Virgini prædixisset : *Spi-
 ritus sanctus superveniet in te* (*Luc. i, 35*), statim
 exprimens in quo hic superior adventus Spiritus
 sancti consisteret, adiecit dicens : *Et virtus Altis-
 simi obumbrabit tibi. Et quod nascetur ex te sanc-
 tum, vocabitur Filius Dei* (*ibid.*). Virtus quippe
 Patris Filius dicitur, quem Dei virtutem et Dei sa-
 pientiam Apostolus nominat ; eo quod quæcunque
 per sapientiam suam disponit, per eandem poten-
 ter efficit (*I Cor. i, 24*). Hæc igitur Patris cœterna
 sapientia obumbrasse Virgini dicitur, quasi videli-
 cet eam occultasse, et de universa humani generis
 massa ipsam sibi specialiter elegerit, atque attra-
 xisse, in qua nostræ reparationis operaretur myste-
 rium, et altissimum suæ dispensationis compleret
 arcanum. Quod autem nunc a Gabriele dicitur :
*Virtus Altissimi obumbrabit tibi, et quod nascetur ex
 te sanctum, etc.*, hoc in Isaïa (vii, 14) diligenter
 juxta Hebraicæ linguæ proprietatem jam expressum
 fuerat. Ubi enim nos dicimus : *Ecce virgo concipiet,
 et pariet filium*, in Hebræo pro virgine ponitur *alima*,
 quod sonat *abscondita*. Quam igitur ibi Propheta
 dicit absconditam, hanc nos, secundum assertionem
 angelicam, dicimus obumbratam.

Qualiter autem divina sapientia obumbraverit
 Virgini, id est quam sapienter Deus, ut dictum est,

(78) Patr. XXXIX, col. 1658.

(79) *Ibid.*

cam sibi occultaverit, illæ quoque rationes nos docent quibus de desponsata nasci voluit, nec eam gravidam a viro separari permisit: quem ipsa etiam occurrens infamiae hominum, unigeniti sui patrem appellare decrevit, ne videlicet conceptus sui vel partus veritas audita nec credita pœnam ei vel infamiam apud infideles magis compararet quam gloriam. Duobus itaque modis a Deo dicitur obumbrata, cum et veritatem partus ejus occultaverit mundo, et eam absconderit protegendo: ad illum videlicet modum, quo dicitur a propheta, protectionem in umbraculum et in absconsonem esse. Et illud Psalmistæ: *Sub umbra alarum suarum protegit me* (Psal. xvi, 8). Quod enim protegimus, ne lædatur occultamus. Hanc vero Virginis absconsonem illa etiam quæ in ea præcesserunt vel quæ subsecuta sunt, non incongrue insinuant. Missus quippe ad illam angelus ad eam ingressus esse memoratur, ut eam scilicet non in publico cum sæcularibus feminis ludentem, sed in occulto vacantem Deo, et tanquam orantem cubiculo clauso reperisse doceretur. Cujus etiam corpus nunc usque absconditum humanis obtutibus penitus est subtractum. Bene etiam abscondita dicitur, quæ in hoc conceptu vel partu nec viro est cognita, nec naturæ vel sexus sui legem experta: ut ei soli hujus mysterii ratio reservetur, qui de abscondita natus est absconditus, et de obumbrata processit obumbratus: ut sedentem in tenebris et umbra mortis vera suæ lucis claritate mundum illustraret, et qua rediremus ad patriam ipse nobis viam ostenderet, et facultatem præberet, et auditum patefaceret. Denique, nec ipsam Christi genealogiam, quam enarrandam susceperunt evangelistæ, usque ad matrem ipsius perduxerunt, sed potius ad Joseph sponsum ejus perduxerunt: innuentes quidem huic, non tamen experientes, Mariam quoque de stirpe David contribuli suo desponsatam fuisse, tanquam in hac quoque sua narratione illud supradictum attendentes propheticum: *Generationem ejus quis enarrabit?* (Isai. LIII, 8). Narrant quippe utrumque, sed non enarrant, et rem tangunt, sed non pertingunt, quia Mariæ proximos parentes non exprimunt, magisque seriem generationis ad sponsum, ut dictum est, quam ad sponsam perducunt, ut illius patefacta, hujus relinquantur abscondita. Unde et hic quoque bene Apostolus Christo Melchisedech comparavit, quod eum sine genealogia esse dicit (*Hebr. vii, 3*). Sicut enim illius generationem Scriptura non exprimit, ita nec humanam etiam Christi generationem, ut dictum est, ipsa definit. Quod ergo supputata genealogia Joseph Matthæus adjecit: *Christi autem generatio sic erat* (Matth. i, 18), non tam ad præcedentia spectare videtur, quam ad sequentia ubi mox subinfertur: *Cum esset desponsata mater ejus, etc.* (*ibid.*). Ac si aperte diceretur: Talis est generatio Joseph ex supradictis patribus usque ad ipsum deducta, sed humana generatio Christi patrem ne-

A sciens ex sola est Virgine per operationem Spiritus sancti facta. Quam etiam absconsonem ipsi infideles Judæi ex promisso vaticinio profitentes dicunt: *Sed hunc scimus unde sit: Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit* (Joan. vii, 27). Legimus homines olim natalium suorum venerationem celebrare solitos esse, sicut et evangelista commemorat de Herode. Postquam vero Creator omnium tantam nobis exhibuit gratiam, ut nascendo de Virgine nostram super angelos sublimaret naturam; statim totam hanc natalium nostrorum deferentes vanitatem, ad ejus Nativitatis convertimur celebrationem, non jam attendentes quando hic nascamur, sed quomodo per ipsum cælo renascamur (*Marc. vi, 21*). Cui est cum Patre et Spiritu sancto una essentia, eadem majestas, et inseparabilis gloria per infinita sæculorum sæcula. Amen.

SERMO III.

IN CIRCUMCISIONE DOMINI.

Circumcisionis Dominicæ seu baptismi rationem quærentibus, prima nobis occurrit quæstio: Cur illa in antiquo populo præcesserit? Deinde cur postmodum ea cessante baptismus ei successerit? Denique cur post Joannis adventum, usque ad quem lex et prophetæ, Dominus utraque susceperit: maxime cum id, pro quo auferendo instituta dicuntur, nullatenus habere potuerit? Quas quidem tres quæstiones, si Domino annuente solvere poterimus, præsentis intentionis operam consummabimus. Nunc de prima primum videamus. Constat ante Abraham a quo circumcisio incepit, nonnullos exstitisse justos, velut Abel, et Henoch, sive Noë, et ipsum quoque Abraham per veram cordis circumcisionem prius quam circumcideretur carne, justum fuisse: sicut ex testimonio Genesis aperte convincit, sic de hoc inter cætera scribens ad Romanos: *Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam* (Rom. iv, 1, 2). Et post aliqua: *Dicimus quia reputata est Abraham fides ad justitiam. Quomodo reputata est? In circumcissione, an in præputio? Non in circumcissione, sed in præputio. Et signum accepit circumcisionis signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio, etc.* (*ibid.*, 9-11). Ex quo liquide convincit Apostolus, quod is qui ex Dominico præcepto primus est in carne circumcisus, ante hanc circumcisionem, dum adhuc præputiatus esset, ex fide sit justificatus, nec justitiam ex circumcissione sit consecutus. Pro signo autem justitiæ jam habitæ circumcisionem suscepit, ut videlicet interiori mentis a vitis circumcisionem, hoc est justitiam fidei, exterior circumcisio carnis ostenderet potius quam faceret. Interim autem præcedentium patrum justitia Deo acceptabilis exstitit, ut unus eorum, id est Henoch, vitæ præsentis ærumnis subtractus, in paradysum vivus a Domino

sit translatus, sicut Ecclesiasticus quoque meminit (xlv, 16), et Isidorus *De ortu et obitu Patrum* (80) his asserit verbis: Henoch meruit in eum locum transferri vivens, unde fuerat protoplastus expulsus, in consummationem mundi restituens eum Elia mortalis vitæ conditionem. Alius vero cum tota domo sua, id est Noe, a diluvio liberatus, in seminarium humani generis solus reservari meruit. Job quoque gentilis sanctitas, quem longe post Abraham constat exstitisse, adeo Dominico testimonio commendatur, ut non sit ei vir similis in terra (*Job*. i, 8), nimirum eo tempore quo multi de filiis Abrahæ jam circumcisi supererant. Quem quidem lex naturalis, sicut et plerosque alios gentiles verius justificavit, quam Judæos scripta fecerit. De qualibet quidem in eadem epistola, supra commemorans Apostolus ait: *Non enim auditores legis justii sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis reddente conscientia ipsorum* (*Rom.* ii, 13-15). Et post aliqua: *Si igitur præputium justitias legis custodiat, nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur, et judicabit quod ex natura est præputium legem consummans te, qui per litteram et circumcisionem carnis prævaricator legis es? Non enim, qui in manifesto Judæus est, neque quæ in manifesto est in carne circumcisio; sed qui in abscondito Judæus est, et circumcisio cordis in spiritu, non littera: cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est* (*ibid.*, 26-29). Et rursum: *Arbitramur enim hominem justificari per fidem sine operibus legis. An Judæorum Deus tantum? nonne et gentium? Imo et gentium. Quoniam quidem unus est Deus qui justificat circumcisionem ex fide, et præputium per fidem* (*Rom.* iii, 28, 29). Quod et beatus Hieronymus diligenter attendens, et talium vitam tanquam Deo acceptam commendare non veritus, quodam loco Matthæum exponens, ait: *Ex eo quod malus servus ausus est dicere: Metis ubi non seminasti, et congregas ubi non sparsisti* (*Matth.* xxv, 24), intelligamus etiam gentilium et philosophorum bonam vitam recipere Deum, et aliter habere eos qui juste, aliter eos qui injuste agunt, et ad comparationem ejus qui naturali lege serviat, condemnare eos qui scriptam legem negligant (81). Constat ergo in antiquo populo æque incircumcisos sicut et circumcisos ex fide justificari; nec eos qui circumcisi sunt, ex circumcisione hoc, ut justii fierent, assecutos esse, sed magis ex fide per dilectionem, ut ait Apostolus, operante (82). Quid igitur causæ fuerit ut hoc circumcisionis signum solus Abraham cum semine suo, vel quos possidebat tam de cognatione sua quam de alienigenis ex præcepto Domini susceperit, merito

A quæritur. Ipsam quippe justitiam, cujus hoc signum esse Apostolus ait, æque in cæteris, ut dictum est, sicut in Abraham, constat exstitisse (*Rom.* iv, 3): nec tamen ad hoc signum eos constringit præceptum, sed solum, ut diximus, Abraham cum semine suo, vel ad possessionem suam pertinentibus. Hinc enim scriptum est, Domino ad Abraham dicente: *Statuam pactum meum inter me, etc., et inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno; ut sim Deus tuus, et seminis tui post te. Daboque tibi et semini tuo terram peregrinationis tuæ* (*Genes.* xvii, 7). Et rursus: *Et tu ergo custodies pactum meum, et semen tuum post te in generationibus suis. Hoc est, quod observabitis inter me et vos, et semen tuum post te. Circumcidetur ex vobis omne masculinum, et circumcidetis carnem præputii vestri: ut sit in signum fœderis inter me et vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris. Tam vernaculus quam emptitius circumcidetur, et quicumque non fuerit de stirpe vestra: eritque pactum meum in carne mea in fœdus æternum. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit* (*ibid.*, 9-14). Et post aliqua: *Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac. Et constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, et semini ejus post eum. Super Ismael quoque exaudivi te, ecce benedicam ei, et multiplicabo eum valde. Pactum veromeum statuam Isaac* (*ibid.*, 19-21). Quem quidem Isaac solum ad semen Abrahæ pertinere, postmodum Dominus patenter indicavit, dicens: *Quia in Isaac vocabitur tibi semen* (*Gen.* xxi, 12). Juxta quod etiam ipsum Isaac vocat unigenitum Abrahæ, dicens: *Quia fecisti rem hanc, et non peperisti filio tuo unigenito, etc.* (*Gen.* xxii, 12). Constat itaque neminem circumcisionis præcepto constringi, nisi Abraham cum semine suo, et his qui ad domum vel possessionem eorum pertinent. Cujus quidem circumcisionis causam Dominus quoque interserens, ait: *Ut sit in signum fœderis inter me et vos* (*Gen.* xvii, 11). Ac si aperte dicat: Non ut vos mihi fœderet atque jungat, sed ut fœderatos ostendat. Rufinus quoque, juxta Origenem Epistolam Pauli *ad Romanos* exponens, occasionem hujus præcepti de circumcisione facti tam in hoc quam in cæteris diligenter assignat ex verbis ipsius legis, quæ præcepta ejus ad solos Judæos, quæ ad omnes generaliter homines pertinent. Discutiamus, inquit, utrum hoc mandatum etiam eos, qui ex gentibus crediderant, constringat. Nunquam fecit proselyti, id est advenæ mentionem: sed vernaculum servum vel pretio emptum circumcidi jubet, non liberum. Perscrutemur ergo *Levitici* legem: *Loquere, inquit, filiis Israel, et dices ad eos: Mulier si peperit masculum, octava die*

(80) Cap. 3. Vide *Patrologiæ* t. LXXXIII, col. 132.

(81) *Patrol.* tom. XXVI, col. 187.

(82) (*Galat.* v, 26).

circumcidetur, etc. (Lev. xii, 12). Intueamur et hic, quomodo de lege circumcisionis tantum ad filios Israel Moyses loqui iubetur, et alienigenarum nulla sit mentio: cum in quibusdam mandatis non solum filiis Israel, sed et proselytis, id est advenis, loquatur, necessario utique observanda distinctio est, quia sicut ibi dicitur: Loquere ad Aaron (Exod. viii, 16), et alibi: Ad filios Aaron (Num., vi, 23), et alibi: Ad levitas (Num., xviii, 26), certum est non subjacere reliquos his legibus etiam quæ filiis iubentur, nec alienigenæ memoria ulla sit. Non est putandum commune esse mandatum (83), ubi appellationis habetur exceptio. Sic ergo non alius circumcisionis lege constringitur, nisi ex Abraham originem trahens, vel vernaculus eorum, vel pretio emptus. Vis autem videre, quia sicubi vult etiam alienigenas lege connecti, significanter ostendatur? Audi quid scriptum sit: *Homo ex filiis Israel et advenis, quicumque manducaverit omnem sanguinem, animam illam disperdam, quia anima omnis carnis sanguis illius est. Et ego dedi vobis ut ex ipso super altare propitiaretur pro animabus vestris, quia sanguis pro anima expiabit* (Levit. xvii, 10). Vides ergo hanc legem, quæ advenis data est, observari et a nobis qui ex gentibus credimus? Ergo legem de observatione sanguinis communem cum filiis Israel et gentium suscepit Ecclesia. Hæc namque ita intelligens in lege scripta, tunc beatum illud apostolorum concilium decernebat, decreta gentibus scribens, ut abstinere a sanguine et suffocato. Verum requires fortasse, si etiam de suffocato communis filiis Israel cum advenis data sit lex. Audi: *Homo, inquit, ex filiis Israel, et ex advenis qui sunt ex vobis, quicumque venatus fuerit feram aut avem quæ manducatur, effundat sanguinem ejus, et cooperiat terra, quia anima omnis carnis sanguis illius est* (ibid., 13). Verum, quia inter illa quæ de Levitico superius protulimus, etiam hoc refertur: *Homo ex filiis Israel vel advenis qui sunt in eis, quicumque fecerit holocaustum aut sacrificium, et ad ostium tabernaculi non adduxerit illud facere Domino, exterminabitur de populo suo* (ibid., 8). Et per hoc videbitur etiam de gentibus Ecclesia holocaustis obnoxia fieri. Non ut faciat jubet, sed, si forte fecerit, quomodo facere debeat docet. Certum est enim quod, cum Hierosolymis templum constaret, et religio tradita patribus vigeret, plurimi etiam gentium veniebant ad templum adorare et offerre sacrificium. Sed hoc quoniam in loco uno fieri præceptum est, de quo etiam hic mandat ut ad ostium tabernaculi jugulanda victima deducatur, tandiu potuit legitime fieri, quandiu status loci permansit incolumis. Denique Salvator ad decem leprosos, quos mundaverat, inquit: *Ite, ostendite vos sacerdotibus, et offerite pro vobis hostias, sicut præcepit Moyses* (Luc., xvii 14). Nunc vero quid exigitur ab advenis, quod exhibere quidem nec propriis cultoribus licet. Quam quidem Dominicæ rationis causam si diligentius inspicimus, facile est ad omnem objectionem nos satisfacere.

Primus Abraham de terra Chaldæorum et cognitione sua divino eductus imperio, propriæ terræ promissionem sibi et semini suo suscepit a Domino, in qua videlicet terra populus Dei a gentibus viveret separatus, et divino cultu serviret expeditus, cum antea fideles passim cum gentibus habitare et vicitare consuevissent. In hac igitur terra tanquam in civitate quadam populum suum Dominus congregaturus, et a gentibus eum tam loco quam vita segregaturus, decrevit ei legem instituere, a circumcisione inchoans. Unde, ut supra meminimus, facta promissione terræ, qua populus Dei ab infidelibus disjungeretur, et Domino firmiter conjungeretur ac fœderaretur, statim circumcisionis præceptum inducitur, quod sit videlicet in hujus fœderis signum. Ex genitili quippe membro humanæ generationis est propagatio. Hoc igitur membrum circumcisum Abraham et suos a ritu et moribus originis suæ, id est infidelium Chaldæorum, segregatos esse ostendit, et hac carnis exspoliatione jam eos veterem et carnalem exuisse hominem, et novum ac spiritalem induisse, qui secundum Deum creatur (Ephes. iv) et renovatur de die in diem; ad quod etiam hujus signi consideratione præcipue admonerentur. Cujus insuper signi, quasi divini cuiusdam in homine signaculi, non mediocre commodum Dominus prævidebat ad fidelium salutem tutius muniendam, et eos ab infidelibus maxime dividendos. Constat quippe tantas esse carnalis voluptatis illecebras, ut facile homines ad idololatriam quoque istam concupiscentia inclinet, sicut de summo Sapiente actum est (III Reg. xi). Ne igitur fideles infidelibus feminis copulati, in ritu earum transirent, et a Domino recederent, quasi quadam maceria interposita, hoc signo maxime, talium copularum familiaritatem abscidit, ut si videlicet rursus filii Dei filias hominum concupiscerent (Gen. vi), illæ tamen eorum copulam spernerent, hujus membri detractionem tanquam turpissimam abhorrentes; et illi contra hoc signo fœderis Dei membra sanctificata a turpitudine infidelium servarent intacta. Unde et populus Israel eo tempore, quo in deserto segregatus a gentibus fuit, nequaquam circumcidi compulsus est. Tunc vero maxime hanc maceriam interponi necesse fuit, cum in Abraham fidelium peregrinatio inter infideles cœperit, et in ea cujus jam acceperat promissionem terra. Facile namque peregrinantes ab incolis qua possunt occasione familiaritatem captant, quam ex matrimoniis maxime contrahi constat. Quo quidem contactu si populus Dei populo Chanaanæorum vinciretur, difficile illum delere, vel a terra expellere sustinerent, sicut postmodum divino actum est consilio. Solet etiam communio mensæ maximum

(83) Locus corruptus.

familiaritatis vinculum esse. Unde et lex postmodum delicatos interdicens cibos, hanc quoque familiaritatis abstulit occasionem, et quo difficilius observantibus Judæos implicuit, tanto amplius ab eis gentes removit, et majores inimicitias hac interposita maceria peperit. Quod quidem tunc fieri opus fuit, cum nondum gentilem populum vocare Deus decreverit, sed tantum Judaicum.

In plenitudine vero temporis gratiæ, cum gentilem quoque populum sua vocatione dignaretur Deus, ut Ecclesiam in duos populos dilataret, et eos sibi capiti in uno corpore conjungeret, et magna invicem concordia ligaret, illam legalium observationum maceriam removit, quæ inimicitias pepereant, ut sic eos ad invicem vinculo charitatis colligaret. Quam quidem divini consilii providentiam summus Ecclesiæ doctor et specialis gentium magister, ad Ephesios scribens, his aperit verbis: *Propter quod memores estote, quod aliquando vos gentes eratis in carne, qui dicimini præputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne manufacta, quia eratis illo tempore sine Christo, alienati a conversatione Israel, et hospites testamentorum, promissionis spem non habentes; sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Jesu, vos qui aliquando eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriæ solvens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipsum, in unum novum hominem, faciens pacem, et reconciliet ambos in uno corpore Deo, etc. (Ephes. ii, 14 et seq.)* Judæi quippe quasi peculiaris populus Dei de legitimis suis gloriantes, quandiu lex statum suum obtineret, semper gentes despicerent, nec se illis æquari paterentur. Qui etiam post Evangelium de præterito statu legis adeo intumescabant, ut hoc sibi privilegio singularem in Ecclesia prærogativam vindicarent. Ad quam quidem superbiam maxime reprimendam Apostolus frequenter in Epistolis opera legis et ejus gloriationem deprimere vel extenuare compellitur, et ea omnino removere decrevit, ne videlicet de his Judæi gentibus insultarent, aut gentes eorum legi se subdere prorsus dedignarentur, de qua illi maxime adversus eos gloriabantur. Quam quidem apostoli discretionem in tantum postea sancti Patres æmulati sunt, ut cum in gentibus ecclesiasticas dignitates secundum pristinos civitatum gradus ordinarant, in illo Hierosolymam honore illam quondam Dei egregiam civitatem extulerunt; imo ipsam adeo depresserunt, ut eam metropoli subjugarent, ne forte privilegio civitatis suæ vel templi gloriari superbus ille posset populus, sicut nec vel cæremoniis suis. Unde nec in illis Parasceves solemnibus orationibus, cum pro gentilibus et hæreticis quoque sive schismaticis genua flectamus, solos in hoc Judæos præterimus, qui genu flexo illudentes Domino dicebant: *Ave, rex Judæorum (Matth. xxvii).*

A. Sicut autem, lege cessante, perfectior Evangelii doctrina successit, ita post circumcisionem baptismi subiit sacramentum quod tam viros quam feminas æque sanctificat, et eum jam venisse demonstrat qui nos a peccato penitus abluit, et ipsam etiam peccati poenam cælos reserando delet. Unde et bene hoc sacramentum super totum hominem, non in aliqua ejus parte agitur: quo post Salvatoris hostiam ita penitus peccatum deletur, ut poena quoque peccati omnino relaxetur. Quod etiam sacramentum tanto amplius Dominici adventus gratiam commendat, quanto et ad salutem perfectius est, et ad tolerandum levius, ut tanto lex nova sit gratior, quanto quæ præcessit fuerat onerosior; et qui legis jugum ferre consueverant gentiles.

B. nulla sacramentorum difficultate vel multitudine territi repellentur. A quo quidem oneris gravamine ad evangelicam libertatem Dominus invitans aiebat: *Venite ad me, qui laboratis et onerati estis. Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve (Matth. xi, 28).* Ut enim legalium vindictarum severitatem prætereamus, ubi dicitur: *Dentem pro dente, etc. (Levit. xxiv, 20)*, quis vitam tenera parte corporis acutis lapidibus circumcidi non horreat? Non enim alio instrumento hanc fieri lex monstrat, cum et Sephora uxor Moysi sic filium circumcidisse scribatur (*Exod. iv, 25*), et Josue cultris lapideis ex præcepto Domini populum circumciderit (*Josue, v, 2*): quanquam id modo pro difficultate rei nequaquam Judæi observent. Quod diligenter apostolorum Princeps considerans, manifeste fatetur, neque se, neque patres suum jugum legis portare potuisse (*Act. xv*). Nec solum perfectione vel lenitate sui baptismus commendatur, verum etiam quadam in semet specie decoris adornatur, cum videlicet quælibet anima Deo copulanda hujus ablutione sacramenti convenienter innuat neminem ei, nisi qui a sordibus peccati lotus fuerit, sociari. Quoddam namque specialis desponsationis conjugium in baptisate cum Deo inimus, cum primus in scrutinio catechumenorum ei sponcione nostra fœderati et quasi desponsati, postmodum in baptismo corpori ejus, quod est Ecclesia, convenimur [*leg. connimur*], tanquam si sponsa post balneum in amplexus sponsi suscipiatur. Sunt qui etiam circumcisionem ad originalis peccati, sive actualium quoque remissionem dixerint fuisse necessariam, et ob hoc institutam. Nobis autem illa quam supra reddimus, causa probabilior atque rationabilior videtur, cum videlicet constet priores justos hoc sacramento nequaquam eguisse, nec feminas, quæ eisdem obligatæ sunt peccatis, et a quibus peccatum incepit in vobis, hoc sacramento sanctificari. Quis etiam dubitet antiqua sacramenta excellentiæ novorum multum derogatura esse et in maximum errorem nos tractura, si ipsa quoque cum novis pariter remanerent, tanquam hæc scilicet sine illis sufficere non valerent? Hæc ad pro-

positas duas priores quaestiones, de institutione scilicet circumcisionis, seu legis, et postmodum cessatione, dicta nunc sufficiant.

Superest autem, ut tertiæ respondentes, præsentem operam consummemus, cur videlicet Dominus legem finiens, et Evangelium inchoans, ipsa etiam quæ finivit legalia suscepit, quasi nos suo adhortans exemplo ut a lege incipientes, in Evangelio consummemur, nec sic ad nova transeamus sacramenta, ut derelinquamus antiqua. Et quippe, ut Salomon ait: *Oculi sapientis in capite ejus (Eccle. 11, 14)*. Quod quasi exponens Apostolus: *Qui dicit se in Christo, inquit, manere, debet sicut ille ambulavit et ipse ambulare (1 Joan. 11, 6)*. Sicut ergo Dominus, qui ait: *Non veni solvere legem, sed adimplere (Matth. v, 17)*, post circumcisionem suscepit baptismum, post veteris Paschæ sacrificium celebravit novum, ita nos ejus vestigia sequentes, ab his minime, inquires, convenit declinare. Sed id profecto recte diceretur, si eadem nunc in nobis ratio esset, quæ in illo quondam exstitit. Ut enim scandalum declinare, et hoc quoad possemus, vitandi formam nobis præberet, antiqua suscepit sacramenta. Alioquin aperte reus legis crederetur, et a semine Abrahamæ et toto Judæorum populo penitus alienus, unde promissus expectabatur. Juxta namque Domini sententiam, quisquis in illis circumciscus non fuerat, de populo suo peribat (*Gen. xvii*), cum sine hoc sacramento nemo tunc posset connumerari Judæis, sicut nec modo sine baptismo Christianis. Unde et pro scandalo Judæorum vitando in exordio nascentis Ecclesiæ, nondum evangelica veritate roborata, in tantum apostoli superfluis jam legis operibus dispensative ad tempus consenserunt, ut Paulus ipse maximus legis persecutor Timotheum discipulum circumcideret (*Act. xvi, 3*), et ipse postmodum ex consilio Jacobi, et qui Jerosolymis erant fidelium, assumptis quibusdam aliis viris secundum Nazæorum ritum observare se legem exhiberet (*Galat. 11, 22*). Qui tamen postmodum de ipsa legis simulatione Petrum manifeste arguit (*Galat. 11*), ubi jam videlicet evangelicam veritatem confirmatam esse intellexit: diversis itaque de causis, sed utrisque rationalibus, Deus tam antiqua quam nova suscepit sacramenta. Illa quippe, ut dictum est, pro vitando scandalo, hæc in nostræ imitationis exemplo. Sicut enim mediator Dei et hominum factus duas in se naturas habuit, divinam scilicet atque humanam, quas reconciliare venit: ita duos populos sibi conjungens, et quasi duos parietes lapis angularis colligans, tam priorum fidelium quam posteriorum sacramenta suscepit ut, juxta illud Apostoli: *Omnibus omnia factus, omnes lucrifaceret (ibid. xv, 13)*. Si enim se a sacramentis Judæorum subtrahens eos scandalizaret, magis eos a se repelleret quam sibi alliceret. Quisquis enim ab his inter quos vivit, dissimilem vitam eligit, magis eorum familiaritatem

A sibi tollit. Unde et angeli hominibus olim apparentes, cum nec hospitio nec cibo egerent, hæc tamen pro necessitate postulantes vel accipientes, tanto nobis eos familiariores reddebant, quanto infirmitati nostræ magis condescendebant, et eorum ad quos veniebant consuetudinem non respuebant.

Hanc et Dominus providentiam tenens, nihil in cibis vel in humana conversatione præter peccatum, tam a se quam a discipulis, vitari decrevit. Qui si etiam legis onera non suscepisset, nequaquam postmodum hanc remiovisse videretur, tam propter mutilationem ejus, quam propter gravamen ipsius. Qui nunc profecto amplius a nobis diligendus videtur, quoniam et illius onera propter nos ipse suscepit, et ab ipsis postmodum nos liberavit. Sunt et alia nonnulla, quæ et Dominum egisse meminimus, et ea tamen salubriter declinamus omnino, vel alio tempore et alio modo convenienter celebramus. Legimus quippe ad nuptias Dominum invitatum cum matre et discipulis convivio illi interfuisse (*Joun. 11*): quod nunc quidem provida dispensatione sacerdotibus Christi locis specialiter obtinentibus a sanctis Patribus interdictum est penitus. Alia quippe in illo ratio fuit, alia in nobis. Nostra namque infirmitas ad tentationem prona, in convivii maxime non solum religionis, verum etiam communis honestatis modum excedit. Nec ille ad nuptias tam propter convivium quam propter miraculi beneficium, quo se manifestaret, et in se discipulos confirmaret, venire dignatus [*leg. dedignatus*] est. Quod diligenter evangelista considerans ait: *Et crediderunt in eum discipuli ejus (ibid. 11)*. Scimus et ipsum post baptismum statim in eremum condescendisse, et quadraginta dierum jejunium tunc inchoasse, et sic consummasse, nec ipsos apostolos ab eo sacramentum corporis et sanguinis sui jejunos accepisse. Quæ tunc quidem sic fieri oportebat, et nunc aliter alia ratione in consuetudinem venerunt Ecclesiæ: Sic et Dominus, ne Judæos scandalizaret, circumcisionem suscepit, et nos postea, ut dictum est, repelleremus (84), hanc omnino respuimus.

Multi quippe sunt, quæ secundum temporis opportunitatem alio tempore sunt probanda, et alio improbanda, etsi ab eisdem prius et postmodum gerantur personis. Habent quippe in omnibus loca et tempora suas rationes, secundum quas in eis eadem modo fieri, modo vitari convenit. Adeo pro scandalis vel repulsionem gentium vitandis, quædam nunc a nobis legitima cavere manifestum est, utpote circumcisionem et Sabbati seu festorum observationes, et sacrificiorum ritum, sive quorundam abstinentiam ciborum; quod in quibus apostoli vel sancti Patres nullum præenserunt scandalum, imo aliquid utilitatis vel decoris intellexerunt, ea retinere non abhorruerunt. Unde et adhuc Quatuor Temporum jejunia celebramus, et ipsos ecclesiasticorum

(84) Deest aliquid.

officiorum gradus, ab ostiario scilicet, vel ab ipsa etiam clericatus tonsura usque ad episcopum, nec non et sacerdotalis vel ecclesiastici cultus ornamenta ex antiqua retinemus et confirmamus auctoritate; veluti candelabra, coronas, et vela; ecclesiarum quoque dedicationes, vel altarium consecrationes, in tantum ex antiquitate suscepimus, ut in his peragendis nihil fere nisi de Veteri Testamento cantetur vel recitetur: ubi et ad antiquæ aspersionis exemplum hyssopum et cinerem adhibemus. Quis etiam illud intelligens: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (Psal. cix, 4), ignoret nostri sacrificii formam legem etiam præcessisse, et inde originem seu testimonium accepisse? In quo quidem nos Latino azymo vescentes, aliquam etiam de veteri Pascha retinemus figuram, juxta illud Apostoli: *Itaque epulemur non in fermento veteri, sed in azymis sinceritatis* (I Cor. v, 8). Ipsam denique mixturam salis et aquæ in aspersionem fidelium quotidianam exemplo Elisei conficimus, sicut et ipsa benedictionis verba testatur.

Cum igitur aliqua ex antiquitate retineamus, aliqua respuamus, causæ vel opportunitates pensandæ sunt in singulis. Quod quidam minus attendentes, inde omnia jam respuenda judicant, quia figuræ fuerunt subsecutæ veritatis, et per Christum jam completæ. Unde merito illa jam omnino superflua censent, ubi quam præfigurabant veritas eompleta est, ne forte si adhuc cum ipsa veritate retinerentur figuræ, quæ ipsam præsignarunt, adhuc expectaretur futurum quod jam est completum. Sed juxta hanc profecto rationem, omne rei futuræ sacramentum vel figuram mysticam manere non convenit, postquam res ejus completa est. Unde et conjugium, quod Christi et Ecclesiæ continet sacramentum, vel ipsam regum et sacerdotum unctionem, cum his, quæ prædiximus a nobis retineri, cessari jam oportet. Ut jam videlicet nec sacrificium Melchisedech in figuris sequamur, nec altaria chrismate consecremus, nec ecclesias dedicemus, nec candelabra in ecclesiis erigamus, et cætera quæ diximus penitus removeamus. Quod quia nemo fidelium vel discretorum approbat, constat aliquas esse rationes, cur ex Veteri Testamento nonnulla in rerum signis sicut in verbis omnia retinemus. Quamvis enim prolationes verborum manifestius quam figuræ sacramentorum demonstrent id quod significant, nulla tamen Veteris Testamenti verba respuimus, etiam cum aliter loqui videntur quam se jam rei veritas habeat, veluti cum dicitur: *Ecce virgo concipiet* (Isai. vii, 14). Quid ita mirum, cum tam rebus quam verbis ea quæ nunc completa sunt Vetus Testamentum prænuntiet, nonnulla ejus sacramenta post rerum etiam completionem auscipiamus, cuius nulla respuere verba præsumimus? Tanto quippe major est concordia Veteris et Novi Testamenti, et hoc ex illo magis confirmatur, quanto

A non solum verbis, verum etiam rebus ipsis conjuncta videntur.

Notandum vero quod solis infantibus circumcidentis certum præfinitum tempus, id est octava dies, quia eos solos, qui innocenter vivunt, *quasi modo geniti infantes, rationabiles, sine dolo* (I Petr. ii, 2), certum est ad illius veræ octavæ gaudia pervenire, ubi tam animarum quam corporum veram ac perfectam circumcisionem assequimur, veterem penitus hominem tam per culpam scilicet quam per penam exuentes, ubi mens omnino sit libera, et caro a corruptione vel passibilitate pariter aliena. Totum quippe tempus vitæ præsentis septem diebus comprehenditur. Unde merito perpes illa sanctorum claritas, quæ post septenarium hujus vitæ sequitur, octava nominatur: juxta quod psalmi qui specialiter ad resurrectionem pertinere videntur, intitulari pro octava dicuntur. Legimus a Josue filios Israel cultris petrinis secundo circumcisos esse (Josue, v), cum post transitum Jordanis jam in terra promissionis essent introducti. Populus quippe de Ægypto egressus, et in eremo defunctus, filios in deserto natos incircumcisos reliquerat. Quos postmodum Josue circumciciens, secundo circumcidisse filios Israel dicitur, non quidem, juxta historiam, in eisdem personis convenientius accipere possumus. Multi quippe alii in populo Judæorum multos circumciderunt, et nemo præter Josue secundam circumcisionem dicitur peregisse. Legimus Abraham priorem circumcidi vel circumcidisse, primo quidem Ismaelem et vernaculos suos, postea vero Isaac (Genes. xvii, 26, xxi, 4), Sephoram quoque uxorem Moysi cum acutissima petra filium circumcidere Dominus coegit (Exod. iv, 25).

Nulla tamen harum circumcisionum secunda sive prima dicta est, vel ex ordine distincta, nisi quæ a Josue memoratur facta. Unde igitur iste solus secundo circumcidisse dicatur, vel cujus primæ comparatione hæc secunda circumcisio vocetur, non facile solvi credo, nisi ad allegoriam stylo converso. Ad quam nos quidem Apostolus invitans: *Hæc, inquit, omnia in figura contingebant illis* (I Cor. x, 14). Secunda autem circumcisio dicitur, cum terræ promissionis hæredes efficimur, hoc est cum terram viventium in illa felici, quam diximus, octava consequimur. Prima vero est circumcisio, quæ hic mentem et carnem a vitiis, vel carnalibus illecebris, quantum nobis datum est abscindimus, ut illam quam supra meminimus, veram et integram circumcisionem illic assequamur, a vero scilicet Josue, id est Jesu nostro, imo omnium Salvatore. Hic quippe ille Josue, qui Moysi successit, et in terram promissionis introduxit, tam nomine ipso quo Josue dicitur, id est Jesus, quam factorum suorum excellentia specialiter exprimere videtur. Qui, ut dictum est, Moysi succedens, et populum de Ægypto profectum in terram promissionis introducens, quod ille inceperat, consummavit, quia

lex per Moysen tam significata quam data, *Nihil*, A ut ait Apostolus, *ad perfectum adduxit* (Hebr. vii, 19). *Impossibile enim est, inquit, sanguine hircorum aut taurorum auferri peccata* (Hebr. x, 4). Unde Moysi Josue succedere necesse fuit, quia frustra processisset legislator, nisi sequeretur Salvator. Qui profecto post transitum Jordanis introductos in terram promissionis cum petra circumcidit, dum videlicet nos in baptismo regeneratos, atque ad supernæ vocationis hæreditatem perductos, veram sibi nobis circumcisionem per semetipsum in petra figuratum tribuit, cui est cum Patre et Spiritu sancto æqualis gloria, coæterna majestas, per infinita sæculorum sæcula. Amen.

SERMO IV.

IN EPIPHANIA DOMINI.

(Textum emendavimus ope codicis Einsied.)

Epiphaniæ præsens solemnitas vocabuli sui proprietatem multis et variis rerum eventibus mundo exhibuit. Quod enim Theophania vel Epiphania Græce dicitur, id Latine Dei apparitio, vel superapparitio nuncupatur. Salvator igitur mundi, post illam temporalis sui ortus apparitionem, qua de utero prodiens Virginis carne se visibilem mundo præbuit, et in præsepio pastoribus innotuit, una postmodum per revolutionem temporum die, signis mirabilibus sese amplius manifestare decrevit, ut qui eum ex Scriptura non cognoscerent, rerum saltem admiratione traherentur ad fidem. Novum quippe cælestis regis ortum in terris nova stella magis revelavit, et super baptizatum Dominum, cælis apertis, et columba in eum descendente, et paterna voce de Filio testificante, non solum populo circumstanti, verum etiam ipsi Baptiste Joanni plenarie quantus esset innotuit, sicut et ipse Joannes profiteatur dicens : *Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cælo, et mansit super eum. Et ego nesciebam eum. Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei* (Joan. i, 32). Denique miraculo aquæ in vinum conversæ divinitatis ejus potentia declaratur, sicut evangelista commemorat dicens : *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cans Galilææ, et manifestavit gloriam suam* (ibid. ii, 11). *Et crediderunt in eum discipuli ejus.* Nunc igitur singulas istas revelationes Domini ordine prosequentes, ad præsentis diei gloriam inceptam consummemus operam.

Bene magi, primitiæ gentium, ad fidem primo tracti fuerunt, ut qui maxime erroris tenerant magisterium, ipsi postmodum etiam suæ conversionis exemplo fidei facerent documentum, et ma-

gistrorum conversio discipulorum maxima fieret ædificatio; sicut et in Gamaliele, Nicodemo, Paulo, Dionysio Areopagita, et multis aliis, tam in lege quam in philosophia præminentibus, postmodum actum est. Quis enim magos, sive ariolos in tantum detestandos esse ignoret, ut non solum ipsos, sed etiam quemlibet ad eos declinantem lex interfici jubeat? (*Levit. xx, 6.*) Quorum nefariam et execrabilem doctrinam a dæmonibus inventam atque assumptam, ipse quoque Hieronymus in Isaiam his asserit verbis (85) : « Magi ab Oriente docti a dæmonibus, vel juxta prophetiam Balaam (*Num. xxiv, 17*) intelligentes natum Filium Dei, qui omnem artis eorum destrueret potestatem, venerunt Bethlehem, et ostendente stella, adoraverunt puerum (*Matth. ii, 11*). » Isidorus quoque (86) Etymologiarum lib. ix, magorum etiam proprietatem distinguens : Magi sunt, inquit, qui vulgo malefici, ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi elementa convertunt, turbant mentes hominum, ac siue ullo veneni haustu violentia tantum carminis iuterimunt. Unde et Lucanus (87) :

*Mens hausti nulla sanie polluta veneni
Incantata perit.*

PHARS. lib. iv, vers. 457.)

Dæmonibus enim accitis audent ventilare, ut quisque suos perimat malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine utuntur et victimis, et sæpe contingunt corpora mortuorum. Quod vero ait Hieronymus, quod edocti a dæmonibus magi venerint quærere Salvatorem, per quem magisterium suum destrui formidabant, non ita accipere cogimur, ut hac eos intentione diabolica suggestio vel exhortatio mitteret, ut se ad Dominum Christum converterent, sed magis ut eum inquirendo proderent, quem Herodis sive Judæorum nequitia ad perdendum inveniret; quasi ab eo metuentes, vel summum eum magum, vel maleficum opinantes, ad quem tam cito magos confluere viderent. Unde et callide eos ad Herodem et metropolim Judæorum urbem primo direxit, ut consulendo eos proderent quem quærebant. Qui enim concubitus hominum quando fuerit non ignorat, non immerito videtur agnovisse eum de Virgine natum fuisse, cujus nullum noverat concubitus, et sive per angelum ad Mariam primo missum, sive per angelos postmodum pastoribus apparentes, vel certum habere vel suspicatum esse quam excellens ipse fuerit, et suæ contrarius malignitati. Cui etiam nonnulla alia præcedentia signa, quæ in historiis continentur ecclesiasticis, satis indicio potuerunt esse, quanta rerum in proximo naturus excellentia præmineret. Qualia quidem sunt illa quæ Paulus Orosius (88) Antiquitatum ab Urbe condita libro vii commemorat. Docet quippe ibi, Augusto Cæsare ab oriente triumphos importante, tantam a Domino pacem mundo esse collatam, ut

(85) Patol. tom. XXIV; col. 250.

(86) Patol. tom. LXXXII; col. 311.

(87) Ibid.

(88) Patol. tom. XXXI; col. 1052.

ipse Augustus sopitis finitisque omnibus bellis, jam portas pacis prorsus obstruxerit, cujus in templo arma conservabantur; ut etiam juxta litteram illa impleretur Isaïæ prophetia, qua pax mundo maxima in adventu Domini fuerat promissa, cum dicitur: *Et constabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium* (Isa. II, 4). « Hodie, inquit prædictus Paulus (89), primum ille Augustus consalutatus est, atque ea die summa rerum et potestatum penes unum esse cœpit et mansit, quod Græci monarchiam vocant. » Porro autem hunc esse eundem diem dicit (90) VIII Idus Januarii, quo nos hodie Regi summo Epiphaniæ laudes excolimus. Ad quem etiam hodie quasi salutandum atque adorandum, fideles gentium primitiæ magi convenerunt, quasi eum alterum Augustum, imo plus quam Augustum æstimantes, quem cœlum pariter et terra tantis signis prædicarent tam apud Roman, quæ caput erat gentium, quam apud Hierosolymam metropolim, ut dictum est, Judæorum.

Refert quippe idem Paulus in eodem tractatu (91), prædicti tempore imperatoris, hora circiter tertia, repente liquido serenoque die circum ad speciem cœlestis arcus orbem solis ambisse, et Romæ sub eodem Cæsare de taberna meritoria olei largissimum liquorem per diem integrum emanasse. Quæ profecto quid aliud prætendebant, nisi eum eodem tempore nasciturum esse, qui tam cœli quam terræ monarchiam obtineret? Quid enim prædicta corona solis, aut de terra unctio profluens, nisi cœli pariter ac terræ promittebat regem? Ipse quippe Salvator tam sol justitiæ, quam Christus a chrismate, id est unctus ab unctione, nuncupatus est. Hæc autem secundum humanam naturam larga ejus unctio est, illa spiritalium donorum et septiformis gratiæ plena et perfecta ei facta collatio, de qua ipsi dicitur: *Unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis* (Psal. XLIV, 2). De hujus plenitudine unctionis, sicut scriptum est, omnes accepimus (Joan. I, 16), tanquam de taberna exuberanter oleum manat, secundum quod ei dicitur: *Oleum effusum nomen tuum* (Cant. I, 2). Quasi namque taberna quædam ejus seu tabernaculum assumpta humanitas fuit, in qua, ut Apostolus meminit, plenitudo divinitatis corporaliter inhabitabat (Coloss. II, 9). De hac itaque ipsius humanitate, divinæ gratiæ donis, ut diximus, inuncta; hoc in nobis gratia derivante, quasi de taberna oleum per totum diem manans exuberat. Diem autem totum hunc tempus gratiæ vocat, quod adventus sui præsentia Dominus illustravit, de quo illud est Apostoli: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit* (Rom. XIII, 12). Per hanc totam diem oleum indeficienter a capite illo nostro defluit ad membra, cum de ejus plenitudine tempus hoc gratiæ spe-

cialiter dicatur. Unde hoc ipsum ejus nomen, quod Christus est, ad hujus quoque gratiæ abundantiam denotandam, quasi unguentum in nobis effusum, atque dilatatum recte dicitur, dum ex ejus nomine insigniti, a Christo vocamur Christiani. Meritoria autem taberna illa domus æstimatur [*leg. existimatur*], ubi emeriti milites fovebantur. Quæ tanto magis eorum necessitatibus quotidianis sufficere poterat, quanto amplius ejus porticus venalium rerum abundabat copia.

Hoc in loco, basilica S. Mariæ, quæ ideo fundentis oleum agnominata Romæ adhuc ostenditur, celebris habetur. Merito autem domus illa, quæ propitiationis bene merentibus existebat, assumptæ a Domino humanitati comparatur, per quam universis fidelibus propitiatus est Deus. Quis enim Spiritu sancto suggerente factum esse non videat, cum in tanta sublimatus gloria Augustus præmineret, se dominum vocari omnino interdixit, nec vel joco id se appellari, sed solummodo Augustum permitteret; quasi quadam divina dispositione venturo Christo hujus appellationis decus reservaret, qui discipulis ait: *Vos vocatis me, Magister et Domine, et bene dicitis; sum etenim* (Joan. XIII, 13). Unde et ejus humilitatem Dominus ipse respiciens, cum ait: *Qui se humiliat exaltabitur* (Matth. XXII, 12.) ipsum Augusti nomen proprium adeo extollere decrevit, ut deinceps Romani imperatores se generaliter Augustos vocitari gloriarentur: et quod prius proprium atque personale, factum est generale vocabulum et imperiale. Patenter eum avunculo suo Julio Cæsari in humilitate contrarium videmus, cum ille, ut Lucanus quoque meminit, omnium dignitatum gradus in se retinens, jam non se numero singulari, sed plurali proferri permitteret, non se jam quasi unum hominem, sed plures juxta dignitatum multitudinem considerans. Quem adhuc nostra superbia quantum valet æmulans, non solum rerum, sed etiam nominum gloriam in tantum amplectitur, ut non solum abbates, verum etiam domini vocari gloriemur; et magnæ imputemus injuriæ nos qui humiliores esse debemus, si in appellatione nostra subjecti alterum prætermittant vocabulum. Sed nec illud a tempore gratiæ et veræ libertatis alienum est, quod omne servorum genus a suo penitus dominio removet, nec a se aliquem servitute opprimi ferret, sed omnium libertate gauderet, quibus tanquam amicis prodesse magis quam tanquam servis præesse eligeret, et amari potius quam timeri appeteret. Qui etiam in tantum servitutem a regno suo studuit extirpare, ut, sicut prædictus historiographus meminit, omnes servos, quorum dominos reperit, eis restituerit, cæteros vero servos omnes necari fecit: ne videlicet eorum posteritas in regno remaneret. In quo quid aliud præ-

(89) Patrol. t. XXXI, col. 1052.

(90) Ibid., col. 1053.

(91) Ibid.

signabat, quam Christianam libertatem futuram, A et servitutem tam legis quam peccati per Christum removendam, qui ait : *Jam non dicam vos servos, sed amicos* (Joan. xv, 15). Et alibi : *Si vos, inquit, Filius liberaverit, vere liberi eritis* (Joan. viii, 36). Hinc et Apostolus tempus timoris sub lege a tempore gratiæ distinguens, conversis inter Romanos Judæis scribit : *Non enim subditi estis iterum in timore, etc.* (Rom. viii, 15). Idem ad Galatas : *Vos, inquit, in libertatem vocati estis fratres : tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem servite invicem* (Gal. v, 13).

Sunt qui prædictos magos non sic appellari autumant, quia fuerint malefici, sed quod astrorum periti, quasi astronomici, vel quacunque alia de causa sic vocati. De quibus quid antiquitus scriptum fuisse Chrysostomus referat, non est incongruum hoc loco subjicere. Ait quippe sic prædictus doctor, cum Matthæum exponeret : « Legi apud aliquem magos istos, ex libris Balaam divinatoris apparituræ illius stellæ scientiam accepisse, cujus divinatio posita est et in Veteri Testamento : *Orietur stella ex Jacob*, etc. (Num. xxiv, 17). Et audiivi aliquos referentes de quadam scriptura, etsi non certa, non tamen destruentem fidem, sed potius delectante : quoniam erat quædam gens sita in ipso principio Orientis juxta Oceanum, apud quos ferebatur quædam scriptura inscripta nomine *Seth*, de apparitura hac stella, et muneribus ejusmodi offerendis, quæ per generationes studiosorum hominum patribus referentibus filiis suis habebatur deducta. Itaque, elegerunt inter seipsum duodecim quosdam ex ipsis studiosiores, et amatores mysteriorum cælestium, et posuerunt seipsum ad expectationem stellæ illius : et si quis moriebatur ex eis, filius ejus, aut aliquis propinquorum, qui ejusdem voluntatis inveniebatur, in loco constituebatur defuncti. Dicebantur autem magici lingua eorum, quia in silentio et voce tacita Deum glorificabant. Hi ergo per singulos annos post messem trituratorium ascendebant in montem aliquem positum ibi, qui vocabatur lingua eorum *Mons Victorialis*, habens in se quamdam speluncam in saxo, fontibus et electis arboribus amœnissimus, in quem ascendentes et lavantes se orabant et laudabant Deum in silentio tribus diebus, et sic faciebant per singulas generationes expectantes semper ne forte in sua generatione stella illa beatitudinis oriretur, donec apparuit eis descendens super montem illum Victorialem, habens in se quasi formam pueri parvi, et super se similitudinem crucis ; et locuta est eis, et docuit eos, et præcepit ut profiscerentur in Judæam. Proficiscentibus autem eis, per biennium præcedebat stella, et neque esca neque potus defecit in peris eorum. Cætera autem, quæ gesta esse referuntur ab eis, in Evangelio compendiose posita sunt. Tandem cum reversi fuissent, manserunt colentes et glorificantes Deum studiosius magis quam primum, et prædicaverunt omnibus in genere

suo, et multos erudierunt. » Legimus mortem terrenorum regum, vel commutationes regnorum stellis quibusdam, quas cometas appellant designari solere : non tamen novis, sed noviter de se quasi quemdam crinem producentibus. Unde et cometæ, quasi a coma, crinitæ sunt appellatæ. Summi vero Regis novum nativitatis modum, sicut et conceptum, nova stella et incomparabili splendore præsignare debuit. Cujus et mortem tanquam expavescens, vel de sceleris magnitudine dolens sol obscuratus, mundo indicavit universo ; ut tam ortum quam occasum veri Solis et cælestis Regis gloriam cælestia protestarentur signa.

Sunt qui non mediocri admiratione moventur, quo modo tam paucis diebus, a Natali scilicet Domini usque ad Theophaniam, magi ab oriente usque Bethlehem pervenire potuerunt. Quod quidem tum recte mirarentur, si et quærerent, si constaret hanc stellam nequaquam ante Dominicam nativitatem apparuisse, nec et magos iter hoc arripuisse. Cum vero Chrysostomus ex supradicta scriptura commemoret eos per biennium proficiscentes stellæ apparentis ducatum habuisse, et tandem Domino jam nato Hierosolymam pervenisse, nihil quæstionis relinquitur. Illud autem fortassis plurimum movet, quomodo tantus, ut dicitur, splendor stellæ solos commoverit magos, nec ab Herode vel cæteris comperiri potuerit, maxime cum eam propinquiorem cæteris existisse plerique arbitrentur, quo melius super puerum veniens locum magis designaret. Sed, cum nihil impossibile Deo esse credatur, non est dubitandum eum quibus voluerit hanc stellam occultasse, et eis tantum qui digni fuerant revelasse. Potuerunt et isti magi tantam præ cæteris astrorum habuisse notitiam, ut soli novam animadverterent stellam, et in ejus progressu vel statione non oberrarent. De quibus cum scriptum sit quia *viderunt eam in oriente* (Matth. ii, 9) : et rursum quia *antecedebat eos stella, usque dum veniens staret supra ubi erat puer* (ibid.), patet profecto eos a terra sua usque Hierosolymam, et rursum a Hierosolyma usque Bethlehem, præcedentis stellæ ducatum habuisse. Quod ergo illis ab Herode recedentibus scriptum est : *Et ecce stella quam viderunt in oriente antecedebat eos* (Matth. ii, 9). Et iterum : *Videntes autem stellam, gavisissimi sunt gaudio magno valde* (ibid., 10), satis innuitur quod ex consortio Herodis, vel impiæ urbis ad quam divertuerunt stellæ apparitionem, quandiu ibi fuerunt, amiserunt. Quod eo maxime factum esse credimus, ut per hoc eis Dominus intimaret, nequaquam se ab Herode et sceleratis illis hominibus cognosci voluisse.

Nonnulli hos magos reges arbitrantur fuisse, juxta illam prophetiam Psalmistæ : *Reges Arabum et Saba dona adducent* (Psal. lxxi, 10). Unde et Isidorus contra Judæos cap. 13 ita meminit : « Quia ei magi munera obtulerunt ; » Isaias ait : *In tempore illo deferetur munus Domino a populo terribili*

(*Isai.* xviii, 7). Hoc autem propter Persarum gentem terribilem, et cujus potentia nullus populus comparabatur. De his muneribus et David : *Reges Tharsis et insulæ, etc.* (*Psal.* lxxi, 10). Nam et magos reges habuit Oriens. Quot vero isti magi fuerint, ex numero trinæ oblationis tres eos fuisse multi suspicantur; cum hoc tamen nulla auctoritate Scripturæ definiatur, et juxta hoc quod Chrysostomus superius retulit duodecim magis fuisse memorentur; ac si jam in ipsis gentium primitiis, primi discipulorum Christi præsignarentur apostoli. Cum autem præsens solemnitas, ut supra meminimus, non solum ex apparitione stellæ mirabilis, verum etiam ex Dominico baptismo, vel nuptiarum miraculo habeatur insignis, juvat et de istis pauca memorare in hujus maxima diei laude.

Factum est, inquit evangelista, cum baptizaretur omnis populus, et Jesu baptizato et orante, apertum est cælum, et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsam. Et vox de cælo facta est, dicens : Tu es Filius meus dilectus, in te complacui (*Luc.* iii, 21). Quod Dominus cum populo ad baptismum venerit, vel inter turbas dignatus sit baptizari, magnum est humilitatis indicium, atque congruum mysterii signum. Baptizatus quippe cum cæteris, nequaquam circumcisis fuisse legitur cum aliis. Ex quo non absurdum est præsignare, non jam populo Dei circumcisionem necessariam esse, sicut baptismi sacramentum, quod constat generaliter cunctis ab ipso institutum esse. Quod baptizatus ad orationem se convertit, innuit patenter his qui baptizati sunt semper necessarium esse opem divinam postulare, ut in ea quam perceperunt sanctificatione valeant permanere, et sic sibi aperiri janua cælestis vitæ. Quod statim declaratur, cum eo baptizato et orante, cæli aperiri referuntur, et Spiritus descendere commemoratur. Baptismus quippe cælos reserat, et perseverantiæ gratiam oratio nobis impetrat. Multis cum Jesu baptizatis, pariter nemo est præter eum, super quem aperiri cælum, vel Spiritus descendere memoretur : quia quicumque in corpore ejus, quod est Ecclesia, non continentur, tam a janua cæli quam a gratia Dei sunt exclusi. Solus quippe ipse est qui aperit, et nemo claudit, per quem unumquemque salvandum ad vitam ingredi necesse est.

De columba autem, in qua Spiritus sanctus figuratus ostenditur, sicut et de stella, sciendum est, ex elementis scilicet creata noviter utraque credatur : quæ officio suo ad quod creatæ sunt completo esse desierunt, in elementa ipsa resolutæ. Spiritus autem, qui per præsentiam divinitatis ubique est, nec localiter quoquam descendere potest in sua incorporali substantia atque invisibili, dicitur tamen descendisse super Dominum in specie corporali sicut columba : eo videlicet quod ad plenitudinem Spiritus sancti, quam semper hæ-

bit, demonstrandam, vera illa columba licet noviter facta, super eum insederit juxta illud propheticum : *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me : ad annuntiandum mansuetis misit me* (*Isai.* lxi, 1). Unde et bene in hujusmodi ave, quæ præcæteris in tantum blanda et mansueta esse creditur, ut iracundiæ felle carere dicatur. Quanta mansuetudine vel innocentia iste Agnus Dei, sicut de ipso Baptista protestatur, præminuerit, universa ejus opera loquuntur atque præcepta, quæ tantam suavitatem redolent charitatis, ut nec inimicis liceat irasci. Nec putandum esse ita Spiritum sanctum in specie columbæ visum esse, ut ullatenus ei incorporaretur, aut in personam uniretur; sed solummodo ea usum esse pro signo, sicut et linguis illis igneis, quibus super apostolos ostensus est. Unde, et beatus meminit Augustinus (91-95), nunquam Spiritum sanctum Patre minorem dici legimus, secundum aliquem unionem naturæ : cum tamen Filius secundum humanitatis assumptionem, Patrem se majorem esse testetur. Columba super Dominum insidente, et eum a cæteris distinguente, et tanquam digito suo, qui Spiritus intelligitur, Patre ipsum demonstrante, vox desuper Patris audita est. Quæ quidem vox in persona Patris in aere facta est sive per angelum, sive quocunque alio modo formata. Non enim Pater corpus habet, aut ipsum unquam assumit, ut corporalibus instrumentis ipse vocem formare possit. Diligenter vero dictum est, non in quo placuit, sed in quo complacuit, ut non solum caput ipsum sibi placere insinuet, sed cum ipso etiam ac per ipsum membra ejus grata sibi denuntiet.

Restat denique tertiam Dominicæ manifestationis apparitionem, in miraculo scilicet nuptiarum, breviter comprehendere. De quo quidem Joannes refert (*Joan.* i, 43), quod post vocationem Philippi die tertio, ab hac videlicet ejus vocatione nuptiæ factæ sunt, ad quas Jesus et discipuli ejus convocati fuerunt. Quod autem Dominus ad nuptias venire dignatus est, et eas tam præsentia sui, quam beneficio miraculi decorare, eorum hæresim patenter damnat qui nuptias damnant. Sunt nonnulli clericorum, qui hoc ipsum Domini factum in exemplum trahentes, moleste sustinent, et graviter ferunt, quod ad convivium nuptiarum sanctorum auctoritas Patrum parcere decrevit atque inhibere, non quidem attendentes Dominus qua illud ratione gesserit, et quod opportune hoc etiam postmodum interdictum sit. Non ut carnalibus escis se completeret, venit quippe ad nuptias Dominus, qui nulla tentatione commoveri poterat, sed ut præsentia sui magis sanctificaret, et ipsum, de nuptiis, ut dicitur, sponsum magnitudine miraculi ad se traheret, et nuptiarum copulam non esse improbandam, virgo ipse probaret. Si quis igitur clericorum tantæ opportunitatis occasionem se habere confidit, accedat in-

trepidus : gerat quæ Christus, et ei indulgemus. Cum autem vita hominis tentatio sit, et inter epulas maxime sobrietas pereat, honestas periclitetur, luxuria convalescat : tanto hæc convivia amplius vitanda sunt, quanto eorum vitam in virtutibus præminere decet. Quod vero aquis in vinum conversis convivas Dominus refecit, patenter ostendit nequaquam ex indigentia cibi se ad nuptias venisse, sed quasi more illorum qui symbola conferunt plus illic posuisse, quam sumpsisse. Ipse quippe est, qui nihil gratis accipit, teste Apostolo qui ait : *Beatus est dare magis quam accipere* (Act. xx, 35).

Quantum igitur præsentī solemnitati universa debeat Ecclesia, ex his quæ dicta sunt attendat. Magos primitias gentium nova hodie stella quasi quodam prædicationis modo ad fidem convertit, et ad Christum adduxit. Unde nos qui de gentibus vocati venimus, hanc præcipue festivitatem tanquam nostræ conversionis exordium celebremus. In baptismo etiam Christi ipsum totius christianitatis initium nobis commendatum veneremur. Honor denique nuptiis exhibitus per ipsum, magnum est solatium infirmitati conjugatorum. Bene omnia fecit, et benedictas in sæcula sit. Amen.

SERMO V.

IN PURIFICATIONE SANCTÆ MARIE.

Cum essemus parvuli, Apostolus ait, sub elementis mundi eramus servientes. At, ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege; ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra clamantem : *Abba, Pater*. Itaque, jam non est servus sed Filius. Quod si Filius, et hæres per Deum (Galat. iv, 3). Quanta perfectione doctrinæ pariter et vitæ Christiani debeant præminere, præsens Scripturæ locus patenter insinuat, plenitudinem temporis gratiæ ab imperfectione præcedentium temporum et perfectionem Evangelii ab inchoatione distinguens legis. Cum essemus, inquit, parvuli, etc. Tota hæc Epistola quæ Galatis scripta est, ad eos specialiter intendit, qui de Judaismo conversi, pristinum onus legis reducere volebant, non arbitantes sufficere ad salutem evangelicæ doctrinæ perfectionem. Quibus se connumerans Apostolus tanquam similiter conversus ait : *Cum essemus parvuli, etc.* Constat parvulus, cum ad disciplinam litterarum applicantur, prius litteralium elementorum figuras vel pronuntiationes addiscere, quam integras orationes valeant formare. Elementa itaque mundi hoc loco dicuntur imperfecta documenta legis, quæ carnali populo et amatoribus mundi, tam doctrina quam vita parvulis, primo per Moysen lata est. Ut enim ad Hebræos idem Apostolus scribit : *Nihil ad perfectum adduxit lex* (Hebr., vii, 19), sed quod illius imperfectioni ad consummationem justitiæ defuit, abundantia supplevit Evangelii.

A Unde et Novum Testamentum discipulis Dominus tradens : *Nisi abundaverit, inquit, justitia vestra, etc.* (Matth. v, 20). Bene etiam documenta legis rudi populo data, litteris comparantur potius quam dictionibus, vel orationibus. Litteræ quippe carent significatione. Et intellectus legis tanquam litteræ occidentis mysticis obumbratus verbis, rudi illi populo non patuit. Verba itaque legis quasi litteras Judæi habuerunt, quia in eis spirituales et mysticos sensus non intellexerunt, in quibus præcipue utilitas consistit intelligentiæ. Quæ quidem spiritualis intelligentia legis *spiritus vitæ est in rotis* (Ezech. i, 20), sine qua lex ipsa litteræ comparatur occidenti. Qui enim solo litteræ sensu contenti sunt, et in hoc justitiæ finem sibi constituunt, ipsam sibi litteram in mortem convertunt. Ut enim beatus meminit Hieronymus : *« Timere servorum est, amare filiorum. »* Sub elementis istis serviunt qui timore pœnarum in lege constitutarum, cum dicitur : *Dentem pro dente, etc.* (Exod. xxi, 24), ad obedientiam coguntur ut servi, non amore ducuntur ut filii. Unde et post modum ipse Apostolus duo Testamenta per Agar ancillam, et Saram liberam distinguens, illud in servitute, istud in libertate declarat populum Deo generare, et quasi ad obediendum ei creare. Unde et illud servitatis, hoc Testamentum dicitur libertatis : illud timoris, hoc amoris : illud inchoationis, hoc perfectionis. De qua nunc perfectione subjungit : *At, ubi venit plenitudo temporis* (Galat. iv, 24). Plenitudinem temporis perfectam mundi ætatem dicit, post illud tempus parvulorum quod præmisit. Non enim jam parvuli vita vel doctrina Christiani dicendi sunt, sicut illi fuerunt. Dicitur etiam plenitudo temporis consummatio eorum, quæ promissa fuerant de adventu Christi. Quale est illud Jacobi patriarchæ : *Non auferetur sceptrum de Juda, etc.* (Gen., xlix, 10). Et illud in Daniele (Dan., ix, 24) de numero hebdomadum annorum, et de institutionis defectu vel sacrificii, quando inungitur Sanctus sanctorum. Hæc ergo plenitudo quasi quidam est defectus legis, ut cum ritus ejus deficeret, et Moyses defunctus esset, Evangelium legi, et verus Josue succederet Moysi, ut consummarentur in istis quæ incepta fuerant in illis. *Ubi venit, inquit.* Nam etsi Deus quod promittit differat, nullatenus tardat, sed singula tempora sic disponit, ut in eis peragat quod promittit. Hinc et Habacuc dicit : *Si moram fecerit, exspecta eum, quia veniens veniet, et non tardabit* (Habac., ii, 3). Longe ante adventum Christi, de ipso promissum id fuerat. Aliud est itaque moram facere, aliud tardare. Moram quippe facere est differre per aliquod temporis spatium quod faciendum est. Tardare vero proprie dicitur, cum differat aliquid, quando debere fieri videtur. Deus itaque, etsi differat implere quod promittit, tardare nullatenus potest, quia non segnius id agit quam debet. Quod patenter et in geminatione illa monstratur qua dicitur : *Quia veniens veniet*, hoc est, indilate et absque impedimento, cum oportue-

rit, id aget. Sollicitus de nostra salute Dominus non tardat implere promissum, prout nobis judicat necessarium. Utinam sic et de illa solliciti, ad obediendum sine tarditate essemus prompti!

Misit Deus Filium suum, videlicet Pater. Pater quippe, sicut a nullo est, sic a nullo mitti potest. Filius vero, vel Spiritus sanctus ab illo mitti ad nos dicuntur, cum aliquid pro nobis vel in nobis agunt: quia, sicut ab ipso habent esse, ita et ab ipso quod faciunt habent facere. Quod et patenter Filius tam de ipso quam de Spiritu proficitur, dicens: *A me ipso non loquor*, vel: *A me ipso facio nihil* (*Joan. xiv, 10*). Et rursum de Spiritu: *Non enim loquitur a semetipso* (*ibid. xvi, 13*). *Suum*, inquit, hoc est proprium et consubstantialiam, non adoptivum. *Factum ex muliere*, quia temporalem secundum humanitatem, quam assumpsit de matre qui natus est; non factus secundum æternitatem, quam habet ex Patre. Quidam hoc locum natum ex muliere potius quam factum ex muliere dicunt. Sed diligentius Apostolus factum quam natum hoc loco dixit, ut hanc nativitatem ab illa, quæ de Patre est, patenter distingueret, cum eam temporalem his verbis ostenderet. Beda super Lucam: *Beatus venter qui te portavit*, etc. (*Luc. xi, 27*). Neque enim audiendi sunt qui legendum putant, *natum ex muliere, factum sub lege*, sed *factum ex muliere*. In utero virginali carnem non de nihilo, non aliunde, sed materna traxit ex carne. Alioquin, nec Filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. Ne parum videretur pro nobis actum ad humilitatis exemplum, quod de inferiori sexu Dominus est incarnatus, additur quod etiam sub lege factus, hoc est, obedientiam legis non necessitate, sed dispensatione complens. Non enim in eo erant peccata, cui legis sacramenta essent necessaria. Circumcisus tamen est more aliorum, et cum hostiis templo præsentatus, et more feminarum mater ejus purificationem observavit legalem, in qua nihil purificationem fuerat purgandum. Quæ enim virgo de Spiritu sancto concepit et peperit, nihil legi debebat in ritu purificationis.

Quod igitur evangelista dicit: *Dies purgationis ejus* (*Luc. ii, 22*), in qua, ut dictum est, nihil culpæ purgandum fuerat in lege, ritum, non effectum purgationis, purgationem vocavit. Qui profecto ritus in lege sancitus, cum his tantum mulieribus injungatur, quæ suscepto viri semine pepererunt, patenter ostenditur, nequaquam subjacere huic legi, quæ virgo concepit et peperit. Quod insuper dicitur, *adaperiens vultum* (*ibid., 23*), nihil ad eam pertinere censetur, cujus integritas nulla est apertione dissoluta. Ille quippe clauso utero matris est natus, qui clausis januis, postmodum ad discipulos est ingressus. Sic ergo mater, sicut et Filius, legem in sacramentis tenuit, non aliqua, ut dictum est, necessitate, sed magna humilitatis dispensatione. Nec solum sub lege divina obtemperando facti sunt, verum etiam sub humana. De ma-

tre quippe legimus, quod cum viro profecta est Bethlehem, ut persolvendi census Cæsaris suscipere legem: ac sub illa professione cum ibi morarentur, ipsa peperit unigenitum. Qui etiam postmodum non solum, ut dictum est, legi Dei, sed etiam legi obtemperans mundi, censum Cæsari persolvit, quem et persolvere cæteros admonuit, dicens: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Deo* (*Matth. xxii, 21*). Scriptum in Mathæo: *Cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didragma exigebant ad Petrum, et dixerunt: Magister vester non solvit didragma? At ille: Etiam. Et cum intrasset in domum, prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? reges terræ a quibus accipiunt tributum vel censum, a filiis suis an ab alienis? At ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare et mitte hamum. Et eum piscem qui primus ascenderit tolle: et avertito ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me et pro te* (*Matth. xvii, 23 seq.*).

Bene ergo factus sub lege dicitur, qui cum nihil penitus legi deberet, sub lege tamen tam Dei quam sæculi sese humiliavit, et Filius Dei pariter et hominis tam Deo quam homini se per legem subiecit: ne quis forte per elationis timorem, cujuscunque potestatis contemneret prælationem. Ecce, fratres, a censu vel tributo sæcularium potestatum liberos non absolvit, qui sibi libertatem vindicare voluit. Filii hominum sumus, et de servili conditione, vel vilissima plebe Deo nos ipsi mancavimus, et propitios in hoc terrenos dominos habuimus, qui cum suæ dominationis dispendio manumissos dedicaverunt Deo, et ejus dominium prætulerunt proprio. Ipsi domini nostri, cum ante nos venerint, submissis capitibus habitum nostrum venerantes, Deum in nobis adorant. Securi jam supplicationem illorum suscipimus, ad quorum conspectum prius trepidabamus. Tanquam dominos suos ipsi nos recognoscunt, quorum grave dominium fugientes, necessitate magis quam voluntate hanc fortasse libertatem elegimus. A lege sæculi et intolerabili jugo liberati, illius suave jugum et onus leve suscepimus, cui servire regnare est. Magna hæc dignitas, et egregia libertas, si non tam corporalibus sit quam spiritalibus, nec tam servitutem hominum fugiamus quam vitiorum. Non enim turpe est aut damnosum hominibus servire, sed vitiis; nec istam tollere servitutem, sed illam Dominus venit. Quem nec Apostolus dicit sub lege factum, ut eos qui sub lege erant redimeret. Quid est hoc, fratres, quod legis suscepit, et sic onus ab eo liberavit, et ut nobis parceret, sibi non pepercit? Quæ ista, quæso, vel ratio fuit, ut non in se illam prius quassaret, et sic postmodum proprio exemplo nos ab ea liberaret? Attendite ergo summi consilarii summum consilium, et superuæ sapientiæ magnum providentiæ profundum. Certe, si legis onus suscipere renuerit, de qua ipse ait: *Usque ad Joannem lex et prophetæ* (*Luc. xvi, 16*), videretur eam

tanquam non a Deo datam improbare, nec tam eam pro ejus inutilitate, quam pro difficultate præceptorum a se remove. Unde illud est in homelia Joannis episcopi de prodicione Judæ : *Ubi vis paremus tibi manducare pascha?* (Marc. xiv, 12.) Non illud quod nostrum est, sed Judæorum. Illud quidem discipuli præparabant, istud autem quod nostrum est ipse constituit. Sed ipse factus est pascha. Et cur illud manducavit? Quia omnia quæ legis sunt adimplevit. Nam quando baptizabatur dicebat : *Sic enim decet nos implere omnem justitiam* (Matth. iii, 15). Item, Deus Filium suum misit natum de muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, et ipsi legi requiem daret : et ut nemo dicat quia ideo eam evacuavit, quia eam complere ut molestam et arduam non valuit, ipse prius eam complevit, et sic fecit requiescere.

Factus est itaque sub lege, ut sic competentius nos liberaret a lege, et de servitute legis in libertatem transferret Evangelii, et de timore servorum in amorem traderet filiorum. Liber quippe est, quem timor ad serviendum non cogit, sed ad obediendum amor spontaneum facit. Quæ duo diligenter idem Apostolus attendens, et libertatem filiorum, quorum perfecta charitas foras mittit timorem, a conditione servorum distinguens, quodam loco Romanis scribit : *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis in quo clamamus : Abba, Pater* (Rom. viii, 15). Et in hæc ipsa Epistola : *Vos, inquit, in libertatem vocati estis fratres : tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem servite invicem. Omnis enim lex in uno sermone impletur : Dilige proximum tuum sicut teipsum* (Galat. v, 13). Attendite, fratres, quod cum dixisset : *In libertatem vocavit nos Deus*, statim adjecit, *tantum ne libertatem detis in occasionem carnis*. Tanquam si diceret : Hoc unum in hac obedientia libertatis providentes, ne forte quia legis pœnam non timemus, occasionem de impunitate sumentes, securius carni serviamus, et libertas corporalis deleat spiritalem. Quam et alibi præveniens occasionem, Romanis dicebat : *Peccatum vobis non dominabitur. Non enim sub lege estis, sed sub gratia. Quid ergo? Peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit! Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad justitiam?* (Rom. vi, 14.) Quibus patienter verbis dedecorosam et damnosam inhihit servitutem peccati, qui hominibus servire sæpe jubet. Quale est illud : *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo* (Rom. xiii, 1.) Et rursum : *Servus vocatus es? non sit tibi curæ : sed si potes liber fieri, magis atere. Qui enim in Domino vocatus est, servus est; Christi pretio empti estis, nolite fieri servi hominum* (I Cor. vii, 21). Quo enim expeditius Deo deservire possimus, minus hominum servitutem appetere debemus. Quam utique si jam incurramus, injustum

A est ut onerum eis servitium subtrahamus, cum quo servitus Christi humilior conservatur. Hinc iterum dicit : *Servi, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo : non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes; sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes sicut Domino, et non hominibus* (Ephes. vi, 5.) Cum enim propter Deum homini servitur, Deo magis quam homini servitium impenditur. Unde scriptum est : *Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies* (Deuter. vi, 13). Quod ut liberum possit esse servitium, ipse Dominus sub lege factus nos a servitute legis redemit, ut adoptionem filiorum reciperemus. Filii Dei, fratres, facere venit, et ut nos in filios sublimaret de servis. Unde et evangelista meminit dicens : *In propria venit, et sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. i, 11, 12). Propter quam causam, ut hic idem Apostolus ad Hebræos scribit, non confunditur fratres eos vocare, dicens ad Patrem : *Nuntiabo nomen tuum fratribus meis* (Hebr. ii, 12). Et in Evangelio ad Mariam loquitur : *Vade ad fratres meos, et dic eis : Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum* (Joan. xx, 17). Qui et omnino servorum nomen a filiis removens juxta illud Isaïæ : *Et servos suos vocabit alio nomine* (Isai. lxxv, 15), ait illis : *Jam non dicam vos servos, sed amicos* (Joan. xv, 15). Hoc quippe sunt amici Christi, quod filii Dei, amore justitiæ magis quam timore pœnæ Deo subjecti. Hæc vera libertas de qua ipsemet dicit : *Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis* (Joan. viii, 36). Moyses quanquam fidelis in domo Dei, sicut ipse Apostolus Hebræis scribit, tamen famulus ejus, non filius erat, nec liberare potuit qui servitutem legis attulit.

Christus vero factus pro nobis maledictus, sicut factus sub lege, nos a maledicto legis, et ejus intolerabili jugo, quod suscepit, absolvit. Factus est pro nobis maledictum secundum legem, dum ignominiosum crucis patibulum sustinuit, quod in maledictionem, hoc est pœnam reorum, maximeque blasphemorum lex instituerat. Hanc ergo legis maledictionem, hoc est pœnam subiens, ab universo D legis maledicto nos absolvit, ut jam nemo nostrum quidquid delinquat, propter præceptum legis debeat puniri; magisque sæculi leges ad vindictam malorum sunt reservatæ, quam lex divina, et instituta Cæsaris potius quam Dei : ne videlicet superbus ille Judæorum populus habeat aliquid unde possit gloriari. Has tamen sæculi leges nequaquam jussas, sed permissas Christianis intelligimus, ut misericordiæ locus reservetur. Quod nequaquam in lege licebat, quæ ad vindictas omnes ex præcepto cogebat, cum nullum vindictæ præceptum, sed misericordiæ tantum Novum habeat Testamentum, nec timore pœnæ, sed amore justitiæ malitiam reprimit. Nemo quippe tam innocens est dicendus, qui timore, non voluntate a malo cessat, magisque animi quam corporis

esse malitia est dicenda; sicut virtutes vel vitia ad animam tantum, non ad corpus pertinent. Ut ergo veros innocentes Christus efficeret, necessitatem in voluntatem, et timorem convertit in amorem. Quem videlicet amorem per hoc plurimum ampliavit, atque ad perfectum duxit, quod onus legis voluit suscipere, a quo nos venerat liberare: tanquam per hoc nobis propitius magis factus quam sibi. Unde nunc recte dicitur, sub lege factus, qui legi non erat obnoxius, ut a servitute legis redimeret, quos in Dei filios adoptaret. Ipse quippe unigenitus Dei solus ejus est filius naturalis atque consubstantialis, cujus summa bonitas, cum fratres habere non posset proprios, quæsit adoptivos; nec solus hæreditatem Patris habere voluit, qui cohæredes sibi fecit. Quomodo autem hanc adoptionem filiorum Deus completeret, post missionem Filii adnectit Apostolus missionem Spiritus sancti: ut nihil Pater consubstantiale habuerit quod nobis per gratiam non impertierit, tam videlicet proprium Filium quam Spiritum sanctum ad nos dirigens. Et de Filio quidem ipse Apostolus ad Romanos dixerat: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam Filio suo proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? (Rom. viii, 31.)* Tanquam si diceret: Qui post tantum donum noluit dare donum. Nunc vero cum dicitur non solum Filius, sed et Spiritus ad nos missus, maxima circa nos divinæ bonitatis sollicitudo monstratur, qui nihil proprium habuit per naturam, quod non communicaret nobis per gratiam. Misit primo Filium suum, hoc est co-æternam sibi sapientiam, cujus doctrina nos instrueret, ubi salutis summa consisteret. De quo et alibi scriptum est: *Erat lux vera, quæ illuminat, etc. (Joan. i, 9).* Misit et Spiritum sanctum, hoc est sui castum nobis infudit amorem, quo sincere eum diligere propter ipsum, nec tam in eo commoda nostra quam ejus gloriam, et honorem quærentes.

Hunc Spiritum et ipse Filius tanquam suum dedit. Unde et discipulis insufflans ait: *Accipite Spiritum sanctum (Joan. xx, 22).* Hunc et ipse qui misit, ait: *Cum assumptus fuero, mittam eum ad vos (Joan. vii, 16).* Hic amor cum nos voluntarie operari facit quod Filius docuit, nos adoptat in filios, quos timore pœnæ non constringit ut servos. Unde nunc dicitur: *Quoniam nunc estis, hoc est ad efficiendum id quod jam estis, missus est Spiritus, hoc est, charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Spiritum, inquit, Filii sui, ut sicut ille naturalis Filius per dilectionem Patris obtemperat, factus obediens usque ad mortem, sic et nos adoptivi pro nostro faciamus modulo. Clamantem Abba, hoc est recognoscere firmiter nos facientem, quod eum magis per Patre quam pro Domino habeamus, reverentia filiali, non timore servili obediens. Abba, Hebraicum nomen vel Syrum, id est quod Græce vel Latine pater dicitur. Ne igitur*

tur hæc filiorum adoptio ad solos eos pertinere videretur, quibus de Judaismo conversis superius dixerat: *Cum essemus parvuli, etc.,* ponit diversa nomina linguarum, quibus nunc in diversis terris invocatur Deus, qui prius in Judæa tantum habebatur notus. Itaque, quia videlicet Spiritum Filii sui nobis dedit, jam non est aliquis nostrum servus per Deum, quia neminem jam cogit obedire timore pœnarum, sed amore spontaneos ducit: *Quod si filius, inquit, et hæres.* Servus quippe non manet in domo in æternum, nec perpetuam hæreditatis possessionem meretur, quamvis non omnino mercede privetur. Scimus et Judæos nullam de obedientia sua in cœlestibus promissionis remunerationem accepisse, sed tantum abundantiam terrenorum in mercedem eis constitutam esse, quos timor servos, non amor faciebat filios. Ut autem nos homines efficeret filios Dei, et cohæredes suos in regno Patris, id est Dei filios, fieri dignatus est Filius hominis, ut nostræ particeps infirmitatis communicaret nobis suæ fortitudinem æternitatis, et cum ad ima descenderet, nos ad sublimia sublevaret. Felix commercium nobis, Domine, non tibi, participans nostra, communicans tua, infirmus factus, ut nos fortes efficeremur.

In hujus tantæ gratiæ typum, qua de Adam secundo fuerat Ecclesia formanda, de costa primi Adæ ita est femina creata, ut pro costa Dominus nequaquam in vero costam reportaret, sed pro costa carnem suppleret. Quid enim costa, quæ est osseæ naturæ, nisi fortitudinem, vel quid caro mollis nisi debilitatem figurat? Cum ergo de costa viri mulier creatur, et caro pro costa suppletur, unde vir infirmatus est, inde femina fortis facta est: quia nostræ infirmitatis in Christo susceptio nostra facta fortitudo, et unde ille est infirmatus, nos fortes, ut dictum est, facti sumus. Et hæc quidem costa de Adam dormiente in mulierem est traducta, quia memoria Dominicæ passionis ad omnia pro ipso toleranda, fortes nos facit, et unde ipso pro nobis obdormivit in morte, inde nos in præceptis suis facit vigilare, tanquam illud semper cum Propheta dicentes: *Quid retribuam Domino, pro omni-bus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo (Psal. cxv, 12).* Calicem salutaris accepit, qui passioni communicat Christi. Ex qua et ipse Jesus, hoc est Salutaris sive Salvator est dictus, quia per eam nos salvavit, quam sustinuit. In hoc maxime Christo pro nobis mortuo vicem reddimus, dum usque ad mortem pro eo dimicamus: illud totum implentes quod possumus. Unde et ipse ait: *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis (Joan. xv, 13).* Sed, quia hæc virtus non est ex nobis, ipse est invocandus ut hauc nobis conferat, qui exemplo suæ passionis nos ad eam invitat. Ipse nomen dicitur Dei, qui plenam ejus notitiam mundo attulit. Nomine quippe suo res quælibet declaratur, et quodammodo dignoscitur. Quædam nobis tribuit

Deus, quædam retribuit. Nos vero nihil ei possumus A tribuere, sed nonnihil retribuere. Ipse quippe est, qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate. Ipse nos prævenit ut velimus, ipse nos subsequitur ut possimus; et ipsam voluntatem quam inspirat, adjuvat ne deficiat, voluntatem qua mereamur gratis tribuit, et ipsa merita, quæ in nobis efficit, remunerat retributione mercedis. Non enim in nobis remunerat, nisi dona sua, ut tam meritum quam retributio non ex nobis sit, sed ex se nobis ipso. Ipse nobis tribuat per quod mereamur, cujus est retribuere cum meruerimus. Ipse nos offerat Patri suo, cui hodierna die cum nostræ carnis substantia præsentatus est in templo. Ipse quod fidelibus promisit, in nobis compleat; unusquisque nostrum qui eum exspectat, cum beato Simeone dicere queat: *Nunc dimittis, Domine, servum tuum in pace (Luc. 11, 29)*. Amen.

SERMO VI.

IN SEPTUAGESIMA.

Ecclesiastes ad hujus vitæ vanitatem et inconstantiam continendam nos adhortans ait: *Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub cælo (Eccle. 1, 1)*. Et post aliqua, quid nobis in hac mutabilitate et incertitudine vitæ sit faciendum vel exspectandum supponit, dicens: *Tempus fendi, et tempus ridendi. Tempus plangendi et tempus saltandi (ibid., 2)*. *Omnia, inquit, sub cælo tempus habent, hoc est temporaliter mutantur, et more temporis incessanter defluunt. Sub cælo, inquit, non super cælum: quia hic vanitas, ibi veritas: hic defectus, ibi perennitas: hic incerta prosperitas et miseris semper lætitia permista, ibi sicut indelicis, ita et inestimabilis felicitas. Suis, inquit, spatiis universa transeunt (ibid., 4), quia quo majus spatium vitæ quilibet habuit, tanto brevius est habiturus, et singulorum vita quanto longior exstitit, tanto brevior est futura, et suis incrementis semper ad defectum properat. Id quoque ipsum, quod vita dicitur, ita miseris est implicitum, ut mors potius quam vita sit dicendum; defectus, non profectus sit appellandum: nocti potius quam diei, mœrori magis quam gaudio sit comparandum. Quod philosophi mundi, mundum maxime contemnentes, adeo censuerant, ut cum se multis annis vixisse cernebant, eos tantum dies ascriberent vitæ suæ, quos se sine molestia recordabantur egisse: vix in centum annis inveniunt duos dies, quos ipsi morientes sepulturæ suæ titulo inscriberent, cum dierum vitæ numerum assignarent. Jacob patriarcha, verior Dei philosophus quam mundi, interrogatus a Pharaone quot vitæ dies haberet, cum rex eum conspiceret longævum, respondit: *Dies peregrinationis vitæ meæ centum triginta annorum sunt (Gen. XLVII, 9)*. In qua quidem interrogatione vel responsione diligenter nobis intuendum est, quod cum homo gentilis, quasi veræ vitæ ignarus, de diebus vitæ requireret, nequaquam homo sanctus vitam istam reputans vitam suam, peregrinationem vitæ potius quam vi-*

tam censuit appellandam esse. Ut enim Apostolus ait: *Dum sumus in corpore, peregrinamur a Deo, (II Cor. v, 6)*, et per exilium properamus ad patriam, et quasi per mortem festinamus ad vitam. Quibus idem alibi Apostolus ait: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (Coloss. 1, 1)*. Abscondita, inquit, est vita fidelium, sicut manifesta vita reproborum, qui hoc exilium pro patria ducunt, et quasi concives jumentorum, tam corpore quam mente in terram proni, nequaquam quæ sursum sunt quærent, nec concives esse satagunt angelorum. Terra quippe ista brutis animalibus pro patria, et vita præsens eorum est propria, ad quam solam ipsa constat esse creata tam corpore quam anima hic desitura. Horum igitur recte concives dicendi sunt, qui sensibus magis quam ratione reguntur, et cælestium oblii ad quæ sunt conditi, solis inhiant terrenis, pecudes magis quam homines vocandi. Qui tanto ardentius vitæ hujus amaritudinem appetunt, quanto futuræ dulcedinem minus advertunt. Ad quam ille vehementer suspirabat inter regias epulas, qui dicebat: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te! (Psal. xxx, 20)*. Timentibus Deum potius quam mundum, et animæ magis quam corporis damnum. Hæc dulcedo dicitur abscondita, tanquam eis solis in futurum reposita et reservata, non pro reprobis communicanda.

Hoc illud est manna absconditum quod in Apocalypsi legimus a Domino fidelibus promissum: *Vincenti, inquit, dabo manna absconditum (Apoc. 11, 17)*, hoc est cælestis panis refectionem. In cujus typum corporale manna refecit in deserto populum, cujus satietatem is quoque, ut diximus, confidenter exspectabat cum diceret: *Satiabor cum apparuerit gloria tua (Psal. xvi, 15)*. Quibus utique hic se semper esurire demonstrat, ut ibi satiari mereatur, juxta illud Veritatis: *Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini (Luc. vi, 21)*. *Cum apparuerit, inquit, gloria tua, satiabor, quia cum de ipsa visione, quæ nunc latet, me refeceris, nihil superest requirendum, quousque donec perveniam; quantiscunque interim deliciis affluam, semper mendicum me recognosciam. Qui et alibi ad patriæ suæ beatitudinem totis votis anhelans, et vitæ præsentis exilium deplorans, ingemiscit dicens: *Heu mihi! quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar; multum incola fuit anima mea (Psal. cxix, 5)*. Tanquam si diceret: Væ mihi peregrinanti in hujus exilio vitæ, et tam tarde ad patriam venienti! Quid enim est incolatus, nisi peregrinatio extra proprium solum? Unde et exilium meminimus dictum. Prolongatum itaque suum dolet incolatum, quia præsentem vitam, qua, dum sumus in corpore, peregrinamur a Deo, et tanquam exsules patriam desideramus, qui, ut ait Apostolus, *non habemus hic**

manentem civitatem, sed futuram inquirimus (Hebr. XIII, 14); sicut et ipse qui dicebat: *Cupio* [Vulg. desiderium habens] *dissolvi, et esse cum Christo* (Philipp. I, 23), gravius sustinemus, et longiorem quam vellemus esse, cum quærimus quanto ad illam, quæ sine fine est, citius pervenire cupimus. Nec solum hanc vitam peregrinationi, verum etiam tenebris comparans, quo graviorem eam demonstrat: *Habitari, inquit, cum habitantibus Cedar* (Psal. CXXIX, 5), hoc est cum his qui in tenebris commorantur. Cedar quippe interpretatur *tenebræ*. Et comparatione supernæ claritatis, tenebræ dicendus est status vitæ præsentis, et nox potius quam dies appellandus. Unde et longæ peregrinationis gravamen replicans, adhuc ingeniose dicens: *Multum incola fuit anima mea* (ibid. 6). Ac si aperte dicat: *Multum hic et diu me peregrinari doleo, qui alibi patriam recognosco.*

In cujus profecto peregrinationis et patriæ figuram ipse Israeliticæ populi longe postmodum per Babylonios captivati deplorationem describens, ait: *Super flumina Babylonis illic sedimus, et flevimus, dum recordaremur Sion. In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra, etc.* (Psal. CXXXVI, 1 et seq.). Duæ quippe sunt electorum et reproborum civitates, quæ hoc loco sub specie Jerusalem et Babylonis describuntur. Altera hic prosperatur, quæ reproborum est, et Babylonia dicitur. Altera hic jugiter per illum afflicta tanto amplius ad supernæ pacis visionem anhelat, quanto graviore pressuras hic tolerat. De hac itaque vita fideles ad supernam mentis oculos erigentes, et tanquam de exilio ad patriam suspirantes, et de captivitate Babylonica liberati, ad libertatem civitatis suæ Jerusalem semper anhelant hi, quorum nunc persona psalmus iste compositus, ipsos ad modum exsulum deplorantes inducit, cum ait: *Super flumina Babylonis, etc.* Flumina Babylonis vitia sunt, quibus consentiendo si quis ea intraverit, ad Babyloniam, id est confusio-nem defluit, quia damnationem incurrit. Habet quoque civitas electorum propria flumina, de quibus scriptum est: *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei* (Psal. XLV, 5). Et rursum: *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* (Joan. VII, 38). Ad differentiam igitur horum honorum fluminum, noxia flumina sunt Babylonia dicta, sicut est gulositas, luxuria, avaritia, et his similia. Quæ utique tanquam flumina Babylonis fideles attendentes, nequaquam hæc per consensum intrant: sed quasi desuper sedendo premunt, dum eorum motus quasi quosdam intumescientes fluctus in seipsis reprimunt, contrariis virtutibus quasi quibusdam navigii remis ipsos ne prævaleant contententes. Sic igitur super flumina pestifera sedentes, quæ tanquam obstaculum et impedimentum maximum ad transitum patriæ conspiciunt more captivorum, in recollectione illius a qua se adhuc differri dolent, flere memorantur,

cum dicitur: *Et flevimus, dum recordaremur tui, Sion.*

Sion mons est, in quo civitas Jerusalem sita est. Per hunc ergo montem celsitudo supernæ patriæ, in qua est Jerusalem, id est continua visio veræ pacis, exprimitur. Cujus desiderio fideles accensi ad illam jugiter quasi flentes suspirant, et de hæc valle lacrymarum tanquam de captivitate Babylonica, quo amplius conscendere cupiunt, differri ab illa gravius gemunt. Ordo congruus prius sedere super flumina, et postmodum fletus referuntur lamenta, quia nemo dum vitiis subjicitur, et voluptatibus subjugatur, erigere se per desiderium ad supernam valet civitatem: nec nisi prius a malo declinemus, bonis faciendis operam damus. Quantum autem voluptates sæculi fugiant electi, ne libidinis depressus animus minus se attollere ad superna valeat, sequentia declarent: *In salicibus, inquit, in medio ejus suspendimus organa nostra* (Psal. CXXXVI, 2). Salices infructuosæ sunt arbores, et in humidis locis abundant, ubi diabolus, quasi sus immunda, volutatur et quiescit; qui loca inaquosa perambulans requiem non invenit. Unde bene in descriptione Behemot dicitur: *Sub umbra dormit in secreto calami, in locis humentibus* (Job. XL, 16). Infructuosæ itaque reproborum mentes, in fluxu carnalium voluptatum radicatæ, salices sunt in medio Babylonis plantatæ, et carnalis concupiscentiæ vitiis irretitæ, atque in profundo vitiorum, quod Babylonis intelligatur medium, jam submersæ. Inter tales electi conversantes, quandiu præsens vita tanquam area quædam grana simul continet et paleas, suspendunt organa sua; dum fletibus magis et lamentis vacantes, a canticis exultationis cessant, tam ærumnas suas vel dilationem patriæ, quam aliorum mortem desentes. Ut autem organa sua inter tales suspendant, hoc est a vocibus gaudii cessent, ne illas in terra maledictionis deponant, quas cælo potius reservandas judicant, subinferunt: *Quia illic, etc.* Hoc est, qui nos captivaverant, nobis insultantes, et solemnitatum nostrarum celebrationem irridentes, tanquam Deus quem colimus nos de manibus eorum liberare non possit. *Interrogaverunt nos verba cantionum, hoc est, illudentes improperebant nobis, ut nunc quoque cantaremus more pristino. Ac si aperte dicerent, causam hujus rei manifestam esse, quia vanis canticis illi nos constat deseruisse, de cujus plurimum confitebamur ope. Unde et has laudes divinas non tam cantica quam cantilenas et figmenta quædam judicant appellandas.*

Satellites isti prædonesque Babylonicæ, per quos captivamur, et de amœnitate paradisi, quo quiete vix unus tanquam de terrena Jerusalem in has miseras dejecti sumus, dæmones intelliguntur. De quibus adhuc subditur: *Et qui abduxerunt nos, hoc est ab illa nos excusserunt amœnitate, dicebant, subaudis: Hymnum cantate nobis ac canticis*

Sion. Quod est dicere : Laudem illam Dei , quam dicebatis Jerusalem in illis canticis vestris , ad nos convertite : tanquam divino cultu derelicto dæmonibus serviendo , qui subjectis promittunt quæ dare non possunt. Quorum unus in tantam prorupit insaniam , ut ipsi fidelium capiti dicere auderet : *Hæc omnia tibi dabo , si cadens adoraveris me* (Matth. iv, 9). Quorum quidem illusioni competenter respondent electi , et eorum electionem manifesta refellunt oratione , dicentes : *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* (Psal. cxxxvi, 4.) Hoc illud est Veritatis documentum , quo fidelibus præcipit : *Nolite sanctam dare canibus , nec margaritas vestras spargatis ante porcos* (Matth. vii, 6) , quia immundis et irrisoribus divinorum verborum , et more canum ad hoc oblatrantibus , non sunt eloquia committenda divina , ne vilescere videantur irrita. Terram alienam dicit infidelium vitam a sorte fidelium exclusam , et dæmonibus magis quam Deo subjectam. In hac itaque tam manifesta dæmonum possessione laudes Dei penitus sunt reticendæ , et lamenta potius assumenda quam cantica. Quibus , ut dictum est , lamentis non solum patriæ dilationem in miseriis hujus peregrinationis deploremus , sed magis diabolicas fraudes , per quas tot miseri deluduntur.

Hic tempus flendi nobis debetur , alibi ridendi promittitur. De quo et Ecclesiastes post illa , quæ in exordio sermonis præmissimus , verba , subjecti post aliqua : *Tempus flendi , et tempus ridendi. Tempus plangendi , et tempus saltandi* (Eccle. iii, 4). Prius inquit flendi sive plangendi , et postmodum ridendi seu saltandi : quia deplorandæ sunt præsentis miseriæ , ut de his liberatis veræ succedant gaudia lætitiæ. Unde et Psalmista : *Qui seminant in lacrymis , in gaudio [Vulg. exsultatione] metent* (Psal. cxv, 4). Quod per semetipsam Veritas : *Beati qui nunc fletis , quia ridebitis. Beati eritis cum vos oderint homines , et exprobraverint propter Filium hominis : gaudete in illa die , et exsultate. Ecce enim merces vestra multa est in cælo. Verumtamen vobis divitiibus , qui habetis consolationem vestram. Væ vobis saturati , quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc , quoniam lugebitis et flebitis. Væ vobis , cum benedixerint vobis omnes homines* (Luc. vi, 21). Et alibi hanc reproborum et electorum sortem distinguens : *Mundus , inquit , gaudebit , vos autem contristabimini ; sed tristitia vestra vertetur in gaudium* (Joan. xvi, 20). Quam mox tristitiam et subsequitur gaudium in comparisonem mulieris parientis conferens , ait : *Mulier cum parit , tristitiam habet. Cum autem peperit puerum , jam non meminit pressuræ propter gaudium* (ibid. 21). Quid enim partus mulieris cum dolore parientis , nisi opera fortia sunt animæ fidelis , quæ per filium magis quam per filium designantur ? Hæc illa sunt fidelium semina de quibus supra meminimus : *Qui seminant in lacrymis , hoc est in hujus vitæ pressuris tanquam*

A charissimi , sentes , quæ metamus rideñtes. Ad quod nos præcipue ipsa quoque præsentis temporis institutio admonet , quod in lamentis pœnitentiæ prævenit lætitiã resurrectionis dominicæ. Ubi et illæ speciales gaudii voces : *Alleluia* , etc. , *Gloria in excelsis Deo* , subtractæ , mœroris potius quam lætitiæ tempus istud insinuant esse , et planctus magis quam cantici. In quo ad modum captivorum , quos diximus , organa nostra suspendentes , et a canticis cessantes , mœrori magis quam exultationi vacare nos convenit , semper attendentes exsilium quod sustinemus , et ad patriam suspirantes , ad quam creati sumus. Cujus quidem patriæ felicitas in resurrectione capitis membris est exhibita , sed nondum in ipsis completa. Unde tanto ardentius nos convenit ad illam suspirare , quanto certius in capite novimus hanc completam esse ; ut nec post luctum pœnitentiæ perfectis desint dilationis lacrymæ dissolvi cupientibus , et cum Christo esse. Totum itaque tempus vitæ præsentis in lacrymis deducendis vel pœnitentiæ vel dilationis , sicut est prædictum , hoc temporis intercapedo ; a præsentis scilicet die usque ad octavas Paschæ , unde ipsa dicta est septuagesima , nobis figurat. Quid enim dies octavus Dominicam resurrectionem subsequens , nisi communem fidelium exprimit resurrectionem ? Quæ tanto securius expectatur a membris , quanto illa certius in capite præcessit. Cujus desiderium ipse sic in nobis semper augeat , ut de hac peregrinatione ad patriam , de hac valle lacrymarum ad supernæ felicitatis trahat gaudium. Amen.

SERMO VII.

IN RAMIS PALMARUM.

Hodierna solemnitas et tanquam imperialis pompæ triumphalis jucunditas , qua Dei Filius regio more a turbis est susceptus , et tanquam filius David recognitus et salutatus , longe antea fuit ab ipso David prophetata , exhortante nos ad eam revelatione prophetica : *Lapidem quem reprobraverunt ædificantes , hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud , et est mirabile in oculis nostris. Hæc est dies quam fecit Dominus , exsultemus , et lætemur in ea. O Domine , salvum me fac , o Domine , bene prosperare : benedictus qui venit in nomine Domini. Benediximus vobis de domo Domini ; Deus Domini , et illuxit nobis. Constituite diem solemniem in condensis usque ad cornu altaris* (Psal. cxvii, 22 et seq.) Quos enim ædificantes hoc loco dicit , nisi sacerdotes Judaici populi , qui subjectos per fidem Christi ædificare deberent in templum Dei ? Hoc ipsum destruere nitentur fundamentum , in quo erigendum fuerat ædificium. Ut enim Apostolus ait : *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est* (I Cor. iii, 10) , quod est Christus Jesus. Hæc est illa petra , in cujus fide fundata perseverat Ecclesia , sicut et ipse Petro ait (Matth. xvi, 18) , cui eam commisit. Hic est lapis sine maculis de monte abscisus , qui hoc loco ab ædifi-

cantibus dicitur reprobatus, a turbis hodie recognitus est et susceptus : ut cum ædificatores respuerent, ædificandi susciperent; et excæcatis magistris, illuminarentur discipuli, et in condemnationem seniorum resonarent pueri laudem Dei. Referente Joanne, novimus quod hodie Jerosolymis multa jam erat turba non solum ex Judæis, verum etiam ex gentibus, qui convenerant ad proximam Paschæ solemnitatem. Sic enim de gentilibus et ipse adjecit : *Erant autem gentiles quidam ex his qui ascenderant, ut adorarent in die festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat a Bethsaida Galilææ, et rogabant eum dicentes : Domine, volumus Jesum videre. Venit Philippus, et dicit Andrææ. Andreas rursus et Philippus dixerunt Jesu. Jesus autem respondit eis, dicens : Venit hora ut clarificetur Filius hominis (Joan. xii, 20).*

Ab his itaque gentilibus pariter et plebe Judaica Dominus hodie susceptus, tanquam lapis reprobatus ab ædificantibus in caput anguli est a Domino constitutus : sicut de illo lapide sine manibus absciso dictum est, quod in montem magnum cresceret et universam terram impleret. In angulo domus duo parietes conveniunt, nec nisi conventu duorum angulus fieri potest. Novimus in Ecclesia, quæ domus Dei est ex Judæis et gentibus congregata, quasi duos parietes sibi convenientes erigi, sicut hodie cœptum esse legimus. Unde et ipse Dominus ait : *Venit hora ut clarificetur Filius hominis (ibid., 23).* Tanquam si diceret : Jam est inceptum de multiplicatione fidelium in utroque populo, per quod maxime Filius hominis sit postmodum glorificandus, ut dum a principibus Judæorum reprobaratur, ab universo mundo suscipiatur. Factus est itaque in caput anguli, hoc est a Domino constitutus, ut in hac junctura duorum parietum, tanquam in angulo quodam convenientium ipse fidelibus præsit universis, sicut caput in corpore cæteris membris, et tanquam una persona ex ipso fiat Ecclesia, in qua ipse sit caput, et illa corpus. Hoc et ipse Dominus hodie per semetipsum declaravit, cum Jerosolymam veniens tam asinæ primum quam pullo postmodum insedit. Asina quippe mater pulli fidelis est populus primo ad Christum ex Judæis conversus, sicut apostoli et cæteri fideles in primitiva Ecclesia, qui postmodum sua prædicatione gentilem populum ad fidem convertendo, tanquam mater illum pariendo genuerunt Deo. Quorum unus ex eis dicebat : *Filioli mei, quos adhuc parturio, donec Christus formetur in vobis (Galat. iv, 19).* Et iterum : *In Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui (Cor. iv, 15).* Sedere autem Christum super utrumque populum, est eis tanquam equitem et rectorem præsidere, et eos quos justificat per gratiam inhabitare. Unde et in Proverbiis (Prov. xiv, 35) anima justi sedes dicitur sapientiæ, hoc est habitatio Christi, quia sapientiæ dicitur Dei. Cum his, super quos sedet, Jerosolymam venit, quia eos tantummodo quibus hic regendo præsidet ad cœle-

A stem Jerusalem æternæ pacis visionem introducit. Hos quoque duos populos per asinam et pullum Jacob patriarcha designavit, cum in typo Christi Judam filium suum, de quo ipse ortus est, benedicens ait : *Et ipse erit exspectatio gentium, ligans ad vineam pullum suum, et ad vitem, o fili mi, asinam suam (Gen. xlix, 10).* Ipse quippe Dominus discipulis ait : *Ego sum vitis, et vos palmites (Joan. xv, 5).* Ad vitem itaque, hoc est ad teipsum, Domine Jesus, asina est ligata, et ad vineam pullus, hoc est ad palmites ipsius vitis : quia tu, Domine, propria prædicatione primos ex Judæis fideles tibi copulasti, per quos et postmodum gentiles convertisti, et eis aggregasti, qui tuam minime viderunt in carne præsentiam.

B Hoc ipsum igitur quod tam asinæ quam pulle Dominus insidens exhibuit, hoc præsens versiculus Psalms, longe ante præcinit, dicens : *Hic factus est in caput anguli (Psal. cxvii, 22),* hoc est constitutus a Deo in caput, ut diximus, duorum parietum, in una domo Dei sibi conjunctorum. A quo vero tam magnum quid factum sit, supponitur cum dicitur : *A Domino factum est istud (ibid., 23).* In quo patenter ostendit frustra eos laborasse, qui quod disposerat Deus nitebantur evertere. Unde et in mortem ejus conspirati dicebant : *Videtur quia nihil proficimus. Ecce mundus totus post eum abiit. Et est mirabile in oculis nostris (Joan. xii, 19).* Quid enim mirabilius in oculis hominum, quam divinæ dispositionis profundum, de quo ipse ait : *In judicium ego veni in hunc mundum, ut qui non vident videant, et qui vident cæci fiant? (Joan. ix, 39.)* Ecco doctores legis quem in lege promissum exspectabant venturum, venientem tanquam incognitum reprobaverunt. Erraverunt magistri, in quo non erraverunt discipuli. Cæcitas ex parte facta est in Israel, ut plenitudo gentium subintraret. Fracti sunt olivæ rami naturales, ut silvestris insereretur oleaster. Peculiaris ille quondam Dei populus ex magna parte Deum reprobando meruit reprobari a Deo, et quasi filius alienatis, in eorum locum successerunt alieni. Quod altissimum Dei consilium in tantam admirationem venit mentibus fidelium, ut ipse Apostolus super hoc exclamans dicat : *O altitudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? (Rom. xi, 33.)* Ad hujus temporis plenitudinem gratiæ exsultare admone-mur, et lætari, cum dicitur : *Hæc est dies (Psal. cxvii, 24 et seq.)* Tanquam si diceret : Hoc est illud tempus fidelibus optatum, quod per semetipsum Dominus copia replevit omnium bonorum. *Exsultemus, inquit, et lætemur (ibid.).* Ingeminat gaudium, prævidens in duobus populis Ecclesiæ crementum. Ad hanc itaque temporis gratiam totis votis ipse psalmographus anhelans, in quam suam et omnium fidelium salutem exspectabat futuram. exorat dicens : *O Domine, salvum me fac (ibid. 25)*

Me, inquam, qui te recognosco, qui in te solum A tanquam omnium Jesum, id est Salvatorem, spem totam constituo; quantacunque cæcitate populus meus sit percipiendus. Et ut salvum facias, *bene prosperare* (*Psal.* cvii). Hoc est, prospere agas in omnibus quæ disponis, tuæ voluntati obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Quantum autem prosperari debeat in his quæ agit, demonstrat cum supponit: *Benedictus qui venit in nomine Domini* (*Luc.* xiii, 35). *Benedictus*, inquit, hoc est a Deo sanctificatus, et ex utero matris omnibus donis Spiritus sancti consummatus. In nomine Domini, sicut et ipse ait: *Ego veni in nomine Patris mei: et alius veniet in nomine suo, et eum suscipietis* (*Joan.* v, 43). In nomine Patris venit, qui non propriam gloriam, sed Patris quærit; nec tam nosci vult ut honoretur, quam eum cognosci facit ut glorificetur. Qui venturus est, inquit, quoniam tempore prophetiæ hoc erat futurum, quod in nostro novimus esse completum.

Adeo autem ad præsentem diem psalmus iste pertinet, ut hæc ipsa verba psalimi populus hodie acclamaverit in laudem Domini. Unde et Matthæus æmunit: *Turbæ autem quæ præcedebant, et quæ sequebantur, clamabant dicentes: Hosanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini* (*Matth.* xxi, 11). Hinc et Hieronymus Damaso (96) De Osanna scribit his verbis: « Ipsa Hebræa verba ponenda sunt: in cxvii psalmo, ubi nos legimus: *O Domine, salvum me fac*, etc., in Hebræo legitur: *Anna Adonai, Osianna*, etc. Et quia *Osianna*, quod nos corrupte propter ignorantiam dicimus *Osanna*, salvifica, sive *salvum me fac*, exprimitur, omnium interpretatione signatum est. » Et post aliqua (97): « Hebræi habent interjectionem, ut quando volunt Dominum deprecari, dicant: *Anna, Domine*, quod Septuaginta interpretati sunt: *O Domine. Osi* ergo *salvifica* interpretantur, *anna* interjectio deprecantis est. Si ex duobus velis compositum verbum facere, dices *Osianna*, sive ut nos loquimur *Osanna*, media vocali littera elisa. » Item (98): « Ubi nos legimus in Latino: *O Domine, salvum me fac, o Domine, bene prosperare* (*Psal.* cxvii, 25), juxta Hebræum legere possumus: *Obsecro, Domine, salvum me fac, obsecro, Domine, prosperare*. Matthæus, qui Hebræo sermone scripsit, ita posuit: *Osanna barrama*, id est *Osanna in excelsis*. » Tale est ergo juxta Hieronymum: *Osanna in excelsis*, tanquam si diceret: *Precaamur, Domine, ut veram nobis salutem conferas in cælis*.

Benediximus vobis. Post benedictionem salvationis Domini, qui factus est in caput anguli, ad benedictionem quoque membrorum tanquam duorum parietam ad eum conjunctorum convertens verba, dicit Psalmista: *Vobis de domo Domini existentibus, et in ea tanquam duobus erectis parietibus, vobis, inquam, benediximus*, etc., hoc est: Pro

(96) *Patrol.*, tom. XXXII, col. 577, 578.

(97) *Ibid.*

A sanctificatione vestra, et Ecclesiæ multiplicatione futura, nos prophetæ Domini sæpe rogavimus, et tanquam de re jam completa certi, eum laudavimus. In hujus typo futuræ benedictionis super utrumque populum, Jacob patriarcha filios Joseph, Ephraim, et Manasse, manibus cancellatis, hoc est in modum crucis obligatis, legitur benedixisse (*Gen.* xlviii). Ubi quidem patenter innuitur utriusque populi salvationem futuram in Christi consistere passione, et hanc benedictionem tam ipsi Jacob, quam Isaac et Abrahæ in eorum semine promissam esse. Ac ne forte quisquam quæreret a propheta tam longe ante adventum Christi existente, quis hoc ei cæterisque revelaverit de longinquo, tanta cæcitate in Israel facta de proximo, ut subintraret gentium plenitudo, quasi respondens ait: Ipse idem Dominus, qui nunc per semetipsum apparens istos illuminavit, nobis quoque super hoc longe ante illuxit. *Constituite diem solemnem* (*Psal.* cxvii, 27).

His præmissis, quasi conclusionem supponit, qui nos exhortatur ad solemnitatem præsentis diei, tanquam sic inferens dicat: Quandoquidem ita Dominus in duobus populis Ecclesiam multiplicavit in figura, quorum qui præcedebant et qui sequebantur hodie Dominum suscepisse referuntur et benedixisse. Igitur et quicumque fideles in memoria tanti beneficii gratias acturi: *Constituite diem solemnem in condensis* (*ibid.*), hoc est in magna multitudine populi, et quasi densitate quadam spiritalium arborum incomparabilibus illis ramis palmarum vel olivarum, quas hodie populus accepit, significatarum. Quid enim illi rami vel frondes de arboribus avulsæ prætendebant, nisi utriusque populi aggregationem de massa peccatorum assumptam? In quorum representationem, populus fidelium hodierna die arborum ramis vel frondibus, quas gestavit, totam Ecclesiam usque ad altare, quasi frutetorum replent densitate, ut juxta litteram quoque videatur accipi quod dicitur: *In condensis usque ad cornu altaris* (*ibid.*). Mystice autem cornu altaris dicitur sacrificium Christi. Per altare quippe sacrificium, per cornu altaris extremitas ejus intelligitur. Sacrificium itaque Christi, quod veteri sacrificio legis successit, per cornu altaris figuratur, cum sit extremum hoc sacrificium, et suprema hostia complens cæteras. In cornu quoque altaris, tanquam in angulo quodam, duo altaris latera sibi junguntur: ut quemadmodum Christum factum superius diximus in capite anguli, ad quem duo populi junguntur; ita etiam dicamus ad sacrificium Christi duos ritus sacrificii convenire, sacrificii sancti Melchisedech in pane et viuo, et sacrificii legis in carnalibus hostiis. Utraque quippe sacrificia in figura nostri præcesserunt, et in significatione illius convenerunt. Constat etiam animalia cornuta, cum in transgressum pugnae venerunt, vim maximam et robur pugnandi in rigore et for-

(98) *Ibid.*, col. 579.

titudine cornuum habere. Cum igitur Christus, pro nobis, immolatus virtute hujus sacrificii diabolum straverit, quasi cornu suo eum vulneravit, atque vulneratum dejecit.

Bene itaque per cornu altaris, sacrificium Christi tanquam vituli nostri figuratur, cum hoc efficax et forte, ut dictum est, fuerit in pugna, corneum magis dicendum quam carneum; rigidum, non molle; robustum, non debile. Usque ad hoc cornu altaris celebratio nostræ porrigitur solemnitatis, cum tantæ victimæ dignitate festivitates decorantur Christianæ. Ad hoc cornu altaris specialiter hodierna solemnitas pervenit, cum in ejus missa primum Christi passio recitatur, qua pro nobis ipse est immolatus. Hac die Dominus Jerosolymam veniens passioni se obtulit, decima videlicet tunc die mensis, sicut ex Evangelio perpenditur Joannis (*Joan. xi, xii*). Ibi quippe habemus quod post resurrectionem Lazari, Judæis in mortem Domini jam omnino conspiratis, ipse Dominus jam non palam ambulabat apud eos, sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis. Deinde, cum jam pascha proximum esset, venit Bethaniam ante sex dies paschæ, quasi ad victimam verus agnus accedens, capiendus in pascha ut immolaretur. Inde in crastinum veniens Jerosolymam susceptus est hodie a turbis, et tanquam rex Israel, et David regius hæres recognitus et salutatus. Quinto itaque die ante illud pascha Judæorum, hoc est hodie, qui decimus dies mensis hujus, venit rex in Jerusalem. Pascha enim celebratur in quarto decimo die. Decimo autem voluit ideo ingredi, quia ita præfiguratum erat in lege, ubi præcipitur: *Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias et domos suas (Exod. xii, 3)*. Et paulo post: *Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus. Immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam (ibid., 6)*. Decima autem die mensis primi, agnus qui in pascha immolaretur domum introduci jussus est, quia Dominus decima die ejusdem mensis, hoc est ante quinque dies paschæ, in civitatem in qua pateretur erat ingressurus. Hanc igitur diem secundum mysterium legis competenter elegit, qua se, ut dictum est, offerret passioni, quam antea nunquam refugerat sese abscondendo, vel tentus a Judæis libere per medium eorum transeundo, vel frequenter ab eis declinando, quia nondum venerat ejus hora. Qua profecto die quo magis honorifice suscipi voluit a turbis, et ingressus templum ejecit inde libere omnes vendentes et ementes, et mensas nummulariorum, et cathedras vendentium columbas evertit, et his expulsis, accedentes ad eum cæcos et claudos in ipso templo sanavit, eo amplius invidiam perversorum contra se commovit, ut quod jam dudum voluerant perficere maturarent, et ab eo daretur facultas, in quibus præcesserat voluntas. Ipse quippe est, qui ait: *Nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam (Joan. x, 18)*. Nemo quippe

vim ei facere potuit, ut tanquam invitum et coactum occidere, vel etiam comprehendere posset. Ut autem majori incitarentur invidia, qui de morte Domini jam tractabant, et Deo magis indignarentur, quo amplius eum honorari viderent, tantum sibi honoris hodie permisit exhiberi, quantum nulli regum legimus exhibitum. Ut enim de divinis laudibus taceamus, et ramos vel frondes quos in via sternebant prætereamus, quam mirabilis fuit illa singularitas honoris, qua plurima turba sub pedibus villium jumentorum prosternebant vestimenta, nec pedibus illis, quibus ipsa Dominum bajulabat, contingi tolerabant! In quo nec modicum advertendum est mysterium. Quibus enim cælestis præsidet diis nequaquam terram suis contingunt pedibus, quia quorum desiderium conversatur in cælis, eorum affectus non adhærent terrenis; nec animos suos dejiciunt in caducis, qui sursum Christum quærentes solis inhiant æternis. Quos ut imitari possimus, rogamus te, Domine Jesu, ut nos quoque tua facias jumenta, quibus in fidem et regendo digneris præesse, Salvator mundi, cui dicitur in alio psalmo: *Homines et jumenta salvabis, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus (Psal. xxxv, 7)*. Amen.

SERMO VIII

IN EADEM DIE

Erat autem spelunca et lapis superpositus, et ait Jesus: Tollite lapidem, etc. (Joan. xi, 38). Miserationes Domini universis operibus ejus Psalmista præferens ait: *Et miserationes ejus super omnia opera ejus (Psal. cxliv, 9)*. Miserationum itaque Domini recordantes, tanto hinc eum amplius glorificare debemus, quanto hæc ejus opera cæteris præesse, et magis necessaria nobis cognoscimus esse. Unde et a turbis hodie meruit honorari, maxime quod merentium sororum Lazari miseratus, suscitatum eis reddidit fratrem jam in monumento quatuor dies habentem. Ut enim Joannes scribit, propter hoc hodie turba ei obvia venit, quoniam hoc audierant factum. Ad quod tanquam hodiernæ festivitatis originem oculos mentis reducentes, tanto diligentius ejus mysterium intueri debemus, quanto hæc magna Domini misericordia majorem tribuit peccatoribus consolationem. Tres quippe mortuos a Domino legimus suscitatos, quibus universa peccatorum genera doctores nostri dixerunt figurari. Suscitavit enim filiam archisynagogi adhuc in domo jacentem antequam foras efferretur; suscitavit filium viduæ extra portam civitatis Naim jam deportatum; suscitavit et hunc, de quo nunc nobis sermo est, videlicet Lazarum, cum jam in monumento quatuor dies haberet: unde et quatruiduanus mortuus dicitur. Tres igitur isti mortui tria peccantium genera signant, qui per præsentiam divinam inspirante gratia reviviscere dicuntur: et felicitas isti a morte animæ, quam illi a morte corporis per Dominum suscitantur.

Puella quidem mortua, quæ adhuc in domo tene-

batur clausa quando est suscitata, illos significat A peccatores, quorum peccata, mente tantum concepta, nondum per operationem exterius sunt progressa. Juvenis autem extra portam delatus eos significat, quorum peccata jam in effectum proruperunt, ut videri jam ab omnibus possint. Lazarus vero, non solum sepultus verum etiam quatruiduanus, eos significat, qui longa consuetudine peccandi magna peccatorum mole premuntur, et divinæ consuetudinis exemplo, alios etiam corrumunt : unde et fœtere dicuntur. Tres itaque mortes animæ, tres isti mortui, ut diximus, designant : peccatum scilicet cogitationis, hoc est contemptum Dei adhuc in mente latentem, nondum progressum in operationem ; et peccatum operationis, hoc est jam per operationem apparens, atque peccatum consuetudinis, et jamdudum in operatione habitum. Hæc tria genera peccatorum tanquam tres animæ mortes in capite 1 psalmi a beato viro dicuntur removeri, cum talis ipse describitur, qui non abierit in consilio impiorum, non steterit in via peccatorum, non sederit in cathedra derisorum. At quoniam resurrectio Lazari ad præsentem, ut diximus, solemnitate maxime pertinere dignoscitur, mysterium ejus sermo noster ut cœpimus prosequatur. Quod ut faciat diligentius, paulo historia altius replicetur.

Refert itaque Joannes, quod, cum facta essent encœnia in Jerosolymis, et ibi esset Dominus Jesus, et quærerent eum Judæi apprehendere, exiit B de manibus eorum, et abiit iterum trans Jordanem, ubi fuerat Joannes baptizans, et mansit illic. Et tunc, Lazaro jam languente, miserunt ad eum sorores ejus Maria et Martha, dicentes : *Domine, quem amas infirmatur* (Joan. xi, 3). Quo audito, mansit Dominus in eodem loco duobus diebus. Deinde, cum dixisset discipulis Lazarum interim mortuum esse, venit Bethaniam cum ipsis, et invenit Lazarum quatuor dies jam in monumento habentem. Et suscitaturus mortuum, pervenit ad sepulcrum. *Erat autem, ut diximus, spelunca et lapidis superpositus ei.* Et ait Jesus : *Tollite lapidem.* Ut ergo tulerunt lapidem, voce magna clamavit Jesus : *Lazare, veni foras. Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus institis, et facies illius sudario erat ligata. Dicit eis Jesus : Solvite eum, et sinite abire. Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam, et viderant quæ fecit, crediderunt in eum. Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, et dixerunt eis quæ fecit Jesus. Collegerunt ergo pontifices et Pharisæi concilium, et dicebant : Quid facimus? quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, etc. (Ibid., 38-48.)* Ex quo profecto liquet, ex hoc denique miraculo adversus Dominum Judæos maxime commotos fuisse, et in ejus voce ex tunc præcipue conspirasse : tanquam eum occidendo possint delere, per quem mortuos nove-
rant suscitatos esse, quasi mortuus non posset re-

A surgere post triduum, qui quatruiduanum suscitaverat Lazarum. Cujus quidem resuscitatio tanto diligentius descripta est ab Evangelista, quanto plenius nostræ salutis continet mysteria, quos quotidie divina misericordia felicius, ut diximus, resuscitat a morte animæ, quam tunc et semel Lazarum a corporis morte. Lazarus quippe, ut diximus, jam sepultus et quatruiduanus mortuus, illum significat peccatorem, qui longa consuetudine peccati interim dejectus est in profundum, ut in illo profundo tanquam in sepulcro putrescat quatruiduanus, nec se tantum perimens, verum etiam alios exemplo quasi fœtore quodam suæ putredinis corumpens. Unde et bene fœtere describitur quasi quatruiduanus. Quatuor enim dies quos in monumento habuit, universitatem peccatorum expriment, quibus quisque pessimus est involutus, tanquam in illo profundo vitiorum sepultus, de quo scriptum est : *Peccator cum in profundum vitiorum venerit, contemnet* (Prov. xviii, 3), quia cum in longa perstiterit consuetudine peccandi, quæ jam ei facta est quasi altera natura, gravi jugo ipsum deprimit, salutiferas fidelium exhortationes vel divina monita respuens contemnit. Unde ipsi necessarium est, ut pro illius obstinatione devotio fidelium intercedat, ut interventu eorum divinæ gratiæ respectum assequatur, quo illi pœnitentiæ gemitus inspiretur, et conversus salvetur. Unde bene pro fratre Lazaro sanando sorores ejus intervenerunt, ejus infirmitatem Domino nuntiando. Quem ad subveniendum invitantes, satis hoc esse censuerunt, ut Domino nuntiarent amici sui mortem, et propriam de infirmitate fratris desolationem. Sic enim mandantes dixerunt : *Domine, ecce quem amas infirmatur*; nec addiderunt : *Veni et cura eum*; nec tam orando quam nuntiando quod volebant postularunt. Satis enim crediderunt Domino nuntiare anxietatem amici sui, atque suam; tanquam illud proverbium attendentes : *Amicus et medicus in necessitate probantur.* Unde satis æstimaverunt amicitiam fieri cum dicunt : *Ecce quem amas.* Magna fiducia earum in hac sua petitione plurimum nos confirmat, ut nihil hæsitantes a Domino necessaria constanter postulemus. Interveniunt pro infirmo nondum mortuo, quia vivis adhuc, non defunctis supplicatio fidelium proficit ut salubrem pœnitentiam habeant.

In Maria et Martha universi fideles comprehenduntur, tam contemplativæ scilicet vitæ quam activæ : quarum orationes dum sibi conjunguntur, facile pro aliis quoque impetrant quæ illi non merentur. Et notandum quod, adveniente Domino. Bethaniam, Martha occurrit illi. Maria autem domi sedebat. Ex quo diligenter activorum et contemplativorum vita describitur. Activi quippe sunt, qui circa proximi causam maxime occupati, temporalia bona procurant, ut habeant unde tribuant necessitatem patienti; et in exterioribus actionibus laborantes, illa implent opera misericordiæ-

de quibus illis Dominus dicturus est : *Esurivi, et dedistis mihi manducare, etc. (Matth. xxv, 35.)* Contemplativa vero est vita, quæ amore Dei vehementer succensa, tanto sincerius ei vacat, et in ejus contemplationem, et status supernæ vitæ oculis meritis perfectius erigit, et eo magis in hac speculatione suspensa delectatur, quanto a curis sæculi amplius remota quiescit. Martha itaque, tanquam in exteriori administratione occupata, Domino venienti statim occurrit; Maria vero domi sedens quiescit, nequaquam istis visibilibus intenta bonis, sed supernis inhians gaudiis, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit. Quam etiam Evangelista in tantum quietem suam amare describit, ut nequaquam de domo egressa, nisi a Domino prius vocata, cum ei videlicet Martha diceret : *Magister adest, et vocat te (Joan. xi, 28)*. Nonnunquam viri contemplativi de secreto intimæ quietis, Deo inspirante, coguntur exire, et populo illo postulante, curis implicantur ecclesiasticis, sicut in beato factum est Martino. Quanto autem contemplativorum major religio ferventiori studio adhæret Deo, tanto Mariæ devotionem Evangelista magis commendans ait : *Maria autem, cum venisset ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus. Et dixit ei : Domine, si fuisset hic, non esset mortuus frater meus. Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, et Judæos qui venerant cum ea plorantes, etc. (Ibid., 32, 33.)* Nequaquam enim Martha, quæ Domino prior occurrerat, vel ad pedes ejus adorando prostrata, vel super fratre dicitur lacrymata. Prior ad Dominum Martha venit, quoniam activa vita, licet in meritis sit posterior, naturaliter tamen in ordine temporis est prior. Ut enim beatus meminit Gregorius a minimis quisque inchoat, ut ad majora perveniat. Et imperfectiorum activorum vita quædam est fidelium inchoatio, in qua se prius exercent, quam ad perfectionem contemplationis conscendant.

Quod vero Dominus Lazarum suscitaturus infremuisse spiritu, et seipsum turbasse dicitur, hoc in seipso exhibuit quod misericorditer in nobis agit. Quo enim quisque pœnitens majora commiserit, magis horrore gehennæ infremere ac turbari cogitur de peccatorum suorum magnitudine. Illic vero, qui quatruiduanus mortuus dictus est, per hos quatuor dies, quos jam in morte habuerat, omni peccatorum genere contaminatus fuisse innuitur. In eo quippe tam cogitationis quam operationis peccatum præcedens in consuetudinem venerat, et tandem alios per exemplum corrumpendo, in morte pariter tam aliorum quam propria consummatum erat, primo, ut dictum est, in cogitatione, secundo habitum in opere, tertio dictum in consuetudine, quarto in aliorum corruptione. Quod vero Dominus interrogat : *Ubi posuistis eum?* tanquam ignorans sepulcri locum; hoc nobis insinuat, tales maxime a Deo ignorari, quorum opera magis improbat, juxta illud quod reprobis ait : *Amen dico vobis, nescio vos (Matth. xxv, 12)*. Primo lapidem præcipit tolli qui

A mortuum premit, ut sicut mortuus resurgere possit; quia talibus, ne de magnitudine peccatorum desperent, indulgentia Evangelii magis est prædicanda, quia dictum est adulteræ : *Vade, et amplius noli peccare (Joan. viii, 11)*, quam legis in lapide scriptæ duritia in contaminationem inducenda. Hic itaque longa consuetudine peccandi detentus, et præ consuetudinis jugo graviter depressus, atque in tantum libero arbitrio in ipso jam debilitato, ut non solum ad eum surgere non posset ut eum requireret, sed nec pro se orare satageret; venit ad eum misericors Dominus, cum ei gemitum pœnitentiæ inspirat, et viribus omnino destitutum erigat ægrotum. Ad quem voce magna clamans : *Lazare, veni foras, ipso clamore insinuat, quam longe remotus hic ab eo absistat. Veni foras, inquit; hoc est, per temetipsum culpam, quæ est in mente, propala confessione, et spiritali medico vulnus ostende, a quo suscipias cataplasma medicinæ. Vocat Dominus Lazarum, cum peccatori salubris pœnitentiæ inspirat gemitum. In quo quidem gemitu mortuus reviviscit, quia mors animæ, quod est peccatum, per eum abscedit. Quippe qua hora peccator ingemuerit peccatum suum, salvus erit. Et quia post pœnitentiam confessio restat peccati, vocatus Lazarus foras exit, dum se pœnitens per confessionem peccatorum prodit, et de profundo vitiorum tanquam de sepulcro surgit.*

Sed quia hic talis excommunicari meruerat, et ab Ecclesia, expulsus vinculis anathematis, adhuc religatus erat pro tam manifestis criminibus suis, procedere dicitur ligatus pedes et manus, et sudario faciem involutus. Quislibet excommunicatus a prælatis, qui jam per pœnitentiam et confessionem Deo sit reconciliatus, tamen ab ipsis Ecclesiæ ministris anathematis vinculis est absolvendus : ut satisfactione peracta, consortium ei reddatur fidelium ab ipsis per quos fuerat exclusus. Pedes et manus ligatos habet, cui adhuc introitus Ecclesiæ non est concessus, ut satisfactionis opera sint injuncta, quæ pro qualitate vel quantitate peccatorum a prælatis sunt imponenda : ut sicut non est liber ad incedendum quo voluerit, ita nec ad operandum quod ipse decreverit. Qui enim diu male vivendo abusus est potestate sua, jam non proprio, sed alieno quod deliquit corrigere debet arbitrio, nec jam sui juris est in talibus agendis, sed alieni. Faciem quoque involutam habet, quia ante satisfactionis impletionem devotio pœnitentis, et verus pœnitentiæ gemitus non potest cognosci. Per faciem quippe, qua quisque cognoscitur, notitia designatur. Faciem itaque pœnitentis involutam aperiant, qui ejus instituta satisfactione, ipsius, ut dictum est, devotionem cognosci faciunt, et reddendo ei Ecclesiam tanquam fidelem eum recognoscunt, qui cum habebant prius tanquam incognitum, et sicut ethnicum vel publicanum. Solvunt itaque discipuli resuscitatum a Domino, et liberum ire sinunt, qui prius extra Ecclesiam fuerat relegatus, dum introitum

Ecclesie, et consortium fidelium ei reddunt, et in arbitrio ejus proponunt quocumque vite tramite velit ad Deum tendere, et quibus operibus id possit eligere. Et hoc est quod eis Dominus ait : *Solvite eum, et sinite abire*. Ecce Dominus mortuum corporaliter suscitando, discipuli suscitatum solvendo, multum meliorem tam suscitationem, quam solutionem justitie nobis proponunt, prout exponendo prosecuti sumus.

Illud semel miraculum Dominus egit in corpore, quod multo feliciter in animabus penitentium agit quotidie. Reddidit Lazaro vitam, sed rursus mortuorum temporalem. Tribuit penitentibus vitam, sed sine fine mansuram. Illud mirabile in oculis hominum, sed istud maximum judicio fidelium. Quo vero majus, eo appetendum amplius. Scriptum est hoc de Lazaro, non ipso Lazaro, sed [nec] pro ipso, sed nobis, et pro nobis. *Quaecumque*, inquit Apostolus, *scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt* (Rom. xv, 4). Semel vocavit Dominus Lazarum, et suscitatus est a morte corporali. Saepius nos vocat, ut melius resurgamus a morte anime. Semel ei dixit : *Veni foras*, et statim prodit ad unum Domini preceptum. Quotidie nos Dominus per Scripturam invitat ad confessionem, hortatur ad emendationem, promittit vitam quam dare paratus est nobis, qui mortem non vult peccatoris. Negligimus vocantem, spernimus invitantem, contemnimus promittentem. Inter Deum et diabolum tamquam inter patrem et hostem constituti, paternis monitis ad vitam hostiles preponimus ad mortem. *Non ignoramus*, inquit Apostolus, *astutias Satanae* (II Cor. ii, 11); astutias, inquam, illas ejus maximas, quibus nos ad peccatum inducit, et ab emendatione retrahit. Peccatum suggerens, duobus nos exiit, quibus illi maxime potest resisti, timore scilicet ac pudore. Quod enim vitam, aut timore cujusque damni, aut reverentia pudoris dimittimus. Incesti quippe viri (99) plus quam rerum cavent detrimentum, sicut e converso inhonesti faciunt. Cum ergo Satanas quemlibet ad peccatum impellit, facile hoc efficit, si primo illum timore, ut diximus, et pudore privaverit. Cum autem id effecerit, eadem ei reddit quae prius abstulit, ut sic eum a confessione retrahat, et in peccato suo mori faciat. Tunc ei latenter susurrat in animo : *Leves sunt sacerdotes, et difficillimum est compescere linguam*. Si hoc vel illud talibus confitearis, secretum esse non poterit : et cum in notitiam venerit, imminet periculum, vel incurres famae detrimentum, vel damnum te sustinere, vel confundi necesse est ex vilitate. Sic misero diabolus illudens, cum ea primum ei abstulerit, quae per peccatum vitare debuit, eadem postmodum ei reddidit, per quae ipsum in peccato detinere possit. Timet captivus temporale, non anime damnum. Erubescit homines, contemnit Deum. Pudet hoc in notitiam hominum venire,

A quod non puduit eum in conspectu Dei et totius curiae supernae committere. Formidat humanum iudicium, qui non veretur divinum. De quo Apostolus ait : *Horrendum est incidere in manus Dei viventis* (Hebr. x, 31). Et per semetipsam Veritas : *Nolite, inquit, eos timere qui occidunt corpus, anime vero non habent quid faciant ; sed potius timeate eum qui potest corpus et animam mittere in gehennam* (Matth. x, 28).

Sunt anime morbi, sicut et corporis. Et ideo divina pietatis medicos utrisque sanandis praevidit. Ipse quippe Dominus Jesus se spiritalem medicum appellans, ait : *Non est opus valentibus medico, sed male habentibus* (Matth. ix, 12). Ilujus locum sacerdotes in Ecclesia tenent, quibus tanquam animarum medicis peccata condiliter debemus, ut ab eis satisfactionis cataplasma sumamus. Qui mortem corporis timet, qualicumque corporis parte patiat quantumque secreta, quantum libet obscena, medico revelare, et ad curandum exponere non differt. Quaelibet dura, quaelibet aspera sustinet, ut mortem differat, non evadat. Quidquid pretiosum habet, dare non dubitat, ut ad modicum mortem hanc corporalem depellat. Quid ergo pro morte anime faciendum est, quantumcunque sit gravissimum, sine magno labore, sine magnis sumptibus in perpetuum medicari potest. Nos ipsos Dominus, non nostra quaerit, nec nostris indiget qui omnia praebet. Ipse quippe est, cui dicitur : *Bonorum meorum non eges* (Psal. xv, 2). Apud eum quisque tanto major est, quanto apud se per humilitatem minor. Tanto magis justus, quanto proprio iudicio magis reus. Tanto amplius ibi nostra tegimus, quanto hic ea promptius per confessionem propalamus. Ab hac itaque, fratres, nos retinentes, attendamus quod scriptum est : *Est confusio adducens gloriam, et est confusio adducens peccatum* (Eccli. iv, 25). Et rursus : *Veniensque Babylonem, ibi liberaberis* (Jerem. xx, 6). Confusio quippe duplex est erubescitiae : altera quidem salubris, cum erubescimus nos turpia commisisse in conspectu Dei ; altera lethalis, cum magis homines quam Deum verentes ad confessionem venire nos pudet : vel quoties aliqua humilia propter Deum agere recusamus, ne viliores apud stultos habeamur. Haec profecto confusio est adducens peccatum, quia ne vilescamus hominibus, vilescere Deo sustinemus. Illa vero confusio veram nobis acquirit gloriam, qua vilescere hominibus non refugimus, ut gloriosi Deo efficiamur, et magni divino verius quam humano iudicio simus. Ad hanc utique Babylonem, id est confusionem laudabilem, cum pervenerimus, ut de peccato scilicet erubescamus, ab ipso statim liberabimur, parati jam ad confessionem, et condignam satisfactionem. Unde et Psalmista : *Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitiam meam non abscondi. Dixi. Confitebor adversum me injustitiam meam*, etc. (Psal. xxxi, 5). De-

(99) Supple famae, ut infra, vel incurres famae detrimentum.

lictum suum cognitum Deo facit, qui vicario ejus locum ipsius in Ecclesia tenenti confiteri peccatum nequaquam erubescit. Sicut enim ipse in membris suis persecutionem sustinere vel beneficium suscipere se testatur, dicens: *Saule, Saule, quid me persequeris?* (Act. ix, 4.) Et: *Quod uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti* (Matth. xxv, 40); ita et in vicariis suis sacerdotibus cognitum sibi fieri peccatum dicit. Quod statim Psalmographus exponens adnectit: *Et injustitiam meam non abscondi* (Psal. xxxi, 5), hoc est non solum opera, verum etiam meritis nequitiam in confessione accusans.

Dixi: Confitebor adversum me injustitiam meam Domino. Hoc est stabilivi apud me, ac deliberavi injustitiam meam confiteri sacerdoti. Confitebor, inquit, adversum me, nullum alium in me inde accusans. Sunt enim nonnulli qui in sua confessione, ut suam minuant culpam, alios magis trahunt in culpam, dicentes, ad ea quæ commiserunt ab aliis se inductos et quasi compulsos, sive diabolo, seu hominibus. Qualis quidem illa confessio fuit, cum ille in uxorem, illa in serpentem culpam retorquens, se magis excusare quam accusare videbatur. Unde et statim debitæ pœnæ sententiam excipere meruerunt. Justus vero, qui sicut scriptum est, in primordio accusator est sui, quo se amplius accusat, eo se magis apud supremum ac misericordissimum Judicem excusat; et veniam impetrat se excusando, qui pœnam incurreret se excusando. Ut enim Tullius in *Rhetorica* docet, confessio peccati, quæ a iudicibus pœnam institutam suscepit, apud superiorem senatus potestatem indulgentiam potest assequi. Judices quippe a superiori potestate instituti, et legibus jurati, pœnæ sententiam non habent relaxare, sed inferre. Superior autem potestas, cujus est tam legem promulgare quam iudices instituere, in arbitrio suo habet rigorem legis temperare, et pœnas institutas misericorditer relaxare. Non enim super se habet potestatem quam metuat, ut non libere misericordiam cui decreverit impendat. Quanto magis summa illa cœlestis potestas, quæ de misericordia illa cœlesti nos consulens ait: *Euntes discite quid est: Misericordiam volo, et non sacrificium, et justitiam Dei plus quam holocausta* (Matth. ix, 13). Justitiam Dei quasi propriam ejus dicit, quam ipse sibi, quod maxime suum est, et eum specialiter decet, reddit: tum ipse videlicet misericordiam impendit, quia maxime glorificandus est a nobis. Unde et idem Propheta: *Et miserationes, inquit, super omnia opera ejus* (Psal. cxlix, 9). Quum autem præmisisset: *Dixi: Confitebor adversum me, etc.*, statim quasi Deo sibi apparente et appropinquante, sermonem ad eum convertit, et gratias agens dixit: *Et tu remisisti impietatem peccati mei* (Psal. xxxi, 5). Quisquis enim jam paratus est ad confessionem, et suscipiendam inde peccati satisfactionem, ex hoc statim suo proposito ita reconciliatus est Deo, ut si aliquo casu præventus hoc implere præpediatur, nequaquam de ejus salute sit desperandum, cum

A in eo non remanet quod totis appetit desideriis.

Pro hac scilicet impietate remittenda sanctus etiam quilibet orat, tanto minus de se præsumens, quanto magis est humilis, et de se amplius sollicitus, attendens semper quod scriptum est: *Beatus homo qui semper est pavidus* (Prov. xxviii, 14). Orat, inquit, in tempore opportuno, et orationi congruo, hoc est in præsentis vita tentationibus et ignorantibus plena. Unde et illa est exhortatio apostolica: *Qui stat, videat ne cadat* (I Cor. x, 12). Qui etiam cum maximis præmineret virtutibus, nec quid in se accusaret, conscientia ejus reperiret, nequaquam tamen in hoc se justum esse censuit, qui in iudicio sui errare potuit. *Sed neque me ipsum, inquit, judico, hoc est in nullo propria me arguit conscientia; sed non in hec justificatus sum* (I Cor. iv, 5, 4), hoc est justus esse ideo dicendus non sum. Ut enim Salomon ait: *Stultorum infinitus est numerus, et est via quæ videtur homini justa: novissima autem ejus deducunt ad mortem* (Eccl. i, 15). Et rursus: *Quis poterit dicere: Mundum est cor meum, purus sum a peccato?* (Prov. xx, 9.) *In multis enim offendimus omnes* (Jac. iii, 2). Denique quicumque infidelitate permanent, hoc eis accidit per errorem. *Qui autem, ait, judicial me, Dominus est* (I Cor. iv, 4). Ac si diceret: Ille in iudicio mei non errat, et qualis sim veraciter pensat, cujus oculis omnia nuda sunt et aperta. Quod si viri sancti tanto minus de se præsumunt, quanto humiliores fiunt, nec pro seipsis, quamvis justis sint, orare desistunt: quid nobis miseris faciendum est, quibus tanto amplius frequentanda est oratio, quanto nos magis recognoscimus reos? Tanto sollicitius ira Dei est placanda, quanto contra nos ejus indignatio magis est accensa? Quibus, ne quis forte desperet de venia, resuscitatio prædicta Lazari in exemplo mystico est proposita. Vocatus a Domino, statim est vivificatus? Vivificato dictum est ut prodiret, nullaque est mora retardatus. Progressus foras, et adhuc ligatus, confestim a discipulis est absolutus.

Oremus itaque, fratres, Dominum, ut quod tunc in corpore mortuo est actum, ipse compleat feliciter in nostris mortuis animabus. Ipse per internam inspirationem verum pœnitentiæ gemitum immittat, quo pœnitens vivificatus a morte animæ resurgat. Ipse nos omni deposito pudore, ad confessionem promptos efficiat, qui hoc unum erubescere debemus, ne quid turpe in oculis ejus committamus. Ipse per Ecclesiæ ministros ita nos absolvere dignetur, ut nullis deinceps peccatorum vinculis constringi mereamur. Ipse nos de peccatis ita hic satisfacere concedat, ut quid in futuro puniendum sit, iudex ipse districtus non inveniat, spes nostra, salus nostra, cujus honor et imperium tam finem ignorat quam principium. Amen.

SERMO IX.

IN EADEM DIE.

Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum,

ascensum purpureum. Media charitate constrarit A propter filias Jerusalem (Cant. iii, 9 et seq). Ferculum hoc loco a ferendo, id est portando, vehiculum dicitur, quasi lectica potentium vel infirmorum, qua molliter deferantur. Ligna Libani, duo ligna sunt crucis. Libanus quippe candidatio interpretatur. Ligna itaque crucis, ligna sunt candidationis et mundationis nostræ: quia in illis verus immolatus est Agnus, cujus sanguine a peccatis mundati sumus. Unde et Apocalypsis ita meminit: *Hi sunt qui laverunt stolas suas et dealbaverunt eas in sanguine Agni* (Apoc. vii, 14). Hæc ligna Libani, ex quibus Dominica crux fuit composita cedrina; et ob hoc impudibilia esse dicuntur. Unde Hieronymus, in Cantico canticorum: *Ferculum crucis secundum historiam, de lignis Libani cedrinis factum est*. Quid autem per hæc impudibilia ligna, nisi Dominicæ passionis perpes memoria in cordibus fidelium est expressa? Quam præcipue nobis Dominus commendans ait: *Hoc facite in meam commemorationem* (Luc. xxii, 19). Et Apostolus: *Quotiescunque, inquit, manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat* (I Cor. xi, 24 et seq.). Hæc Domini passio dum per prædicatores annuntiat, quasi quodam ferculo atque vehiculo crucis verus Salomon per mundum deferatur.

Crucis itaque, duobus lignis composita, vehiculum est Salomonis. Qui dum crucifixus prædicatur, in ipsa cruce tanquam vehiculo, ut dictum est, quodam ubique circumferitur. Hoc vehiculum ipse sibi Salomon fecit, qui bonis operibus Judæos in invidiam accendens, ipsos ad hoc commovit ut eum crucifigerent. Quod nequaquam factum est per illorum coactionem, sed tantummodo per ejus præmissionem, atque optimam ipsius dispensationem. Ipse quippe est qui ait: *Nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam* (Joan. x, 18). Et rursus: *Potestatem habeo ponendi animam meam, etc.* (Ibid.) Ferculi columnas ipse idem fecit argenteas, quæ sunt apostolicæ prædicationis eloquia, et de ore ipsius accepta documenta. De quibus eloquiis Psalmista prædixerat: *Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum* (Psal. xi, 7). Casta eorum prædicatio dicitur, quia sicut unus eorum dicit, non erant adulterantes verbuni Dei, quia prædicationem suam gratis impendebant: non spe alicujus terreni lucri vendere intendebant, nec se in pretio more adulterarum sive meretricum ponebant. Argentea dicuntur apostolicæ prædicationis verba, quia claritatem habent intelligentiæ, non obscuritatem velaminis, sicut lex et prophetiæ, quæ mysticis magis quam apertis utuntur verbis. Hæc tanquam columnæ ferculum sustentant, et Dominicam crucem corroborant, dum passionis Dominicæ crucis virtutem annuntiant. Et quod dicunt eduxerunt. Unde bene per excellentiam eloquia dicuntur, quasi extra cæteras sacræ doctrinæ locutiones, quibus sunt ex utilitate longe commodiores. Omnis

quippe locutio ad intelligentiam est accommodata, et propter eam in auditore faciendam etiam reperta, et ad hoc unum instituta. Quælibet itaque verba quo intelligibilia sunt, et ita quod debent magis efficiunt, cæteris utique præponenda sunt.

Sicut autem apostolicæ prædicationis verba columnas ferculi diximus, sic et ipsos ex virtute verborum suorum, vel gratia miraculorum eis collata, qua corroborant sua dicta, columnas novimus appellatas. Unde et unus eorum, nomen cujus supra meminimus, Galatis scribit: *Jacobus, et Cephas Joannes, qui videbantur columnæ esse* (Galat. ii, 9). Reclinatorium dicitur, non lectus in quo jacendo moriamur, sed loculus quidam in quem se reclinando qui sedent paululum quiescendo se refovent, et fatigatos se ad horam recreant. Reclinatorium igitur in ferculo a Salomone præparatum, somnus est Dominicæ mortis in cruce, de quo scriptum est: *Et inclinato capite, tradidit spiritum* (Joan. xix, 30). Hic somnus sicut velociter advenit, ita et velociter transit. Scimus quippe Dominum hora sexta crucifixum, circa nonam expirasse, et Pilatum miratum fuisse quod tam celeriter obierit, antequam latrones fractis cruribus mori cogerentur. Velox quoque ad transeundum iste somnus fuit, quia cito Dominus surrexit. Quasi ergo in reclinatorio Dominus obdormivit, quia mortis somnum velocem et transitorium habuit. Somno, qui maxime fessos recreat, mors fidelium comparatur, qui quanto amplius hic pro Deo laboraverunt, ad majorem requiem moriendo transire meruerunt. De hac igitur dormitione et matura ejus resurrectione Psalmista in ejus persona prædixerat: *Ego dormivi, et soporatus sum, et exurrexi* (Psal. iii, 6). Dormit fidelis et separatur, quia moriendo ad illam requiem transit, qua maxime oblectatur, et eo jam Dei visione fruente, summum desiderium ipsius impletur. Unde et Hieronymus de prædicta Christi dormitione ait: *Dormire Dei est, cum unigenitus Patris in assumpta carne mori pro nobis dignatus est. Quibus mors recte dulcis somnus prædictus est, ipso dicente per Jeremiam: « Ideo quasi ex somno excitatus sum, et ridi, et somnus meus dulcis est mihi* (Jer. xxi, 26). » Aureum dicitur declinatorium Salomonis, quia cum sit pretiosa mors sanctorum in conspectu Domini, pretiosissima dicenda est Christi, quem non solummodo sanctum, verum etiam constat esse Sanctum sanctorum. Quanti quippe pretii mors illa est dicenda, quæ in nostræ redemptionis pretium data, vitam omnibus emit, et paradisi januam aperuit? Unde bene hoc singulare pretium excellentiori metallo est comparatum, ubi reclinatorium est descriptum aureum.

Ad quod denique reclinatorium ipsius, Salomon purpureum aptasse memoratur ascensum: et horum media, tam reclinatorium scilicet quam ascensus purpurei, interposita charitate constravisse, et tanquam hæc sibi conjunxerit illius interpositione. Ascensus iste purpureus ad illud re-

clinatorium jam in Christo completum, nobis etiam ab ipso est factus; cum per ejus exemplum et exhortationem malis resistimus usque ad sanguinis effusionem, et sic tanquam purpureum ascensum ad supernæ quietis, quo jam ille præcessit, pervenimus reclinatorium. Sed quia humanæ infirmitatis non est mortem excipere, sed naturaliter fugere, charitate media hic ascensus et illud reclinatorium sibi conjunguntur, quia nullus hominum in tanto agone persisteret, ut illuc perveniret, nisi charitas, quæ omnia suffert, omnia sustinet (I Cor. xiii, 7), interveniret. Denique cum adjungit propter filias Jerusalem hunc ascensum ad reclinatorium fieri, vel media eorum charitate consterni, patenter innuit per hanc charitatis interpositionem, hoc tam arduo ascensu illuc conscendere nostram infirmitatem. Quod enim filias dicit potius quam filios, ex infirmiori sexu humanam exprimit imbecillitatem. Sicut filie Babylonis animæ intelliguntur reprobæ, sic filia Jerusalem electæ. Duæ quippe sunt istæ civitates Dei et diaboli, quarum hæc in malo, sicut illa generat in bono. Potest etiam quod dicitur, *media charitate*, accipi intransitive: ad eundem casum, scilicet ablativum, sibi sociantur substantivum et adjectivum. Et tunc quidem ita est legendum, quod illum ascensum purpureum media charitate constravit, dum ejus videlicet gradibus eam interpositam inseruit. Tres quippe sunt gradus, quibus ad supernæ quietis reclinatorium conscenditur: fides videlicet, charitas et spes. Primus itaque gradus fides est, secundus charitas, tertius spes habetur. Non enim recte speranda est illa felicitas, nec de ea confidendum, nisi cum eam ex charitate meruerimus: nec charitas haberi potest, nisi fide præeunte, tanquam omnium honorum fundamento. Charitas ergo his duobus extremis gradibus quasi media inseritur, quia de fide ad charitatem, de charitate ad spem, ut diximus, est procedendum. Quod quidem est ascensum illum purpureum media charitate consterni.

His igitur præmissis de illo sancto ferculo Salomonis, et reclinatorio aureo, et ascensu purpureo, filiabus Jerusalem per Christum præparato, ipsæ filie consequenter invitantur egredi ad videndum ipsum Salomonem in diademate suo. Sic quippe subinfertur: *Egredimini, filie Sion*, etc. (Cant. iii, 11). Ut enim in agone passionum viriliter pro Christo persistamus, ipse semper præ oculis est habendus, et ejus passio nobis semper esse debet in exemplo ne deficiamus. In cujus videlicet passionis recordatione, ipse corporis et sanguinis sui sacramenta frequentari præcepit in Ecclesia, unde et Apostolus: *Dominus*, inquit, *Jesu qua nocte tradebatur accepit panem, et gratias agens fregit, et dixit: Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem: Quotiescunque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini*

annuntiabitis donec veniat (I Cor. xi, 23 et seq.). Sed quid prodest nobis hoc in nostram reducere vel aliorum memoriam, nisi sic ei compatiatur, sicut idem dicit Apostolus, ut et conglorificari resurgendo mereamur? (Rom. viii, 17.) Alioquin illud terribile judicium incurremus, quod ipse consequenter adnexit, dicens: *Itaque qui manducaverit vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Qui enim manducavit et bibit indigne, judicium sibi manducavit et bibit, non dijudicans corpus Domini* (I Cor. xi, 27). Per ascensum, ut dictum est, purpureum conscendendum nobis est ad reclinatorium aureum; quia nisi communicemus passioni Christi, participes non erimus suæ resurrectionis. Quod ut eo trahente possimus, ipse manum porrigat, qui ut conscendamus invitat. Amen.

SERMO X.

IN EADEM DIE.

Egredimini, filie Sion, et videte regem Salomonem in diademate suo, quo coronavit eum mater sua in die desponsationis illius, et in die lætitiæ cordis ejus (Cant. iii, 11). Quo egredi admonentur filie Sion, ipse textus Cantici canticorum ex illis quæ præmissa sunt patenter insinuat. Cum enim dixisset: *Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani* (ibid., 9), atque ipsum miraculum quam mirabile fuerit diligenter descripsisset, statim filias Sion egredi hortatur ad ipsum regem in hoc ferculo suo conspiciendum. Hæc vero sunt ipsæ, quas in proximo dixerat filias Jerusalem, cum ait: *Media charitate constravit propter filias Jerusalem* (ibid., 10). Quas tanquam ad conscendendum in ipsum ferculum admonens, jubet eas egredi, ut in ipso ferculo rege conspecto ejus amore ad eum ascendere niterentur in ipsum ejus feretrum, hoc est ejus imitatione crucem ejus tollendo, sicut ipsemet admonet dicens: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* (Matth. xvi, 24), hoc est passiones sustinens me imitetur. Filie itaque Sion, id est Jerusalem, non Babylonis, fideles animæ sunt, quæ ad civitatem Dei tanquam cives pertinent, non diaboli. Has tanquam filias vera Jerusalem, hoc est mater Ecclesia Deo parit vel generat, dum eas prædicando instruit, vel baptizando regenerat. Unde et Apostolus tam matri quam patri se comparans ait: *Filioli mei, quos adhuc parturio, donec Christus formetur in vobis* (Galat. iv, 19). Et rursum: *Nam etsi multos habetis pædagogos, sed non multos patres. In Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui* (I Cor. iv, 15). De hac matre nostra, cujus conversatio in cælis est, et per desiderium semper sursum inhabitat, idem Apostolus ait: *Illam autem, quæ sursum est Jerusalem, libera est, quæ est mater nostra* (Galat. iv, 26).

Hujus itaque Sion prædictas filias Salomon exhortatur egredi, ut verum Salomonem nostrum, id est Christum, egressæ mereantur videre. Egres-

sæ, inquam, maxime de terrena conversatione, ut in his tam sanctis diebus Dominicæ passionis per abstinentiam carnem macerantes, crucem ejus tol- lamus : attendentes quod scriptum est, quia si *computamur, et conregnabimus. Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit et ipse ambulare (II Tim. II, 12).* Maclantes in nobis vitia, nos ipsos præparemus tanquam hostiam viventem et Deo placentem. Nemo enim ad ejus hostiam, quæ nunc generaliter, pascha imminente, universis proponitur Christianis, digne accedere poterit, nisi se ille prius talem, ut diximus, hostiam præparaverit. Alioquin de mensa vitæ mortem sumemus, et quasi pro cibo venenum hauriemus. Unde et Apostolus Corinthiis ait : *Quicumque manducaverit panem, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini (I Cor. XI, 27).* Idem ad Hebræos : *Habemus, inquit, altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt. Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per pontificem horum corpora cremantur extra castra. Propter quod et Jesus ut sanctificaret per suam sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improprium ejus portantes. Non enim hic habemus manentem civitatem, sed futuram inquirimus (Hebr. XIII, 10 et seq.).* Altare nostrum altare Christi est, in quo sacrificium ejus celebramus, imo ipsum in sacramento proprii corporis et sanguinis Patri offerimus. De quo sancto altari edere non habent qui tabernaculo deserviunt, quia de hoc tanto ac spiritali sacrificio digni sumere non sunt qui carnaliter vivunt. Tabernaculum quippe dicit hujus mortalis corporis, quod nunc habemus habitaculum, quod dissolubile est atque infirmum, sicut tabernacula, id est umbracula pastorum vel peregrinantium, quæ non sunt firmæ domus ac stabiles, sed mobiles, et ad modicum inhabitandæ mansiones. Tabernaculo ergo deservit, qui mortalis carnis concupiscentiis obedit. Regendum est corpus, et caro spiritui subjicienda, servire potius quam dominari digna. *Quorum enim, etc.* Ac si aperte dicat : Bene dixi eos nequaquam sacrificio Christi dignos, qui tabernaculo deserviunt, hoc est carnalibus indulgent concupiscentiis. Hoc enim et in sacrificio veteri, quod figura nostri fuit, Dominus præsignare decrevit, cum animalium corporibus extra castra in eremo crematis, purus eorum sanguis offerretur a pontifice in Sancta sanctorum. Sanguis quippe, in quo maxime vita carnis consistit, juxta illud Moy- si, *quia anima omnis carnis in sanguine est (Levit. XVII, 11),* bona fidelium vita vel anima est. Quod quidem per pontificem Christum, qui pro nobis interpellat, quasi sacrificium offertur in Sancta sanctorum, quod est secundum tabernacu-

lum, dum dignando efficitur, ut ad supernam mansionem assumatur, ubi pura et perfecta est sanctitas, per Sancta sanctorum significata. Sed ut hoc fiat, necesse est prius in hac vita horum animalium corpora cremari extra castra : hoc est carnem alligi atque macerari zelo divini amoris nobis sic extra castra positus, hoc est extra voluptates carnis constitutis. Hæc quippe voluptates quasi quædam castra vel carceres animæ sunt, qui ipsam constringunt et comprimunt, ne se omnino erigat ad superna, et libere toto affectu surgat ad cælestia. Propter quod etiam significandum ipse noster pontifex passus est extra portam, hoc est extra septa Jerusalem, non intra ut videlicet significaret non aliquos per suum sanguinem sanctificandos atque redimendos, nisi qui, ut dictum est, extra castra positi, id est voluptates carnis, ipsum imitarentur. Ad quod consequenter nos adhortans Apostolus, ait : *Exeamus igitur, hoc est imitando eum sequamur, extra castra, ut determinatum est, facti : ut eum apprehendere possimus in supernis.* Improperium hoc est pati, pro eo quæcunque probrosa vel turpia tolerare, sicut et ipse pro nobis nulla respuit perferre. *Non enim, etc.* Exeamus, inquam, ad eum, relictis castris, hoc est properemus ad ipsum pervenire per quæcunque adversa, postpositis voluptatibus carnis ; quia non habemus in hac vita stabilem mansionem, nec ad hanc vitam creati sumus, sed futuram, quæ indeficiens est, apprehendere nitimur.

Quod igitur Apostolus hoc loco nostrum exiro dicit, hoc Salomon superius nostrum egredi præsignavit, dicens : *Egredimini, filiæ Sion, etc.* Tanquam si diceret : Egredimini mente semper ad eum conspiciendum, qui extra portam crucifixus pro vobis, vestrum factus est sacrificium. A nobis ad eum egredimur, cum abrenuntiantes propriis voluptatibus, ejus voluntati nos dicamus, et eum imitando sequimur, qui Patri usque ad mortem obediens, ait : *Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me (Joan. V, 30).* Hoc utique modo crucem post Jesum portamus, quod de illo Simeone Cyrenæo Lucas refert, cum usque ad mortem in ejus obedientia persistere parati sumus, crucifigentes corpora nostra cum vitiis et concupiscentiis, sicut et Apostolus præcipit (*Luc. XIII, 26*). Simon quippe *obediens* interpretatur, qui post Christum crucem ejus bajulans eos significat, qui per imitationem eo usque Christum sequuntur, ut consummatam obedientiam usque ad mortem ei exhibere parentur. De qua profecto perfectione obedientiæ etiam ipse Simoni Petro ait : *S quere me (Luc. I, 16 ; II, 14),* ut videlicet id quod ille Simon Cyrenæus egit in ministerio, iste Simon Petrus Ecclesiæ typum gerens consummaret in facto. Refert supra memoratus evangelista, quod Simone post Jesum crucem ejus bajulante, sequ[e]batur illum multa turba populi et mulierum, quæ plangebant, et lamentabantur eum. Non enim hic Simon solus

per passionem Christum imitatur, verum innumera fidelium multitudo tam in viris quam in feminis per martyrium Christum sequitur, et ad Deum extra portam passum hoc modo egrediuntur. Quem et nos hodie egressum præsentamus, cum de urbibus, vel castellis, aut villis, clerus pariter ac populus cum sanctuario crucem adorare procedunt in campo, ipsa videlicet die qua primum in anno Dominica recitatur passio. Qua quidem generali fidelium processione, tanquam ad Dominum extra portam passum egredientes, passionis ipsius nos memores esse profiteremur, quasi eum præ oculis crucifixum pro nobis aspicientes. Ad quem utique aspectum admonemur cum dicitur, ut post egressum nostrum videamus regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua (*Cant. III*): mater, inquam, sua, hoc est Judæa, de qua ipse natus est secundum carnem.

Diademate coronavit eum, hoc est ad modum victoris eum exaltavit, qui in ipsa morte maxime de diabolo triumphavit. De hac exaltatione in ipsa crucis suspensione, ipsemet Nicodemo ait: *Sicut Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis* (*Joan. III, 14*). Legimus et a Judæis ipsum Dominum corporaliter spinea corona esse coronatum. Quod cum illi ad irrisionem et pœnam intenderent, mysterium ignari gesserunt rei convertendæ in gloriam. De qua et Psalmista dudum prædixerat: *Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria et honore coronasti eum: et constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subjectisti sub pedibus ejus* (*Psal. VIII, 6*). Quod quidem testimonium Apostolus prosequens, Hebræis scribit: *Eum autem, qui in modico quam angeli minoratus est, videmus Jesum per passionem mortis gloria et honore coronatum* (*Hebr. II, 9*). Scriptum quoque est in Joanne, quia *exivit Jesus portans spineam coronam* (*Joan. XIX, 5*): ut etiam juxta litteram nobis ad eum sit exeundum, sicut prædictum est, in diademate suo videndum.

Sive ergo coronatus, sive crucifigendus exire Christus memoratur, ut reprobatis Judæis, qui in eum ista commiserunt, gratiam suam præsignaret transitoriam in latitudinem gentium, ubi videlicet crucifixionis salus, et exaltatio ipsius in acquisitione multorum populorum, uno Judæo reprobo, sese dilatavit. Unde et bene hodie ad crucem ejus in campo adorandam procedimus, in hoc mystice demonstrantes, tam gloriam quam salutem de Judæis egressa esse, et in gentibus sese dilatasse. Quod autem postmodum revertimur ad loca nostra, unde fueramus egressi, significat in fine mundi ad Judæos redituram gratiam Dei; quando videlicet per prædicationem Henoch et Eliæ constat eos convertendos esse. Unde et Apostolus: *Nolo, inquit, vos ignorare, fratres, quia cæcitas ex parte contingit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret* (*I Cor. X, 1*), sicut scriptum est: *Veniet ex Sion qui eripiat et avertat*

A impietatem a Jacob (*Rom. XI, 26*). Unde et ipsum Calvariæ locum, quo Dominus crucifixus est, nunc intra civitatem novimus contineri, cum prius extra fuerit. *Coronavit, inquit, eum mater sua in die desponsationis illius*. Tunc enim magna *jucunditas* regibus exhiberi solet, quando, desponsatis uxoribus, solemnia celebrant nuptiarum. Dies autem Dominicæ crucifixionis quasi dies ei fuit desponsationis, quia tunc Ecclesiam veraciter sibi quasi sponsam sociavit, cum eodem die animas fidelium ad inferos descendens, hoc in eis inde assumptis complevit, quod latroni promisit dicens: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso* (*Luc. XXIII, 43*). Hæc itaque dies desponsationis dies lætitiæ illi fuit, quando illud ad quod venerat, et quod maxime in ejus desiderio erat, in salute credentium complevit.

Lætitia, inquit, cordis ejus, quia tanquam tristis in corpore fuit, in quo molestias doloris toleravit; sed dum caro tristitiam doloris afferret de his quæ inferebantur exterius, cordis, id est animæ, summa exsultatio erat inferius, de nostra scilicet salute, quam sic operabatur. Unde et cum ad crucifigendum exiret, bene mulieres super eum lamentantes compescuit, dicens: *Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros* (*ibid., 28*). Tanquam si diceret: Non est propter me dolendum in his passionibus, tanquam hinc aliquid incurram damnum; sed potius vobis imminet super vos ipsas et filios vestros, gravissima vindicta, quæ in me committuntur, plexuros. Sic et nobis, fratres, super nos potius quam super ipsum flendum est, quod ea videlicet commiserimus ex culpa, quæ ille tam graviter portavit in pœna. Sic de ipso gaudeamus cum ipso, ut de nostris doleamus offensis, quod hujus sive servorum reatus commiserit, quod innocens Dominus tantam pœnam sustinuit. Ipse nos docuit flere nos ipsos, qui nunquam se flere legitur; sed non flevit Lazarum suscitaturus, pro cujus suscitatione honor hodiernus est ei a turbis exhibitus. Flevit et hodie cum a turbis exsultantibus susciperetur, sicut Lucas meminit, dicens: *Et cum appropinquaret jam ad descensum montis Oliveti, cæperunt omnes turbæ descendentium gaudentes laudare Deum voce magna, super omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit in nomine Domini, pax in caelo, et gloria in excelsis. Et ut appropinquavit, videns civitatem flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses et tu, etc.* (*Luc. XIX, 38*).

Flevit Lazarum, quem de refrigerio et sinu Abrahamæ revocaturus erat ærumnis præsentis vitæ. Flebat ruinam civitatis, nostra videlicet damnâ, non propria. Utinam sic nos mala nostra deplorare possemus sicut et ille, sic solliciti de nobis essemus sicut ipse! Qui de ipso lætamur tanquam de Salvatore nostro, cujus morte redempti sumus, super nos defleamus, qui quod ille tam graviter plexus est commisimus. Egredientes itaque semper mento

ad eum, ut diximus, et ipsum sic pro nobis coronatum memoriter intuentes, sequamur ipsum, crucem ejus tollentes. Quod si jam in eo tempore non sumus ut pro eo mori cogamur, quoties tamen nos pro ipso affligimur, crucem ejus tollimus. Crux quippe a cruciando dicta est. Crucem ejus tollimus, cum quaslibet adversitates pro eo sustinemus, vel abstinentiæ virtute carnem nostram macerando, dominio spiritus eam subijcimus. Quo! his præcipue diebus nobis est providendum, quibus spiritaliter nos præparari convenit, ad ipsum Dominum in sacrificio propriæ carnis et sanguinis suscipiendum. Certe, si quis potentum vel anicorum hospitio suscipiendus a nobis exspectaretur, cum omni diligentia domum nostram præparemus, ne quid immundum vel indecens oculos intrantis offenderet. Quanta igitur cura, quanto studio providendum est, ne ipsum Creator ac Redemptor a nobis, ut diximus, suscipiendus, immundum reperiat habitaculum; cum propriam injuriam tanto gravius vindicet, quanto amplius potest ac debet? Et quoniam ejus quoque est gratiæ in nobis sibi mansionem parare, ipse sibi hanc præparet, qui hoc nobis sacrificium ad salutem instituit, non ad iudicium. Amen.

SERMO XI.

DE REBUS GESTIS IN DIEBUS PASSIONIS.

Quo magis nostræ redemptionis tempus, et Dominicæ resurrectionis appropinquat solemnitas, crebrius ædificandi sacris exhortationibus sumus, ut tantis beneficiis digni reperiamur, et redemptionis participes simus, et resurrectionis consortes. Et quoniam plerumque ipsa rerum gestarum historia devotionem simplicium excitat magis quam mystica, juvat secundum litteram omni dulcedine referant, omni pietate plenam, ea quæ Dominus his diebus gessit referendo contexere, et ad exhortationem nostram in mentem reducere. Refert itaque Joannes quod, resuscitato Lazaro, multi Judæorum, qui hoc viderant, crediderunt in Jesum. Quidam autem ex ipsis abierunt ad Pharisæos, et dixerunt eis quæ fecit Jesus. Collegerunt ergo pontifices et Pharisæi concilium, et dicebant: Quid facinus, etc. Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum (Joan. xi, 45 et seq.). Interficerent, inquam, mortuos suscitantem, et pro vita reddita mortem inferrent! O cæci pariter et perversi! Nunquid qui vitam restituit mortuis, a morte sibi non potest providere, et machinamenta vestra, si velit dissolvere? Et de potestate quidem ejus non ambigitis, quem toties in his vel in aliis experti estis! Alioquin non tanquam ignarum dolo tenere ad occidendum cogitaretis, sed ipsum vi comprehenderetis. Sed quam stulte hoc vestrum consilium et perversam cogitationem eum latere credatis, Evangelista patenter ostendit. Cum enim præmisisset: *Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum, statim hoc eum nequaquam ignorare patenter insinuat, dicens: Jesus ergo non jam palam ambulabat apud Judæos, sed abiit in regionem juxta desertum in civitatem quæ dicitur Ephrem, et ibi morabatur cum discipulis suis (Joan. xi, 54).* Quod itaque persecutionem scienter ad horam declinat, nequaquam hoc per ignorantiam, sed per dispensationem ab eo fieri constat. Nondum quippe tempus advenerat, quod in eum ista compleri deberent. Propterea passionem declinando dispensatione, ut dictum est, magis quam timore, nos exemplo sui revocat a præsumptione, ne forte Deum tentando, certo nos quando non oportet objiciamus periculo. Quod enim ad hoc eum nequaquam metus impulerit, ut videlicet passionem declinans ad prædictum locum secederet, ubique cum discipulis suis moraretur, sequentia declarant cum dicitur: *Proximum autem erat Pascha Judæorum (ibid. 55).* Et rursum: *Dederant autem pontifices et Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet ut apprehendant eum (ibid. 56).* *Jesus ergo ante sex dies Paschæ venit Bethaniam (Joan. xi, 1).*

Attendite, fratres, quid illa velit conclusio, qua dicitur: *Jesus ergo, etc.*, et unde ista pendeat illatio: et videbitis Domini, ut dictum est, non timorem, sed dispensationem. Præmisso quippe, quia proximum erat Pascha, in quo ipse postmodum se tradendum noverat, dicens: *Scitis quia post biduum pascha fiet, et Filius hominis tradetur, ut crucifigatur (Matth. xxvi, 2).* Et hoc insuper adjuncto, quia dederant pontifices et Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet ut apprehendant eum, statim subinfertur: *Jesus ergo ante sex dies Paschæ, etc.* Ac si aperte dicatur: Quia tempus passionis appropinquabat, et ad hoc perficiendum jam omnino Judæi conspiraverunt: ergo ipse Dominus ad hoc se jam præparat intrepidus, et Jerosolymam accedit ubi se noverat esse passurum; ut de se jam Judæis præbeat facultatem ad perversam eorum complendam voluptatem, ut cum sua damnatione nostram operarentur salutem. Venit quidam a prædicta regione juxta desertum, vel in civitatem gentium, quæ dicitur Ephrem, tanquam per hoc etiam ad litteram compleret illam orationem propheticam: *Emitte agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deserti ad montem filia Sion (Isa. xvi, 1).* Quid enim petra deserti nisi gentilitas est a Deo derelicta, cujus per gratiam mundi in amorem sui Dominus emollierat corda? Hunc etiam locum tanquam petram Dominus inhabitabat, in quo sibi tutum ac firmum habitaculum providerat. Inde igitur agnum suum Dominus mittit ad montem Sion filia suæ, quando Christus a prædicta gentium civitate juxta desertum sita Bethaniam primo venit. Deinde passurus Jerosolymam pervenit, in monte Sion positam. Quam profecto civitatem quasi filiam Deus olei habuit, cum eam cæteris per gratiam extulit, ut specialiter ipsa nuncupetur civitas sancta, tam videlicet Dei templo quam sanctuario adornata et in capite regni constituta.

Ante sex dies Paschæ venit Bethaniam, inde in crastino, id est quinto die ante Pascha processurus

Jerosolymam; ut tempore quo decebat mystici agni perageret sacramenta, sicut jam superius in alio sermone meminimus. Cum autem Dominus Bethaniam venisset, fecerunt ei cœnam ibi, et Martha ministrabat. Lazarus vero erat unus ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, et unxit pedes Jesu, et extersit capillis suis, et domus impleta est ex odore unguenti. Qui vero cœnam istam paraverint, ubi Lazarus convivatur, Martha cibum, Maria ministrat unguentum, evangelista non exprimit; quia per has personas quas nominat satis insinuatim intelligit. Ut enim de Lazaro taceamus, nequaquam congruum erat, ut sanctæ feminæ in domo alterius, vel de alienis ministrarent sumptibus. Convivatur Lazarus cum Domino, ut bina ejus probetur resurrectio. Unde et Hieronymus in lib. II adversus Jovinianum, de ipso Domino ait: (100) « Comedit quidem post resurrectionem, ut veritatem sui corporis comprobaret. Nam quotiescunque mortuum suscitavit, jussit ei manducare dari, ne resurrectio phantasma putaretur. Et Lazarus, post resurrectionem, ob hanc causam scribitur cum Domino inisse convivium. » Bene autem mulieres, quæ Dominum suscipiunt quem viri persequuntur, et eum insuper reficientes, generale majorum Christum persequentium non ventur edictum. Quæ, ut diximus, Christo ministrantes, fratre ipsarum Lazaro recumbente, tanto felicius in anima insinuatur suscitæ, quanto majore Christo assistere monstrantur devotione.

Legimus Dominum ministrasse mensis discipulorum, sicut et ipse proficitur, dicens: *Nunquid major est qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat* (Luc. XXII, 27). Solas autem seminas Scriptura commemorat Domino ministrasse. Novimus et ipsum pedes discipulorum abluisse; nulum autem virorum hoc ei obsequium exhibuisse, sed solam peccatricem illam, quæ pœnitentiæ lacrymis pedes ejus lavit, capillis tersit, unguentis recreavit. Nec solum pedes, verum etiam caput ipsius mulier inungens, corporaliter eum Christum fecit, et tam regis quam sacerdotis in eo sacramenta peregit. Attendite, viri, humilitatem Domini ita ut diximus ministrantis; perpendite, feminæ, dignitatem vestram, quæ sic ei in omnibus ministrare meruistis. Quod vero sæpius pedes Christi mulier unxisse perhibetur, patenter innuit eum calceatum incedere, cujus pedes ad ungendum ita invenirentur parati, cum tamen ipse discipulis sandaliorum calceamenta indulserit. Ex quo aperte juxta litteram patet, quia duras habuerit vias, de quibus ipse ad patrem loquitur: *Propter verba labiorum tuorum, etc.* (Psal. XVI, 4).

Quod vero in crastino de Bethania primo Bethphage ad montem Oliveti venit, deinde Jerusalem pervenit, nequaquam a mysterio vacat. Bethphage quippe viculus est sacerdotum, et interpretatur *domus buccæ*, sicut Bethania *domus obedientiæ*. De

Bethania itaque Bethphage venit, quia solus his dignus est prædicare, qui prius didicerit obedire; ut ante discipulus fuerit obsequendo, quam magister fiat præcipiendo. Bene autem hic viculus sacerdotum, hoc est prædicatorum, ad montem Oliveti esse describitur; quia qui tales, ut diximus, fuerint, alioque in Ecclesia tam dignitate ordinis quam meritorum habentur. Unde et Dominus: *Qui autem fecerit et docuerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno cœlorum* (Matth. V, 19). Olivetum quoque, quod oleum ministrat, sanctis prædicatoribus recte congruit. Oleum quippe de igne, quem nutrit, lucem spargit: et prædicatores sancti igne charitatis accensi tanquam lucerna sunt ardens et lucens: ardens videlicet in se, lucens B aliis, qui eorum illuminantur prædicatione. Lucas vero refert quod cum appropinquaret jam Dominus ad descensum montis Oliveti, cœpetunt omnes turbæ descendendum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: *Benedictus qui venit rex in nomine Domini: pax in cœlo, et gloria in excelsis* (Luc. XIX, 37). Bene autem descendens de monte Dominus a turbis glorificatur; quia nisi se quis humiliaverit, nequaquam meretur exaltari, sicut et de ipso scriptum est Domino: *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen quod est super omne nomen, etc.* (Philip. II, 8). Deinde turbis ei, ut dictum est, laudes acclamantibus, ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam, dicens: *Quia si cognovisses et tu, quia venient dies, etc. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognovisti tempus visitationis tuæ* (Luc. XIX, 42).

O summa erga impios pietas, et incomparabilis erga crudeles benignitas! Inter laudes quæ ei dantur, et occurrentium gaudia turbarum, quæ tam sollicitè ab his exhibentur, non exultat laudibus, non cœngaudet gaudentibus; sed condolens perituris, quos a morte revocare non valet, jam quasi mortuos deflet. Deplorat eorum mortem ut resipiscant, deterret ne pereant. Ventura denuntiat mala, per quod sibi providere possent a pœna. Dolet quod non exauditur, deflet illorum casum, non contemptum suum, qui salvare venerat, non perdere. Unde et Jesus proprio nomine est vocatus. Deplorat supremam et irreparabilem gentis illius exterminationem per Romanos principes, Titum videlicet ac Vespasianum, futuram. Hi sunt duo ursi, qui de saltu prodeuntes, quadraginta duos pueros perdidit, qui Eliseo de Jericho, ubi sanaverat aquas, ascendenti Bethel illudebant, dicentes: *Ascende, calve, ascende, calve* (IV Reg. II, 23). Ursi quippe silvestres, principes sunt gentiles a disciplina legis alieni, et a civitate Dei remoti, et more ferarum indomiti. Hos cum gentilitas mittit, quasi de inculto saltu prodeunt, quia de illo prodeunt populo qui nullam divinæ doctrinæ culturam noverat.

(100) Patrolog. tom. XXIII, col. 311.

Qui dum imbelliōne Judaici populi suam injuriam A intenderent vindicāre, divina hoc actum est dispensatione, ut Christi magis injuriam punirent ignari quam propriam. Sic quippe de Assur Dominus ait : *Assur virga furoris mei, ipse autem non sic arbitratur (Isa. x, 5)*. Cum enim per populum Assur Dominus in populo suo vindictam exercet, ipse Assur quasi virga est irae Dei, hoc est flagellum vindictae ipsius. Quod tamen hoc divina dispensatione geratur ignorat, quia hoc totum quod praevalet non divinae ordinationi, sed propriis virtutibus ascribit. Tale quid et de istis Romanis principibus Psalmista praevidens, exterminationem suae gentis deplorabat, sic ad eum conquetens (*Psal. lxxiii, 3 et seq.*) : *Quanta malignatus est inimicus in sancto!* Ac si diceret: O quantas malitias et abominatōnes ille Romanorum populus exercuit in ipso etiam templo et sanctuario divino! *Et gloriati sunt qui viderunt te verum Deum, tanquam idololatriae cultores, quia daemones. Gloriati, inquam, in medio solemnitatis tuae, hoc est inter dies paschales, quos tu ipse ad honorem tui solemnem institueras. Justum quippe fuit ut Judaei, qui in solemnitate paschali Christum occiderant, locum et gentem per eum amittere metuentes, in eadem solemnitate capti, per istos in perpetuum exterminarentur, vel omnino perderentur; per istos, inquam, Vespasianum scilicet patrem, et Titum, ejus filium, punirentur illi, qui in Deum Patrem et ejus Filium tam graviter deliquerunt. Gloriati sunt de victoria quam obtinuerunt, nescientes quod propter peccata illius populi haec Deus permiserit fieri. Unde et sequitur : Posuerunt signa sua, hoc est, vexilla erexerunt, tanquam victoriae signa. Sicut in exitu, hoc est more triumphantium, qui in portis captarum civitatum erigunt sua tropaea super summum, hoc est in altiore loco civitatis, unde magis ab introeuntibus vel exeuntibus conspici possint. Et cum tanta, Deo permittente, agerent, non tamen cognoverunt, quid scilicet agerent, quia suam tantum injuriam ulcisci crediderunt, sed non divinam, et suis viribus hoc magis potuisse, quam promissione divina quam tradidit impios.*

Pueri itaque parvuli quos praedicti perdiderunt B orsi, quia illuserunt Elisaeo, ipsi sunt Judaei tanquam sensu carentes, neque per legem, neque per tot signa Christum cognoscentes, et sic a vera sapientia, quae ipse est, alieni et in reprobum sensum traditi. Non enim taliter Christo illuderent ante crucifixionem, nec Pilato inelamarent : *Crucifige, crucifige eum (Luc. xxii, 21)*! quod est quasi dicere Christo : *Ascende, calve, ascende, calve (I V Reg. ii, 23)*! Crucifixio quippe Christi ascensio est crucis. Calvum vocant, quem terrenis auxiliis vel opibus destitutum vident. Tale est ergo : *Ascende, calve!* tanquam si dicerent : Tu miser, omnibus bonis destitute, qui te a nobis exaltandum esse praedixeras, veni hic, ascendens crucem exaltare. Hoc enim per ironiam illudentes dicebant, quod in veritate de ex-

PATROL. CLXXVIII.

sultatione crucifixi, et de electione gentium Dominus disponebat. Bene illi pueri quadraginta duo fuisse memorantur, secundum videlicet numerum annorum, quos eis Dominus ad poenitentiam indulserat. Quadragesimo quippe anno secundo a Passione Domini, haec eis calamitas accidit. Sed nec a mysterio vacat, quod sanatis aquis Jericho Elisaeus Bethel, hoc est ad domum Dei ascendebat : cum et Dominus in Ramis Palmarum Jerosolymam veniens, cum per Jericho transiret, egressus inde dubs caecos sanaverit. Qui profecto antequam per Christum tam corpore quam anima illuminarentur, et ob hoc eum sequerentur, quasi aquae steriles erant, dum adhuc omni vento doctrinae fluctuantes quid credere deberent certum non habebant, et ob hoc fructa spirituali carentes.

Ut autem nostrae narrationis textum superioribus, quae intermissa fuerant, copulemus, cum, ut diximus, Dominus Jerosolymam veniens, futuram civitatis ruinam deplorasset ac praedixisset, civitatem ingressus cum multo exultantium turbarum comitatu, ad templum tanquam propriam domum pervenisse refertur, et in ipso tam justitiam quam misericordiam exercens, cum inde negotiatores potenter expulisset, caecosque ibidem et claudos sanaret, ipsam Domini domum reconciliavit. Ejecerat jam omnia vice tales de templo, quod solus Joannes commemorat (*Matt. ii, 15*). Sed de hac ultima ejectione scribunt alii, quando videlicet facto flagello de funiculis omnes ejecit. Marcus vero refert (*cap. xi, 15*) hanc ejectionem non in Ramis Palmarum, sed sequenti die cum rediret Dominus Jerosolymam, factam fuisse. In Ramis tamen Palmarum ipse quoque Dominum commemorat intrasse templum, sed in eo nihil exegisse, nisi circumspicere omnibus quae aderant, cum jam vespera esset, in Bethaniam cum duodecimis redisse. Quod igitur alii evangelistae, Mattheus (*Matth. xxi, 12*) scilicet ac Lucas (*Luc. xix, 45*), hoc praetermisso ejectionem illam commemorant, succincte per anticipationem dixisse videntur, et ad ea quae praemisissent congrue connexisse. Mattheus quippe cum praemisisset Dominum dixisse discipulis : *Ite in castellum quod contra vos est, etc. (Matth. xxi, 2)*, et Lucas retulisset Dominum ruinam civitatis delevisse (*Luc. xix, 41*), consequenter exprimere curaverunt, quorum culpa praecipue illa contrarietas vel ista ruina contingeret, hoc est sacerdotum vel caeterorum templi ministrorum. Unde in ipso templo hanc in eos ultionem decrevit exercere, tanquam per hoc patenter insinuans eorum malitiam, et circa Deum negligentiam, horum quae diximus causam existere.

Primo itaque cum magno comitatu barbarum laudes acclamantium templum ingressus, et omnibus circumspicere hinc egressus, Bethaniam rediit, et in crastinum, ut diximus, hanc potestatem exercere distulit. In quo quidem nos moraliter instruit, et potentiae suae magnitudinem ostendit. Prius enim mala quae corrigamus diligenter inquirere, et pra-

15

noscere debemus, quam ea vindicemus, et per patientiam ad horam sustinere, ne præcipitanter sententiam inferamus vindictæ. Unde bene Dominus prius conspiciere voluit mala domus suæ, quam in ea severitatem exercere justitiæ. Sicut enim et de ipso Genesis refert (*Gen. xi*) quod cum superbiam ædificantium turrem ex confusione linguarum vellet reprimere, et sic eos per regiones dispergere, prius Dominus descendit ut videret illam superbiorum stultitiam, quam in eam daret sententiam. Sic et peccata Sodomæ et Gomorrhæe puniturus: *Descendat*, inquit, *et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint, an non est ita, ut sciam.* (*Gen. xviii, 21.*) Sic et hoc loco prius in templo circumspectis male agentibus, ostendit se cognovisse quid deberet vindicare. Exhibuit patientiam differendo vindictam. Noluit vindictam exercere, quasi prædictarum turbarum confusus ope, quo major ejus potestas appareret, cum hoc sine turbis perageret. Solos quippe pueros tunc adesse, et clamantes in templo: *Hosanna filio David!* Matthæus commemorat (*Matth. xxi, 51*), ut in laudibus horum recompensaretur quod commiserat in Elisæo puerorum irrisio. Vespera facta, ut dictum est, de templo Dominus egressus, in Bethaniam cum apostolis rediit, tanquam de domo inobedientiæ ad domum confertens obedientiæ. Nemo enim Deum habitorem meretur habere, nisi qui præceptis ejus præsto est obedire. De civitate ad modicam procedit villam, quia, ut ipse ait, *Multi vocati sunt, pauci vero electi* (*Matth. xx, 16*). Jerusalem et templum tanquam propriam civitatem et domum relinquens, cum ibi non haberet ubi caput reclinaret (*Matth. viii*), illud quod de se ipso scriptum est adimplet: *In propria venit, et sui eum non receperunt* (*Joan. i, 11*); Jerusalem, imo jam non Jerusalem, quæ dicitur *visio pacis*, sed asylum factam tyrannidis. Jam enim in eum ita manifeste conspiraverant majores civitatis ut in ea hospitium non inveniret. Nec tamen hoc ejus inpotentiæ, sed patientiæ tribuendum est. Posset, nisi vellet, securus hospitari, cui certum est a nemine posse vim inferri, cujus potentiæ est corda hominum quo voluerit inclinare. Nam et cum voluit, libere ibidem quidquid decreverat egit. Discipulos illuc dirigens ut asinam et pullum solverent et sibi adducerent nemine contradicente, sicut dixerat implevit, cum tamen in se conspiracyonem factam non ignoraret: de qua his, quos mittit, discipulis ait: *Ite in castellum quod contra vos est* (*Matth. xxi, 2*), hoc est in locum Deo pariter et vobis adversantem, nec jam civitatem dicendum, hoc est adventum hominum ad jure vivendum, sed tyrannicæ munitionis castellum. Itc, inquit, confidenter in locum quamvis talem, atque adeo vobis contrarium, et quod præcipio securi peragite. Unde et subnectit: *Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia Dominus his opus habet, et confestim dimittet eos* (*ibid., 3*). O mira potentiæ confidentia! tanquam Dominus ex imperio mandat id eis, quos in mortem suam jam omnino conspirasse noverat. Sic man-

dat, sic præcipit, et sic obedire compellit. Nec dubitant missi quod eis injungitur peragere, confisi de mittentis potestate. Quam et illi qui hanc maxime conspiracyonem fecerant experti, de templo non semel sunt ejecti, cum uni resistere non valerent multi. Qui etiam post hanc ejectionem, et eorum, ut diximus, conspiracyonem, cum esset quotidie docens in templo, quam intrepidus esset patenter ostendebat, cui omnia Pater in manus dederat. Denique cum voluit secundum legem Pascha celebrare, in ipsa qua disposuerat tradi nocte, missis iterum discipulis, ubi voluit domum sibi in qua id faceret in ipsa civitate paravit. Qui ergo toties in talibus potenter egit, nunc quoque si vellet, ubicunque velle parare hospitium posset, nec in Bethaniam coactus rediret. Duo itaque in hoc egit provide, ut videlicet illos quos vitabat habitatione sua indignos ostenderet, et dilectis hospitibus copiam sui in extremis daret, ut hoc ipsum jam quasi mercedem hospitalitatis haberent.

Mane autem facto, ipse cum discipulis de Bethania Jerosolymam revertens esurivit, ut Marcus ait (*Marc. xi, 12 et seq.*): *Et videns a longe ficum habentem folia, venit quærens si quid forte inveniret in ea, et nihil invenit præter folia. Non enim erat tempus ficorum.* *Et ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in perpetuum. Et audiebant discipuli ejus, et arefacta est continuo ficulnea, et veniunt Jerosolymam.* *Et cum introissent templum, cepit ejicere vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum et cathedras vendentium columbas evertit. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum.* *Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate.* *Et abiit rursus in Bethaniam, sicut refert Matthæus, ibique mansit. Et hæc secunda die a Ramis Palmarum, hoc est die Lunæ, sicut Marcus scribit, gesta fuerunt. Quid est, Domine Jesu, quod esuriens mane, cibum quæris in arbore, quem præ omnibus constat esse solitum jejunare? Neminem discipulorum legimus tunc esurire, sed te solum. Ministrabas aliis quod tibi nunc indulgebas. Jejunus aliis ministrabas, et esuriens discipulos reliciebas, qui ministrare veneras, non ministrari. Pauperes fortassis, etsi spontaneos, habueras hospites. Nimum reputasti, quod largæ eorum paupertas discipulos refecit. Pepercisti impensæ solus abstinendo, pro quo impensa omnia constat esse. Cibum requiris in arbore, quem natura sponte præbeat, non quem hominum præparet cura, aut qui largiores augeat expensas. Quæris utique cibum, ubi certus es nequaquam haberi eum. Non ergo id pro refectioe corporali, sed magis pro mysterio agis. Quippe cum non ignores, non tunc tempus esse ficorum. Tanquam iratus maledicis arbori, quod fructum non habeat, eo tamen tempore quo secundum naturam nequaquam habere debebat. Maledicta statim aruit, et potentiam maledicentis invisibilis sensit, et quasi damnata est quæ non meruit. Cur ita? Domine. Nequaquam id crudelitate, sed magis pietatè novimus gestum esse. Ad terrorem homi-*

num, et correptionem malorum gestum est in arbore quod gerendum erat in homine. Exhibita est virtus potentiae in re insensibili, cujus offensa caveri debuit a rationali. Factis terret, verbis docet incredulam plebem, ne in sua malitia pereat, quam etiam crebris miraculorum beneficiis ad poenitentiam invitat. Ipse Angelus consilii quibus potest modis ne pereant, consulit peritatis, ut vel poenitentes salventur, vel inexcusabiles damnari mereantur. Et hæc quidem in secunda gesta sunt feria.

Die autem tertio, sicut Marcus et Matthæus referunt, cum a Bethania rediret Jerosolymam, viderunt discipuli arefactam ficulneam. Et recordatus Petrus dixit ad Jesum: *Rabbi, ecce ficus cui maledixisti aruit* (Marc. xi, 21). Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum, et seniores populi. Quibus ipse plura in parabolis locutus, et multa eis impropere peccata, graviter eos contra se commovit, quod maturius perficerent quod de morte ipsius tractaverant: qui deinceps cum egressus de templo iret in montem scilicet Oliveti, sicut Matthæus et Marcus patenter insimulant, adnectendo videlicet quod ibi sedens discipulos doceret, unus discipulorum ait illi: *Magister, aspice quales lapides et quales structuræ* (Marc. xiii, 1). Cui respondit Jesus: *Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem qui non destruat* (Matth. xxiv, 2). Deinde profectus ad montem Oliveti, cum ibi sederet, sicut Matthæus scribit, accesserunt ad eum discipuli ejus, secreto dicentes: *Dic nobis quando hæc erunt, de destructione scilicet Jerusalem, et quod signum erit adventus tui* (Matth. xxiv, 3), in fine scilicet mundi, et ipsius consummationis sæculi. De qua cum plura Dominus prædixisset, et prolixum eis sermonem habuisset, subjungit Matthæus: *Et factum est, cum consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit discipulis suis: Scitis quia post biduum Pascha fiet, et Filius hominis tradetur ut crucifigatur* (Matth. xxvi, 1, 2). Post biduum, hoc est in fine quinte feriæ, quando tunc oportebat vetus Pascha celebrari de immolatione agni seu hædi ad vesperum. Hæc enim Pascha hoc loco dicit, quod secundum legem omnibus erat notum. Tertia itaque feria, hoc est die Martis, sermonem illum habuit in monte Oliveti, et eo finito, dixit discipulis, quia post biduum Pascha fiet. Tunc quippe illo anno accidit, ut post illud biduum, in quinta, ut diximus, feria, quartadecima eveniret luna, ut eo die ad vesperum secundum legem veteris Paschæ fieret sacrificium. Quo quidem finito, veteri scilicet Paschæ sacrificio in carnibus hædi vel agni cum azymis et lætucis agrestibus, statim ipse Dominus novum Pascha cum fecerit in sacramento corporis et sanguinis sui, et sic vetus Pascha terminavit.

Complexis autem utriusque Paschæ sacramentis, eadem nocte est traditus ad passionem. De qua consequenter traditione subjungit ut dictum est: *Et Filius hominis tradetur ut crucifigatur. Tunc congregati sunt*, inquit Matthæus (Matth. xxvi, 3-5), principes sacerdotum, et seniores populi consilium fecerunt, ut Jesum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem: *Non in die festo, subaudis: hoc faciendum esse: ne forte tumultus fieret in populo: hoc est ne turbæ, quæ illum cum exultatione susceperant, vel sicut prophetam habebant, in eos commoverentur, et ipsum eriperent. O cæci et pessimi! Dolo eum vultis tenere, tanquam ignarum machinationis vestræ, nec in die festo istud perficere, non quidem pro reverentia diei, sed pro metu quem diximus populi. Diem festum dicit primum diem azymorum post Pascha. Pascha quippe proprie vocatur in quartadecima luna, ubi immolatio fiebat ad vesperum. A quinta vero die decima sequente usque ad septimum diem erant dies azymorum, quod videlicet post diem Paschæ septem diebus azymis vescerentur. In quibus quidem videlicet diebus azymorum, primum dies eorum et septimus celebriores erant cæteris et solennes, cum ipse dies Paschæ nullam solemnitatis dignitatem ex auctoritate legis obtineat. Hinc in Exodo scriptum est (Exod. xii, 16) de his septem diebus azymorum: *Dies prima erit sancta atque solennis, et dies septima eadem festivitate venerabilis. Nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad vescendum pertinent. Illum ergo primum diem azymorum intelligunt, cum dicunt, non in die festo. Tunc enim omnes pariter secundum legem ab operibus vacantes congregati in civitate, facilius tumultum credebantur excitare. Quod vero Matthæus ait: Tunc congregati sunt, etc., illud tunc, referendum est ad prædictam feriam tertiam, quando ait Dominus: Scitis, quia post biduum.**

Quid autem ipse Dominus postea egerit in illa tertia die, vel in quarta sequente, non exprimit Scriptura manifeste. Credimus autem ut hoc definitum consilium Judæorum evitaret, nec eis facultatem peragendæ malitiæ præberet, ante diem traditionis sive passionis ejus congruam. Quod vero adjecit evangelista: *Cum autem esset Jesus in Bethania in domo Simonis leprosi, et, ut Marcus ait, ibidem recumberet* (Marc. xiv, 3), *accessit ad eum mulier habens alabastrum, etc.* (Matth. xxvi, 6, 7); incertum est utrum hoc fieret in prædicta die tertia, an in quarta sequente. Nonnulli tamen istud recumbere in domo Simonis, putant illam fuisse cœnam, de qua Joannes ait: *Quia ante sex dies Paschæ venit Jesus Bethaniam, fecerunt autem ei cœnam ibi, et Martha ministrabat, etc.* (Joan. xii, 1 et sq.). Et quidem illi, qui hanc cœnam, quam Matthæus et Marcus commemorant, illam eandem esse volunt, quam Joannes ante sex dies Paschæ factam asserit, dicunt nunc eam nequaquam secundum ordinem rei gestæ ab evangelistis narrari; sed tanquam inde prius factam ad memoriam reduci, ut videlicet innuerent inde Judam occasionem accepisse vendendi Dominum, quasi hoc pretio illud suum damnum restauraret. At vero si diligenter hæc et illam cœnam sibi conferamus, videbimus

quia nequaquam decebat in alterius domo, vel de alienis sumptibus Domino ministrare. Præterea Joannes ibi Mariam non refert nisi pedes Jesu unxisse et capillis extersisse, nec isti evangelistæ referunt hic eam nisi super caput ipsius recumbentis unguentum posuisse. Quod non incommode in aliena domo facere potuit, cum fortasse qui cibum daret unguentum non præberet. Bene autem prius Domini longa via fatigati pedes unxit mulier, ut sic eum a labore viæ recrearet. Nunc autem satis esse arbitrata est caput quiescentis inungi, tanquam hoc unguento remedium conferens contra illius ferventissimæ terræ calores. Denique in illa priore cœna, qua Martha ministravit, Joannes neminem refert de unguento murmurasse nisi Judam proditorem. In hac vero secunda cœna, nequaquam Judas de hoc ab evangelistis notatur, sed indefinite super hoc discipulos indignatos fuisse referunt. Ex quibus omnibus quasi quibusdam conjecturis hanc et illam cœnam nequaquam eandem fuisse, et devotionem mulieris tanto circa Dominum majorem exstitisse, quanto sæpius hoc ei beneficium ministravit. De hac autem et secunda cœna, sicut Matthæus patenter ostendit, Judas abiit ad principes sacerdotum, et iniit cum eis pactum, ut pro triginta argenteis Jesum traderet illis (*Matth.* xxvi, 14). Cum enim retulisset Matthæus, Dominum approbasse effusionem unguenti super caput ejus a muliere factam, statim adjunxit: *Tunc abiit unus ex duodecim qui dicitur Judas*, etc. In quo et Marcus similiter consentit. Quod ergo utrique tunc Judam ad hoc quod diximus abiisse referunt, satis diligenter innuunt ad hoc cum inde commotum fuisse atque indignatum, quod hac etiam vice consusus pretium unguenti non potuit obtinere.

Quid autem Dominus quinta feria egerit, hoc est die cœnæ, quo tunc, ut diximus, Pascha Judæorum contigit, et ipsis certum est evangelii, ubi scriptum est: *Prima autem die azymorum, accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere pascha? Et misit Petrum et Joannem, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus. At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis civitatem occurret vobis homo amphoram aquæ portans. Sequimini eum in domum in quam intrat, et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi magister: Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum, et ibi parate. Euntes autem invenerunt sicut dixit illis, et paraverunt pascha. Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim apostoli eum eo* (*Luc.* xxii, 9-14). Discubuit quidem ad vetus pascha primo celebrandum. Quod vero tam Matthæus quam Marcus dicunt, hoc esse factum prima die azymorum, quæ videlicet dies proprie paschæ dicebatur, ut supra meminimus, sicut septem dies sequentes azymorum vocabantur; sciat lector ipsum diem Paschæ nomine quoque azymorum comprehendi posse, cum in

A eo etiam azymis cum lactucis agrestibus vescerentur. Paschæ quoque nomine nonnunquam e converso dies azymorum continetur juxta illud Joannis: *Ante diem festum Paschæ* (*Joan.* xiii, 1). Sæpe etiam Pascha ipsa hostia Paschæ potius quam dies appellatur, juxta illud: *Ubi vis paremus tibi comedere pascha?* Et alibi: *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha* (*Luc.* xxii, 7). Et Apostolus: *Pascha nostrum immolatus est Christus* (*I Cor.* v, 7), hoc est ipse nostra hostia paschalis. Quod vero Joannes ait: *Et cœna facta cum diabolus jam mississet in cor ut traderet eum Judas, surgit a cœna* (*Joan.* xiii, 2, 3), ut videlicet pedes lavaret discipulorum. Et postmodum ablutione facta, subjungit: *Cum recubisset, iterum dixit eis: Scitis quid fecerim vobis*, etc. (*Ibid.*) Hoc insinuare videtur, quod intra cœnam veteris paschæ et cœnam Dominicam, pedes Dominus ablueret, per hoc patenter innuens, neminem ad sacrificium Christi dignum accedere, nisi prius ablatis pedibus, hoc est affectionibus animi mundatis, alioquin judicium sibi comedit et bibit. Quod vero dictum est: *Et cum recubisset iterum*, innuit eos post sacrificium veteris paschæ, ad cœnam convivium ciborum accessisse. Non enim tantæ virorum familiæ unius comestio agni vel hædi ad refectionem dici sufficeret. Præterea Lucas cum retulisset Dominum de veteri pascha dixisse discipulis: *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum* (*Luc.* xxii, 15), duos calices postea commemorat Dominum discipulis dedisse, unum quidem statim post vetus pascha, alterum in celebratione novi paschæ. Et de illo quidem primo calice Dominus discipulis ait: *Accipite et dividite inter vos. Dico enim vobis, quia non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat* (*ibid.*, 17, 18). De alio vero calice scriptum est, quia dedit illis, dicens: *Hic est sanguis meus novi testamenti. Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc generis: e vitis usque in diem illum cum illud bibar vobiscum novum in regno Patris mei* (*Marc.* xxiv, 28, 29). Prior itaque calix post vetus pascha, et ante novum susceptus, et ille secundus recubitus post ablutionem pedum, non ad sacrificium, sed ad refectionem corporum pertinere videretur. Nihil enim de potu in veteri pascha lex præcipit, sed tantum de carnibus agni vel hædi cum panibus azymis et lactucis agrestibus. In hac itaque convivii refectione discipulis edentibus, videtur Dominus de panibus illius mensæ, non de azymis paschæ accepisse, ea novum pascha confecisse. Non enim illo die Paschæ interdictum erat, ne panes etiam fermentati, qui proprie panes vini adjectione dicuntur, in domibus reperirentur; sed sequentibus tantum septem diebus, qui ob hoc die azymorum specialiter dicebantur. Unde et Græci non de azymo pane, sed de fermentato Dominum dicunt novum pascha confecisse; quasi nihil de veteri pascha in novo vellet retinere. Qui etiam, ubicumque nos habemus in novo paschæ dictum a Domino, quod *accepit panem et benedixit*,

pro pane in Græco habetur *ἄζυρον*, quod *fermentatum* A significat.

Quod vero discipulis edentibus Dominus ait, quod unus eorum esset eum traditurus, et eum deinde præsignavit, dicens : *Qui intingit mecum manum in paropside*, sive in catino, *hic me tradet* (*Matth. xxvi, 23*), ad esum veteris paschæ referendum est; ut cum illud ederent hoc eis diceret. Signum autem parapsidis, quo proditor designatur, sic accipiendum videtur, quod cum proditor audisset Dominum dixisse, quia unus discipulorum esset eum traditurus, ne hoc de se dici putaretur, quem jam conscientia sua super hoc accusabat, temeritate quadam providit demonstrandum, nequaquam de se suspicandum esse, qui sic de Domino confideret, ut in eodem vase cibum communem habere non B trepidaret. Unde tunc in ejus paropsidem manum illam sceleratus intulit, qua eum ipsa nocte traditurus ad mortem fuerat. Sicut quoque intelligi potest signum illud parapsidis, quod Dominus, qui mensis ministrabat discipulorum, in consuetudinem haberet postquam mensæ deservisset eum Juda rescili, qui quas procurator communis loculos impensæ deferebat.

Tertio Dominus proditorem designare curavit, quod cum amplius a sua comperceret iniquitate. Cum enim primo dixisset : *Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet*, ac postmodum traditor tanquam conscius sui, et quasi jam designatus ex paropside, requireret dicens : *Nunquid ego sum? Rabbi*. Respondit ei Jesus : *Tu dixisti* (*Matth. xxvi, 25*). Ac si diceret : Tu jam pacto cum Judæis invito et te hoc facturum esse pollicitus, quod nunc dico eis prædixisti. Refert etiam Joannes, quod, cum ipse Dominus dixisset : *Qui manducat panem meum, levabit contra me calcaneum suum* (*Joan. xiii, 18*), et ipse Joannes recumbens super pectus Jesu, requireret ab ipso quis ille esset, respondit : *Ille est, cui intinctam panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Judæ, et post buccellam, tunc introiit in illum Satanias. Dixit ei Jesus : Quod facis, fac citius. Cum autem accepisset ille buccellam, exiit continuo. Erat autem nox* (*Ibid., 27 et seq.*).

Ecce hoc tertio proditor manifeste designatus, post buccellam statim exiit ad conceptum scelus peragendum, tanquam jam omnino de Domini gratia desperans, cum ejus mentem ita diabolus omnino possideret, ut redire ad veniam nullatenus posset. Mirum tamen est quomodo acquievit ut intinctam buccellam acciperet, si prius audierit Dominum hoc dixisse in signum fieri futuræ proditoris. Credimus ergo Dominum hoc privatim Joanni recumbenti super pectus ejus respondisse, ita ut proditor id nequaquam intelligeret. Nam et Petrus secreto hoc demonstrari petiit, innuens Joanni potius quam loquens, ut a Domino requireret quis ille esset de quo diceret. De illa autem buccella panis, quam ad proditorem designandum intinctam ei porrexit,

A plerisque videtur quod de ipso pane sacramento eam acciperet, unde inter cæteros ita eum communicaret. Quam quidem communionem cum indigne sumeret, iudicium potius quam salutem ibi acciperet, sicut et Apostolus asserit de indigne communicatis : unde et post buccellam, Satanias in Judam introisse, et sic eum plenius possedisse memoratur. Nam et quod huic quoque communioni proditor interfuerit, Lucas patenter insinuare videtur. Qui, dum novum Pascha celebraretur a Domino, refert eum dixisse : *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa* (*Luc. xxii, 21*). Continuo tamen accepta buccella, proditor non exspectat communionem finire, vel hymnum post refectionem Domino persolvi; sacrum statim collegium egreditur, quo pravum desiderium amplius maturaret, sicut et Dominus prædixerat dicens : *Quod facis, fac citius*. Ideo autem panem intinctum soli proditori dedit, ut ejus mentem jam conceptione peccati infectam et maculatam significaret. Carteris autem, qui puram habebant conscientiam, sacramenta corporis et sanguinis sui separatim distribuit, quasi panem per se et vinum per se separatim ministrans. Unde bene statutum est in Ecclesia, ut quando fideles communicantur, hæc separatim accipiant. Sunt vero qui panem illum intinctum nequaquam de sacrificio Christi fuisse intelligunt, sed buccellam illam de quocumque pane acceptam esse ad proditorem solummodo designandum. Quorum etiam nonnulli volunt Judam in sacramento Dominici corporis participasse. Augustinus super Joannem (1) : *Et cum intinxisset panem dedit Judæ.* « Non autem, ut putant quidam, tunc Judas corpus Christi accipit. Intelligendum est enim, quod jam omnibus eis distribuerat Dominus sacramentum corporis et sanguinis sui, ubi et ipse Judas erat, sicut Lucas evidentiissime narrat. Deinde per buccellam tinctam atque porrectam suam exprimit traditorem. » Hilarius super Matthæum (2) : *Ubi vis paremus tibi pascha manducare?* « Post quæ Judas proditor iudicatur, sine quo pascha accepto calice et fracto pane conficitur. Dignus enim æternorum sacramentorum communionem non fuerat. Nam discessisse statim intelligitur, quod cum turbis reversus ostenditur. Neque sane bibere cum Domino poterat, qui non erat bibiturus in regno, cum universos tunc bibentes ex vitis istius fructu bibituros secum postea polliceretur. » Notandum tamen nequaquam in verbis Domini universos haberi, quamvis hoc beatus intelligat Hilarius, sed ita indefinite a Domino dici : *Cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei*. Multa quippe novimus ad hunc modum apostolis Dominum loqui, quæ monita generaliter sunt accipienda, ut Judæ quoque possint convenire. Quale est illud : *Beati oculi qui vident quæ vos videtis* (*Luc. x, 23*), et : *Sedebitis vos super sedes duodecim*

(1) Patrol. tom. III, col. 1802.

(2) Patrol. tom. IX, col. 1065.

etc. (*Matth.* xix, 28), et : *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis* (*Luo.* x, 20). Et rursum : *Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo* (*Luo.* xxii, 29). Sæpe etiam cum generaliter aliquid dicitur, non est tamen generaliter accipiendum. Unde illud est Hieronymi ad Damasum in parabola Domini de filio frugi et luxurioso (3) : *Et omnia mea tua sunt* (*Luc.* xv, 31). « Quomodo autem Dei omnia Judæorum sunt? Nunquid angeli, throni? Omnia ergo intellige prophetias, eloquia divina, secundum illud quod sæpe exposuimus, non semper omnia ad totum esse referenda, sed ad partem maximam, ut : *Omnes declinaverunt* (*Psal.* xliii, 3), et : *Omnes qui ante me venerunt, fures fuerunt et latrones* (*Joan.* x, 8), et : *Omnibus omnia factus sum* (*I Cor.* ix, 22); et : *Omnes quæ sua sunt quæpint, non quæ Jesu Christi* (*Philipp.* ii, 21). Denique si ponamus Judam quoque communioni interfuisse, qua completa Dominus illud ait : *Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei*, non cogimur ideo fateri tunc Judam adfuisse, cum hoc Dominus dixerit, nec eum expectasse finem cœnæ Hominicæ, qui continuo, ut supra dictum est, exivit post acceptionem buccellæ, ut eos convocaret quibus Dominum traderet. Post cujus quidem egressum, Dominus, ut Joannes refert, prolixum sermonem ad discipulos habuit. Cujus primam partem, dum adhuc recumberet, dixit usque ad eum scilicet locum, ubi ait : *Sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio; surgite, eamus hinc* (*Joan.* xiv, 31). « Quem quidem locum beatus exponens? Augustinus, ait (4) : « Tanquam diceretur : Cur ergo moreris, si non habes peccatum, cui debetur mortis supplicium? continuo subjecit : *Sed ut cognoscat mundus, etc. Eamus*, dixit. Quo, nisi ad illum locum, unde fuerat tradendus ad mortem? Habeat ut moreretur mandatum Patris. »

Postquam autem dixit discipulis suis : *Surgite, eamus hinc*, illis de accubitu mensæ surgentibus, et hymno gratiarum dicto, de quo Matthæus et Marcus scribunt, aliam partem sermonis confirmavit, usquequæ de domo illa exierit, secundum consuetudinem suam, in montem Oliveti. Unde et Lucas de Dominomeminit, dicens : *Erat autem diebus docens in templo, noctibus vero exiens morabatur in monte qui vocatur Oliveti* (*Luc.* xxi, 37). Et iterum : *Egressus ibat secundum consuetudinem in montem Olivarum* (*Luc.* xxii, 39). Secuti sunt autem illum et discipuli. De nostra quippe salute Dominus sollicitus, die prædicationi intendebat, nocte in oratione pernoctabat. Ad quam quidem faciendam secretum requirebat locum et a tumultu sæculi remotum, quo purius suis discipulis esset orandum. Quo cum ipse pervenis-

set atque orasset, eos quoque ad orationem invitavit, dicens : *Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma* (*Matth.* xxvi, 41). Tanquam si diceret : *Prolatio vobis facilis est ad me confitendum, et cum Petro dicendum, quia parati estis necum et in carcerem et in mortem ire; sed adhuc infirmi estis ex carne ad resistendum tentationibus. Quod humanitas Christi, imminente passionis articulo, se ad orationem convertit, et discipulis hinc scandalizandos ad orationem hortatur, patenter nos instruit, ne unquam de viribus nostris in aliquo periculo præsumamus constituti, quia non est homini mortem constantia superare, nisi hanc virtutem nobis Domino ministrante. Ter in die Daniel in anxietate positus orasse Dominum legitur* (*Dan.* vi, 10), tanquam hunc unum in tribus personis intelligens. Trinam et nunc Dominus orationem assumit, qua veram infirmitatem carnis se habere demonstrans, verum se hominem probaret, et similem nobis in omnibus absque peccato, ut vera ejus passio sicut et carnis susceptio credatur. Orans itaque dicit : *Pater, si possibile est, etc.* (*Matth.* xxvi, 59). Et rursum : *Pater, si non potest hic calix transire, etc.* (*ibid.*, 42). Si possibile est, inquit, hoc est conveniens, ut alio modo redemptionis quam per mortem meam possit humanum genus salvari. Calicem dicit mortem suam transitoriam, cito resurrecturus. Qua vi delicta morte, tanquam poculo quodam, desiderium suum de nostra redemptione, quasi sitim suam erat refecturus. Sed nunquid mortem timuit, ad quam nos minime timendam adhortatur, dicens : *Nolite timere eos qui occidunt corpus?* (*Matth.* x, 28.) Certe neminem martyrum, cum ad agonem venirent, quod passuri erant, orasse memini ut ab eis passio transiret, sed læto animo et magno desiderio eam suscipere, tanquam illud implentes Apostoli : *Cupio dissolvi, et esse cum Christo* (*Philipp.* i, 23). Nunquid ipse morti se offerens, plus eam timuit quam cæteri, aut tristis ad eam venit, ad quam alii occurrere dicuntur læti? Sic quippe de ipso Marcus refert, quod *cœpit parere et tædere* (*Marc.* xiv, 53); et tam ipse Marcus quam Matthæus eum scribunt dixisse : *Tristis est anima mea usque ad mortem* (*Matth.* xxvi, 38; *Marc.* xiv, 34), nec non et eum passionis amaritudinem profleri non velle, et suam in hoc voluntatem a voluntate Patris dissidere, cum ait : *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu* (*Matth.* xxvi, 39), vel ita : *Sed non quod ego volo, sed quod tu* (*Marc.* xiv, 36). Et in Luca legitur : *Pater, si vis, transfer a me calicem istum. Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat* (*Luc.* xxii, 42). Ubi et subditur : *Apparuit autem illi angelus de cælo, confortans eum, et factus in agonia, prolixius orabat, Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram* (*ibid.*, 43, 44). Neminem alium præ timore mortis sanguinem legimus sudasse, quod supra naturam hu-

(3) Patrol. tom. XXXI, col. 591, 592.

(4) Patrol. tom. XXXVIII, col. 821.

manari constat esse. An forte plus quam ceteri timuit, quem timor passionis ad hoc coegit? an sponte magis quam anxietate timoris, hunc sudorem emisit? Quem denique fortem athletam ita periculo mortis anxiatum, et tanquam ex desperatione legimus esse perturbatum, ut de Domino scriptum esse videtur? *Nunc anima mea, inquit, turbata. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora* (Joan. xii, 27). Et post aliqua: *Cum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu* (Joan. xiii, 31). Ut autem ponamus in quibusdam videtur in his verbis, timoris vel tristitiæ eum membra sua in se transformasse, ut ex persona suorum membrorum hæc dicerentur aut fierent (5): nunquam certe in eorum persona sudor iste juxta litteram accipiendus est. Beatus autem Ambrosius plus eum quam cæteros passionem mortis horrere non veretur asserere. Sic quippe ait de fide ad Gratianum scribens, in libro ii (6): « Petrus dicit: *Animam meam pono pro te*. Christus dicit: *Anima mea turbatur*. Utrumque verum est, et plenum utrumque rationis, quod inferior non timet, et superior gerit timentis affectum. Ille enim quasi homo vim mortis ignorat, iste quasi Deus in corpore constitutus, fragilitatem carnis exponit, ut eorum qui sacramentum incarnationis abhorrent, excluderetur impietas. » Ex quibus patenter verbis ostenditur, revera ejus animam, quæ per unionem Verbi omnia scientis tam bene summum mortis cruciatum tanquam... esset experta, noverat magis eum horruisse, quam cæteræ possent animæ. Quando autem plus mortem timuit, et in passione constantior perstitit, tanto virtus obedientiæ major in eo claruit, et majorem nobis, pro quibus passus est, dilectionem exhibuit. Ubi et infirmioribus membris consolationem proponere voluit, ne cum ad agonis passionem trepidarent, pro hoc infirmitate sua desperarent a venia. Quam constanter autem Dominus passioni occurreret et in passione persisteret, quisquis diligenter attendit iudex secundum magnitudinem timoris, incomparabilem in eo fortitudinem... enim omittam cætera, quis non illud miretur, quod a Pilato interrogatus cum respondere nollet, ab eo audierit: *Mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo dimittere te, etc.* (Joan. xix, 10.)

Qui etiam ab ipso ad Herodem missus, tanquam ad ejus potestatem pertinens, cum esset Galilæus, ut sic per eum facile liberari posset, nil ei responderet dignatus est, cum multis interrogaretur sermonibus, nedum ei signum aliquod ostendere, quod ille maxime cupiebat. Quod ergo pavendo tædere, vel perturbari adeo videtur, ut quasi desperans diceret: Et quid dicam? signa sunt omnia non ignaviæ vel diffidentiae, sed timoris maximi ad infirmitatis probationem assumptæ, ut quod mortem prævenit, ipsa jam gravius videatur morte Angelus apparens in persona Patris

A eum confortat, sicut et antea factum fuerat, ipso ad eum dicente: *Et clarificavi. et iterum clarificabo* (Joan. xii, 28).

Hæc quippe consolatio orationis complendæ, qua pro suis orabat intelligenda est responsio, qua discipuli audita consolarentur. Quis fidelium, Domine, hanc etiam tuæ passionis anxietatem sine compassione possit audire? hanc pro nobis tuam perturbationem queat sustinere? Ait Apostolus: *Si unum patitur membrum, compatiuntur omnia membra, etc.* (I Cor. xii, 26), pro se invicem sollicita. Quid ergo pro capite dolores nostros et peccata portante, nos oportet facere? Quis siccis oculis hoc intelligat? Cujus cor lapideum dolor iste non scindat? Scissum est velum templi in tua, Domine, passione, et ad terræmotum ipsa etiam fissa est duritia petrarum. Sol obscuratus est, tanquam immanitatem sceleris conspiceret non ferret. Ipsa quoque insensibilia, tanquam tuam sentirent passionem, compassionis exhibuerunt affectum. Ut autem et hæc compassio nostra penetret ac scindat corda, ad intermissa, non dimissa, charitas suspirans styllum reducat.

Egressus itaque Dominus ad montem Oliveti, sicut Matthæus refert (Matth. xxvi), venit inde cum discipulis in villam que dicitur Gethsemani. Quem profecto locum Marcus prædium nominat, Joannes dicit: *Trans Jordanem [leg. torrentem] Cedron, ubi erat hortus, in quem frequenter Jesus conveniebat cum discipulis* (Joan. xviii, 1), tanquam secretissimum, atque ad docendum discipulos, sive orandum convenientem. Idem itaque intelligitur, villam Gethsemani, quod, locum illum trans torrentem Cedron, ad radicem montis Oliveti existentem. Cum dicitur, *torrentem Cedron*, genitivus Græcus est *Cedron*, pro Cedrorum. Torrentem dicunt, quia in valle Josaphat aqua illa vicissim currit, non semper, in qua et cedri crescent. Qui locus Abrahæ hortus erat, qui circa Salem plures hortos et mansiones habebat. Quem locum Jesus cum discipulis suis frequentabat, qui et bene erat inde notus. Igitur hic eum quærit ad tradendum, et ibidem invenit quæsitum, sicut statim ipse Joannes prosequitur, dicens: *Judas ergo cum accepisset cohortem, et a pontificibus et Pharisæis ministros, venit illuc cum laternis et facibus et armis* (Joan. xviii, 3). Cohortem quidem gentiliam a Pilato præside, ut nec gentiles in ejus traditione deessent, qui hos quoque sua venerat morte redimere; ut videlicet tam a Judæis quam a gentilibus ad mortem traderetur, qui pro salute omnium mortem pateretur.

Lucas verum refert ipsos etiam principes sacerdotum, hoc est pontifices et magistratus templi, et seniores venisse. Quod sic accipiendum videtur, ut hoc in ministris suis, non in personis propriis agerent. Cæteris quippe referentibus evangelistis,

(5) Locus corruptus, ut infra nonnulla.

(6) Patrol. tom. XVI, col. 568.

novimus Dominum a cohorte et ministris comprehensum, ad Annam sive Caipham pontifices suiase perductum. Venientes afferunt laternas, ut qui sunt in tenebris cæcitatibus, ipsam lucem capiant mundi. Fustibus et armis veniunt muniti, ut per hanc resistenti vim facerent, vel eum a se propulsarent. Jesus itaque omnia quæ ventura erant super eum præcessit. Dum homines Deo vim facere parant, sponte Dominus, non intractus, occurrit passioni, sicut ipse dixerat: *Nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam. Sciens, inquit, omnia (Joan. x, 18); hoc est non ignorans eorum machinamenta, et per dirum mortis supplicium se salutem vestram consummaturum, ac deinceps tam resurrectione quam ascensione, vel sancti Spiritus adventu glorificandum, Qui ante passionem declinaverat, quia nonduin venerat hora ejus, et discipulis præceperat: Cum vos persecuti fuerint de civitate in civitatem, fugite in agrum (Matth. x, 23); sciens jam advenisse tempus congruum passioni, offert se in pascha, tanquam pascha vel agnus ad immolandum. Processit, et dicit: Quem quæritis? (Joan. xviii, 4.) Vere, inquam, tanquam ignorans eorum nequissimam inquisitionem, quia tunc est ignorare mala quæ improbas, et cognoscere bona quæ approbas. Sic quippe Adam, quem ante peccatum noveras, post peccatum tanquam incognitum requiris dicens: Adam, ubi es? (Gen. iii, 9.) Qui etiam mulieris factum quod improbas, tanquam incognitum interrogans, ais: Quare fecisti? (Ibid., 13.) Et fatuis virginibus respondens, dicitis: Amen dico vobis, nescio vos (Matth. xxv, 12). Cum e contrario Moysi dicas: Novi te ex nomine (Exod. xxxiii, 12), et scriptum sit: Novit Dominus qui sunt ejus (Num. xvi, 5). Responderunt ei: Jesum Nazarenum (Joan. xviii, 5). O cæci et vere in tenebris venientes contra lucem et in nocte adversum diem, cum ei vos ipsum quærere respondetis, quem perdere venitis! Procedit ab bellum tanquam signifer ante suos. Non eum recognoscitis Dominum, quem occurrere videtis solum. Si enim recognosceretis, nequaquam vestræ machinationis dolum responsione vestra ei panderetis. Contra sapientiam venientes, quia eam non cognoscitis, stulti permanetis, nec præsentem potestatis animadvertere, nisi eo se vobis indicante. Jesum respondetis, et ne ipse de semetipso in vestra responsione possit errare, tanquam eum et de seipso docentes, subnexa determinatione additis: Nazarenum. Et utinam Jesum, quem profitemini tanquam Jesum, id est Salvatorem, quæreretis, ut quod in ore habetis, corde teneretis; ne, dum Salvatorem perdere quæritis, vos ipsos potius perdati!*

Dicit eis Jesus: Ego sum (ibid.). Non enim cognoscere eum nisi ipso poterant indicante, sicut nec

A ipsum capere, nisi ipso se tradente. *Stabat autem et Judas, qui tradebat eum, cum ipsis (ibid.).* Lucas refert, quia antecedebat eos, et Marcus (*Marc. xiv*) quod cum venisset, statim accedens ad eum ait: *Rabbi, et osculatus est eum. At illi manus injecerunt in eum, et tenuerunt eum.* Unde mihi videtur, quod quando proficisci cœperunt, Judas tanquam dux eos antecedebat. Ubi autem appropinquare cœperunt, ipse conscientia sua confusus et perturbatus, vel hæsitans, ita se retinuit, et gradum suppressit, ut illi præcederent. Unde nunc Joannes dicit illis ad Jesum pervenientibus, Judas stare cum illis potius quam præcedere. Stabat quidem cum ipsis, non ut cæteri cum Domino. Stabat tanquam stupefactus et concepti sceleris immanitate perturbatus, et ex conspectu Domini maxime confusus, aut fortasse, tanta cæcitate percussus, ut nec eum posset cognoscere, nisi eo se ipsum indicante. Ut tamen impleret quod dixerat: *Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum (Matth. xxvi, 48),* omni pudore posposito, non Deum, sed homines veritus, accessit ad osculum, tanquam eum designans, qui jam semetipsum indicaverat, ut nil in se fieri nisi se ipso disponente Dominus declararet. Unde et sequitur: *Ut erga dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram (Joan. xviii, 6).* Quid agitis, missi? Ecce præsto est quem quæritis, et se ipsum offerens, dicit: *Ego sum, nec istam ejus vocem ferre sustinetis, cui vim facere confidebatis.* Abeuntes retrorsum, non ei valentes appropinquare, quem venitis comprehendere, in terram resupini corruistis. Hic quippe casus proprius est reproborum, sicut cadere in faciem proprium est electorum; unde et illud est beati Gregorii in Ezechielem homilia (7): « Electi in faciem, et reprobi retrorsum cadunt, quia qui post se cadit, ibi cadit ubi non videt, Iniqui vero qui in visibilibus cadunt, post se cadere dicuntur, quia ibi corruunt, ubi quid eos tunc sequatur modo videre non possunt. Justi vero, quia in istis visibilibus semetipsos sponte dejiciunt, ut invisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti, videntes humiliantur. » Iterum ergo eos interrogavit: *Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum. Respondit Jesus: Dixi vobis quia ego sum.* Qui abierunt retrorsum, non solum corpore corruentes, verum etiam in tantam extasim pavoris et perturbationis facti, ut Dominum nec ad indicium suum, nec ad proditoris osculum agnoscere possent. Secundo interrogat eos quem quærant, et se iterum illum esse docet, quem se illi quærere respondent. In quo patenter ostenditur et ipsius perseverantia in passione, et illorum in obstinatione suæ malitiæ.

Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Ut impletur sermo, etc. (ibid., 8.) Si me, inquit, non alium quæritis, sicut ex duabus jam patet responsionibus vestris, sufficere vobis debet vestram in me complere

(7) Patrol. tom. LXXVI, col. 872.

malitiam. Hoc, inquit, discipulos qui aderant intelligens, ut solus ipse torcular passionis intraret, sicut ex persona ejus Isaias prædixerat: *Torcular calcavi solus*, etc. (Isa. LXIII, 3.) Sermo, inquit evangelista, quem ipse Dominus antea dixerat, ad Patrem loquens: *Quos dedisti mihi custodiri, et nemo ex iis periiit nisi filius perditionis* (Joan. XVII, 12).

Augustinus in Joanne, super hunc locum (8): « Cur si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia pondum sic in eum credebant quomodo credunt quicumque non perituri? »

Item (9): « Petrus, si negato Christo hinc iret, quid aliud quam periret? » *Sinite*, inquit, *hos abire*, sed non adjecit, et capite me, ne videlicet pietatem præcipiens, impietatem quoque, quam fieri permittebat, jubere videretur. Accedens autem proditor ad Dominum dixit: *Ave, Rabbi. Et osculatus est eum. Jesus autem dixit ei: Amice, ad quid venisti?* (Matth. XXVI, 50.) Sive uti Lucas ait: *Juda, osculo Filium hominis tradis?* (Luc. XXII, 48.) Hoc osculum non pacis, sed proditionis signum est illud, de quo Mathæus commemorat: *Dederat autem traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero ipse est, tenete eum, et ducite caute* (Matth. XXVI, 48). Ecce dux cæcorum et miserrime miserorum, quæ est ista cautela, ad quam eos hortatur insania sua? tanquam sapientiæ Dei prævalere hominum cautela possit. Impudentissime proditor, omnium scelerum abominationes tuis justificans sceleribus. Dispensatoris curam inter cæteros a Domino suscepseras, loculos habens, et ea quæ poteras furto subripiens, marsupium tuum, non Dominicum volens augere, ipsum præsumpsisti Dominum vendere, et in pretio pecuniæ ipsum mundi pretium ponere. Ad cumulum malitiæ tuæ, ipsos conceptæ proditionis gradus intueri, ut nullam abominationem impudentiæ deesse cognoscas proditioni tuæ. Ipsa nocte qua tractabas eum tradere, ad cœnam præsumens accedere, in ejus paropside, manum sceleratam et tanquam ipsius sanguine cruentatam inserere non timuisti, ut hoc facto quasi teste tuæ copacientiæ bonæ omnem suspicionem a te removeres. Consors in participatione tam veteris quam novi paschæ, ac deinceps in ipsa traditione eum ut magistrum salutans, et ut lupus agnum osculans, filii perditionis, a mansueto patre audis: *Amice, ad quid venisti?* Amica quidem, non amans, sed amate, non diligens, sed dilecte, quantum ad exhibitionem familiaritatis et amicitie. Ad quid, inquit, venisti? tanquam si diceret: Attende, miser, quantam sine causa præsumis execrationem, cum prædictis gradibus ad conceptam pervenis proditionem. In quo et Dominus, signum proditionis detestans, ait: *Juda, osculo Filium hominis tradis?* Hoc est: Cur, infelix, osculum in signo proditionis elegisti, quod inter inimicos etiam summa læderatio solet esse pacis? Infelicissime omnium

A hominum, bonum tibi esset si natus non fuisses, quia more abortivorum in utero moriens, gravissimam non meruisses pœnam!

Videntes autem hi, qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percussimus in gladio? (Luc. XX, 49.) Simon ergo Petrus, ardentior cæteris, habens gladium, eduxit eum, et percussit servum pontificis, et abscidit ejus auriculam dexteram. Respondens autem Jesus ait: *Sinite usque huc. Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum* (ibid., 51).

Quærent alii a Domino, utrum percutiendo debeant eum vindicare. Non sustinet Petrus responsum, ut audiat documentum; nec mensuram habet amor vehemens, nec immensa charitas attendit quid excedat. Noverat Dominicæ mansuetudinis patientiam, quem jam olim prædicentem suam passionem cum secreto correpsisset, dicens: *Propitius esto tibi, Domine, ne fiat hoc* (Matth. XVI, 22), audivit ab ipso: *Vade post me, Satana, non sapis ea quæ Dei sunt* (ibid., 23). Noverat et qui generaliter ipse discipulis præceperat, dicens: *Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo. Sed si quis te percusserit in dextra maxilla tua, præbe ei et alteram* (Matth. V, 38, 39).

His et similibus patientiæ documentis Petrus instructus noverat, Dominum nequaquam hanc ei vindictam concessurum. Ne ergo reus inobedientiæ percutiendo fieret, si hoc responsum expectaret, prævenit ipsum, tanquam aliis in hoc quid agerent, præbens exemplum utpote princeps vel primus eorum: ut sicut Judas ex adversa parte dux erat ad malitiam, sic iste in acie Domini dux fieret ad vindictam. Dum ergo alii quærent an percutiant, iste percutere non differens, materialis gladii vindictam usurpat sibi nequaquam commissam. Unde et a Domino sine mora corrigitur. Quod tamen non recte tunc gestum est in opere, in mysterio vacuum est assumptione. Luca quippe referente, novimus duos gladios in cœna Domini fuisse. Sic quippe scriptum est de Domino, et discipulis: *Et dixit eis: Quando misi vos sine sacculo, et pera, et calceamentis, nunquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc, qui habet sacculum, tollat similiter et peram, et qui non habet, vendat tunicam suam, et emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc quod scriptum est oportet impleri in me: Et cum iniquus deputatus est. Etenim ea quæ sunt: de me finem habent. At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis est. Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem Olivarum. Secuti sunt autem illum et discipuli* (Luc. XXI, 35).

Sacculus major est quam pera, et ideo necessarius est ad plurimorum viaticum deferendum. Pera vero singulis sufficere videtur. Bene ergo Dominus, dum præsens hic esset, eorum necessitudinibus

(8) Patrol. tom. XXXV, col. 1951.

(9) Ibid., col. 1955.

omnino providebat, ne quid eis in via deferre necessarium esset, ut post ejus recessum a terris, tanto ejus præsentia amplius amaretur ac desideraretur, quanto hi eam sibi magis necessariam experti fuerant. *Sed nunc qui habet*, hoc etiam deinceps tam vobismetipsis quam aliis in pera vel sacculo provideate sumendo: *et qui non habet*, subaudi sacculum vel peram unde comparare gladium possit, *vendat tunicam*, quæ magis necessaria videtur, ut hinc eum emat. Quod quidem juxta litteram, ut sequentia innuunt, ob hoc videtur dictum, ut cum armati ad locum traditionis ventrent, tanto major patientia Domini probaretur, quanto potentior ipse veniret in sua defensione. Finem habent, id est consummationem, ut ipsa omnia perficiantur in me quæ scripta sunt de me. Duo autem gladii illi sive in cœna Domini fortuito reperti, sive ab aliquibus discipulorum, imminente passione, ad protectionem illic allati, duos in Ecclesia gladios significant, materialem quo rex utitur in vindicta corporali, et spiritalem quo animam sacerdos percutit per sententiam excommunicationis. Hunc spiritalem gladium Petrus assumens, auriculam ejus dextram abscidit, qui adversus Christum venit, quia qui Christi contrarius est præceptis, sententia feriendus est anathematis: et sic ei auricula dextra amputatur, dum a divini verbi prædicatione removetur, et ei Ecclesiæ aditus interdicitur. Sinistra quippe auris est, qua terrenis intendimus, dum de his instrui-mur. Dextera vero auris est, quæ his auditum præbet, quæ de cœlestibus, vel quæ ad salutem animæ pertinent, prædicantur. Quod ergo Petrus egit, quamvis in opere sit reprehendendum, in mysterio tamen est officiosum. Officium quippe dicitur actus cuique personæ congruus. Bene autem auris dextra non tam auris hoc loco dicitur quam auricula, hoc est auris parva. Pauci quippe sunt electi, ad ea quæ de salute animæ dicuntur accommodantes auditum: et quod de cœlestibus prædicatur vix capi potest, et pro subtilitate intelligentiæ, quasi tenui auris foramine ad animi pervenit intellectum. Quod vero de duobus prædictis gladiis Dominus ait: *Satis est*, et post amputationem auriculæ dixit: *Sinite huc usque*, ad mysterium respexit rei significatæ. Duo quippe gladii superius distincti ad exercendam justitiam sufficiunt Ecclesiæ, ut quemadmodum homo ex anima constat et carne, ita in his duobus duo exercentur gladii, regis quidem in corpore, sacerdotis in anima. *Sinite*, inquit discipulis, *usque huc*, ut videlicet contenti vestra potestate, non plus, ut dictum est, præsumatis vindictæ, quam dextram auriculam amputare. Amputatam a Petro auriculam Dominus restituens, percussum sanat, quia ejus est poenitentiam inspirare, qua peccator redeat, et verbo salutis reconciliatus intendat. O misericordia Salvatoris! o impietas persequentis! Sanat percussum Dominus, et persequi non cessat sanatus. Beneficium suscipit, et in ob-

(10) Patroi. tom. XCII, col. 278.

A natione sua ingratus persistit. Vident persecutores miraculum, nec persequendi immutant animum. Corrigitur persecutor, ut cesset persecutio.

Converte, inquit Petro, *gladium tuum in vaginam*. *Omnis enim qui acceperit gladium, gladio peribit* (Joan. xviii, 11). Qui acceperit, inquit, ad occidendum, non cui traditus est a potestate, ipse gladio dignus est interire. *An putas quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modò plus quam duodecim legiones angelorum?* (Matth. xxvi, 53.) Ac si aperte dicat: Non ego vestri duodecim hominum patrocinio, cui, si vellem, in auxilio adesset tanta angelorum multitudo. In illa hora dixit Jesus turbis: *Tanquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me. Quotidie apud vos sedebam in templo, et non me tenuistis* (ibid., 56). *Cum quotidie vobiscum in templo fuerim, non extendistis in me manus. Sed hæc est hora vestra, et potestas tenebrarum* (Luc. xxi, 53). *Hoc autem totum factum est, ut implerentur Scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt* (Matth. xxvi, 56). *Adolescens quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, et tenuerunt eum. At ille, relicta sindone, nudus profugit foras ab eis* (Marc. xiv, 51).

Latrones in viis insidias tendunt, fures in domibus. Quod autem ait, *tanquam ad latronem*, tale est tanquam ad eum, qui viam obsidens, transeuntibus insidiatur, nec rutum aut liberum eis transitum permittit, cum tu, Domine, ipsa sis potius via, qui dixisti: *Ego sum via, veritas, et vita* (Joan. xiv, 6). Quotidie, hoc est frequenter in templo, ubi omnes conveniunt, sedens quasi securus, non in abscondito, more latronis latens. Unde et a latendo latro est appellatus. Et cum manifeste sic sederem et docerem, nec manus in me ausi estis extendere, nec tunc etiam cum eos flagellatos eijcerem de templo. Nondum enim venerat ejus [hora], hoc est tempus passioni congruum, quod in ejus dispositione fuerat præfixum. Ex quo patenter ostendit, nihil eos in eo agere posse, nisi eo permittente ac disponente. *Hora vestra sicut et mea*. Vestra quidem ad perdendum, mea vero ad salvandum. *Potestas tenebrarum*, hoc est vobis cæcis a me ipso in me permissa. Si enim cognovissent, nunquam gloriæ Dominum crucifixissent. *Hoc autem totum*, de captione scilicet Domini, et prodicione Judæ. Hæc etiam verba non tam evangelistæ quam Domini esse videntur. Unde et subditur: *Tunc discipuli omnes*. Ac si diceretur: Cum eum audirent asserere de sua passione sancitum in prophetis esse, nec ullatenus eis vindictam permittere, fugerunt, innocente impiis derelicto, et lupis agno. Hoc enim et ipse prædixerat ex testimonio prophetiæ dicentis: *Percutiam pastorem, et dispergentur oves gregis* (Zach. xiii, 7). Hunc adolescentem quidam intelligunt Joannem præ cæteris a Domino dilectum, qui cæteris junior æstimatur, nonnulli Jacobum fratrem Domini.

Beda in Marco super hunc locum (10): « Quis iste

adolescens fuerit, evangelista non dicit. » Item (11) : A pontificis amputando, cum jam cæteri in fugam « Neque aliquid vetat intelligi hunc Joannem. » Jeremias in minori Breviario, psalm. xxxvi : « Judæi vim faciebant vel Petro cum dicerent : *Nam et tu ex illis es*; vel Jacobo, qui cum traderetur, sindone relicta, nudus aufugit. » *Super nudo*, sub ipso existente, cum super sindonem nullum haberet indumentum. Fortassis enim ad Dominicum dictum tunicam suam, vel aliud indumentum pro gladio emendo dederat, vel pro mutuando posuerat. Quod dicitur : *Tenuerunt eum*, cum, cæteris jam dispersis, eum sequentem inventrent solum, pateatur innuitur nequaquam eos fuisse ausos aggredi apostolos dum simul armati Domino assisterent.

Cohors ergo, et tribunus, et ministri Judæorum, qui apprehenderunt Jesum, ligaverunt eum, et adduxerunt ad Annam primum (Joan. xviii, 12). Tribunus cohorti gentili præerat. Dicitur autem tribunus sive a tribus, vel a tribubus, id est plebibus et minoribus. Tres quippe hujusmodi prælatos dicitur primum Romanus populus sibi præcepisse, ut quemadmodum duces militibus, ita isti præessent plebibus. Ligaverunt eum tanquam ex consilio illius qui dixerat : *Et ducite caute, ne videlicet posset effugere*. O cæci! nunquid is qui aurem tam cito restituit, vincula dissolvere non posset, si vellet? Sed vincula sustinet impiorum, ut in omni patientia probatus, vincula solveret peccatorum. Ligatur a servis Dominus ad horam, qui fortem armatum religaret pærenniter Satanam. Vinculus ut latro ducitur, humano destitutus auxilio, cui angelorum assistebat multitudo. Primum adducitur ad Annam pontificem, socerum Caiphæ, qui videlicet Caiphæ erat pontifex anni illius (ibid., 13). Vices quippe suas diversi pontifices jam facti agebant per diversos annos. Primum ad Annam illudendus ibi adducitur, deinde ad Caipham, tandem ad Pilatum, ut sæpius illius erubescencia confunderetur, sæpius afflictus deficere cogeretur. Pontificibus tanquam legisperitis primo præsentatur, ut ab his, qui legem se cognoscere testabantur, secundum legem judicaretur, et ab eis inciperet malitia, per quos potius esset relevanda. Quamvis Caiphæ administraret eo anno pontificatum, non indignatur tamen prius adduci Jesum ad pontificem alium, ut tanto liberius et securius damnaret reum, quanto eum conspiceret jam ab alio damnatum, ut sic in ore duorum testium staret verbum.

Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, et alius discipulus. Discipulus autem ille notus erat pontifici. Et introiit cum Jesu in atrium pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris. Exiit ergo discipulus alius, qui erat notus pontifici, et dixit ostiariæ, et introduxit Petrum (ibid., 15 et seq.). Cæteri evangelistæ de solo Petro referunt, quod a longe sequebatur Jesum. Qui enim propinquior ei astiterat in captione, et in vindicta ferventior, aurem servi

dispersi essent, et, ut Marcus refert, adolescens comprehensus, relicta sindone, nudus profugisset, jam tremefactus Petrus a longe Dominum sequebatur, a quo eum penitus separari non patiebatur vis amoris; quia quantumcunque in adversis trepidet Ecclesia per Petrum significata, etiamsi timore in aliquibus membris cogatur eum ad horam negare, fundamentum tamen charitatis non sinit eam periclitari, nec a Christo prorsus separari. Quod vero Joannes refert alium discipulum Petro sequenti Christum fuisse adjunctum, quamvis non exprimat quis ille fuerit, humiliter tamen se videtur innuere. Qui, ut beatus meminit Augustinus, talibus se verbis solet significare, ut videlicet dicat, *alius discipulus*. Nam et ipse solus, cæteris jam dispersis, una cum Domini matre ei crucifixus astiit, sicut ac ipsemet Joannes scribit. Quod enim Petrus plus Christum diligere et Joannes plus a Christo diligere cum dicitur; et dicitur: majorem eo tempore dilectionem utrumque illi decebat exhibere.

Pontifex ergo interrogavit Jesum de discipulis et doctrina ejus. Respondit ei Jesus : Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga et in templo, quo omnes Judæi conveniunt, et in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quid locutus sum ipsis. Ecce hi sciunt quæ dixerim ego. Hoc autem cum dixisset, unus assistentium ministrorum dedit alapam Jesu, dicens : Sic respondes pontifici? Respondit ei Jesus : Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem bene, cur me cædis? (ibid., 19 et seq.)

Tanquam superfluum et inconvenientem Dominus arguit pontificis interrogationem. Superflua quidem, quia quod palam dictum fuerat, et omnibus notum, documento non eget. Incongrua vero, quia nemo proprio commendandus est testimonio. Unde bene Dominus eos qui audierunt, potius quam se super his censet interrogandas esse. *Hoc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum, etc.* Tanquam contemptor præcepti pontificis, qui de se ad ejus imperium testimonium non dedit, alapa cæditur. *Testimonium perhibe de malo*, quia ante pœnam criminis testes sunt inducendi. *Principes autem sacerdotum et omne consilium quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent. Et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Novissime autem venerunt duo falsi testes, et dixerunt : Hic dixit : Possum destruere templum Dei, et post triduum reedificare illud (Matth. xxvi, 59 et seq.)*. Tanquam occasionem hinc sumentes, quod dixerat Jesus : *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo*. Falsos testes inquirunt de maledictis ejus, qui veros inducere non possunt, nec facta ejus arguere. Duo falsi testes, tanquam in ore duorum falsorum veritas staret, falsi esse convincuntur in his quæ Domino imponunt. Qui enim dixerat :

(11) Ibid., col. 279.

Solvite templum hoc, nequaquam se illud facturum esse vel facere posse prædixerat, sed hoc ab illis potius esse faciendum innuerat, non quidem de templo manufacto, sicut illi mentiebantur, sed de templo corporis sui morte per eos dissolvendo. Et surgens princeps sacerdotum ait illi : Nihil respondes ad ea quæ isti adversum te testificantur? Jesus autem tacebat, et princeps sacerdotum ait illi : Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. xxvi, 62 et seq.). Surgens pontifex, et impatiens, cum non inveniret locum calumniæ, motu corporis indicat insaniam mentis, et provocat ad respondendum, ut quamlibet occasionem accusandi inveniat. Tacet Dominus ad objectum testimonium, quod tam manifeste falsum nulla ex occasione vel responsione censet dignum. Quod et pontifex intelligens adjurando eum extorquere nititur blasphemiam, qua manifeste convinci videatur, et summæ falsitatis reus, summam profitens veritatem. Adjuratus Dominus per Deum vivum ne tantæ majestatis læsæ reus fieret, veritatem profitetur, pro veritate damnandus, qui et ipsa est veritas. Dicit itaque illis Jesus.... (Cætera desunt.)

SERMO XII.

DE CRUCE.

Quanta devotione Dominicæ crucis venerationem prosequi debeamus, beatus Apostolus ad Galatas scribens diligenter declarat: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (Gal. vi, 14)*. Tanto quippe amplius crux Dominica, in qua sumus redempti, a nobis est glorificanda, quanto verius ex hoc genere redemptionis homo redemptus gloriari valet. Quid est autem gloriari, nisi quemcunque se aliquid magnum et pretiosum æstimare? In nullo autem quælibet res quanti sit ita cognosci potest, sicut in pretio ejus. Sic et homo quanti fuerit apud Deum, quantam semper sollicitudinem divina super eum gesserit clementia, quantæque pietatis visceribus eum sit amplexatus, pretium ipsum pro redemptione hominis datum patenter insinuat. Quod diligenter Apostolus intuens, et de hoc singulariter glorians, sicut supra meminimus, ait: *Mihi autem absit gloriari, etc.* Ac si patenter dicat: *Glorientur alii in quocunque voluerint, pretiosos se æstiment quibuscunque divitiis vel honore; mihi autem absit gloriari nisi in hoc redemptionis meæ genere, quod apud infideles ignominiosus judicatur et vilis. Quod enim Dominus indigniora pro homine sustinuit, digniorem apud se et gratiorem eum haberi demonstravit. Nullum autem patibulum execrabilis cruce antiquitus censebatur, nulla mors adeo turpis et detestabilis judicabatur. Unde et hoc genus patibuli non solum ad pœnam Christi, verum etiam ad ignominiam impii eligere decreverunt, sicut ante per Sapientiam de ipsis prophetatum fuerat dicentibus: *Morte turpissima condemnemus eum (Sap. 11, 20)*. Et Apostolus, cum dixisset: *Factus obediens usque ad mortem (Philip. 11, 8)*,*

A quasi parum hoc videretur, nisi etiam ipsum genus mortis tanquam abominabile determinaret, statim adjecit: *mortem autem crucis (ibid.)*. Quod est dicere non solum usque ad mortem, sed usque ad tam ignominiosam mortem, qua specialiter blasphemari, hoc est qui in aliquam blasphemiam Dei præsumebant, puniebantur. Unde et Domino improperantes quod se Filium Dei diceret aiebant: *Blasphemavit. Quid adhuc desideramus testes? (Matth. xxvi, 65)*. Et quasi hoc genus mortis ex blasphemia promeruisset, exclamabant: *Crucifigatur! (Matth. xxvii, 23)*. De quo etiam genere mortis, quam detestabile videretur, et divina maledictione plenum, Deuteronomii liber his verbis profitetur: *Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, et adjudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno, sed in eadem die sepelietur, quia maledictus a Deo qui pependit in ligno: et nequaquam contaminabit terram tuam, quum Dominus dederit tibi in possessionem. (Deut. xx, 22 et seq.)* Cujus quidem capituli memor Apostolus, cum Galatis scriberet, ait: *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: maledictus omnis qui pendet in ligno (Gal. iii, 13)*.

Ex his itaque verbis liquide monstratur quam ignominiosum crucis patibulum apud Judæos præcipue habebatur, qui solam litteræ superficiem, non mysticos sensus in lege perquirunt. Sed quid est magis absurdum, quam omnes eos divinæ maledictionis damnatione dignos credi, qui hoc genere mortis potius quam alio puniantur? Non enim modus pœnæ, sed lapsus culpæ reum efficit. Unde et scriptum est: *Justus qua morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit (Sap. iv, 7)*. Sin autem velamen Moysi detrahentes revelata facie legem interius speculemur, convenienter hanc maledictionem tam singulis hominibus per culpam, quam ipsi Christo per pœnam poterimus applicare. Pro peccato quippe priorum parentum, quod in ligno vetito commissum est, omnes inde damnationem incurrimus, et tanquam in ligno morimur, qui cum originali peccato nascimur, juxta quod et Dominus Adam increpans, et quasi maledictionis sententiam intorquens, ait: *Maledicta terra in opere tuo (Gen. iii, 17)*. Omnes itaque, sententiam hanc damnationis ab Adam contrahentes, quasi cadaver sine vita nascimur et permanemus, antequam ex aqua et spiritu renati, ab hac animæ morte vivificemur. Cadaver autem suspensione ligni mortuum eadem die sepeliri præcipitur, quia in hac ipsa vita præsentis qua nascimur, conspeliendi Christo per baptismum sumus; ne videlicet terra nostra contaminetur, hoc est, ne in contagio terrenæ generationis remaneamus, si regenerati specialiter non fuerimus. Bene itaque dicitur maledictus a Deo qui pendet in ligno, quia etsi nondum propria incurramus peccata, illud tamen unum quod originale dicitur peccatum in ligno, ut dictum est, scientiæ boni et mali commissum ad damnationem

nostram sufficit, cui divino iudicio deputati sumus, et ob hoc a Deo quadam maledictione percussi. Quæ quidem maledictio, et in Christum retorquetur per pœnam, quem percussus a Deo et attritus propter scelera nostra Propheta longe ante prædixerat. Et sicut cæteri in ligno, ut dictum est, mortem animæ iacurrerunt, sic iste mortem corporis, ut per hanc ab illa nos liberans, maledictionem nostram in benedictionem converteret. Unde et Apostolus cum præmississet : *Factus pro nobis maledictum, sicut scriptum est (Gal. iii, 13), statim adjecit, ut in gentibus benedictio feret.* Sicut ergo in ligno, id est pro transgressione ligni vetiti, Christus corporaliter est mortuus, ita et corporaliter per pœnam a Deo maledictus, hoc est ex sententia Dei pœnæ huic deputatur. Hinc enim et peccata nostra suscepisse seu portasse dicitur, hoc est peccatorum nostrorum pœnam tolerasse, et sic quodammodo nostræ maledictioni communicasse. Cujus quidem pœnam vel passionem, qua perductus est ad mortem, si per singula revolvamus, reperimus ea quæ mortem præcesserunt, longe graviora et intolerabiliora morte ipsa fuisse. Imminente quippe passionis articulo, in tantum animam ejus anxiatam legimus et sudor ejus fieret tanquam guttæ sanguinis decurrentis in terram. Qui enim noverat quantus passionis dolor in illa dissolutione corporis et animæ futurus esset, mirabile non est si, juxta infirmitatem assumptæ humanitatis, hanc supremam passionem amplius horreret. Captus autem postmodum et tentus, et insuper, Joanne referente, victus, ad sacerdotes primum adductus est, ubi, sicut Marcus meminit, cœperunt quidam conspuere eum, et velare faciem ejus (Marc. xiv, 53), et, ut scribit Matthæus, in eam conspuere, et tam colaphis quam alapis ipsum cædere, atque illudere dicentes : *Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit? (Matth. xxvi, 67.)* Ubi inter cætera, cum a pontifice interrogaretur de discipulis suis et doctrina ejus, et ipse respondisset : *Ego palam locutus sum, etc., xvas assistens ministrorum dedit alapam ei, dicens : Sic respondes pontifici? (Joan. xviii, 20, 32).* Hæc autem in nocte captionis suæ constat in eum facta esse. Mane autem facto, de concilio sacerdotum ad Pilatum præsidem ipsum adhuc vel iterum victum perduxerunt. Quo adducto, ut Matthæus ait (Matth. xxvii, 11), stetit ante præsidem. Stetit, inquam, ut dictum est, ligatus, potius quam sedit, et videlicet in utroque, tam statione scilicet quam ligatione eum affligerent. Quanta autem constantia illi persisteret, patenter ostenditur, ubi interrogatus a Pilato, responsum ei non reddebat. De qua ejus confidentia, et quasi de suo contemptu Pilatus admirans : *Nescis, inquit, quia potestatem habeo crucifigere te, et potestatem habeo dimittere te? (Joan. xix, 10.)* Qui etiam a Pilato ad Herodem missus, cum multis ab ipso quoque interrogaretur sermonibus, nihil ei respondebat. Unde tam ab ipso quam ab exercitu ejus spreus et illusus est, veste alba in-

A dutus, et sic ad Pilatū remissus (Joan. xviii, 25).

A principibus itaque interrogatus, qui ad eum liberandum plurimum poterant, responsione sua dignos eos non censuit; qui tamen, ut supra meminimus, a ministro pontificis percussus, blandam ei responsionem non negavit, dicens : *Si male locutus sum, perhibe testimonium : si autem bene, cur me cædis? (Joan. xviii, 25.)* Quanta denique apud Pilatum sustinuerit, non ignoramus. Qui cum tertio, ut Lucas meminit, eum innocentem esse confessus esset (Luc. xxiii, 14), ilque ipsum ex ablutione manuum demonstraret, ipsum tandem flagellavit, quasi illud implens quod antea dixerat : *Corripiam eum et dimittam (Luc. xxiii, 22),* ut sic saltem ad misericordiam Judæorum flecteret sævitiam.

Quod eum efficere non posset, cæsum eum flagellis tradidit eorum voluntati. *Tunc milites, ut Matthæus refert, suscipientes eum, congregaverunt ad eum universam cohortem (Matth. xxvii, 27).* Quibus quidem congregatis, et hæc ei objicientibus et improperantibus quod se regem faceret, quasi in modum regis illudentes ei, exutum vestimentis suis vili purpura induerunt, et pro diademate spinis coronaverunt, et pro sceptro arundine ipsum insignierunt, et genu flexo, ipsum quasi regem salutantes, ac dicentes : *Ave, rex Judæorum (Matth. ii, 29),* simul et in faciem ejus iterum spuebant, et caput ejus arundine percutiebant. Item Pilatus, ut Joannes refert, exiens ad eos, ipsum secum tam crudeliter tractatum adduxit, tentans utrum ex hoc si quomodo eorum duritiam mollescere posset, et ad pietatem inclinare. Ad quos quidem egressus : *Ecce, inquit, adduco eum vobis foras, ut cognoscatis quia in eo causam non invenio (Joan. xix, 4).* Exiit ergo Jesus portans spineam coronam, et purpureum vestimentum, et dicit eis : *Ecce homo (ibid., 5).* Ac si diceret : *Ecce quod humanæ infirmitatis est, in me vobis apparet, non quod divinæ fortitudinis.* Postquam autem, ut prædictum est, illuserunt ei, exuerunt eum purpura, et induerunt vestimentis suis quibus iterum nudaverunt eum, cum crucifigendus esset : quæ postea invicem partiti sunt, sicut Joannes commemorat. Susceptus tandem ut ad crucifigendum duceretur, ipsum quoque crucis patibulum gestare compulsus est, ut nec interim ei parceretur, ipso crucis pondere prius afflictus quam in ea crucifixus. Qui, cum pro vinculis suis vel pro prædictis afflictis expedite vel celeriter non gestaret, moras mortis ejus impli non ferentes, quemdam alium Simonem nomine crucem coegerunt portare. Crucifixus denique ad summam ejus ignominiam inter latrones constituitur, ut ex similitudine pœnæ simul reus crederetur culpæ. Pœna autem hujus patibuli quanta sit, nemo est qui possit ignorare. Quæ tanto prolixior est, nec statim suspensum interimit; quanto ejus passio gravior diutius affligit. Quid etiam hoc patibulo gravius, ubi totum corpus ita clavis contum extenditur, ut non minus ex pondere suo, quam ex ipsa fixura clavorum sus-

spensus crucietur? Unde recte hoc unum mortis patibulum, crux a cruciando cognoscitur dictum.

Ecce seriem Dominicæ passionis, prout memoriarum occurrit, ex evangelicis collegimus scriptis; quæ super singula, ut dictum est, consideremus, ea quæ mortem præcesserunt ipsa morte profecto graviora, vel intolerabilia, fuerunt. Unde nec ut moreretur, frangi ei crura sicut latronibus vel lancea vulnerari necesse fuit, qui ad celerem mortem ex tot et tantis, quæ ante crucem tolerat, perductus est. Conferant martyres quæ passi sunt, et videant in comparatione Dominicæ passionis nulla esse vel parva quæ passi sunt. Unde et bene in ejus persona suspirantis Jeremiæ lamentatio proclamatur: *Attendite et videte si est dolor similis sicut dolor meus* (*Thren. 1, 12*). Attendant hoc mulieres, et, ut Ezechiel meminit, facta voce supra firmamentum, stent animalia, et submittant alas suas (*Ezech. 1, 25*). Quid autem firmamentum aliud, quam beati angeli, cæteris corruentibus confirmati, est intelligendum? Qui cum nobis adhuc mortalibus dignitate quadam sint superiores, longe tamen supra eos Deus homo præminet. Fit autem quandoque nobis vox de firmamento, cum videlicet de illa beatitudine angelorum, quæ nobis promittitur, aliquid prædicatur, vel interiori verbo mente concipitur. Desuper firmamentum alia sit vox, cum ea quæ Deus pro nobis humanitus gesserit, corporis vel mentis auribus concipitur: quod profecto cum fit, quasi in admiratione vel in timore sancta stant animalia, et alas deponunt, dum in consideratione tantæ rei propriæ virtutes illis vilescunt. Cum autem de firmamento, ut dictum est, aliquid audiunt, quasi erectas adhuc alas habent, quia pro magno vel mirabili non ducunt, quod per tot agones ad illam angelorum beatitudinem perveniunt, quam illi per Dei gratiam humilitate servata perceperunt.

Ecce martyres multa propter Deum passi, et in magnis virtutibus probati, plurimam gloriandi occasionem viderentur adepti, nisi occurreret Dominum vel tanta vel majora pro ipsis fuisse passum. Quod profecto dum occurrit, statim, ut dictum est, submittunt alas, pro nihilo ducentes quæ passi sunt servi in considerationem Dominicæ passionis. Quæ tanto gravior ac miserabilior, quanto ignominiosior existitisse probatur. Ut enim omittamus cætera, quis tam turpiter, quis tam diu illusus, ut ipse? De captione quippe primum ad Judæos adductus, post tot colaphos et alapas, quos velata facie suscepit, impiis impropertibus ut prophetaret, ita est consputus et sputis deformatus, ut, juxta Isaiam, non esset ei species neque decor, et pro tanta vilitate novissimus omnium videretur viro-rum (*Isa. LIII, 2*). Qui et inde postmodum Pilato præsentatus, hanc quoque injuriam cum cæteris ibidem sustinuit. Quis unquam martyrum ita sputis oblitus et deformatus injuriari legitur? Quis toties illusus modo apud Judæos, modo apud Pilatum vel Herodem, nunc exspoliatus, nunc indu-

tus suis vel alienis vestibus, et per tot loca tam impie distractus, ut ab omnibus magis illuderetur? quis denique sanctorum ipsum, quo necandus esset, patibulum bajulare compulsus est? Quid ad hoc, fratres, recogitare, vel dicere valemus, nisi illud propheticum in nobis semper ingemiscere: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* (*Psal. cxv, 12*) et pro viribus nostris ad vicem tantæ charitatis ejus reddendam nos præparare, sicut et subditur: *Calicem salutaris accipiam*, etc. (*ibid.*). Quod quia virium nostrarum non est, ut calicem salutaris accipiamus, hoc est passioni Jesu patiendo communicemus, et nostram quoque crucem bajulando, eum sequamur; ipse sua gratia nobis conferat, ad honorem cujus ipsam, quæ redempti sumus, crucem die veneramur hodierna. Amen.

SERMO XIII.

IN DIE PASCHÆ.

Quantum ad devotionem vel honorem seminarum paschalis exsultatio solemnitate pertineat, tam Veteris quam Novi Testamenti pagine testantur. Veteri quippe Pascha in Ægypto a populo Dei primum celebrato, et ea nocte per submersionem Ægyptiorum fidelibus liberatis, canticum gratiarum non solum viri, sed etiam feminæ, ut Exodus narrat, Domino persolvunt. Scriptum quippe ibidem est: *Tunc cecinit Moyses et filii Israel carmen hoc Domino, et dixerunt: Cantemus Domino, gloriose enim, etc.* (*Exod. xv, 1*). Ubi et de cantu quoque seminarum seorsum adjungitur: *Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum in manu. Egressæque sunt omnes mulieres post eam, cum tympanis et choris, quibus præcinebat, dicens: Cantemus Domino, gloriose enim, etc.* (*ibid., 20*). Quod quidem seminarum canticum quanto mysterio plenum describatur, diligenter attendite. Hic quippe Maria, quæ choro illi seminarum præcinebat, quæ cum virum habuisse non legatur, virgo intelligitur, ut non solum voce cantici, sed etiam privilegio dignitatis præiret cæteris, non solum cantasse memoratur, sicut Moyses vel populus, sed etiam propheta esse describitur, et tympanum in manu tenuisse. Quid enim propheta, nisi videns interpretatur? Cum visionem autem, id est revelationem cantat, cui verborum quoque mysteria Dominus revelat; cum in illa videlicet populi liberatione, et hostium submersione non tam corporum salutem attenderet, quam animarum figurari prospiceret, quam quotidie in sacramento baptismatis divina operatur gratia. Tympanum autem quod manu gestabat, mortificationem carnis insinuat, quam habebat in opere, quo ejus canticum Deo magis esset acceptum. Unde et Psalmista in tympano Deum laudare nos adhortans, ait: *Laudate eum in tympano, etc.* (*Psal. cl, 4*). Sæpe, autem tympanum in ore magis quam in manu habemus, cum sanctorum mortificationem carnis ita prædicamus, ut eam opere non imitemur. Tanto diligentius Mariæ cau-

ticum describitur, quanto ipsum devotius et Deo gratius fuisse intelligitur.

Quod si Novi quoque Testamenti revolvamus seriem, et in hac Maria et cæteris cum ea feminis alteram Mariam, et cum ipsa devotas feminas, quibus primum Dominus suæ resurrectionis gaudium exhibuit, competenter intelligamus, reperimus singula his convenienter aptari. Illa quippe propheta memoratur, hæc apostolorum apostola dicitur. Illa corporale tympanum sumpsit, hæc spiritale habuit. Quo enim hæc viventem Dominum amplius dilexerat, super ejus morte amplius afflicta, et quasi mortificata fuerat. Unde et prima de resurrectione consolationem meruit, quæ de ejus morte amplius anxia et mœsta fuit. Apostolorum autem apostola dicta est, hoc est legatorum legata: quod eam Dominus ad apostolos primum direxerit, ut eis resurrectionis gaudium nuntiaret. Maria illa cæteris in cantico præcinebat, et hæc ante alias, gaudio resurrectionis primo est potita; et hæc prima nuntiando præcinit quod prima viderat. Post ipsam vero, ad cæteras feminas hoc gaudium resurrectionis priusquam ad apostolos vel quoslibet viros pervenit. Quas etiam Dominus ad apostolos dirigens ait: *Ite, nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam* (Matth. xxviii, 10). Ubi præposterus quidem ordo beatior et honorabilior pensandus est. In veteri quippe Pascha prædicti viri primitus, etiam postmodum femina cecinisse memorantur; in nostro autem Pascha, hoc est Dominicæ resurrectionis die, spiritale canticum exultationis de apparitione resurrectionis prius feminae quam viri adeptæ sunt. Pascha autem Hebraice, phase Græce, Latine transitus dicitur. In veteri quippe Pascha, Dominus per Ægyptum transiens, primogenitus interfectis, et per transitum maris Rubri populum suum liberans, de nomine transitus hanc solemnitatem insignivit (*Exod. xi*). Præsens quoque Dominicæ resurrectionis dies non incongrue Pascha dicitur. Ipsa quippe immutatio humanæ naturæ de mortalitate ad immortalitatem, de corruptione ad incorruptionem, quidam in Christo transitus et motus fuit. Transit quippe in aliam statum, et quodammodo movetur, quia in aliud quam prius fuerat, commutatur; veluti cum quod mortale erat sit immortale, et quod corruptibile et passibile sive mutabile in contrarium vertitur.

Hunc quidem transitum et evangelista considerans: *sciens*, inquit, *Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem*, etc. (*Joan. xiii, 1*.) Quid enim nomine Patris, nisi potentia divinæ majestatis exprimitur? In hoc autem mundo, hoc est in præsentī vita ærumnosa et misera, quasi impotens et infirmus secundum fragilitatem assumptæ humanitatis exstiterat, et quasi a Patre, hoc est divinæ potentæ virtute se humiliando descenderat, ac quodammodo recesserat, minor etiam

angelis in hoc effectus. Nunc autem in resurrectione omnem hanc infirmitatem deponens, ad Patrem ascendere vel transire dicitur, cum jam in se nihil infirmitatis vel potentæ retinet, sed totum quod habet, potentæ ac virtutis est, ut quasi jam totus in Deum transit, qui jam non, ut cæteri homines, homo proprie, id est animal rationale mortale dicendus est. Quod et beatus Apostolus diligenter attendens, cum electionem suam a cæteris apostolis distingueret, ad Galatas scribens, ita exorsus est: *Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, et Deum Patrem qui suscitavit eum a mortuis*, etc. (*Galat. i, 1*.) Cæteri quippe apostoli, ut beatus meminit Augustinus (12), a Christo tanquam homine, id est adhuc mortali, sunt electi. Hic vero postmodum Christo iam quasi toto Deo facto, id est jam divinitus magis quam humanitus in perpetuum vivente, singularem sortitus est electionem. Quod quidem, ut ita dicam, deificationem, et immortalitatis gloriam statim Apostolus exponens, ait: *Qui suscitavit eum a mortuis*. Et attende quod juxta hanc immutabilitatis et stabilitatis gloriam, quam a die resurrectionis in Christo humanitas est adeptæ, non incongrue tam dies ipsa resurrectionis quantum ascensionis Domini, quæ jam non de mortali et mutabili, sed de immortali et immutabili celebrantur, feriarum variationem non habent, sed in eadem feria semper observantur. Cæteræ vero Christi solemnitates a die Conceptionis ejus usque ad Pascha, sicut et sanctorum quælibet festivitates per ferias variantur, ut modo videlicet in prima feria, modo in secunda vel in alia celebrentur.

Solet nonnullos movere, cur dies Dominicæ passionis, quæ maxime nostram operata est salutem, celebritatis non habeat exultationem, sed in mœrore potius quam in lætitia peragatur, præsertim cum singulorum passionibus sanctorum festivam jucunditatem Ecclesia persolvat. Ad quod respondendum arbitror pro Dominicæ resurrectionis gloria, quæ tertio die passioni succedit, diligenter ab Ecclesia id esse constitutum, ut quo major præcesserit in nobis de passione Domini compassio, gratior de resurrectionis gloria sequatur exultatio. Unde et paschalis solemnitatis lætitiæ non solum proximum mœritæ biduum præponitur, verum etiam totius quadragesimæ abstinentia præmittitur. In qua quidem quadragesima, voces illæ gaudii: *Alleluia, Gloria in excelsis Deo*, et apud clericos etiam: *Te Deum laudamus*, reticentur, et paschalibus gaudiis reservantur, ut eo tunc gratiores sint quasi novæ, quominus antea fuerant usitate. Constat quippe quadragesimam Dominicæ abstinentiæ, ad cuius exemplum vel imitationem nostra est instituta, nequaquam eo tempore existisse, quo nunc nostra peragitur, sed a die Theophaniæ ipsa incæpisse,

(12) Patrolog. tom. XXXV, col. 2107, 2108.

ipsumque Dominum post baptismum statim ad desertum transiisse, sicut Marcus commemorat, ibique quadraginta dierum et noctium abstinenciam habuisse (*Marc. 1, 13*); non in diebus proximis Paschæ, sicut nunc nostra sit quadragesima; ea quam diximus congrua dispensatione, ut videlicet ea gratior Dominicæ resurrectionis exultatio fiat, quo major abstinenciam maceratio, vel poenitentiam præcessit afflictio. Quid igitur mirum, si et biduum illud Dominicæ passionis ac sepulturæ in luctu compassio nis præcipue ducimus, ut post fletum gratior habeatur risus, nec jam Dominicæ pressuræ recodemur, resurrectionis gloria superveniente? Unde et Apostolus: *Etsi Christum noverimus secundum carnem, sed jam non norimus (II Cor. v, 16)*. Ac si aperte dicat: Et si olim corpus Christi carnale, hoc est infirmum ac passibile seu mortale fuisse non dubitemus, jam ipsum quasi spirituale factum novimus; nec jam tam infirmitatem illam quæ præcessit, quam gloria resurrectionis, quæ subsequuta est, attendimus. Quæ quidem gloria si in ipsis quoque membris Christi, sicut in ipso capite jam esset completa, nequaquam eorum passionis vel dormitiones solemnem haberent celebrationem. *Cum enim*, inquit Apostolus, *vererit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est (I Cor. xiii, 10)*. Perfecta autem glorificatio sanctorum in resurrectione est futura, ubi tunc singulis erunt geminæ stolæ, quibus jam datæ sunt singulæ. Adco autem propter excellentiam resurrectionis proximæ dies crucifixionis solemnitatem non habet, quod ubi Paschæ solemnitas inuinet, festiva jocunditate crucis venerationem celebramus, quod totum ad Dominicæ passionis honorem pertinere dubium non est, propter quam solummodo hæc tota reverentia cruci exhibetur. Unde et hymni vel cætera quæ de passione sunt, ibidem decantantur.

Illud quoque non prætermittendum æstimo, primitias dormientium Christi ab Apostolo dictum esse (*I Cor. xv, 20*), quod primus in hanc immortalitatis gloriam surrexerit. Nam etsi plures ante eum, vel ab ipso, vel a prophetis suscitati sunt, iterum mortui esse non dubitantur. Illi quoque, quos in testimonium suæ resurrectionis suscitatos Evangelium narrat, cum dicitur: *Et petra scissæ sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt, et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis (Matth. xvii, 51, 52)*; nequaquam ex his verbis intelligendi sunt ipso die Dominicæ crucifixionis resurrexisse, sed tunc tantum in fissura petrarum eorum sepulcra aperta fuisse, et postmodum, ipso die resurrectionis, post ejus resurrectionem suscitatos esse, et statim in civitatem venisse, et fidelibus apparuisse. Quod itaque dicitur, *exeuntes de monumentis, post resurrectionem ejus*, manifeste indicat, non ante, eos resurrexisse. Quod igitur evangelista et apertionem sepulcrorum, et resurrectionem eorum, breviter et

A succincte commemorat, quasi simul facta sit, per anticipationem rei futuræ narrationem suam breviavit. Notandum quoque ad gloriam Dominicæ sepulturæ, de qua Isaias præcinit: *Et erit sepulcrum ejus gloriosum (Isa. xi, 10)*, non minimum profuisse tam horum fidelium quam cæterorum sanctorum sepulturas, qui Jerosolymis fuerant, ita nunc occultas esse, ut ubi fuerint ignoretur, nullasque ibi reliquias sanctorum ibidem tumulorum apparere: sed omnes inde vel asportatas esse, vel Deum eas occultasse, ut tota celebratio honoris Dominico vacet sepulcro.

Quoniam vero infidelium multi in tantum de resurrectione hominum dubitant, ut nullatenus corpora nostra in pulverem reducta, et dissoluta iterum suscitari æstiment posse, decrevit divina pietas non solum verbis, verum etiam rerum exemplis hanc nobis exhibere, ne quod in minimis sæpius operatur natura, nonnunquam in maximis facere divinæ potentiæ dubitetur gratia. Nemo quippe est qui phœnicis naturam cognoverit, et quam ei gloriam sæpius morientis et suscitatae divina gratia contulerit, qui de nostra quandoque resurrectione futura diffidere debeat. Cujus quidem avis naturam et resurrectionis modos si ad Christum mystice referamus, convenienter singula ei convenire videbitur. Hæc quippe avis quia unica esse perhibetur, nec masculini, nec feminini sexus esse cognoscitur, et quia pullos non generat, nequaquam nidificat. Quæ cum sibi mortem post annos plurimos imminere præsenferit, struem quamdam et domunculam sepulcri ex ramusculis aromaticis vel ipsis aromatis sibi præparat, tanquam fetorem cadaveris sui per fragrantiam exprimere satagat. In hanc itaque aromatum structuram se conferens expirare dicitur, et sole desuper æstuante, et aromata ipsa calefaciente, combustus in cinerem solvitur. Unde post aliquot dies, in modum apsis suscitatus, paulatim alas et plumas induens in pristinum redit statum. Quæ singula nulli tam congrue ut Christo videntur convenire. Quod enim unica est avis, nec parem vel dignitate vel coitu cognoscit, tam excellentiæ quam virginitati Christi pulcherrime aptatur. Quis enim unicus et dignitate singularis ita ut Christus? In quo quoque nec masculinum, nec feminam Apostolus esse dicit (*Gal. iii*): quia in Christi corpore, quod est Ecclesia, nullam dignitatem diversitas sexuum operatur; nec sexuum qualitatem, sed meritum Christus attendit. Nidum hæc avis ut cætera non curat, et *Filius hominis ubi caput reclinet non habet (Luc. ii, 58)*; nec etiam in proprio, sed in alieno natus est. Sepulcrum sibi præparat, quo et aromata congregat. Et Dominus ipse per Joseph sive Nicodemum (*Matth. xxvii, 57*) tam sepulcrum sibi quam aromata præparavit, quibus ipse hanc devotionem inspiravit. Concrematio quoque phœnicis a Christi mysterio non discrepat, in cuius typo carnes paschalis agni non elixæ, sed assæ præcesserunt. Resurgens phœnix formam apsis induit, quæ corruptio

nem carnis nescit; quia in illa resurrectionis gloria **A** neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cælo (*Matth.* xii, 30). Quam quidem gloriam et vos, Christi virgines, jam in terris adeptæ, nec tam humane quam angelice viventes, tanto hujus solemnitatis diem devotius colite, quanto eam, ut ante præfati sumus, ad excellentiam vestri honoris amplius pertinere constat.

SERMO XIV.

EXPOSITIO DOMINICÆ ORATIONIS, IN DIEBUS ROGATIONUM, QUÆ LITANIÆ DICUNTUR.

Præsentis Rogationum, id est orationum dies ex ipso quoque nomine suo nos nunc præcipue ad orationem invitant. Constat autem inter universas orationes eam tam dignitate quam utilitate præminere, quæ ab ipso Domino discipulis tradita Dominica inde est appellata, et ob hoc a fidelibus potissimum frequentanda, ut de ipsa præcipue **B** Jacobus videatur dixisse: *Multum enim valet oratio justi assidua* (*Jac.* v, 16). Quantum autem valeat et possit oratio justis, illud Hieronymi super Jeremiam manifeste declarat, Domino ad prophetam dicente: *Tu autem noli orare pro populo hoc, et non obistas mihi, quia non exaudiam te* (*Jer.* vii, 16).

Hieronymus (13): « Quod autem dicit: *Et non resistas mihi*, ostendit quod sanctorum oratio iræ Dei possit resistere. Unde et loquitur ad Moysen: *Dimitte me, ut percutiam populum istum, et faciam te in gentem magnam* (*Exod.* xxxii, 10). » Quod si tantumdem oratio sanctorum posse habeat, utpote **C** Moysis vel Jeremiæ, quid de ipsa Domini sperandum est oratione, quam ipsemet dictavit, ipse misericorditer instituit, ut sic ejus iram vertamus in misericordiam? Sed quoniam orationis fructus aut nullus est, aut parvus, quam devotio intelligentiæ non comitatur, cum cordis potius quam oris sit inspector Deus, juvat orationis hujus præcipue sensum aperire, ut eo magis fructuosa sit orantibus, quo devotius intellecta dicatur. Quod quidem Apostolus diligenter attendens, Corinthiis ait: *Nam si erem lingua, spiritus meus orat, mens autem, anima mea sine fructu est. Quid ergo? orabo spiritu, orabo et mente. Psallam spiritu, psallam et mente* (*I Cor.* xiv). Lingua tantum sine spiritu orat vel psallit, qui flatu suæ prolationis verba tantum format quæ non intelligit. Mente insuper hoc agit, qui intellectam applicat his quæ dicit. Unde et illud est beati Benedicti (14): « Sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ. »

In tantum autem verborum intelligentiam Apostolus commendat, ut nihil in Ecclesia dici permittat, quod non comitetur intelligentia. Alioquin eos pro insanis habendos judicat, qui quod prædicant prophetare, hoc est exponendo interpretari, minime sufficiunt; aut benedictionibus, quas non intelligunt, amen supponunt. Sic quippe consequenter

A adnectit: *Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, et omnes linguæ loquantur, intrent autem idiotæ aut infideles, nonne dicent quod insanitis?* (*I Cor.* xiv, 23.) Idem supra: *Cæterum, si benedixeris spiritu, quis supplet locum idiotæ? quomodo dicit amen super tuam benedictionem? quoniam quid dicas nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non ædificatur* (*ibid.*, 16). Et post aliqua de universis quæ in Ecclesia dicuntur concludens, ait: *Quid ergo? cum convenitis, omnia ad ædificationem fiant* (*ibid.*, 26). Et ad Ephesios: *Implemini, inquit, Spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino* (*Ephes.* iv, 25). Et quisque ei loqui proprie dicitur, a quo ejus verba intelliguntur, cum hoc unum sit verborum officium ut in auditore generent intellectum. Tunc itaque nobismetipsis loquimur, cum ex his quæ dicimus intellectis devotionem excitamus mentis: et tunc corde pariter et ore psallimus, cum quod exterius profertur, interius per intelligentiam capitur. Quid autem magis ridiculum, quam cum aliquid orando petimus, quod oramus ignoremus? nec utrum salubria sint vel nociva discutere valemus? Duabus denique causis, verbis quoque Domini constat orandum, ut hoc videlicet ad ejus honorem et ad nostram fiat utilitatem. Ad ejus quidem honorem, cum quod ab ipso postulamus, ab ipso potius quam a nobis hoc esse fateamur quod petimus; et ejus gratiæ potius quam virtuti nostræ hoc acceptum tribuamus. Ad utilitatem quoque nostram verba quoque commendantur, cum intellecta devotionem excitant, et compunctionem generant, ut eo facilius audiantur a Domino, quo devotius proferuntur a nobis. Solet quippe dolentium hoc esse naturale vel quasi proprium, ut cum hoc unde dolent verbis exprimunt, ipsa in eis verba dolorem accendant, et suis querimoniis mens compuncta facile prorumpat in lacrymas ex ipsis suis quas refert miseriis. Sic et poenitentes cum in orationibus suis ea quæ commiserunt referunt, ipsa eorum verba quasi quædam punitiones mentes eorum vulnerant, ut lacrymas inde producant, ut medullatum vel pingue sacrificium offerant.

D Constat autem orationem Dominicam tam a Matthæo quam a Luca conscriptam esse, sed ab illo plenius, qui non solum evangelista, verum et apostolus ipsam ex ore Domini audivit, quando eam Dominus in monte ipsi cæterisque simul apostolis tradidit. Unde nunc eam præcipue nostra prosequitur expositio, quæ plurimum auctoritatis, sicut et perfectionis habet, in septem videlicet petitionibus distincta, cum illa Lucæ quinque sit contenta, quæ non apostolis, sed cuidam discipulo memoratur tradita. Sic quippe in ipso scriptum esse Luca meminimus de Domino: *Factum est, dum ipse esset in quodam loco orans,*

(13) *Patrol.*, tom. XXIV, col. 752.

PATROL. CLXXXVIII.

(14) *Patrol.*, tom. LXVI, col. 476.

ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum : *Domine, doce nos orare, sicut et Joannes docuit discipulos suos. Et ait illis : Cum oratis, dicite : Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, et dimitte nobis peccata nostra, siquidem et ipsi dimittimus omni debent nobis. Et ne nos inducas in tentationem* (Luc. xi, 1). Matthæus vero Dominicam orationem apostolis tanquam doctoribus et perfectioribus perfectius traditam, eam interserit sermoni ad eos in monte habito, quem et perfectione esse constat quam ille fuerit, quem Lucas refert in eampestribus ad turbas factum. Sic quippe scriptum est in Matthæo, Domino ad apostolos dicente : *Cum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant, in synagogis et in angulis platearum stantes, orare ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum orabis [Vulg. oraveris], intra in cubiculum tuum, et clauso ostio tuo, ora Patrem tuum in abscondito. Et pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici. Putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis : scit enim Pater vester quid vobis opus sit, antequam petatis ab eo [Vulg. eum]. Sic autem [Vulg. ergo vos] orabitis : Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra. Panem nostrum substantialem da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo* (Matth. vi, 9). Diligenter nos Dominus de oratione instruens, non solum verborum pronuntiationem tradit, verum etiam de intentione nos erudit, ut oratio fructuosa nobis esse possit.

Sicut hypocritæ, inquit, hoc est non ea intentione qua illos constat orare. Quorum quidem intentionem aperiens, ait : ut videantur ab hominibus potius quam a Deo, dum eis placere appetunt, a quibus sic laudes vel terrena commoda requirunt. Qui ut a pluribus conspici possint, amant, inquit, in synagogis et in angulis platearum, hoc est in publicis conventibus hominum, hoc agere. Non dicit simpliciter eos ibi orare, quia ibi a pluribus videri possunt. Nec dicit in plateis, sed in angulis platearum, quasi conspectum hominum fugere videantur, se in angulis occultando, quem maxime appetunt. Stantes orant potius quam sedentes vel procubantes, ut eo religiosiores putentur, quo se in oratione magis affligere creduntur. Perceperunt, inquit, mercedem orationis ab hominibus in præsentem, non eam postmodum a Deo percepturi. Merces sive remuneratio orationis his redditur, cum laudes humanas vel terrena commoda, quæ inde requirunt, adipiscuntur. Tu autem quicumque es, cum orabis, etc. Cubiculum nostrum, in quo requiescimus, mens nostra est, a perturbationibus mundanis semota, ut Deo vacantes puriore habeamus orationem, tota

A intentione nostra in eum directa. Ingressi cubiculum, ostium ejus claudimus, ne ab aliis, sed a solo Deo videamur, cum modis omnibus providemus, ne sic per orationem nostram hominibus placeamus, ut Deo displicere mereamur. In abscondito magis quam in manifesto Deus videre dicitur, quia proliator cordis et renum, non tam quæ sunt, quam quo animo fiant attendit, nec tam opera quam intentionem remunerat. *Orantes autem nolite, etc.* Hoc est ne appetatis prolixitatem verborum in oratione, ea qua infideles faciunt intentione. Putant enim, quod quanto prolixior verbis oratio sua fuerit, tanto magis a Deo exaudiri posset, quem non ubique præsentem æstimant, et verbis indigere putant, quibus ei quod volumus insinuemus. Nolite ergo in hac B scilicet intentione similes eis fieri.

Pater noster. Octo autem partibus hæc secunduM Matthæum oratio distinguitur. Quarum prima pars est invocatio, qua dicitur : *Pater noster qui es in cœlis.* Deinde septem petitiones sequuntur. Tres vero priores ad Deum pertinent, quatuor vero reliquæ ad nos. Hujus igitur ordinis intendentes expositioni, ipsum prius oremus Dominum, ut orationis suæ nobis conferat intelligentiam, quæ ipsam nobis faciat fructuosam. Cum dicit : *Pater*, potius quam : *Domine*, nos ei per amorem potius quam per timorem admonet deservire. Timere quippe servorum est, amare filiorum. Unde et Apostolus Christianam servitutem a Judaica distinguens, conversis jam Judæis aiebat : *Non enim subditi estis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus : Abba, Pater* (Rom. viii, 15). Notandum vero hoc loco, cum dicitur : *Pater*, non unam tantum Trinitatis personam intelligi, sed indifferenter ad Deum orationem dirigi, cui communiter a fidelibus per amorem deservitur. Non mediocris videtur benevolentia captatio, cum eum quem oramus patrem vocamus, quasi ex tam dulci nomine ad paternæ dilectionis affectum moveatur, et non tam quod servis quam quod filiis debeat recordetur. Cum dicit unusquisque *noster* potius quam *meus*, filium se Dei per adoptionem quod commune multis est, potius quam per substantiam, quod solius Christi est, profitetur. Bene autem hæc oratio non singulariter, sed pluraliter ab unoquoque fit, cum dicitur : *noster*, vel *nostrum*, nobis vel nos, potius quam *meus* vel *meum*, vel *mihî* vel *me*, quia tanto facilius impetramus quod postulamus, quanto per fraternæ dilectionis affectum alios nobis in orationem sociamus. *Qui in cœlis es*, hoc est per gratiam inhabitas in his qui quasi cœlestes sunt, cœlum potius quam terram habitantes, et in superioribus, non in infimis constituti. De quibus Dominus ait : *Cœlum mihi sedes est* (Isa. lxvi, 1), hoc est anima sublimis virtutibus et desideriis fervens spiritualibus.

Sanctificetur nomen tuum. Post invocationem petitiones adjungit, et quia plus gloriam Dei quam utilitatem nostram quærere nos convenit (hic quippe

finis esse debet in omnibus quæ agimus, ut glorificetur Deus), tres istæ petitiones, ut diximus, priores glorificationem ejus postulant. Per Ezechielem Dominus de reprobis Judæis conquerens, et eos increpans, ait: *Nomen sanctum meum quod polluistis in gentibus (Ezech. xxxvi, 22)*. Quam et Apostolus sententiam inducens, ait: *Nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est (Rom. 11, 24)*, in hoc ipso, scilicet, ut dictum est per prophetam. Quemadmodum ergo nomen Dei pollui sive blasphemari, hoc est irrideri vel vilificari ab infidelibus videtur, cum perverse agere videret eos qui se populum Dei vocabant: ita e contrario ipsum sanctificatur atque benedicatur, seu laudatur et glorificatur, cum ejus populus sancte ac religiose vixerit, et illud vivendo compleverit, quod ipsemet præcipit, dicens: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cælis est (Math. 5, 22)*. De qua etiam glorificatione Dei vel sanctificatione divini nominis per eundem prophetam consequenter Dominus adjungit: *Et sanctificabo nomen meum, quod pollutum est inter gentes, quod polluistis in medio earum (Ezech. xxxvi, 23)*. Quod etiam qualiter fiat, subsequenter exponit, dicens: *Et faciam ut in præceptis meis ambuletis, etc. (ibid., 27)*. Sicut enim quantum in nobis est, inhonoramus Deum, cum ejus præcepta contempnimus; ita et e contrario nostra eum honorat obedientia. Nomen itaque ejus, quod in se sanctum est, in nobis etiam sanctificatur, cum sic sub nomine ejus vivimus, ut ipse, cujus filii esse dicimur, ex vita nostra glorificetur. Ut autem ita nomen ejus sanctificetur in nobis, orandum nobis est ut, expulso a nobis regno diaboli sive peccati, de quo dicit Apostolus: *Non regnet peccatum in vestro mortali pectore ad obediendum concupiscentiis ejus (Rom. 6, 12)*, regnum Dei adveniat in nobis. Et hoc est quod secundo petimus dicentes: *Adveniat regnum tuum*, hoc est tuum in nobis ita sit dominium, ut tibi spontaneam in omnibus exhibeamus obedientiam. Quod ut fiat a nobis: *Fiat voluntas tua in nobis*, quæ est tertia petitio. Tua, inquam, quæ errare non potest, vel mala esse. Tunc autem voluntatem Dei facimus, cum quod ipse approbat et nobis consulit, implemus. *Fiat*, inquam, *sicut in cælo, et in terra*, ut ipsa etiam in cælum convertatur terra. Hoc est sic a carnalibus et terrena querentibus illa impleatur, sicut a spiritualibus et cælestia desiderantibus.

Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. Præmissis, ut dictum est, tribus petitionibus ad honorem Dei pertinentibus, ad quatuor reliquas stylum convertit, quibus quatuor postulatur virtutes, in quibus fidelis animæ perfectio consistit: prudentia scilicet, justitia, temperantia, fortitudo. Sicut autem prudentia tam tempore prior est quam natura, ita et ejus petitio prior ponitur, cum dicitur: *Panem nostrum*, etc., quæ est petitio quarta. Sic junge, ut ab omnibus tua voluntas impleatur.

A Has nobis virtutes impertire, quæ perfectionem confirmant animæ. Cibus animæ est, et spiritalis ejus panis, intelligentia divini verbi, de quo per Moysen dicitur: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei (Math. 17, 4)*. Hunc panem, id est intelligentiam sacræ Scripturæ qui non ruminat, et in eo divisionem unguis non habet, immundum animal lex judicat, quia nulla est mentis munditia, ubi eorum quæ præcipit Deus manet ignorantia. Verbum Dei ruminat, qui ipsum frequenter revolvit, ut diligentius intelligat, sicut scriptum est: *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte (Psal. 1, 2)*. Divisio autem unguis qua incedimus, discretio est quam in verbis divinis habemus; cum videlicet diligenter attendimus, quid juxta litteram sit accipiendum, quid ad sensum mysticum vel moralem sit applicandum. Ex qua quidem intelligentia triplici, dum quasi quibusdam ferculis anima reficitur, vera prudentia illustratur, nec generare potest fastidium ista diversitas ferculorum. Panis autem supersubstantialis hic intelligentia dicitur, quia longe hic cibus animæ excellentior est, quam quodlibet substantiale, id est corporale alimentum, quod cum animalibus nobis est commune. Bene ergo nostrum dicit panem istum, hoc est proprium rationalium animarum. Quod dicit *hodie*, tale est ac si diceret: In hac præsentis vita, hoc nobis viaticum ministra, ne deficiamus in via. Non sine admiratione videtur accipiendum quod apud nos in consuetudinem Ecclesiæ venerit, ut cum orationem Dominicam in verbis Matthæi frequentemus, qui eam, ut dictum est, perfectius scripserit, unum ejus verbum, cæteris omnibus retentis, commutemus, pro *supersubstantialem*, scilicet quod ipse posuit, dicentes *quotidianum*, sicut Lucas ait; præsertim cum hujus panis dignitas non minus exprimi videatur, cum supersubstantialis dicitur, quam cum *quotidianus* appellatur. Denique si arbitremur a Matthæo melius dicendum fuisse *quotidianum*, quam *supersubstantialem*, quis hoc præsumptioni non imputet, ut non solum Apostolum, verum etiam Dominum corrigere velimus, cum ille sic eam scripserit, sicut eam audierat apostolis tradi, et ab eis ipsam credimus frequentari, sicut eis est tradita, et ab apostolo in eadem etiam lingua prius scripta?

Quinta autem petitio quæ dicitur: *Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*, æquitatem postulat justitiæ. Æquum quippe est, et hoc justitia exigit, ut quales per misericordiam nos exhibemus proximo, talem nobis inveniamus Deum. Debita dicit, pœnas pro peccatis debitas. Cum dicit: *Sicut et nos dimittimus aliis sua debita*, adeo nos ad misericordiam constringit, ut hæc oratio a nobis potius ad damnationem quam ad salutem dicatur, si misericordes non fuerimus. Debitorum nostros hic dicit, sicut sequentia evangelii patenter insinuant, qui pro his quæ in nos commiserunt quodam debito pœnæ astringuntur, ut pro

his scilicet puniri sint digni. Quibus quidem hanc pœnam quantum in nobis est remittimus, cum in eis ad satisfactionem paratis, nullam propter hoc vindictam exerceri volumus. Et hoc est nos pœnas delictorum ad similitudinem Dei ignoscere, cum illis de illatis injuriis pœnitentibus et ad satisfactionem paratis, omnem eis vindictam relaxamus, ut jam eos in nullo penitus pro his punire velimus. Alioquin non sunt digni venia quandiu impœnitentes in sua persistunt malitia, nec debere volumus, ut quandiu tales sint, a pœna penitus absolvantur; nec nos velle convenit quod scimus fieri non posse, vel mirime convenire. Sed dicis, qua ratione his qui jam vere pœnitent, nec in peccato persistent, pœnæ pro peccato debeantur, maximæ illæ quæ sunt damnationis æternæ? Aut si jam non debentur, quomodo dimitti possunt? Sed profecto cum nullum peccatum credatur impunitum, nequaquam a debito pœnæ ipsi etiam pœnitentes prorsus sunt absoluti, ut si non damnatoriis, saltem purgatoriis in hac vita, sive in futura, subjaceant pœnis. Quarum quidem pœnarum, futuræ scilicet vitæ, quamlibet graviorem esse beatus asserit Augustinus (15), quam quæcunque pœna sit vitæ præsentis.

Has ergo pœnas, quæ adhuc pœnitentibus debentur, nobis dimitti postulamus, ne de magnitudine ipsarum per impatientiam ad peccata relabamur, sicut illi faciunt, qui supra id quod possunt tentati, succumbunt victi, a quo quidem patientiæ defectu, dum probamur in adversitatibus, liberari precamur, cum subditur: *Et ne nos inducas in tentationem.* Talem temperantiæ virtutem rogat, ne suggestionibus voluptatum præbeat assensum. Tale est ergo: *Ne inducas nos in tentationem,* ac si dicatur, ne permittas nos ita tentari, ut in adversitatibus deficiamus, vel pravis concupiscentiis succumbamus victi. *Sed libera nos a malo,* hoc est da fortitudinem et robur animi invictum ad adversa quælibet tolerandâ, ne motu aliquo vel pusillanimitate declinemus a rectitudine. Notandum vero quod, velut beatus meminit Augustinus in *Enchiridion* (16), septem has petitiones, quas Matthæus distinxit, Lucas in quinque, quas posuit, breviter comprehendit. Lucas quippe in duabus primis petitionibus, quas et ipse ponit, hoc est: *Sanctificetur nomen tuum, et adveniat regnum tuum,* tertiam comprehendit quam Matthæus distinguit, scilicet: *Fiat voluntas tua,* tanquam arbitremur illa non fieri, nisi hoc etiam compleatur. Ultimam vero, quam Matthæus supponit et Lucas tacet: *Sed libera nos a malo,* ita ex præcedenti pendere Lucas autumat, ut illi in unam petitionem sit conjungenda. Quod et ipsa innuit conjunctio, *sed,* interposita. *Amen,* id est fiat.

SERMO XV.

IN DIE ASCENSIONIS.

Ascensionis Dominicæ festiva jucunditas, quæ-
(15) *Patrol., tom. XXXVIII, col. 879.*

A dam est ab angelis Christo triumphanti pompa victorialis exhibita. Ipse quippe rex hominum pariter atque angelorum, alteram ab hominibus, alteram ab angelis hujusmodi venerationem, sicut justum fuerat, suscepit. In Ramis quippe palmarum Jerosolymam veniens, imperiali more, a turbis cum laudibus est susceptus, tanquam rex Israel et hæres Davidicæ stirpis ab eis salutatus ac benedictus, Cujus humili, cui insidebat, jumento devotione populi non solum ramos arborum, sed etiam propria vestimenta substernente, aliquid supra consuetudinem terrenorum regum hæc ejus veneratio habuit. Inde ad templum tanquam ad proprium palatium populis laudes acclamantibus deductus, sacrilegium negotiatorum inde potenter expellens, tanquam regia usus potestate ipsum expiavit, et divina virtute cæcos illic illuminans, miraculorum beneficiis domum suam consecravit. Sicut autem ibi tunc ab hominibus more triumphalis pompæ, ut diximus, est honoratus; ita hodierna die ascendens in cœlum, ab angelis ei occurrentibus est susceptus. Quorum duo assistentes in albis solemnibus pia allocutione discipulos consolantur, dicentes: *Viri Galilæi,* etc. (*Act. 1, 11.*) Hujus autem ascensus mirabilem gloriam illis mutua laude concinentibus, cum aliis admirantibus sæpius quærerent: *Quis est iste rex gloriæ?* (*Psal. xliii, 8*) alii respondentes dicebant: *Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio* (*ibid.*). Et rursum: *Dominus virtutum ipse est rex gloriæ* (*ibid., 10*). Horum duplex responsio, quorum et duplex præcesserat jussio, his ita dicentium: *Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ æternales* (*ibid., 9*). Super quo alii hoc audientes, quasi quadam admiratione commoti, geminatæ jussioni geminatam subnectunt interrogationem, cum videlicet aiunt: *Quis est iste rex gloriæ?*

Legimus Dominum, ejectis a terrestri paradiso primis hominibus, diligentem atque solertem angelorum custodiam, quæ minime falli possit, ibi constituisse (*Gen. 11*). Unde et bene cherubim, id est plenitudo scientiæ a propheta vocantur. Hi ergo gladio quodam flammeo atque versatili ejectos illos ab aditu paradisi arcentes atque inhibentes, hoc ipso gladio quasi quibusdam portis introitum clauserant atque obstruxerant paradisi. Ad quos quidem principes, id est angelos ibi ad custodiam illam præsidentes in figura cœlestis paradisi, hodie nobis in ascensu Christi reserati, nunc dicitur: *O vos, principes,* id est præpositi paradisi custodes, attollite jam vestras portas, id est submovete illam vestram quam diximus obstruentem clausuram, et illum versatilem avertite gladium, qui proinde versatilis, id est mobilis potius quam fixus est dictus, quia quandoque avertendus et submovendus est. Et, o vos, portæ, elevamini æternales, id est sublata et submotæ in æternum estote, et introibit rex gloriæ, non quidem terrenus, sed qui ad cœ-
(16) *Patrol., tom. XL, col. 285, 286.*

lestis gloriæ celsitudinem suos de potestate diaboli ereptos in hoc hodierno triumpho secum pariter introducat. Super quo tam glorioso et admirabili triumpho, aliis quærentibus et cum summa admiratione dicentibus : *Quis est iste?* ut dicitis, tantus rex, quem in humana forma et a nobis olim despecta, super omnem naturam, id est angelicam conscendere videmus altitudinem; vel unde inferior natura hanc adipisci meruit dignitatem? Alii respondententes concinunt : *Dominus iste est fortis et potens, Dominus potens in prælio.* Fortis scilicet ad omnia adversa toleranda, nec remissus in aliquo, quamvis in forma humanæ infirmitatis appareat. *Potens*, sicut statim determinans, subjungit, *potens in prælio*, uce, ita ut vêtus Adam, a tentante superatus diabolo, sed ipso mortis auctore morte sua triumphato, quasi spoliatorum trophæa in suis, quos eruit, captivis, nunc refert gloriosa, sicut et de ipso olim Psalmographus præcinerat dicens : *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem (Psal. LXVII, 19).* Captiva quippe captivitas genus humanum bis a diabolo captivatum dicitur; primo videlicet ejus persuasione a paradiso exsulatum, et præsentibus ærumnis expositum, postmodum de hac luce ad inferni tenebras dejectum.

Suos itaque, ut diximus, bis captivatos, nunc secum ad cœlestia perducens, quasi victor hodie de antiquo hoste superato, triumphat. Dominus ipse virtutum, non solum videlicet hominum quos sic liberat, verum etiam supernarum virtutum, per quas ubicunque vult, operatur magnalia. Conferamus autem cum gloria hujus triumphi illam, quam diximus venerationem in Ramis palmarum ei primum exhibitam, et qua similitudine jungantur per singula videamus; ita tamen ut hanc illi longe præcellere consideremus.

Ut igitur Joannes refert, illa prior generatio pro resurrectione Lazari (*Joan. XII, 1*) ei facta est, cui nec ipse Lazarus cum eo Jerosolymam veniens defuisse credendus est. Sicut ergo suscitatio Lazari illud præconium laudis ab hominibus meruit, ita prædictæ liberatio captivitatis triumphales hodie laudes ab angelis habuit. Et ibi quidem Jerosolymam veniens, ut dictum est, benedictus a turbis. Hic autem cœlos ascendens benedixit discipulis, ut tanto excellentior hæc dies habeatur, quanto felicior ex benedictione divina efficitur. Nec solum qui præbant, verum etiam qui sequebantur, laudes ibi præcinebant. Sic et hodie tam præcedentium angelorum chori quam captivi liberatorem suum sequentes, summa et ineffabili jubilatione victori laudes acclamabant, sicut scriptum est : *Ascendit Deus in jubilatione, et Dominus in voce tubæ (Psal. XLVI, 6)*, id est cum signo victoriæ. Denique illo ibi ingrediente civitatem, cum tanta turbæ circumstantis exultatione, alii admirantes quærebant : *Qui est hic?* (*Matth. XXI, 10.*) Et alii quærentibus respondebant : *Hic est Jesus*

A propheta a Nazareth Galilææ (ibid., 11). Sic et in hodierno triumpho, aliis angelis, ut diximus, interrogantibus : *Quis est iste rex gloriæ?* alii respondebant : *Dominus fortis*, etc. Turbis comitantibus usque ad templum, id est propriæ domus palatium, Dominus perductus est. Et sicut legimus in Daniele (*cap. VII, 13*), in illo angelorum comitatu quasi oblatus paternæ majestati, usque ad Antiquum dierum Filius hominis eductus ab angelis pervenit. Et ibi quidem pigro jumento insidere, hic levi nubi describitur præsidere. Tunc quippe adhuc corruptibile corpus, quod aggravat animam (*Sap. IX*), id est mortale gestabat. Jam vero omni mortalitatis pondere deposito, nubi præsidere voluit, et sic ascendere; ut quantæ levitatis hæc gravia, quæ nunc gestamus, corpora futura sint, in se nobis primum exhiberet. Sicut enim nascendo ex nobis, et patiendo pro nobis summum nobis honorem vel charitatem exhibuit; ita postmodum resurgendo, vel discipulis apparendo, et nunc denique ascendendo futuram corporum gloriam demonstravit; ut tanto libentius corporalium passionum agones sustineant membra, quantum in ipso capite habent experimentum de futura corporum gloria. In resurrectione quippe corporum immortalitatem nobis exhibuit. Januis vero clausis ad discipulos intrans appariturus illis, subtilitatem eorum qua quælibet solida penetrare possint ostendit. Nunc vero super altitudinem cœlorum ascendens, quantam sit habitura levitatem demonstrat, ut videlicet ubicunque voluerit animus, illic statim sine difficultate transferatur corpus. Ut igitur Apostolus ait, ipsum nunc mente sursum quæramus, ubi est in dextera Dei sedens (*Coloss. III, 1*), ut postmodum etiam corpore ad ipsum, nunc mente mereamur pervenire, non tam ascensuri quam ab ipso trahendi, cui honor est et gloria per infinita sæculorum sæcula. Amen.

SERMO XVI.

IN OCTAVA ASCENSIONIS.

A minimis Dominus inchoans, ut ad majora perveniat, tanquam a minore ad majus argumentum ducens, fidem ex intimis astruit summis; ut cum in istis magna viderimus, in illis talia mirari desistamus. Unde contra infidelium errores de his, quæ in se ipso mirabiliter gessit, quædam in creaturis exempla præmisit, quibus quælibet hæreseos schismata scindi ac dissipari possint. Verbi gratia, partum Virginis adeo nonnulli abhorruerunt hæretici, ut dicerent : « Si Virgo peperit, phantasma fuit. » Cujus quidem erroris vulneri medicamentum Dominus apponens, nonnunquam equas, ut beatus in Civitate Dei asserit Augustinus (47), a spiritu ventorum concipere facit; quo mirari desistamus, si ex Spiritu sancto Virgo conceperit. Corvos quoque in osculo concipere et nunquam coire, plurius non esse ignotum novimus. Apes quoque sine detrimento suæ integritatis fructu non privantur

prolis. Quotidie insuper ex insensibilibus et vilissimis rebus, vermes innumeros, et animantium diversa genera procreari videmus. Unde nec vermi comparari Dominus dedignatur, cui dicitur: *Noli timere, vermis Jacob (Isa. xli, 14)*. Qui etiam de semetipso dicere non erubescit: *Ego sum vermis, et non homo (Psal. xxi, 7)*. Desperationem quoque resurrectionis phœnicis defuncti sæpius in tanta vivificatio tollit. Denique et Domini ascensionem raptus Eliæ præcessit, qui mortale adhuc corpus et corruptibile gestans, curru igneo translatus est in paradysum (*IV Reg. ii, 11*). Constat ignei elementi naturam cæteris longe subtiliorem esse atque levio-rem. Si ergo Eliæ corpus adhuc terrena gravitate ponderosum illa ignis levitas sustinere, nec comburere potuit, quid mirum si Christi vel nostra corpora jam immortalia facta, nec tam animalia quam spiritualia dicenda, illud quoque igneum et supremum cœlum, quod agnis contegi constat, conservare possit illæsa?

Quoniam autem ad ascensionis Dominicæ fidem, Eliæ translationem induximus, juvat denique mysterium hujus ascensionis ab Elia sumere. Quem ergo rectius Elias ex ipsa quoque nominis interpretatione vel affinitate, quam Christum verum animarum solem figurat? De quo, ut beatus meminit Gregorius, in cantico Habacuc prophetæ ita continetur (*18*): *Elevatus est sol, et luna stetit in ordine suo (Habac. iii, 11)*. Post ascensionem quippe Domini missus ab eo Spiritus sanctus, sicut ipse promiserat, dicens: *Nisi ego abiero, etc. (Joan. xvi, 7)*. Ecclesiam quæ per lunam significatur, in tantum ordinare studuit, ut perversos in ea nequaquam toleraret, sed statim a palea grana purgaret, sicut per Petrum de Anania et Saphira egit. Quod et Petrus Ananiam increpans profitetur: *Cur, inquit, tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? (Act. v, 3)*. Et post aliqua: *Non est mentitus hominibus, sed Deo (ibid., 4)*. Cum enim Veritas apostolis dicit: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis (Matth. x, 20)*, quoties Spiritus aliquid occultum revelat fidelibus, de quo interrogant, ipse potius quam ipsi hoc agere dicitur, cum inspiratione vel suggestionem hoc faciunt. Sublato etiam Elia in cœlum, et spiritu ejus in Elisæo geminato, congregatis filiis prophetarum ad Elisæum, tanto magis ordinatam duxerunt vitam, quanto majoris abstinentiæ vel continentiæ virtutem arripuerunt, in solitudine monasticæ vitæ perfectionem inchoantes, quam et apostoli post ascensionem Domini per Spiritus sancti missionem non minus servare studuerunt. Elias sublatus in cœlum, dimisit in terram pallium suum (*III Reg. xix*). Christi vero pallium, corpus quod se Verbum induit intelligitur, de quo per Jacob prædictum fuerat: *Lavabit vino stolam suam, et sanguine uxæ pallium suum (Gen.*

xlix, 11). Hoc itaque pallium Christus ascendens ad dexteram Patris in sacramento dereliquit, cujus participatione purgati, et sic quodammodo Christum induti, præcedentium peccatorum fœditatem tegimus. Elisæus, pallio Eliæ assumpto, Deique ipsius nomine invocato, aquas Jordanis eo percussas divisit. Et nos, virtute divini sacrificii et invocatione superni auxilii, aquas dividimus, ne in ea submersi pereamus, dum carnales concupiscentias quasi quosdam noxios humores in nobis reprimimus vel exsiccamus, ut quasi sicco vestigio ad veram permissionis terram perveniamus, ad quam caput nostrum conscendisse novimus. Quod quia nostrarum virium non esse scimus, ipse nos illuc post se gratia sua trahat, cujus regnum et imperium permanet in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XVII.

IN SEXTA FERIA POST OCTAVAS NATIVITATIS DOMINI (19).

Tres solemnitates in lege sanctas novimus, Paschæ vel Pentecostes, atque Tabernaculorum, de quibus in Exodo scriptum est: *Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis: solemnitatem azymorum, tempore mensis novorum, solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo (Exod. xxiii, 14)*. Hinc et in Deuteronomio scriptum legimus: *Observa mensem novarum frugum, et verni primum temporis ut facias phase Domino, et celebrabis diem festum hebdomadarum Domino: solemnitatem quoque Tabernaculorum celebrabis per septem dies quando collegeris de area et torculari fruges tuas (Deut. xvi, 10)*. Hæc tres solemnitates illos dies intelligimus, de quibus in primo Regum de Helchana dicitur: *Et ascendebat vir ille de civitate sua, statutis diebus ut adoraret et sacrificaret Domino in Silo (I Reg. i, 3)*. Ex his autem tribus solemnitatibus sub nominibus pristinis, quamvis in diversa significatione, apud nos quoque duæ permanent. Judæi quippe Pascha in immolatione agni figurativi agebant, nos in resurrectione veri agni Pascha celebramus. Illi a die Paschæ in Ægypto celebrati, primo die lege suscepta, solemnitatem Pentecostes in veneratione legis susceptæ secundam habuerunt. Nos vero in adventu Spiritus sancti, quo tanquam digito Dei lex scripta est, et tam legis intelligentia quam verborum Christi per eundem Spiritum apostolis ministrata, Pentecostem recolimus. Festivitatem autem Tabernaculorum, quam his solis, qui de genere Israel sunt præceptam legis, Ecclesia gentium non suscepit. Quam quidem Dominus instituens, et Israelitico populo celebrandam commendans, in Levitico ait: *Omnia qui de genere Israel est, manebit in tabernaculis, ut discant posteri vestri quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel (Levit. xxiii, 42)*. Nulla autem occasio se nobis offert, qua festivitatem Tabernaculo: um Ecclesia gentium reti-

(18) Patrol. tom. LXXIX, col. 1011.

(19) Legendum videtur Ascensionis, ut ex ipsius sermonis lectione patet.

neret, præsertim cum tabernacula peregrinantium sint, non in domibus suis commorantium. Quæ est autem domus vel patria nostra nisi cœlestis illa, de qua dicit Apostolus : *Si dissolvatur domus ista terrestriis, habemus in cœlis domum non manufactam* (II Cor. v, 1). Prior itaque populus ille adventum Domini præcedens, cui nondum cœli janua patebat, tanquam in peregrinatione, non in patria fuit. Subsecuta vero gentium Ecclesia, quæ post passionem Domini jam a regno non differtur, et ad cœlum quotidie migrat, patriæ magis quam peregrinationis solemnitates celebrat, cum futuræ vitæ gaudia in natalitiis sanctorum frequentat; nec tam quod terris nati sunt, quam quod cœlo nascuntur, nostra jam devotio curat. Domus itaque mansionem magis quam exsilii peregrinationem celebrare nos convenit, quibus cœlestis jam patet felicitas in præmium constituta; cum terrena tantum prosperitas in remuneratione legis antiquo populo fuerit a Domino promissa.

Prætermissa itaque Tabernaculorum festivitate, ad suprapositas duas revertentes, Paschæ videlicet atque Pentecostes, diligenter eas inter se conferamus, ut hanc illa tam in Veteri quam in Novo Testamento non inferiorem esse probemus, imo præ cæteris quamdam obtinere prærogativam monstremus. Legimus (Exod. xix) Dominum Moysi præcepisse, ut populum sanctificaret, eumque vestimentis suis ablutis ab uxoribus abstinentem, sic ad legem præpararet in tertio die suscipiendam. Nullam autem aliam festivitatem ita lex commendat, ut talem ei sanctificationis præparationem instituat, præsertim, cum Apostolo attestante, inter universa Dei dona Judæis antiquitus collata, illud primum sit, hoc est maximum, *quia credita sunt illis eloquia Dei* (Rom. iii, 2), hoc est Veteris Testamenti doctrina illis, non cæteris nationum populis data. Sed nec ille dies, qui proprie Pascha vocabatur, agnum vel hœdum immolans ad vespere septem sequentes dies, qui azymorum dicebantur, aliquid festivæ celebrationis ex præcepto Domini habuit, sed in ea tantum immolati agni ad vespere jussa est fieri. Nostra quoque solemnitas Pentecostes quid utilitatis vel dignitatis præ cæteris adepta sit, multis clarum est indicis, Lex hodie in monte Sinai uni populo, et in una lingua tradita, obscuritatis caligine fuit involuta, et tam fumo potius quam luce referta, sicut et patenter præfigurabatur cum ipsa traderetur. Spiritus vero super apostolos hodie descendens tam legis quam cæterorum divinorum verborum intelligentiam attulit, et omnia genera linguarum, quibus hæc ubique prædicarentur, discipulis contulit, et notum prius in Judæa Deum universo mundo declaravit, et ipsam ei acquisivit. Die Paschæ, Dominum in corpore resurrexisse novimus. Hac vero die, id acutum est per sancti Spiritus adventum, per quod universus mundus felicitus in anima resuscitaretur. Die resurrectionis sive ascensionis, fides et spes disci-

pulorum confirmata est. Hac vero die, charitas per Spiritum, qui amor Dei dicitur, infusa discipulos consummavit, juxta illud Apostoli : *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis* (Rom. v, 5). Diffusa, inquit, potius quam infusa; hoc est dilatata in plenitudine donorum, non stillata. Legimus et Dominum die resurrectionis Spiritum apostolis insufflando dedisse atque dixisse : *Accipite Spiritum sanctum; quorum remisieritis peccata*, etc. (Joan. xx, 23.) Et tunc quidem Spiritus apostolis est infusus, non eis diffusus, hoc est ad unum potestatis donum eis collatus, non ad omnia charismata dilatatus. Quod utique donum in subjectos potius redundaret, quam in ipsis fructificaret. Hac vero die, qua intelligentia sunt illuminati, et igne charitatis accensi, in omni bonorum perfectione sunt consummati. Ad hæc eos consummationem tam resurrectio Domini quam ascensio præparavit, sicut populus Dei legem suscepturus, biduo ad hanc susceptionem est præparatus, Domino per Moysen dicente : *Estote parati in diem tertium*, etc. (Exod. xix, 15). Hinc de resurrectione pariter et ascensione scriptum est : *Nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus* (Joan. viii, 59). Et rursum : *Expedit vobis ut ego vadam. Nisi enim abiero, Paracletus non veniet* (Joan. xvi, 7). Ut ergo Spiritus sanctus veniret, tam resurrectionis quam ascensionis gloria Christus fuerat exaltandus; ut sic discipuli tam fide quam spe futuræ beatitudinis roborati, promissum Spiritum accipere mererentur, ut per eum, qui amor dicitur, consummarentur in charitate. Charitatem quippe, quæ post fidem et spem perfectum efficit, et sola filios Dei a filiis diaboli discernit, hæc dies apostolis contulit, sicut scriptum est : *Charitas Dei diffusa est*, etc.

Hæc ergo festivitas charitatis tanto cæteris excellentior videtur, quanto charitas cæteris virtutibus sive donis Dei præeminere noscitur. Et quia minus est ad hominis perfectionem Deum amare, nisi et alios in amorem ejus nostra prædicatio sciat accendere, ut quod facimus alios doceamus, juxta illud Veritatis præconium : *Qui autem fecerit et docuerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno cœlorum* (Matth. v, 49), charitati discipulorum doctrina est addita, ut in utroque ipsos præsens consummaret dies. Unde et bene in igneis linguis super eos apparentibus sancti Spiritus revelatus est adventus, ut videlicet ignis et linguarum specie manifestum signum amoris et doctrinæ, ut per amorem sibi, per doctrinam proficerent aliis. Lex data in monte Sinai, timorem incutiens in servitute genuit. Spiritus vero in superioribus cœnaculi datus, de quo Apostolus, ait : *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas* (II Cor. iii, 17), servos in filios convertit, sicut idem Apostolus ad Romanos scribit : *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus: Abba, Pater* (Rom. viii, 15). Et ad Galatas : *Quoniam, inquit, estis filii, misit Deus spiritum Filii sui in*

corda v. stra clamantem : Abba, Pater. Itaque jam non est servus, sed filius. Quod si filius, et hæres per Deum (Gal. iv, 6). Iste est Spiritus, ex quo in baptismo regenerati, et ab episcopo confirmati, nitentur in Christo Christiani effecti. Ipse est Spiritus, cujus donis in omni perfectione virtutum consummantur electi. Ejus præsens solemnitas cæterarum omnium consummatio est, et divinarum perfectio promissionum. Unde et Veritas apostolis ait : Mitto promissum Patris mei in vos. Vos autem, sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto (Luc. xxiv, 49). De hoc spiritali virtutis dono Psalmista præcinit : Et spiritu oris ejus omnis virtus eorum (Psal. xxxii, 6). Et rursum : Dominus dabit verbum evangelizantibus virtute multa (Psal. lxxvii, 42). Vera quippe charitas, quæ omnia suffert, omnia sustinet, et cujus flamma nullis persecutionum fluctibus extinguere potest, juxta illud Cantici canticorum : Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Aquæ nullæ non poterunt extinguere, nec flumina obruent illam (Cant. viii, 6). Omnis discipulorum virtus facta est, cum eos Spiritus sanctus amore tanto scientiaque repleverit, ut non solum prudentes, verum etiam justos, nec non et fortes seu temperantes effectos in virtutibus quatuor consummaret. Quas quidem virtutes omnes in charitate comprehendere beatus asserit Augustinus, ut ipsa videlicet charitas sit sapientia vera dicenda, ipsa etiam sit justitia, ipsa fortitudo pariter in adversis, ac temperantia in prosperis vocetur, secundum diversa quæ in nobis operatur (20). Unde bene dictum ostenditur charitas per illum diffusa in illis, quia Spiritus oris ejus omnis virtus eorum (Psal. xxxii, 6).

Tanto ergo hæc solemnitas cæteris præeminet, quanto majoris gratiæ plenitudo donis omnium virtutum discipulos consummavit, quibus eos quasi quibusdam armis induit; ut his præmuniti universum debellare mundum, et acquirere Deo sufficerent. Quod quidem indumentum Christus eis promittens, ait : Donec induamini virtute ex alto (Luc. xxiv, 49). Tanquam si diceret : Donec inermes armaturam, et imbecilles accipiatis fortitudinem. Unde et cum baptizati a presbyteris confirmantur postmodum ab episcopis, et per impositionem manus traditur eis Spiritus sanctus, hæc ipsa eorum confirmatio quædam est virtutum armatura spiritalis ad resistendum vitiis, vel perseverandum in illa quam in baptismo ceperunt munditia plena ibi remissione peccatorum percepta. Legimus et de charitate, quæ vestis illa nuptialis dicitur, quia operit multitudinem peccatorum, et quia discipulis a Domino dictum est : Vos autem baptizamini Spiritu sancto non post multos hos dies (Act. i, 5). Unde patenter intelligi datur, quia Spiritus adveniens discipulos simul et a peccatis mundavit, et ornamentis virtutum eos tanquam antea nudos in-

(20) Patrol., t. XXXIV, col. 4236; t. XXXV, col. 2057.

duit, tanquam simul baptizarentur et confirmarentur omnium plenitudine bonorum tunc percepta, ut jam nulla gratia, quæ ad illorum pertineat salutem, aut etiam ad aliorum utilitatem. Ipsi quippe non solum sapientia vel virtute præditi, verum etiam omnium genera linguarum adepti, totum simul quod vel sibi vel aliis necessarium esset. De hoc ornatu tantum in libro Job scriptum est (cap. xxvi, 13) de Domino, quia : Spiritus ejus ornavit cælos, hoc est eos qui tanquam terreni, et per merita erant infirmi, superiores jam per tot dona factos in spiritales convertit cælos. His ergo gratiis ornati, et virtutibus armati discipuli, securi quasi bellatores intrepidi per universum diriguntur mundum, etiam multis adversitatibus probari permittuntur, quos antea Dominus supra id quod possent, nequaquam tentari permiserat. Unde et ipse ad passionem captus, neminem eorum secum capi voluit, dicens : Si me queritis, sinite hos abire, ut impleretur sermo quem dixit : Quia quos dedisti mihi non perdidisti ex ipsis quemquam (Joan. xviii, 8). Ut enim beatus meminit Augustinus (21), nondum sic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non perituri. Petrus si, negato Christo, hinc iret, quid aliud quam periret? Cum igitur apostoli ante adventum Spiritus sancti, tanquam imbecilles et inermes existerent, non eos Dominus ad fortia bella destinavit, ne in adversitatibus deficerent victi, qui statim ad ejus captionem fugam sunt conversi, et ipse princeps eorum tam nomine quam firmior fide, tam leviter eum nec semel negaverit. Die autem Pentecostes, in omnibus, ut dictum est, bonis consummati, in omnibus fuerant postmodum virtutibus probandi, ut Ecclesiam sibi commissam non solum erudirent verbis, verum etiam confirmarent exemplis ne deficerent in adversis.

Cum itaque die Pentecostes, tanta bonorum perfectione sint apostoli consummati, nequam hæc festivitas apud nos, sicut nec apud Judæos septem dies sequentes in celebrationem habent, ut usque ad octavam diem ipsa protendatur. Quid enim perfectioni potest superaddi? Præparare se quisque ad perfectionem potest, sed cum illuc pervenerit, quid requirat non super est. A Pascha usque ad Pentecosten, festiva quædam jucunditas per quinquaginta dies continuatur, ob reverentiam scilicet ac dignitatem sequentis Pentecostes. His quippe diebus austeritas pœnitentiæ relaxatur, nec in orationem genua flectimus, ut in eo amplius ob tempus nos excitet in amorem Dei, et præparet devotiores ad venturam festivitatem Spiritus, qui specialiter amor Dei dicitur, quo minus ipsum pœnale est ob gratiam, ut diximus, festivitatis prædictæ in omnibus spiritalibus gratiis consummare. Bene autem duodecima mansione populus Israel egressus de Ægypto, legem in die quinquagesimo suscepit, ut hoc videlicet numero mansionum ipse

(21) Patrol., t. XXXV, col. 1917.

numerus signaretur apostolorum, quibus per Spiritum sanctum quinquagesima die dandum, et legem amoris potius quam timoris imprimendam cordibus eorum promiserat, dicens: *Rogabo Patrem meum, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum* (Joan. xiv, 16). Et rursum: *Apud vos, inquit, manebit, et in vobis erit* (ibid., 17). Illa utique mansio duodecima Judæorum, qua lex datur, Spiritum præsignabat veram apostolis legem crediturum, et in eis non transitum, sed mansionem facturum. Populus ille ad legem illam imperfectam, tertio die suscipiendam, duobus se præparavit diebus. Nos ad supremum Spiritus sancti adventum, qui legis perfectionem apostolis attulit, his saltem duobus præparemus diebus, ut tantæ gratiæ participes mereamur esse. Post ascensionem apostoli a monte Oliveti Jerosolymæ reversi, cum in cœnaculum ascendissent, orationibus et jejuniis promissum Spiritus sancti adventum meruerunt. De quibus profecto jejuniis post ascensionem suam futuris, Dominus ipse prædixerat: *Venient dies, cum auferetur ab eis sponsus, et tunc jejunabunt* (Matth. ix, 15). Post itaque dies juniorum, istos dies sequentes post octavas Ascensionis, et præcedentes diem Pentecostes, non incongrue accepimus. Cum enim festivitas Ascensionis habeat octavas, totum illud tempus octo dierum Ascensionis est dicendum; quia sponsus in cœlos ascendens, obtutibus apostolorum per præsentiam carnis subtractus dicitur vel ablatus. Unde nunc duo præsentis dies secundum Dominicam sententiam jejuniis deputandi videntur. Quæ profecto jejunia non pœnitentiæ sunt, ut a peccatis purgemur, sed ut desideriiis accensi ad sequendum sponsum, tanto amplius Spiritus sancti mereamur descensum, quanto ardentius ad illum, sequendo Christum, anhelamus ascensum. Unde et ipse ait: *Nisi ego abiero, Paraclitus non veniet* (Joan. xvi, 7). Quod est dicere: Nisi a vobis recessero, superius ascendendo, nequaquam illis vos desideriiis ascendam, quibus advenientis Spiritus promereamini gratiam. Hanc ipse Spiritus gratiam nos ita faciat prævenire, ut ipsum ab eo mereamur percipere. Amen.

SERMO XVIII.

IN DIE PENTECOSTES.

Duæ sunt solemnitates Dominicæ tam auctoritate præclaræ, quam utilitate præcipuæ. Hæ vero sunt Pascha et Pentecoste, quæ tam in Veteri quam in Novo sancitæ sunt Testamento. Etsi enim prior populus Abraham magis umbram rerum quam veritatem haberet, nec Pascha tamen, nec Pentecosten mysticis ejus figuris defuisse certum est. Illi quippe, ut de servitute liberarentur Ægyptia, primum Pascha in Ægypto celebraverunt, assas igni carnes cum lactucis agrestibus immolantes. Inde quadagesimo die, in monte Sinai lege suscepta, ritu postmodum perpetuo diem Pentecostes, id est quinquagesimæ singulis annis ex Dominico celebraverunt præcepto. A Pascha quippe septem hebdo-

madas dierum, id est quinquaginta dies jussi sunt computare, et extunc solemnitatem Pentecostes celebrare, quando in susceptione legis digito Dei scriptæ, perceperunt a Domino potioris donum gratiæ. Cujus quidem gratiæ prærogativam nulli tunc alii populo concessam Psalmista considerans, et hinc maxime populum illum ad gratiarum actionem exhortans, cum præmississet: *Lauda, Jerusalem, Dominum; lauda Deum tuum, Sion* (Psal. cxlvii, 12), unde id præcipue debeat, subjunxit, atque ita consummavit: *Qui annuntiat verbum suum Jacob, justitias et judicia sua Israel. Non fecit taliter omni nationi, et judicia sua non manifestavit eis* (ibid., 19). Hanc et Paulus gratiam longe cæteris præferens donis: *Quid, inquit, amplius est Judæo, aut quæ utilitas circumcisionis? Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia Dei* (Rom. iii, 1). Ac si aperte dicat: Hoc amplius et hoc primum, id est maximum donum, Judæicus populus præ cæteris a Domino habuit, quod ei credita sunt, id est commissa scripta divina. Unde et idem apostolus, horum scriptorum amplius scientiam adeptus, ad hanc solemnitatem Pentecostes plurimum anhelans, cum summo quoque periculo vitæ eam Jerosolymis festinabat celebrare, sicut in Actibus apostolorum his continetur verbis: *Navigantes sequenti die venimus contra Chium, et alia die applicuimus Samum, et sequenti die venimus Miletum* (Act. xx, 15). Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, neque mora illi fieret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Jerosolymis. A Mileto autem mittentes Ephesum, vocavit majores natu Ecclesiæ. Qui cum venissent ad eum, et simul essent, dixit eis: *Vos scitis a prima die, qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, serviens Domino cum omni humilitate, et lacrymis, et temptationibus, quæ mihi acciderunt ex instidiis Judæorum: quomodo nihil subtraxerim utilium, quominus annuntiares vobis, et docerem vos publice, et per domos, testificans Judæis et gentilibus in Deum pœnitentiam, et fidem in Dominum nostrum Jesum Christum. Et nunc ecce alligatus ego spiritu vado in Jerusalem, D quæ in ea mihi ventura sunt ignorans, nisi quod Spiritus sanctus super omnes civitates protestatur mihi dicens, quoniam vincula et tribulationes me manent. Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorum quam me, dummodo consummam cursum meum, et ministerium quod accepi a Domino Jesu, testificari Evangelium Dei* (ibid., 18). Multas tam in antiquo quam in novo populo solemnitates institutas legimus, verum ad nullam earum Jerosolymis celebrandam, vel hunc apostolum, vel cæteros, postquam ad gentes transierunt, nisi ad istam, ut dicimus, redisse novimus. Venit itaque Paulus Jerosolymam cum summo, ut dictum est, vitæ suæ discrimine, præsciis eorum quæ ibi pateretur. Venit, inquam, celebraturus Pentecosten, non tam veterem

cum Judæis in templo, quam novam cum Christianis in cœnaculo. Ibi quippe uberiore Spiritus sancti gratia discipulis infusa, angelicam custodiam de templo migrantem noverat consistere, et antiquam gloriam Synagogæ ad novitatem Ecclesiæ translata esse. Quod et beatus commemorans Augustinus Epistolæ Joannis homilia secunda sic ait : « Ubi inchoat Ecclesia, nisi ubi venit de cœlo Spiritus sanctus, et implevit totum locum, et factus est sonus quasi ferretur flatus vehemens, et linguæ divisæ sunt velut ignis ? »

Liquet itaque quantum huic solemnitati debeat Ecclesia, quando, ut dictum est, uberiore gratia suscepta, quam discipulis Dominus promiserat, dicens : *Vos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies* (Act. 1, 5), vitæ spiritalis sumpsit exordium, donis omnibus cumulata, tanto proinde a carnali Synagoga amplius discreta, quanto spiritalior effecta. In hujus quidem cœnaculi typo, charissimæ sorores, et virgines Paracletenses, vestrum oratorium constructum, et ipsius summi Paracleti nomine glorioso insignitum, quanta sit devotione tam vobis quam toti populo Dei venerandum perpendite, quantum vos spiritales oporteat esse semper attendite : quæ Spiritus sancti proprio templo, eique spiritaliter consecrato, ex professione vestra estus dicatæ. Sic ergo vivite in hoc manufacto et corporali templo, ut ipsius spiritale templum effici mereamini. Hujus quanta sit offensa, et quam periculosa in eam transgressio facta, ipsa Veritas testatur, dicens : *Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei. Qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro* (Matth. xii, 32). Si autem offensa in Spiritum dicti tantam habet pœnam, quæ vindicta manet facti transgressionem ? Non autem sufficit vobis a transgressione cavere, nisi ei toto affectu studeatis placere, a quo speranda sunt omnia dona divinæ gratiæ. Qui cum ea singulis prout vult dividit (I Cor. xii), prout vult distribuit, adeo ut non solum dator eorum, verum etiam ipsum Dei dicatur donum : quantum satagere debemus, ut hunc talem ac tantum dispensatorem habeamus propitium ? Quisquis in cujuslibet potentis familia conversari desiderat, nihil aut parum ei prodest habere gratiam Domini, si careat gratia dispensatoris : præsertim cum ipse idem simul et Dominus domus sit et dispensator, sicut de Spiritu sancto manifeste clamat Apostolus : *Divisiones, inquit, gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Et divisiones ministracionum sunt, idem vero Deus qui operatur omnia in omnibus* (ibid., 4). Qui etiam consequenter enumerans dona divinæ gratiæ, quæ Spiritus ipse distribuit, dicens : *Alii quidem datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, etc.* (ibid., 8), ita hanc donorum distributionem conclusit : *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult* (ibid., 11). Ex quibus quidem patenter insinuat eundem

A distributorem ac dispensatorem divinarum donorum, tam Dominum esse quam Deum, et pro arbitrio suo ipsum tanquam Dominum, non sub Domino dispensatorem constitutum, ea quibus voluerit libere impertire. Cujus hodie largitas uberior ampliore gratia præsentem diem tanquam propriam solemnitatem ditavit, in qua divinarum beneficiorum promissiones complevit. Post adventum quippe Filii in mundum, post ejus ad Patrem in ascensione reditum, Spiritus sancti hodiernus restabat adventus, per quem completerent omnia quæ per Filium ad salutem nostram fuerunt inchoata. Unde et ipse Filius : *Mitto, inquit, promissum Patris mei in vos. Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto* (Luc. xxiv, 49). Et rursum : *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quæcunque dixerero vobis* (Joan. xiv, 26). Et iterum : *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* (Joan. xvi, 12).

Ex his itaque testimoniis Veritatis liquet quanta gratia sit prædita solemnitas hodierna, in qua discipuli Christi tam virtute constantiæ, quam perfectione scientiæ sunt consummati. Quid est enim virtute indui ex alto, nisi fortitudine animi contra terrores sæculi, et quaslibet adversitates armari ? Quid enim apostoli ante sancti Spiritus adventum fuerant, nisi quædam, ut ita dicam, lutea figuli vasa nondum ignis coctione solidata, ut alicui usui fierent apta ? Hæc vasa tanquam figulus antea Christus de terra plasmaverat, cum eos a terrena carnalis populi conversatione assumptos fide instruxerat. Quos postmodum Spiritus adveniens zelo divini amoris accensos, quasi quædam lutea et adhuc cruda vasa hoc igne solidavit et coxit, ut cum fiducia verbum Dei deinceps ubique prædicarent. Unde factum est, ut ipse apostolorum Princeps, qui prius unius ancillæ voce territus, Christum negaverat, nec semel id, sed ter præsumperat (Matth. xvi), ante gladios Neronis, et erectum sibi crucis patibulum in confessione et prædicatione Christi intrepidus staret. De hoc igne dilectionis, et flamma charitatis, ipse olim Filius dixerat : *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ardeat ?* (Luc. xii, 49.) Ac si aperte dicat : Omnia quæ in mundum veniens egi tam nascendo quam prædicando, tam moriendo quam resurgendo, seu etiam ascendendo, ad hunc unum terminum et supremum finem spectabant, ut hoc igne scilicet terram concremarem, hoc est Spiritu sancto, qui divini amoris dicitur ignis, terrena ipsius et frigida corda hominum inflammarem. Ascendit Filius, ut descenderet Spiritus sanctus, sicut ipsemet testatur, dicens : *Expedit vobis, ut ego vadam. Nisi ego vadam, Paracletus non veniet, etc.* (Joan. xv, 7.) O quam gloriosus, quam dignus iste sancti Spiritus est descensus, qui nequaquam potuit fieri, nisi per ascensum Filii, nec ita

mitti potuit Spiritus, nisi ad eum mittendum ascenderet Filius. Ipsa itaque Christi ascensio quasi parasceve hodiernæ festivitatis est, et quædam præparatio. Passio quoque Christi quantum ad hoc divini amoris donum pertineat, Apostolus diligenter declarat. Cum enim præmisisset: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis* (Rom. v, 5), consequenter adjecit: *Ut quid enim Christus cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est?* (ibid., 6.) Ac si diceret: Propter quid aliud, nisi propter hanc charitatis effusionem in cordibus nostris faciendam, mortuus est ad tempus, id est transitoriam et quasi horariam sustinuit mortem, cum adhuc infirmi essemus, hoc est debiles in fide, vel in toleranda persecutione? Diffusa charitas est, dilata et ampla in cordibus facta, et usque ad inimicos etiam extensa; de qua et per Psalmistam Christo dicitur: *Diffusa est gratia in labiis tuis* (Psal. xlv, 3), hoc est tota prædicatio tua nihil aliud quam perfectionem resonat charitatis. De qua et Apostolus: *Finis præcepti charitatis, de corde puro et conscientia non ficta* (1 Tim. i, 5).

Sicut ergo præcepta Dei, sic et præcepta Christi ad hunc unicum finem, id est ædificandam in nobis charitatem, tota intendit. Cujus quidem intentionis perfectio per Spiritum sanctum hodie consummata, et omnium honorum gratia distributa, tanto præsentem solemnitatem fecit gratiorem, quanto potioribus donis hanc esse præstitit ditiores, quam, ut dictum est, tam fortitudine quam scientia peregrit clariorem. Simul quippe Spiritus hodie adveniens, corda discipulorum et corroborat, ut dictum est, et illuminat, ut promissum est, eorum scilicet quæ Filius dixerat intelligentiam suggerendo, et omnem eos veritatem docendo. Cujus quidem adventum diligenter hodie descriptum audivimus, cum illud Actuum apostolorum legeretur: *Factus est repente de cælo sonus, tanquam advenientis Spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis diversæ linguæ tanquam ignis, etc. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, etc.* (Act. ii, 2.) Adventus Spiritus sancti in sono declaratur venti, quem ventum hoc loco dicit vehementem spiritum. Flatus quippe venti cum sit invisibilis, tamen est audibilis. Sic et inspiratione spiritus in discipulorum cordibus videri non poterat interius, sed exteriori auditu ex diversitate linguarum spiritalis gratiæ donum perpendebatur. Repentinus sonitus iste fuit, quia super humanam existimationem hujus inspirationis gratia crevit. Vehemens iste venti flatus dicitur, ut virtus verbi, hodie collata, contra quælibet obstacula vel humanæ sapientiæ rationes ostendatur valida. De qua quidem virtute verbi loquens Apostolus Corinthiis: *Arma, inquit, militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum*

(II Cor. i, 4). Et per semetipsam Veritas apostolorum corroborans animos, ne de imperitia sua contra sapientes sæculi desperarent aut trepidarent, ait: *Ponite ergo in cordibus vestris non præmeditari quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri* (Luc. xxi, 14). Et alibi: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis* (Matth. xiii, 11).

Recte igitur hæc impræmeditatæ responsionis per spiritum faciendæ suggestio præfiguratur hodie flatu venti repentino. De cælo sonus fieri dicitur, quia de commotione aeris, quæ ventus dicitur, audiebatur sonitus, in typo videlicet summi Spiritus locuturi per apostolos linguas omnibus, sicut scriptum est: *Non sunt loquelæ neque sermones, quorum non audiantur voces eorum. In omnem terram exivit sonus eorum, etc.* (Psal. xviii, 4.) Et attende quod non ait: sonus advenientis Spiritus, sed: *tanquam advenientis*, ut cum in veritate corporalis sonus venti fuerit, quadam tamen similitudine sonum validum exprimeret prædicationis futuræ, vel quamdam in cordibus factam vocem locutionis internæ, Spiritu scilicet suggerente interius, unde loquerentur exterius. Merito vehemens sonus ille dicitur quasi flatus fortissimus, ut videlicet designaret prædicationem apostolicam, non infra terminos unius Judææ, sicut prophetarum esse concludendam, sed quasi per universum mundum flaturam et dilatandam. Flatus ille vehemens domum replet, non concutiendo vel impellendo subruit, quasi Spiritus sancti est supplere imperfecta, non destruere inchoata bona. Unde Veritas: *Non veni solvere, inquit, legem, sed adimplere* (Matth. v, 17). Et de hoc ipso adventu Spiritus et de perfectione doctrinæ promiserat, dicens: *Ille docebit vos omnem veritatem, et suggeret vobis omnia quæcunque dixero vobis* (Joan. xiv, 26).

Legimus ventum a Satana immissum, cum ruina domus quam concussit, filios et filias Job extinxisset (Job i, 19), quia illius est perdere, non salvare et destruere magis quam ædificare. Hic autem flatus venti nequaquam domum labefactat, sed incolumem conservatam intrat, et vehementis motus agitatione ignem concitans in aere, ipsam quam intrat, illuminat. Ignis qui et splendet et calet, hoc flatu venti super apostolos generatus in aere, illuminatio mentis est, et flamma charitatis apostolorum cordibus hodie inspiratæ, et in superiore hominis parte, hoc est in animam, per spiritum factæ. Ignis iste in forma linguarum exterius apparuit, quia per verba prædicationis, quid intus scientiæ, quid charitatis habeatur, audientibus innotescit. Linguæ igneæ, hoc est de igni factæ memorantur, cum apostoli ex ipsa charitate qua fervebant, et scientia quam ob hoc acceperant, prædicare compulsi, his quoque duobus corda auditorum illuminaturi erant atque accensuri. Disperitæ in se sunt linguæ, non solum pro diversitate earum, verum etiam pro discretionem prædicantium. Sicut enim

pro diversitate gentium diversis utendum est linguis, ita etiam pro qualitate auditorum prædicationem temperari convenit, ut parvulos lacte nutriamus, adultos pane reficiamus. Super sedentes in demo ignis ille apparens sedisse dicitur, quia super humilem et quietum spiritum suum requiescere Dominus testatur; et qui superbi sunt, divini amoris ignem suscipere non merentur. Hinc quoque bene illis insedis dictus est ignis ille, quia percepta illa gratia cum eis erat perseveratura, sicut et antea Dominus de ipso Spiritum promiserat dicens: *Ut maneat vobiscum in æternum (Joan. xiv, 16)*. In una domo congregati Spiritum perceperunt, quia quicumque non sunt de Ecclesia, sunt alieni a gratia. Unde et agnus paschalis in una domo comedi præcipitur (*Exod. xii, 4*), quia extra Ecclesiam veri sacrificii locus non habetur, et quicumque in arca non fuerunt, submersi diluvio perierunt. Jam juxta quædam dona Spiritum sanctum acceperant, quibus insufflans Veritas dixerat: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, etc. (Joan. xx, 23)*, sed repleti Spiritu sancto non erant, sicut hodie factum esse monstratur cum dicitur: *Repleti sunt omnes Spiritu sancto (Act. ii, 4)*. Primo itaque quibusdam donis initiati, hodie cumulati sunt et consummati. De qua quidem repletionem Spiritus quasi statim eructantes, *cæperunt loqui aliis linguis*, sicut in Græco habetur, quam antea fecerant. Nam sua propria lingua, id est Hebraica, nequaquam tunc loqui incipiebant, sed aliis quas ignoraverant, pro diversitate scilicet hominum ex omni natione, quæ sub cælo est, ad diem festum Jerosolymis congregatorum. De qua quidem diversitate linguarum, quo mirabilior habeatur, id quidam senserunt, ut cum omnes unius linguæ prolatione uterentur, singulis auditoribus propria cujusque lingua loqui viderentur. Sed hoc profecto nequaquam esset loqui aliis linguis, sed videri aliis loqui; nec veritas esset linguarum, sed opinio deceptorum hominum; nec de linguis quidquam esset apostolis collatum, sed de intelligentia auditoribus inspiratum. Falsum denique et illud esset quod ab auditoribus dicebatur: *Audivimus eos loquentes linguis nostris (ibid., 41)*. Si enim locutio linguarum non erat, sed videbatur, falsum est eos audisse in illis verbum quod non erat in ipsis.

Non solum igitur de intelligentia interioris verbi, verum etiam de pronuntiatione soni hodie sunt instructi, ne quid desit in ulla gratia. Unde præsens solemnitas quanto multipliore gratia fit prædita, tanto majore devotione est celebranda, et omnium linguarum laudibus honoranda, quando ad prædicandum gentibus universis genera omnia linguarum apostolis sunt collata. Atque utinam vos, sponsæ Christi gloriosæ, quibus, ut supra meminimus, hæc solemnitas specialiter incumbit celebranda, omnium linguarum generibus divinas in ea laudes resonare possetis! Quod quia non sufficitis, vel hoc saltem efficite, ut doctrinæ trium principalium linguarum,

A quibus duo Testamenta conscripta sunt, et Dominicæ crucis titulus insignitus, operam dantes, aliquid amplius quam cæteri fideles his festivis addatis præconiis. Quod et ipse Spiritus ad honorem sui vobis suggerere dignetur, qui, ubi vult spirans, sive sono docet interius, sive calamo scribit in mentibus, nec moras patitur in docendo, nec dilationem habet in scribendo. Ipse infirmitatem vestram in sancto roboret proposito, qui hodie apostolos induit ex alto. Ipse sicilia vasa vestra, et luteam adhuc crudam testam igne divini amoris excoquendo solidet, quo discipulorum corda hodie replevit. Ipsum sponsum vester Dominus Jesus Christus vestris semper mentibus inspiret, et tanquam arrham desponsationis et spiritale pignus dotis vobis custodiat, ut sicut apostolis promisit, maneat vobiscum in æternum. Amen.

SERMO XIX.

IN FERIA SECUNDA PENTECOSTES.

Maximam apud vos festivitatem Pentecostes quanto majore studio celebrare nitimini, tanto pluribus exhortationum sermonibus ad hoc cupitis incitari. Octo itaque diebus eam celebrantes, in singulis istis singulos exigitis sermones. Quod ut perficere queam, hoc ab ipso Spiritu mihi vestris precibus impetrate. Et quoniam juxta Dominicam assertionem, scriba doctus in regno Dei similis est homini, qui profert de thesauro suo nova et vetera, hanc imperitia mea doctrinam quantum valet, cupiens imitari, de Novo Testamento ad Veteris testimonia stylum convertere curat, ut eo gratior hæc solemnitas habeatur, quo ejus dignitas amplius commendatur. Hanc itaque sancti Spiritus tan gloriosam solemnitatem per eundem Spiritum Psalmista prævidens, eamque, ut oportet, Ascensionem Dominicæ copulans, ad ejus jucunditatem celebrandam nos vehementer admonens, quodam loco ait: *Regna terræ, cantate Deo, psallite Domino. Psallite Deo, qui ascendit super cælum cæli ad orientem. Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, dabit gloriam Deo super Israel: magnificentia ejus et virtus ejus in nubibus. Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel: ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ benedictus Deus (Psal. lxxvii, 33 et seq.)*. Divino itaque Spiritu illuminatus Psalmista etiam post Ascensionem Domini, descensionem ejusdem Spiritus mirabilem, et gratiam in nationes universas effusam, nec jam ut ante in Judæa Deum intelligens, universa regna jam per hanc gratiam Deo acquisita, ad ipsum glorificandum invitat dicens: *Regna terræ, cantate Deo, psallite Domino*, hoc est: Universæ gentes, quæ jam a servitute diaboli liberatæ regnare cœpistis, glorificate super hoc Deum voce cantando ac simul operatione psallendo. Ac ne Deum negaremus, quem juxta humanitatem assumptam, localem vel mobilem audiremus: *Ipsi, inquit, psallite qui ascendit, etc.* Superius quidem dixerat: *Iter facite ei qui ascendit super occasum*. Nunc vero dicit: *Qui ascendit super cælum cæli ad*

orientem. Prius itaque de Resurrectione, sicut primum facta est, illud dixit; nunc vero de Ascensione hoc subjungit. Occasum itaque veri solis corporalem ejus obitum dicit, de quo ipse dixerat: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, etc.* (Joun. xi, 24.) Super hunc igitur occasum ascendit, quando de morte resurrexit, more videlicet solis, qui post occasum conscendit ad ortum. Ita ei faciunt discipuli, qui se dignos præparant, eum confidenter expectando, ut, sicut promiserat, ad eos resuscitatus redeat.

Quod autem hic dicitur: *Qui ascendit ad orientem*, potest Psalmista non incongrue dicere secundum loci positionem. Ipse quippe mons Oliveti, de quo Dominus ascendit in cælum, civitati Jerusalem assistere dicitur versus orientem. Potest quoque intelligi quod, ubicunque mons ille fuerit, Dominus ad orientem ascenderit, si facie sua illuc versa, hoc egerit. Quid enim ad occasum dorsum habet, faciem ad orientem intendit. Ei autem post dorsum, jam omnino erat occasus, quia resurgens a mortuis, ultra non moritur, nec amplius ad illum quem sustinuit occasum est rediturus. Super cælum cœli conscendit quia celsitudinem ætherei, quæ aërio præeminet transcendit. Quid autem post Ascensionem suam, misso Spiritu sancto, discipulis sit facturum, consequenter adjungitur: *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis*. Vocem suam, hoc est propriam Dei locutionem dicit internam ejus inspirationem, quæ hodie per Spiritum plenior facta est, cum sine sono interius omnem eos veritatem docuerit. Huic autem interiori locutioni cum per eundem Spiritum exterioris locutionis diversa sint genera addita, quasi divinæ voci, quæ interius sit, vox humana est adjuncta; ut videlicet verbum mente conceptum interius, per audibile verbum proferatur aut manifestetur exterius, et ita voci divinæ vox humana datur; ut quod Deus inspiratione sua intus nobis loquitur, nos prolatione nostra homines doceamus.

Bene itaque dicit, Domino ascendente, quia voci suæ per Spiritum, ut dictum est, in apostolis factæ, dabit etiam vocem prolationis humanæ; ut quod recte seuserunt, congrue quibuslibet proferre ac disserere possint. Quam insuper vocem virtutis dicit, quæ hodie super apostolos vento præfigurata est vehementi, sicut in hesterno sermone meminimus. Virtutem prædicatio habet, et valida est, cum quis quod dicit disserere sufficit, ut confutari non possit, vel cum animo præstanti prædicat, nec timore aliquo, veritatem; vel cum ea, quæ prædicat, moribus non oppugnat, nec conscientia reprobæ vitæ erubescientiam timet de prædicatione. Quæ omnia in apostolis clarum est præeminere, ut eorum prædicatio vox virtutis merito dicenda sit. Ipsi quippe Dominus promiserat: *Ego dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii* (Luc. xxi, 15). Os scilicet ad loquendum, sapientiam ad intelligendum, vel quid cui dicatur, quando et quomodo discernendum. Scriptum et

A de ipsis est, quod cum fiducia verbum Dei prædicarent. Qui etiam quam religiosæ vitæ essent, vel quanta sollicitudine providerent, ne turpitudine suæ vitæ adulterarent, aut infamarent verbum Dei, nus eorum testatur, dicens: *Castigo corpus meum, et in servitatem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar* (I Cor. ix, 27). Et attende quod cum dicit in his, quos Spiritus sanctus replet, interiori verbo exterius conjungi, patenter eos a dæmoniacis secernit. Quos enim dæmonia replent, et torquendo in insaniam vertunt, verba eis tantum, non sensum ministrant, et caliginem fumi potius quam splendorem ignis mentibus eorum immittunt. Spiritus autem sanctus cum in electis loquitur, primum intus illuminat ipsos, quam exterioribus eorum verbis alios. Unde bene hoc loco voci divinæ, ut dictum est, vox humana dicitur addita, ut quod per inspirationem aliis nuntietur. Nec tamen ideo credendum est, ut quoties per prophetas Spiritus sanctus locutus est, quidquid in verbis illis intellexerit, hoc totum eis per quos loquebatur inspiraverit; sed modo unum tantummodo, fortassis plures quos ibi providebat sensus haberi, eis revelabat. Unde cum aliquam prophetiam varie a doctoribus exponi videmus, nequam necesse est ut omnes illos sensus ibi prophetam habuisse credamus; sed quidquid ibi convenienter intelligi potuit, Spiritus præscivit. Sicut ergo dives aliquis per œconomum suum diversis artificibus propriam tradit aurum, ut diversa ei faciant ornamenta: ita et Spiritus per prophetas sua nobis tradit eloquia quia diversis sententiis referta, quæ cum diversis exponimus modis, quot inde sententias producimus, quasi tot opera de una materia fabricamus.

Date gloriam Deo. Regna terræ, quæ superius ad cantandum et psallendum Deo invitaverat, rursus ad glorificandum ipsum adhortatur ea, ut de tanta his diebus collata gratia uberius laudum dent gloriam Deo. Tanto enim hæc gratia ubique terrarum est amplius prædicanda, quanto ipsa ubique melius est operanda, et per eam universa Deo sunt acquisita regna, et de regno diaboli in regnum Christi translata. Quod quidem per quos factum sit, consequenter adjungit, dicens: *Magnificentia ejus, et virtus ejus in nubibus*. Ac si diceret: *Inde date gloriam Deo, quia ipse nubibus suis, id est apostolis, magnificentiam et virtutem dedit, per quem vos in regnum suum converteret. Nubes de imo surgunt in altum, et de alto imbrem emittunt, quo irrigata terra fructificat, et sedentes apostoli Spiritum perceperunt; quia humilibus Deus dat gratiam, et superbis resistit semper. Per hanc gratiam hodie in virtutibus sublimati, et uberius donis magnificentati, tanquam de alto terram compluunt, dum divini eloquii verbis corda terrenorum hominum omnium linguarum generibus loquentes erudiunt. Quos itaque Deus sic magnificentavit, et in tantas virtutes tot donis ipse promovit, recte magnificentiam et virtutem eis contulisse dicitur, quos et miraculis*

coruscare, et tam verbi quam animi virtute fecit præminere. De quibus adhuc subditur: *Mirabilis Deus in sanctis suis (Psal. LXXII, 36)*, per quos videlicet majora quam per semetipsum operari dignatus est, tam miraculorum exhibitione quam prædicationis operatione, tanquam spiritu Eliæ Elisæo geminato. Unde et eis promiserat, dicens: *Qui credit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet, et majora horum faciet (Joan. XIV, 12)*. Scimus et primogenitum fratrem, id est Christum, quasi sine liberis defunctum, et fratres ejus, id est apostolos, sponsam ejus, id est Ecclesiam suscepisse, et in ea prolem filiorum innumeram generasse, et ab his deinceps diebus universum mundum collegisse.

Unde quantum hujus solemnitatis gratiæ mundus debeat, semper attendat, ad quem undique colligendum collata sint modo universa genera linguarum. Intueamini universas Christi solemnitates ab ipsa ejus Nativitate usque ad Ascensionem, et quid tunc mundus perceperit huic gratiæ comparate, et longe cæteris hanc festivitatem videbitis præminere. In hac quippe centum viginti discipulis in cœnaculo congregatis Spiritus sanctus infusus, per ipsos eadem die circiter tria millia hominum lucratus est. Quod quidem ut fieret, dispersos olim sub Antiochi persecutione Judæos de universis nationibus Jerosolymis in præsentem festivitatem congregaverat; quod nunquam in alia festivitate legitimum factum esse. Ex quo etiam liquet, quantum ad præsentem gratiarum festivitatem populi undique convenire debeant, qui spiritualis gratiæ dona desiderant. Hæc una festivitas ubique terrarum Ecclesiam dilatavit, et cum ipsa pariter divinas solemnitates per universum mundum plantavit celebrandas, et omnium linguarum generibus laudes Dei dispersit; ut hinc appareat quantum huic festivitati cæteræ omnes sint obnoxie, per hanc videlicet ubique terrarum disseminatæ. Unde et ad hujus diei præconia cum promissum sit, *mirabilis Deus in sanctis suis*, et ut dictum est, quodammodo in eis mirabilior quam in semetipso, statim annexit, unde nunc maxime mirabilis apparuit: *Ipse, inquit, dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ*. Plebem quippe suam discipulos dicit, illiteratos, rusticanos, de humili plebe assumptos, per quos mirabile est tanta eum operari. De quibus unus eorum Corinthiis scribens, et reprobatis sapientibus et potentibus sæculi, tales idiotas et impotentes eligi considerans, ait: *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare. Non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi. Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est, his autem qui salvi fiunt, id est nobis, virtus Dei est. Scriptum est enim: Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobo. Ubi sapiens, ubi scriba, ubi inquisitor hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stulti-*

tiam prædicationis salvos facere credentes. Quoniam Judæi signa petunt, et Græci sapientiam quærunt. Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam; ipsis autem vocatur Judæis atque Græcis Christum Dei virtutem et Dei sapientiam, quia quod stultum est Dei sapientius est hominibus, et quod infirmum est Dei fortius est hominibus. Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus ut confundat sapientes, et ignobilia et contemptibilia mundi elegit Deus et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu ejus (I Cor. I, 17 et seqq.). Non enim mirabile esset si super potentes vel sapientes sæculi magna operaretur, quod humanæ virtuti potius quam divinæ ascriberetur. Unde bene, sicut hic dicitur, ipse Deus Israel, qui videlicet antiquum populum elegit; ipse, inquam, non alter aut recens Deus. His plebeiis et pauperibus viris de populo eodem assumptis, et nunc virtute ex alto indutis, dabit virtutem verborum contra sæculi sapientes, et fortitudinem animorum contra potentium impugnationes. *Benedictus Deus, subaudi, sit, hoc est ab omnibus glorificatus et laudatus, qui per tales talia operatus est his diebus. Amen.*

SERMO XX.

IN FERIA TERTIA PENTECOSTES.

Hesternum sermonem ex testimoniis sexagesimi septimi psalmi collegimus. Nunc autem ad septuagesimum psalmum convertentes stylum, juvat hinc quoque hujus solemnitatis præconium subinferre. Scriptum ibi est: *Notam fecisti in populis virtutem tuam, redemisti in brachio tuo populum tuum, filios Jacob et Joseph. Viderunt te aquæ, Deus, viderunt te aquæ, et timuerunt, et turbatæ sunt abyssi. Multitudo sonitus aquarum, vocem dederunt nubes, etc. (Psal. LXXVI, 15.)* Ad Deum Psalmista loquitur, prævidens in Spiritu, quæ per eundem Spiritum his diebus apostoli mirabilia sunt operati: *Notam fecisti, inquit, in populis multas virtutem tuam*, illam videlicet quam apostolis promiserat, dicens: *Vos autem sedete in civitate donec induamini virtute ex alto (Luc. XXIV, 49)*. Atque ita in brachio tuo, hoc est, in illa virtute vel fortitudine redemisti populum tuum a servitute scilicet peccati, liberasti per Spiritum videlicet datum, de quo dicit Apostolus: *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas (II Cor. III, 17)*. Quisquis enim ex charitate, quæ per Spiritum sanctum infunditur, potius quam ex timore Deo servit, amicus potius quam servus dicendus est, et liberum, non coactum impendit obsequium. *Filios Jacob et Joseph*. Cum superius dixisset populos secundum multitudinem hominum, vel diversitatem terrarum, aut regionum; et nunc adjecisset populum secundum unitatem fidei, vel dilectionis vinculum, quomodo et diversas Ecclesias et unam diximus, ne videretur populi nomine aut Judaicum tantum,

aut gentilem accipere, addit : *Filios Jacob et Joseph*, id est posteros tam Judaici quam gentilis populi, ut videlicet in Ecclesia duo parietes, ad unum angularem lapidem, id est Christum, jungerentur. Jacob quippe supplantator Esau, qui eum hæreditate sua privavit, Judaicus est populus, qui expulso gentili terram promissionis obtinuit. Joseph vero, qui *augmentum* interpretatur, gentilis est populus, qui sicut multitudine hominum transcendit Judaicum, ita et numero conversorum fidelium magnum Ecclesiæ dedit augmentum. Paucos quippe vel nullos ex Judæis comparatione gentilium Ecclesia continet. Quod quidem augmentum Ecclesiæ de conversis gentibus statim prosequitur, dicens : *Viderunt te aquæ, Deus*, hoc est, credendo te intellexerant populi nationum, qui prius quasi aqua omni vento doctrinæ circumferbantur, nec quidquam certitudinis quid sequi deberent ex lege didicerant. De quibus in Apocalypsi scriptum est : *Aquæ populi multi*. De quibus adhuc subditur, quia viso Deo timuerunt, non tam videlicet servili timore, quam pro communicatione pœnarum, quam casto vel filiali ejus quem diligunt offensam præcaventis. *Et turbatæ sunt abyssi*, hoc est profunditates sæcularis philosophiæ, quæ prius quasi limpidiissimæ aquæ videbantur, et gratissimum habebant haustum, quasi turbatæ ac cœnulentæ viluerunt, comparatione simplicitatis evangelicæ.

Multitudo sonitus aquarum, subaudi vocem, dedit. Et quare? quia *vocem dederunt nubes*. Multus quippe sonus divinæ laudis resonat in conversis populis, voce nubium, id est prædicatione apostolorum edoctis. *Etenim sagittæ tuæ (Psal. LXVI, 18)*, o Deus, per has nubes de Judæa transferuntur ad gentes. Sagittæ quippe sunt verba evangelicæ prædicationis, quæ quasi quibusdam divini amoris jaculis corda vulnerant auditorum, sicut in Canticum sponsa dicit : *Vulnerata charitate ego sum (Cant. IV, 9)*. Et hæc quidem sagittæ prius in Judæa tanquam in pharetra tenebantur conclusæ, donec, Judæis Evangelium repellentibus, transierunt ad gentes apostoli, sicut unus eorum ad ipsos ait : *Vobis oportebat primum prædicare verbum Dei, sed quia vos repulistis illud, ecce convertimur ad gentes (Act. XIII, 46)*. *Vox tonitruum*, hoc est, de supernis per Spiritum in apostolis facta per totum orbem est dilatata, et quia de his scriptum est, quod *perfecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante sequentibus signis (Marc. XVI, 30)*; tonitruo illi verborum coruscationes sunt additæ miraculorum. De quibus nunc dicitur : *Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ (Psal. xcvi, 4)*. Et quoniam infideles magnitudine signorum magis quam auctoritate Scripturarum moventur ad fidem, visis coruscationibus commota est terra; quia miraculorum admiratione terrena hominum corda de pristina infidelitate sunt mutata. Atque ita Deus petit habere in mari vias, et in aquis semitas: cum videlicet a Judæa tanquam a propria terra recedens, et gratiam suam gentibus

A impertiens, uno reprobato populo, multos acquisivit. Mare majus est aquis et amaritudine plenum; et vita conjugatorum quæ multos capit, et curis sæculi est implicita, quot molestias sustinet, tot amaritudines habet. Via latior est quam semita, et vita conjugatorum laxior est quam continentium. Venire autem ad nos, sive propinquare Deus dicitur, ut nos ad se trahat, cum bonorum operum nobis affectum inspirat.

Per vias igitur incedit in mari, quia laxiora opera habet in non conjugatis, sicut strictiora in continentibus quæ semitis operantur. Et hæc quidem vestigia Domini in gentibus non cognoscentur, ut videlicet de peculiari populo suo Judaico gratiam suam ad gentes transferat, et sic eo derelicto, ad gentes transeat, quia nullus eo tempore id potuit prænoscere. Unde et ipse apostolorum princeps cum adhuc de vocatione gentium per prædicationem suam faciendâ certus non esset, vase quodam omni genere reptilium pleno per visum sibi ostenso, de hoc ipso admonetur atque docetur (*Act. XI*). Cur autem hæc vestigia Dei in gentibus ignorarentur, ut cæcitate facta in Israel gentes illuminarentur, sine psalmi concluditur. Ac si videlicet diceret: Ideo ab homine prænosci non potuit, ut reprobatis Judæis gentes illuminarentur, quia illum priorem populum quasi gregem proprium semper habueras, cui Moysen et Aaron tantos pastores deputaveras, et tantam manum in gentibus delendis propter illum exercueras, et hoc est quod ait: *Deduxisti, etc., de Ægypto* videlicet eum adducens, et in terram repromissionis inducens, sub regimine et ducata Moysi ducis et Aaron sacerdotis.

SERMO XXI.

IN FERIA QUARTA PENTECOSTES.

Quid etiam Amos propheta, imo ipse Spiritus per eum in hujus solemnitatis suæ præconio dixerit, audiamus: *Dominus, inquit, Deus exercituum, qui tangit terram, et tabescet; et lugebunt omnes habitantes in ea. Et ascendet sicut rivus amnis et defluet sicut fluvius Ægypti. Qui ædificat in celo ascensionem suam, et fasciculum suum super terram fundabit. Qui vocat aquas maris, et effundet eas super faciem terræ. Dominus nomen ejus (Amos IX, 5)*. Exercitus Dei, quibus ipse præsidet, tanquam principes, et aerias debellat potestates, castra illa sunt angelorum vel fidelium hominum, quæ plerumque Scriptura commemorat. Refert Genesis quod de Mesopotamia Jacob in terra Chanaan ad patrem revertenti, fuerunt obviam angeli Dei, tanquam in protectionem ipsius milites missi (*Gen. XXXII, 1*). Quos cum vidisset, ait: *Castra Dei sunt hæc (ibid., 2)*. Et appellavit nomen loci illius Manahim, id est castra. Ecclesiam quoque in castrorum aciem ordinatam, tanquam in præinctu belli procedentem, Canticum canticorum describit: *Militia est vita hominis super terram (Job VII, 1)*. Tanquam in castris semper militant, qui minime pacem hic habentes contra diabolicas tentationes vel impetus

carnis, aut impugnationes iniquorum hominum, jugem pugnae sustinent conflictum; in agone illo vel pugna constituti, de quo Apostolus ait: *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere* (1 Cor. ix, 25). Et rursum: *Sic pugno, non quasi aerem verberans* (ibid., 26). Et iterum in alia ejus Epistola: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores, contra spiritualia nequitiae in caelestibus* (Ephes. vi, 12).

Sed ut horum Deus exercituum proprio exemplo nos pugnare doceret et vincere daret, sicut ipse promittens ait: *Confidite, ego vici mundum* (Joan. xvi, 33). Terram tetigit, sicut prophetica lectio nunc ait, dum terrenae substantiae nostrae naturam in unam sibi univit personam primo de Spiritu sancto in virgine conceptus, et postmodum ex ea natus.

Unde et ad Spiritus sancti gratiam commendandam, per quem ille quoque factus est conceptus in nostrae redemptionis exordium, bene hic videmus prophetam exorsum, et narrationem suam in beneficiis divinis deinceps perducere usque ad missionem ejusdem Spiritus factam in praesenti tempore. Ab illo quippe Dominicæ conceptionis exordio, quo, ut expositum est, terram tetigit, ita diligenter quid id hac terra egerit, comprehendere curavit, ut nec mortem ipsius, nec resurrectionem, nec ascensionem praetermittens, ad excellentiam festivitatis hodiernae commendandam perveniret. Congruo quidem ordine tanquam a capite ad membra per mirabilem sancti Spiritus operationem deducens, cum ipse scilicet, cujus operatione conceptus est Dominus, apostolici virtutem consummavit exercitus.

Tria itaque a Domino tacta quodammodo tabescunt, dum ab ipso humanitas assumpta ad dissolutionem perducta est mortis. Unde et ipsemet de hac dissolutione mortis ad Patrem ait: *In pulverem mortis deduxisti me* (Psal. xxi, 16). Et quia de morte ipsius maxime justitiam apostoli fuerunt, hanc maximam eorum justitiam luctum appellabat propheta, cum subjungit: *Et iugebunt omnes habitantes in ea* (Amos ix, 5). De quo etiam luctu quasi vespertino, ante matutinam resurrectionis ejus lætitiā, Psalmista prædixerat: *Ad vesperum demorabitur fletus, et ad matutinum lætitiā* (Psal. xxix, 6). In terra quasi tabescente fideles habitant, dum in assumptæ humanitatis morte spem suæ redemptionis collocant. Quam videlicet spem nequaquam retinerent, nisi de mortis casu conscenderet resuscitatus. Unde et subditur: *Et ascendet sicut rivus amnis, et defluet sicut fluvius Ægypti* (Amos ix, 5). Rivus quandiū in alveo suo conclusus cohibetur, nec se erigens alveum excedit, nequaquam terras circumjacentes irrigare valet. Quasi ergo de alveo vivus amnis ascendit, cum incarnata Dei sapientia de ipso mortis loco, quo depositus fuerat, hoc est de sepulcro resurgit.

Tunc circumjacentem terram irrigat ut fructificare possit, dum desperata prius discipulorum corda fide corroboravit, ut spe futuræ beatitudinis, quam eis resurgens exhibuit, honorum operum fructus proferant. Quod autem rivum amnis prius appellavit, consequenter fluvium Ægypti nuncupans, diligenter describit congrua parabola, illi fluvio Ægypti, qui Nilus appellatur, Dominum comparans. De hoc quippe fluvio, et singulari quadam ejus natura Beda in libro De natura rerum ita meminit (22): *Niloflumine pro pluviis utitur Ægyptus, propter solis calorem imbres et nubila respuens. Mense enim Maio, dum ostia ejus quibus in mare influit, zephyro flante, undis ejectis, arenarum cumulis præstruuntur, paulatim intumescens, ac retro propulsus, plana irrigat Ægypti. Vento autem cessante, ruptisque arenarum cumulis, suo redditur alveo.* Nilus itaque de paradiso manans ipsa Dei sapientia est de supernis descendens, ut nos de fonte vero potaret, et hujus mundi Ægyptum, id est tenebras ipsa carnis assumptæ præsentia illustraret, de qua scriptum est: *Erat lux vera, quæ illuminat, etc.* (Joan. i, 9.) Hic fluvius per septem ostia in mare dicitur defluere. Quæ scilicet ostia dum, vento flante, arenis obstruuntur, refluxum habent in terram, habent non liberum exitum in mare. Sic post resurrectionem Domini, antequam septiformis gratia Spiritus effunderetur in magnum mare nationum, quibusdam quasi arenis, vento flante, obstruebatur fluvius iste; dum metu Judæorum apostoli compressi, de Judæa, in qua erat facta cæcitas, tanquam de Ægypto egredi non permittebantur, ut de hoc fluvio per prædicationem suam gentes rescicerent. Quid enim ventus, nisi diabolica suggestio? Quid arenæ, nisi qui influxu sæculi per concupiscentiam terrenorum huc illucque defluunt?

Vento itaque flante, arena cumulata fluvium obstruit, dum cupiditas Judæorum locum vel gentem amittere metuens, apostolicam compescit prædicationem. Sed hoc postmodum metu de cordibus eorum per Spiritum sanctum expulso, ruptis arenis, libere fluvius in mare defluit, dum ad gentes de Judæa prædicatione apostolica, omni timoris obstaculo repulso, constanter exivit, sicut unus eorum intrepidus ait: *Vobis oportebat primum prædicare verbum Dei; sed quia vos indignos æternæ vitæ iudicatis, ecce convertimur ad gentes* (Act. xiii, 46). Quia tamen dum in Judæa tenebantur conclusi, nequaquam a fructu prorsus erant vacui, cum ibi quoque nonnullam hominum multitudinem Deo lucrarentur, prædictus fluvius, id est Christus, quodam ibi suo refluxu fructificavit, antequam in immensum mare gentium defluens, Ecclesiam undique colligeret.

Ascensum itaque fluvii Ægypti refluxum expositum in Judæam dicit, ac deinde ordine congruo, defluxum ejus in universum mundum ad corda gentium irroranda supponit. Quod cum nonnisi post

ascensionem Domini, et Spiritus sancti adventum A
constet esse factum, recte de utrisque subditur :
*Qui ædificat in cælo ascensionem suam, et fascicu-
lum suum super terram fundabit* (Amos. ix. 6). Non
ait solummodo *qui ascendit in cælum, sed, qui ædifi-
cat in cælo ascensum suum*; ut non transitoria hæc
ejus ascensio intelligatur, tanquam ad conversationem
terrenam ipse iterum revertatur, sed absque
hujusmodi reversione firmam ibi deinceps habeat
mansionem. Fasciculum suum jam in cælo consis-
tens super terram fundavit, cum ipso Spiritu
sancto corda discipulorum adhuc dissoluta, et timore
mortis titubantia, nec ulla fortitudine animi
solidata, per Spiritum sanctum in modum fasciculi
tam sibi quam invicem summæ charitatis vinculo
astrinxit, et sic etiam super terram eos fundavit,
hoc est in omnibus confirmavit bonis, ut ipsi etiam
in Ecclesia quædam aliorum fierent fundamenta,
juxta illud quod de ipsa prædixerat Psalmista : *Funda-
menta ejus in montibus sanctis* (Psal. lxxxvi, 1).
Aguas autem maris salsas esse constat. Et amplius
bene ait : *Vos estis sal terræ* (Matth. v, 13), quo
videlicet terræ corda condienda sunt, et vestra
prædicatione quasi quodam sale sapientiæ in bonis
moribus componenda. Aquæ itaque hujus salis
verba sunt apostolicæ prædicationis. Istæ aquæ a
Deo vocantur, et super terræ faciem effunduntur,
dum apostoli Christi ad officium prædicationis ab
ipso vocati admittuntur, non more pseudoapostolorum
per se veniunt, quales quidem Veritas arguens C
dicit : *Omnes quotquot venerunt, fures fuerunt et la-
trones* (Joan. x, 8). Tanquam si diceret : *Venerunt
per se, non missi a me. Vocat itaque Dominus aquas
maris, dum apostolicæ prædicationis verba in omni
genere linguarum, et per universum mundum diri-
git. Et hæc non solum super terram, verum etiam
super faciem terræ fudit, dum non solum exterius
sonant, verum etiam intellecta mentem intus illumi-
nant. Per faciem quippe, qua unusquisque cognos-
citur, non incongrue notitia designatur. Super
terram itaque verba fiunt, sed usque ad faciem
non pervenerunt, cum ænigmata legis vel prophe-
tiarum velamen habent in littera, non apertionem
in intelligentia evangelica vel apostolica doctrina,
quia non ita mysticis referta est verbis : super
terre faciem effunditur, dum quæ proferuntur, in-
tellecta cognoscuntur. Quis vero iste sit, qui hæc
tanta peragit, competenter subdit : *Dominus nomen
illi* (Amos. ix, 6). Quem cum simpliciter Dominum
vocat, nec quorum sit determinat, generale ipsius
dominium, et universale innuit imperium, quo
cuncta regit atque optime disponit in sæcula sæcu-
lorum. Amen.*

SERMO XXII.

IN FERIA QUINTA PENTECOSTES.

Tam ipsum diem Paschæ quam Pentecostes dono
Spiritus sancti legimus insigniri, ut non solum hanc,
verum etiam illam solemnitatem, quæ præcipuè ha-
beatur, ad honorem quoque Spiritus sancti referen-

PATROL. CLXXVIII.

das esse sciamus. Ut enim Joannes commemorat :
*Cum esset sero die illo, et fores essent clausæ ubi
erant discipuli congregati propter metum Judæorum,
venit Jesus, et stetit in medio eorum, et dixit eis :
Pax vobis. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus
et latus. Gavisii sunt ergo discipuli viso Domino.
Dicit ergo eis iterum Jesus : Pax vobis; sicut misit
me Pater, et ego mitto vos. Hæc cum dixisset, insuf-
flavit et dixit illis : Accipite Spiritum sanctum : quo-
rum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum
retinueritis retenta sunt* (Joan. xx, 19 et seq.). Et
quidem actum esse constat in extremæ ejus appa-
ritione illarum quinque quas illo die legitur ha-
buisse, videlicet quinta vice apparens, tunc Spiritum
daret in terra, quem postmodum de cælo mis-
surus erat, quinta de eadem completa. Quam quidem
missionem, et supremum Spiritus sancti adventum,
quem nunc colimus, ipse antea promiserat. *Ego,*
inquit *Veritas, veritatem dico vobis : expedit vobis
ut ego vacem. Si enim non abiero, Paracletus non
veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos*
(Joan. xvi, 7). Quæ est ista, obsecro, necessitas, ad
Spiritus sancti adventum, ut prius abire oporteat
Christum? Nunquid in terra consistens, eum dare
non poterat, cujus plenitudinem ipse semper habe-
bat? Quid causæ exstitit, ut in cælum ascenderet,
tanquam missurus Spiritum de longinquo, quem
dare poterat de proximo? Non enim localis est
Spiritus non solum divinus, sed nec humanus, nec
more corporum spiritalis natura moveri habet de
loco ad locum. *Cælum, inquit Deus; et terram ego
impleo* (Jer. xxiii, 24). Et sicut Veritas ait : *Spiritus
est Deus, qui ubi vult spirat, dividens singulis prout
vult* (Joan. iii, 8). Cujus immensitatem et divinitatis
potentiam locis omnibus præsentem Psalmista
conspiciens, ad Dominum ait : *Quo ibo a spiritu tuo,
et quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cælum, tibi
illic es; si descendero in infernum, ades* (Psal. cxxxvi,
7); ac si aperte dicat : *Si summa tua bonitas, de
quo illud est : Dilexisti justitiam, et odisti iniqui-
tatem* (Psal. xlv, 8), meis te peccatis iratum red-
diderit, quo mihi patebit a præsentia tua locus fu-
giendi? vel... tua abditus abscondendi? Quem sta-
tim per hanc incircumscripti spiritus sui majesta-
tem ubique conspiciens præsentem, adjecit : *Si
ascendero in cælum, etc.* Tanquam si diceret : *Nullus
mihi tutus locus refugii, tam in supernis quam in
infimis, cum me persequi decreveris, cum ad quæ-
libet agenda tibi sint cuncta loca præsentia. Deni-
que et in ipso die resurrectionis, ut jam supra me-
minimus, Spiritum sanctum ab eo apostolis datum
esse novimus.*

Qui ergo jam dederat in terra spiritum, quid ad
eum iterum dandum necesse fuit eum ascendere in
cælum, tanquam eum ibi reperiret, quem in terra
non haberet, aut inde illum mitteret, quem in terra
jam sicut prius de se insufflando dare non posset;
adeo, inquam, necesse fuit ut diceret : *Nisi ego
abiero, etc.*? Aut fortassis hæc missio Spiritus su-
-

perior fuit ac major, ut de cœlo danda esset, quam illud prædictum donum in remissione peccatorum per insufflationem apostolis in terra collatum. Revera longe superior et eminentior dignitate, si diligenter et illud donum discernere valeamus. Ibi quippe potestas illa collata est apostolis, quæ omnibus eorum vicariis, hoc est episcopis, creditur esse communis, in remittendis scilicet vel retinendis aliorum peccatis. Hæc vero Spiritus sancti gratia, quæ die Pentecostes apostolis est infusa, quanto magis est rara, tanto amplius pretiosa. Quid enim illæ ignæ linguæ super apostolos apparentes, nisi summam hominis expriment perfectionem in tribus consistentem? tribus his, inquam, quæ in omnibus bonis hominem consummant. Hæc verita sunt: Illuminatio mentis, ne simplicitas eorum ullis deinceps oberaret infidelitatis tenebris, sicut et ipse Dominus eis promittens, ait: *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* (Joan. xvi, 7). Sed quia, ut beatus meminit Petrus, melius est non nosse viam veritatis, quam post agnitam retrorsum abire (II Petr. ii, 21), post fidei lucem necesse est infundi charitatis ardorem, ut quæ jam agenda esse per Deum novimus, per ejus amorem implere studeamus, qui Spiritus sanctus intelligitur. Unde et Apostolus: *Charitas, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* (Rom. v, 5). Ignis itaque, in quo dispertitæ apparuerunt linguæ, quia ex propria natura tam lucem habet quam calorem, duas prædictas gratias tam de illuminatione fidei, vel saluberrimis documentis, quam de inflammatione charitatis diligenter exprimit. Forma vero linguarum, quæ dispertitæ memorantur, prædicatio est futura, non uno genere linguæ, non in una parte per apostolos proferenda, ut non solum sibi, sed omnibus vivant. Duæ quippe priores gratiæ hominem in se moribus consummant, et beatitudine dignum efficiunt. Sed quia adhuc prædicatio non sufficit, quasi sibi tantum ad hoc proficiens non aliis vivit. Etsi enim præcepta Dei jam tenet in vita, quia tamen aliis prædicare non sufficit illa, nondum magnus est in regno cœlorum, juxta illam Domini sententiam: *Qui autem fecerit et docuerit sic homines, hic magnus vocabitur in regno cœlorum* (Matth. v, 19). Nullus quippe in Ecclesia major est, quam qui præcepta Dei vivendo custodit, et ad imitationem sui alios prædicando trahit. Quid ergo de apostolis æstimandum est, quorum prædicatione non pars una terrarum, sed universus mundus conversus est ad Deum? Quæ divinæ dona largitatis huic, quam diximus, eorum trinæ gratiæ poterit comparari? Quam quidem ut apostoli mererentur accipere, in cœlum primitus Dominum oportebat ascendere, et sic eis ibi locum quodammodo conversationis, sicut ipse promiserat, parare. Unde et Paulus: *Nostri, inquit, conversatio in cœlis est* (Phil. iii, 20). Illuc ergo Christus conscendit

(22) Patrologiæ tom. III, col. 1114, ubi locus ille sic legitur: *Manifestum est autem ubi et per quos remissa peccatorum dari possit; quæ in baptismo scilicet datur; nam Petro primum Dominus, super*

A opere, ut cum apostoli sequerentur mente, et tanto ardentius appeterent esse, quod Dominum suum noverant præcessisse. Unde et prædictus Apostolus nos adhortans ait: *Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dexteram Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram* (Col. iii, 1). Ut enim beatus meminit Hieronymus, nihil majus potest parari servo, quam esse cum Domino. Et profecto quisquis præsentiam alicujus plurimum diligit, majoribus in absentem desideriis inardescit. Abire ergo in cœlum eum oportuit, ut Spiritum mitteret, quia recedendo ab eis, quanto amplius ad sequendum se desideria ipsorum accendebat, tanto perceptione majoris gratiæ dignos eos efficiebat. Bene prius Spiritum quo peccata dimitterentur dedit eis in terra, quia ubi committitur, ibidem remissio est facienda, et quisquis indulgentiam non meretur in hac vita, frustra eam exspectat in futura. Hanc ergo, Domine, per Spiritum tuum, qui pro sanctis postulat, nobis hic impetra; illic te comprehendere mereamur, quo ut te sequi tua membra valerent, Spiritum nunc illis misisti de supernis; illum, inquam, Spiritum, de quo Propheta confidens, ait: *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam* (Psal. cxlii, 10). Quæ enim terra recta, nisi illa viventium ab iniquitate penitus aliena? Per hunc nobis Spiritum in hac terra non recta remissionem tribue peccatorum, ut ad eam quæ recta, per ejus veniam ducatur, Salvator mundi, qui cum Patre et eodem Spiritu unus es Deus in æternum, et ultra. Amen.

SERMO XXIII.

DE SANCTO PETRO.

Beati Petri apostolorum principis solemnitas tanto celebrius ab Ecclesia veneranda est, quanto ipsi a Domino amplior principatus in Ecclesia concessus est. Ipsum quippe quasi fundamentum Ecclesiæ Dominus collocavit, cum in confessione fidei suæ, quæ dictum est: *Tu es Christus Filius Dei vivi* (Matth. xvi, 16), tanquam in petra quadam firmissima Ecclesiam suam ædificandam esse prædixit: et ei specialiter ligandi atque solvendi potestatem commisit. Cujus quidem petræ fundamentum beatus considerans Cyprianus in epistola quadam ad Jubaiantum ita meminit: « Manifestum est autem et per quos remissa peccatorum dari possit. Nam Petro primum Dominus, super quem ædificavit Ecclesiam, dedit ut id solveret in terris quod ille solvisset (22). » Idem de eodem ad Quintum (23): « Petrum quem primum Dominus elegit, et super quem ædificavit Ecclesiam suam. » Ambrosius quoque ipsum Petrum, super quem, etc., intelligens, quodam loco ait: « Hoc, ipsa petra Ecclesiæ canente, culpam diluit. » Et Hieronymus ad Marcellam de fide nostra et Montani hæretici dogmate scribens, de hoc ipso ait (24): « Si igitur apostolus Petrus, super quem Dominus fundavit Ecclesiam, etc. » Quanta autem quem ædificavit Ecclesiam, dedit ut id solveretur in cælis quod ille solvisset in terris.

(23) Ibid. col. 1103.

(24) Patrol. tom. XXXI, col. 475.

firmitas et constantia Petri esset in fide, ut hinc ipse merito petra vocaretur, Dominus ipse alibi protestatur, dicens : *Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua (Luc. xii, 33)*. Ac si diceret : Quantumcunque alii titubent, quantumcunque de morte mea desperent, tua fides inconcussa manebit. Ex qua quidem fidei firmitate, et ipsè Petrus fratres confirmare admonetur, cum statim ei a Domino dicitur : *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Neque enim credendum est tunc fidem Petri defecisse, cum divina dispensatione Dominum permissus est negare, ex infirmitate scilicet carnis et timore mortis. Hic est Petrus, ut dictum est, tanquam unicum cæterorum firmamentum et confirmatio, cui post trinam amoris sui confessionem, Dominus oves suas et agnos committens, ipsum totius Ecclesiæ summum constituit pastorem. Unde et merito sedes ejus, quam passionis suæ martyrio decoravit, inter universas Ecclesias primatum accepit, ut sicut ille omnibus apostolis, ita episcopatus ejus prælatus sit cæteris. Scimus antiquitus tres tantum patriarchatus, hoc est tres principales episcopatum sedes Ecclesiam habuisse, Romanam scilicet, Alexandrinam, Antiochenam. Quarum quidem dignitas ad honorem beati Petri maxime respicit; cum videlicet tam Antiochena quam Romana sedes ejus propriæ fuerint, et tertia, id est Alexandrina, Marco ejus discipulo cesserit.

Hic est Petrus post Christum, quasi alter Eliseus post Eliam. Legimus post raptum Eliæ, ad Eliseum filios prophetarum congregatos esse (*IV Reg. ii, 3*), eosque juxta fluentia Jordanis in casulis habitantes, quasi monasticam et cœnobialem vitam cum ipso duxisse. De quorum conversatione beatus Hieronymus quodam loco meminit, dicens (25) : « Filii prophetarum, quos monachos legimus in Veteri Testamento, etc. » Sicut autem tunc ad Eliseum illi, ut diximus, sunt congregati, monastice et communiter cum ipso viventes; ita et post ascensionem Domini, fideles ad Petrum edunati hanc vitæ perfectionem vel etiam majorem arripuerunt. Quod quidem in Actibus apostolorum Lucas diligenter describens : *Multitudinis, inquit, credentium erat cor unum et anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia (Act. iv, 32)*. Constat etiam Eliseum, quia vidit Eliam, quando a se tollebatur, duplicatum spiritum Eliæ, id est ampliorem gratiam in miraculis accepisse. Qui non solum vivus sicut Elias mortuos suscitavit, verum etiam mortuus cum tacta ossium suorum defunctum vitæ reddidit (*IV Reg. xiii, 21*). Quid est Eliam intueri, quando sustollitur, in cœlum scilicet æreum, nisi Christum ad Patrem ascendentem cernere, hoc est eum Patre non esse inferiorem credere, sed per divinitatis naturam ipsum ei tanquam æqualem occurrere? Unde et Psalmista : *A summo calo egressio ejus, et*

occursus ejus usque ad summum ejus (Psal. xviii, 7). Summum quippe cœlum Dei Patris excellentiam dicit, qui per hoc quod ab alio non est, summus per existentiam dicitur potius quam per dignitatem.

Ex hoc utique cœlo Filius nascendo procedit, quia Platoni mens ex summo Deo nata dicitur, hoc est sapientia de ipsa Patris substantia existens tanquam genita. De hoc quidem egressu generationis Filii de Patre illud est propheticum : *Et egressus ejus ab initio a diebus æternitatis (Mich. v, 2)*. Et ipse Filius : *Exivi, inquit, a Patre (Joan. xvi, 28)*. Qui ne inferior vel indignior Patre videretur, occursus ejus usque ad summum ejus adnectitur, quia per plenitudinem divinitatis Patri cœqualis assurgit. Cujus quidem æqualitatis dubitationem ipse increpans in Maria dicit : *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum (Joan. xx, 17)*. Ac si diceret : Non es me digna manibus tuis contingere in terris, quæ nondum fide me tanquam Patri æqualem contingis in supernis, quod est, me nondum tibi ad Patrem ascendisse; hoc est, te nondum credere me illi per plenitudinem divinitatis æqualem occurrere. Quod quia Petrus cæteris firmior in fide amplius credidit, quasi alter Eliseus Eliam sustollit vidit. Unde et spiritum Eliæ quasi geminatum vel multiplicatum accipere meruit, qui ab ipso Christo majorem miraculorum gratiam accepit, quam ipse Christus per semetipsum exhibuit, sicut et ipse antea promiserat, dicens : *Qui credit in me, opera quæ ego facio et ipse faciet, quia ad Patrem vado (Joan. xiv, 12)*; hoc est, in corde ipsius per fidem ad æqualitatem Patris conscendo. Quo itaque Petrus in hac fide firmior exstitit, majorem quam cæteri gratiam miraculorum meruit. Qui non solum infirmos et umbra corporis curavit, verum etiam eadem umbræ suæ virtute dicitur suscitasse. Unde Augustinus in psalmo cxxx (26) : « In Christo, inquit, majora fecisse videntur apostoli, quam ipse Dominus Jesus. Ad vocem Domini surrexerunt mortui. Ad umbram transeuntis Petri surrexit mortuus. » Isidorus De vita et obitu sanctorum Patrum : « Simon Petrus præteriens, umbra mortuos suscitavit. » Quod ergo Dominus ait : « Qui credit in me, majora horum faciet, » ut dixit generaliter quicumque, sic specialiter ad singularem constantiam fidei Petri visus est retulisse. Mirabilis autem fuit miraculum umbræ Petri, quam fimbriæ Christi. Fimbria quippe aliquid veritatis habet, umbra vero similitudinem tenet, et illa permanet, hæc præterit.

Quod si post hanc miraculorum gratiam, dignitatem quoque honoris, quam Petrus a Domino est adeptus, consideremus, videbimus sedem Petri ipsi quoque propriæ sedi Dei, quam ab initio Jerosolymis habuit, præeminere, ut ex hoc etiam quodammodo in terris Christus videatur præferre. Quis enim nesciat ipsam quoque Jerosolymitanam Eccle-

(25) Patrol. tom. XXXI, col. 1076.

(26) Patrol. t. XXXVII, col. 1707.

siam, sicut et cæteras, Romanæ subjacere? Quam tamen Ecclesiam ipsum fratrem Domini Jacobum primum habuisse constat episcopum; nec tamen illa ejus prima cathedra vel cæterorum apostolorum festivitatem in Ecclesia meruerunt, ut hoc soli Petro privilegium reservaretur. Qui etiam successoribus suis in Sylvestro papa id propriis acquisivit meritis, ut deinceps Romanus pontifex vicarius quoque Constantini in urbe imperiali ab ipso constitutus, a quo et insignia, quæ hanc exornant dignitatem concessa sunt; quasi juxta ordinem Melchisedech perfectus tam sacerdotali quam regia præemineret dignitate, ut in Ecclesia Petrus, in urbe Cæsar habeatur. Geminam quippe gratiam tam in constantia fidei quam in fervore dilectionis adeptus, tam ecclesiasticam quam regiam meruit sibi monarchiam vindicare. Cæteris quippe discipulorum opinionem hominum magis, quam assertionem suam de Christo proferentibus, et cum ipse Dominus ab eis requisisset: *Vos autem quem me esse dicitis? (Matth. xvi, 15)* quasi adhuc hæsitando reticentibus, Petrus ut fluctuantes confirmaret respondere non distulit: *Tu es Christus Filius Dei vivi (ibid., 16)*. Unde statim specialiter ac solus beatus a Domino prædicatur, ac singulariter privilegium ecclesiasticæ potestatis suscipere præteretur, cum ei a Domino totum cælorum regnum, non pars, ei commendandum a Christo promittitur: *Tibi dabo, inquit, claves regni cælorum (ibid., 19)*. Quamvis enim generaliter dictum sit omnibus apostolis: *Quæcunque ligaveris super terram, etc. (ibid., 18)*, soli tamen Petro insuper claves regni cælorum datæ sunt. Sicut enim multæ civitates sunt in uno regno, ita multæ partes in populo Christiano. Regnum itaque Christi universalis est Ecclesia, ita in potestatem Petri tradita, ut nihil in ea fieri nisi ordinatione vel permissione liceat Romani pontificis; nullus alius generalem super omnes habet excommunicationem vel absolutionem. Qui etiam nonnullis discipulorum recedentibus, et omnibus plurimum dubitantibus, cum eis Dominus requireret: *Nunquid et vos vultis abire? (Joan. vi, lxxviii)* tanquam scilicet in quodam anxietatis articulo constitutus, nequaquam reticere Petrus sustinens respondit: *Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes (ibid., 69)*. Ex hac denique intrepidus constantia, quam tunc in animo gerebat, et maxima semper dilectione flagrabat, profiteri non timuit: *Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor (Matth. xxvii, 33)*. Et rursus: *Etiamsi oportuit me mori tecum, non te negabo*. Et iterum: *Domine, tecum paratus sum, et in carcerem et in mortem ire (Luc. xxii, 33)*. Non enim minori charitate succensus, quam fuerat fide firmus. Quæ namque illa erat in eo amoris flamma, cum Dominum nec pro redemptione sua pati toleraret, cum ei passionem suam prædicenti responderet: *Propitius esto tibi, Domine, ne fiat hoc (Matth. xvi, 22)*. Quem denique zelum amoris in ipsa captione Do-

mini cæteris omnibus fugientibus ita exhibuit, ut in tanto trepidationis articulo, servo principis aurem amputaret. A qua quidem ultione nec cæteris Dominum comprehendentibus parceret, nisi ab ipso Domino cito correptus fuisset.

Memor itaque illius Dominici sermonis: *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis (Joan. xv, 13)*, morti se opponebat a qua Dominum liberare volebat. Qui contra vitia ipsamque radicem omnium malorum cupiditatem quanto armaretur zelo, vindicta illa in Ananiam et uxorem ejus patenter ostendit (*Act. v, 9*); quos non gladio sicut dictum servum percussit, sed mirabilius servi sui virtute peremit. Toleravit diu Dominus avaritiam Judæ, iste nec ad momentum sustinuit sacrilegium cupiditatis commissæ. Quo enim amplioris zeli virtute fervebat, omne virtuti contrarium minus tolerabat, et quo se amplius a Domino sublimari noverat, magis se pro Domino semper humiliare studebat. Unde et ad passionem crucis tandem veniens, quo videlicet genere mortis Dominum maxime secutus est, sicut ei antea prædixerat, non tam de passione sua trepidus, quam de honore Domini sollicitus, nequaquam crucifigi se permisit ut Dominum, sed capite deorsum verso pedibusque sursum erectis, ex ipsa quoque corporis sui positione augmentum elegit pænæ. Ex qua etiam sua humiliatione quantum a Domino meruit exaltari, dubium non potest esse, a cujus etiam honore nec id reor alienum esse, quod quantocius mundi caput præeminebat Romana sedes, ejus facta est, ut hoc etiam jure in toto mundo principatum obtineret. Per eam videlicet omnium regnorum principem, quam ipse proprio sanguine Domino consecravit, et hoc tanquam indissolubili bitumine quasi aliarum fundamentum fundavit. Ad cujus insuper civitatis gloriam id a Domino collatum est, ut cum cæteræ sedes apostolorum reliquis eorum sint privatæ, hoc de Romana Dominus non tulerit, ne ad comparisonem ejus cæteræ possint gloriari; imo et de corpore coepostoli Pauli eam voluit insigniri, ut hæc quoque civitas ex his duobus gratiæ donis quasi geminatum acciperet spiritum, sicut et de hoc Eliseo nostro præfati sumus. Unde factum est, ut hæc civitas a duobus fratribus Remo videlicet et Romulo prius ædificata, multo felicior a majoribus fratribus Petro et Paulo sit postmodum in Christo fundata. His duobus tota distributa est gratia quæ ad totius mundi confessionem sufficeret, cum Petrus in miraculis, Paulus emineret in verbis. Quæ videlicet duo ipse Paulus distinguens, ait: *Judæi signa petunt, et Græci sapientiam querunt (I Cor. i, 22)*. Ne quem forte moveat, quod ex privilegio divini amoris, Joannes Petro præferri videbatur in meritis, cum iste plus a Domino diligeretur, sicut ille amplius Dominum diligere creditur, agnoscat, secundum beatum Augustinum, hoc nequaquam de personis ipsis esse accipiendum, sed de duabus vi-

tibus per eos significatis intelligendum. Nec enim A quibus capi quæritur, repente veit enervus invenitur. Buxei quoque coloris esse describitur. Qui etiam cum elephantis quando certamen ingreditur, eo cornu quod in nare singulariter gestat, ventrem adversantium ferire perhibetur; ut cum ea quæ molliora sunt vulnerat, impugnantem se facile sternat. Potest ergo per hunc rhinocerotem, vel certe monocerotem, unicornem, ille populus intelligi, qui dum de accepta lege non opera, sed solam inter cunctos homines elationem sumpsit, quasi inter cæteras bestias cornu singulari certavit. Inde passionem suam Dominus, Propheta canente, prænuntians ait: *Libera me de ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam (Psal. xxi, 22)*. Tot quippe in illa gente unicornes vel rhinocerotes exstiterunt, quot contra prædicationem veritatis de legis operibus gloriati, et fatua elatione confisi sunt. Beato igitur Job Ecclesiæ typum tenenti dicitur: *Nunquid volet rhinoceros servire tibi?* Ac si dicatur: Nunquid illum populum, quem superbire in nece fidelium stulta sua elatione considerans, sub jure tuæ prædicationis inclinas? subaudis: ut ego, qui et contra me illum singulari cornu extolli conspicio; et tamen mihi, cum voluero, protinus subdo. Sed hoc melius ostendimus, si de genere ad speciem transeamus. Ille ergo ex hoc populo et primus in superbia, et postmodum præcipuus testis in humilitate nobis ad medium [Paulus] deducatur, qui, dum contra Deum se quasi de custodia legis nesciens extulit, cornu in nare gestavit. Unde et hoc ipsum naris cornu per humilitatem postmodum inclinans dicit: *Qui prius sui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci (I Tim. i, 13)*. In nare cornu gestabat, qui placitum se Deo de crudelitate confidebat, sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit: *Et proficiebam in judaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens patrum meorum traditionum (Galat. i, 14)*. Hujus autem rhinocerotis fortitudinem omnis venator extimuit, quia Sauli ævitiam unusquisque prædicator expavit. Scriptum namque est: *Saulus autem adhuc spirans minarum et cædis in discipulos Domini, etc. (Act. ix, 1)*. Cum flatus nare reddendus trahitur, spiratio vocatur, et illud sæpe per odorem nare deprehendimus, quod oculis non videmus.

SERMO XXIV.

IN CONVERSIONE SANCTI PAULI.

Præcipui gentium doctoris conversio tanto devotius a conversis per eum gentibus est celebranda, quanto ipsas ipsi amplius esse constat obnoxias. Sola ejus conversio, per quam universus conversus est mundus, vel diligentius de fide instructus ac perfectius edoctus, solemnitatem in Ecclesia meruit obtinere. Solus inter apostolos ipse est, qui prophetis præconiis olim mundo promissus est, atque propriis vaticiniis designatus, et a cæteris C discretus itaque segregatus. Hic est rhinoceros seu monoceros ille divinis hodie loris astrictus, qui pristinam feritatem deposuit, et Domini jugo deditus, divinumque aratrum trahens, glebas vallium frangere cœpit. De cujus mirabili conversione et ipse Dominus ad beatum Job loquens, et virtutem suam, qua id potuit, magnificans, ait: *Nunquid rhinoceros volet servire tibi? (Job xxxix, 9)* ac si diceret: Sicuti mihi, aut morabitur ad præsepem tuum? Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo, aut confringet glebas vallium post te? Nunquid habebis fiduciam in magna fortitudine ejus, et derelinques ei labores tuos? Nunquid credes ei, quod reddat sementem tibi, et aream tuam congreget? (*ibid.* 10 et seq.) Quod beatus Gregorius, libro Moralium xxxi, de beato denique Paulo diligenter exponit (27): « Rhinocerotus, inquit, indomitæ omnino naturæ est, ita ut si quando captus fuerit, teneri nullatenus possit. Impatiens quippe. ut fertur, illico moritur. Ejus vero nomen Latina lingua interpretatum sonat: in nare cornu. » — « Rhinoceros, qui etiam monoceros Græcis exemplariis nominatur, tantæ esse fortitudinis dicitur, ut nulla venantium virtute capiatur. Sed sicut hi asserunt, qui describendis staturis animalium laboriosa investigatione sudaverunt, virgo ei puella proponitur. Quæ venienti sinum aperit, in quo ille omni ferocitate deposita caput deponit. Sicque ab eis, a

(27) Patrol. tom. LXXVI, col. 589, 590.

quibus capi quæritur, repente veit enervus invenitur. Buxei quoque coloris esse describitur. Qui etiam cum elephantis quando certamen ingreditur, eo cornu quod in nare singulariter gestat, ventrem adversantium ferire perhibetur; ut cum ea quæ molliora sunt vulnerat, impugnantem se facile sternat. Potest ergo per hunc rhinocerotem, vel certe monocerotem, unicornem, ille populus intelligi, qui dum de accepta lege non opera, sed solam inter cunctos homines elationem sumpsit, quasi inter cæteras bestias cornu singulari certavit. Inde passionem suam Dominus, Propheta canente, prænuntians ait: *Libera me de ore leonis, et a cornibus unicornium humilitatem meam (Psal. xxi, 22)*. Tot quippe in illa gente unicornes vel rhinocerotes exstiterunt, quot contra prædicationem veritatis de legis operibus gloriati, et fatua elatione confisi sunt. Beato igitur Job Ecclesiæ typum tenenti dicitur: *Nunquid volet rhinoceros servire tibi?* Ac si dicatur: Nunquid illum populum, quem superbire in nece fidelium stulta sua elatione considerans, sub jure tuæ prædicationis inclinas? subaudis: ut ego, qui et contra me illum singulari cornu extolli conspicio; et tamen mihi, cum voluero, protinus subdo. Sed hoc melius ostendimus, si de genere ad speciem transeamus. Ille ergo ex hoc populo et primus in superbia, et postmodum præcipuus testis in humilitate nobis ad medium [Paulus] deducatur, qui, dum contra Deum se quasi de custodia legis nesciens extulit, cornu in nare gestavit. Unde et hoc ipsum naris cornu per humilitatem postmodum inclinans dicit: *Qui prius sui blasphemus, et persecutor, et contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci (I Tim. i, 13)*. In nare cornu gestabat, qui placitum se Deo de crudelitate confidebat, sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit: *Et proficiebam in judaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens patrum meorum traditionum (Galat. i, 14)*. Hujus autem rhinocerotis fortitudinem omnis venator extimuit, quia Sauli ævitiam unusquisque prædicator expavit. Scriptum namque est: *Saulus autem adhuc spirans minarum et cædis in discipulos Domini, etc. (Act. ix, 1)*. Cum flatus nare reddendus trahitur, spiratio vocatur, et illud sæpe per odorem nare deprehendimus, quod oculis non videmus.

« Rhinoceros ergo iste nare gestabat cornu quo percuteret, quia minarum et cædis spirans, postquam præsentem interfecerat, absentes quærebat. Sed ecce omnis ante illum venator absconditur, omnis homo, id est rationale sapiens, opinione mortis ejus effugatur. Ut ergo hunc rhinocerotem capiat, sinum suum virgo, id est secretum suum, ipsa per se involuta carne Dei sapientia expandit. Scriptum quippe est quod cum Damascum pergeret, subito circumfulsit eum die media lux de cælo, et vox facta est, dicens: *Saule, Saule, quid*

me persequeris? (Act. ix, 4) Qui prostratus in terra A respondit : *Quis es, Domine?* Cui illico dicitur : *Ego sum Jesus Nazareus quem tu persequeris* (ibid., 5). Virgo nimirum rhinoceroti sinum suum aperuit, cum Saulo incorrupta Dei sapientia incarnationis suæ mysterium de cœlo loquendo patefecit. Et fortitudinem suam rhinocerotus perdidit, quia prostratus humi, omne quod superbum tumebat amisit. Qui dum sublato cœlorum lumine, manu ad Ananiam ducitur, patet jam rhinocerus iste quibus Dei loris astringitur, quia videlicet uno in tempore cæcitatibus prædicationis baptismate ligatur. Qui etiam ad Dei præsepe ligatus moratus est, quia ruminare verba Evangelii dedignatus non est. Ait enim : *Ascendi Jerosolymam cum Barnaba assumpto et Tito. Ascendi autem secundum revelationem, et contuli cum illis Evangelium* (Galat. ii, 4). Et qui prius jejunos audierat : *Durum est tibi contra stimulum calcitrare?* (Act. ix, 5.) mira postmodum virtute præsentis pressus ex verbi pabulo vires obtinuit, et calcem superbæ amisit. Loris quoque Dei non tantum a feritate restringitur, sed quod magis sit mirabile, ad arandum ligatur : ut non solum homines crudelitatis cornu non impetat, sed eorum etiam refectiois serviens, aratrum prædicationis trahat. Ipse quippe de evangelizantibus quasi de arantibus dicit : *Debet enim in spe qui arat, arare, et qui triturat, in spe fructus percipiendi* (I Cor. ix, 10). Qui ergo tormenta prius fidelibus irrogaverat, et pro fide postmodum flagella libenter portat ; qui scriptis etiam epistolis humilis ac despectus prædicat, qui dudum terribilis impugnabat, profecto bene ligatus sub aratro desudat ad segetem, qui vivebat in campo male a timore liber. De quo recte dicitur : *Aut confringet, etc.* Jam scilicet Dominus quorundam mentes intraverat, qui illum veraciter humani generis Redemptorem credebant. Qui tamen cum nequaquam a pristina observatione recederent, cum dura litteræ prædicamenta custodirent, eis prædicator egregius dicit : *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit* (Galat. v, 2).

Qui ergo in humili mente fidelium legis duritiam redarguendo contrivit, quid aliud quam in valle post Dominum glebas fregit, ne videlicet grana seminum quæ excussus aratro fidei sulcus cordis exciperet, per custodiam litteræ pressa deperirent. De quo adhuc bene subditur : *Nunquid fiduciam habebit, etc.?* In rhinocerotis hujus fortitudine fiduciam Deus habuit, quia quanto illum crudelius dura sibi inferentem pertulit, tanto pro se constanter tolerantem adversa præscivit. Cui labores etiam, quos ipse in carne pertulerat, dereliquit, quia conversum illum usque ad imitationem propriæ passionis traxit. Unde et per eundem rhinocerotem dicitur : *Suppleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea* (Coloss. i, 24). De quo adhuc

subditur : *Nunquid credes ei quod reddat seminantibus, et aream tuam congreget?* Consideremus Paulum, quis fuerit, cum ab ipsa adolescentia lapidantium adjutor existeret, cum alia Ecclesiæ loca vastaret, et acceptis epistolis, vastanda alia peteret, cum mors ei fidelium nulla sufficeret, sed semper ad aliorum interitum aliis extinctis anhelaret ; et profecto cognoscemus quia tunc nullus fidelium crederet, quod ad jugum Deus suæ fortitudinis feritatem elationis inclinaret. Unde et Ananias voce Dominica hunc et postquam conversum audivit, extimuit dicens : *Domine, audivi a multis de viro hoc, quanta mala sanctis tuis fecerit in Jerusalem* (Act. ix, 13). Qui tamen repente commutatus, ab hoste prædicator efficitur, et in cunctis mundi partibus Redemptoris sui nomen insinuat, supplicia pro veritate tolerat, pati se quæ irrogaverat exsultat ; alios blandimentis vocat, alios ad fidem terroribus revocat ; istis regnum pollicetur cœlestis patriæ, illis minatur ignes gehennæ ; hos per auctoritatem corrigit, illos ad viam rectitudinis per humilitatem trahit, atque in omni latere ad manum se sui rectoris inclinat. Et tanta arte Dei aream congregat, quanta illam prius elatione ventilabat.

Sed neque hoc abhorret a Paulo, quod rhinoceros buxei coloris dicitur, et elephantorum ventres cornu ferire perhibetur. Quia enim vivere sub rigore legis assuevit, arctius in illo cæteris custodia uniuscujusque virtutis mollivit. Quid enim per colorem buxeum, nisi abstinentiæ pallor exprimitur? Cui ipse se tenaciter adhærere testatur dicens : *Castigo corpus meum, et in servitatem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar* (I Cor. ix, 27). Qui divinæ legis eruditione præditus, dum aliorum ingluviem redarguit, cornu elephantos in ventrem ferit. In ventrem elephantos percusserat, cum dicebat : *Multi ambulantes, quos sæpe dicebam vobis. Nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi. Quorum finis interitus, quorum deus venter est, et gloriæ in confusione ipsorum* (Philip. iii, 18). Et rursum : *Hujusmodi Christo Domino non serviunt, sed suo ventri* (Rom. xvi, 18). (28) Cornu suo igitur rhinocerotus iste non jam homines, sed bestias percutit ; quando illas Paulus doctrinæ suæ fortitudine nequaquam perimendos humiles impetit, sed superbos ventris cultores occidit.

Quod si de prædicta Job gentilis regis prophetia transire ad patriarcharum vel prophetarum vaticinia juvat, primum illud nobis occurrit, quod in benedictione novissimi et dilectissimi filii sui Benjamin, Jacob patriarcha prædixit, in typo videlicet hujus apostoli, qui de tribu Benjamin, sicut ipsemet asserit, fuit. *Benjamin, inquit, lupus rapax : mane comedet prædam, et vespere dividet spolia* (Gen. xlix, 27), vel secundum aliam translationem, *dividet escas*. Libet autem ea quæ de Benjamin fue-

runt alius repetere, ut quod congrue singula Paulo aptari possint, evidenter appareat. Benjamin ergo inter fratres novissimus, et patri charissimus, matrem suam Rachel nascendo peremit. Quæ quidem moriens eum Benonim, id est filium doloris mei, nuncupavit. Pater vero postea commutans, ipsum Benjamin, id est *filium dexteræ*, vocavit. Benjamin itaque, fratres, fratrum novissimus, et patri dilectissimus Paulus ipse est, qui novissime post apostolos a Deo vocatus, tanto exstitit Deo charior, quanto in meritis fuit excellentior. De quo Hieronymus ad Paulinum (29): « Paulus, inquit, novissimus in ordine, primus in meritis est; quia plus omnibus laboravit. » Constat insuper eum non solum martyrem, sed et virginem exstisse; ut quæ in Petro et Joanne apostolo divisæ videntur meritorum palmæ, in ipso reperiantur conjunctæ. De prærogativa autem virginalis palmæ ipsius illud est Ambrosii in prima ad Corinthios (50): Dico autem non nuptis, etc.: « Non diceret: Bonum est innuptis ut sint sicut et ego, nisi esset integer corpore; nec diceret: Omnes homines volebam esse sicut meipsum. » Si enim habuit uxorem, et hoc dixit, virgines esse noluit. Sed absit. Sic enim a pueritia spiritu ferbuit, ut hujus rei studium non haberet; quippe cum juvenculus anticipatus sit a gratia Dei. In eo adjuvatur quis quod videtur aviditate mentis appetere.

Item in epistola II ad Corinthios (31): « Omnes apostoli, excepto Joanne et Paulo, uxores habuerunt. » Hinc Hieronymus docet, ad Eustochium virginem inter cæteras scribens (32): « De virginibus, inquit Apostolus, præceptum Domini non habeo, quod ipse ut esset virgo non fuit imperii, sed propriæ voluntatis. Nec enim audiendi sunt, » inquit, « qui eum uxorem habuisse conflingunt, cum suadens perpetuam castitatem intulerit: *Volo autem omnes esse sicut meipsum* (I Cor. vii, 8). » Qui etiam in libro Hebraicorum Nominum, et ipsa interpretatione nominis Pauli excellentiam ejus commendans, ait (33): « Paulus *mirabilis sive electus*, » interpretatur quem Dominus ipse vas electionis vocavit, et tam vita quam doctrina inter apostolos mirabilem fecit. Benjamin, ut dictum est, nascens matrem parientem peremit, quæ præ dolore partus moriens, Benonim eum, id est *filium doloris*, appellavit. Pater vero nomine commutato, cum Benjamin, id est *filium dexteræ*, nominavit. Paulus quippe in Christo jam renascens, matrem suam Judæam, quæ eum in doctrina legis genuerat et educaverat, quasi peremissæ dicitur; cum præcipue carnalium observationum præcepta, in quibus vivebant, evacuaverit, et totam eorum gloriam ad nihilum redegerit, quasi de utero matris exiens, et a schola synagogæ per conversionem recedens, juxta quod ipse ait: *Qui me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per*

gratiam suam (Gal. i, 15). Unde et bene mater eum Benonim, id est filium doloris sui, vocavit, quia quo plus errorem ejus Paulus infestavit, amplius eam dolere fecit, et quo præ sapientiæ suæ excellentia gratior exstiterat habitus, amplius eam contristavit amissus. Bene autem pater nomen commutare voluit, ut potius eum filium dexteræ, id est prosperitatis seu fortitudinis appellaret quam doloris; quia, ut hic diximus, interitus synagogæ, qui per Paulum factus est, in prosperitatem potius fidelium et communem Ecclesiæ exultationem, quam in dolorem reputandus est. Qui etiam qua fortitudine animi vigerit, innumeræ in eum persecutiones indicant. Quod vero dicitur mane rapere prædam, et vespere escas dividere, significat eum primitus persecutorem Ecclesiæ fuisse, et postea ei verbi refectionem doctrina suæ prædicationis administrasse. Quod autem juxta aliam translationem dicitur distribuere spolia, significat eum posteaquam conversus est multas animas diabolo eripuisse, et quasi spolia, fugato hoste, hos retinuisse: quod postea per ecclesiastica officia, vel quæcunque fidelium ministeria ordinavit. Hieronymus vero in libro Hebraicarum Quæstionum (34) asserit secundum Hebræos, quod altare in quo immolabantur hostiæ et victimarum sanguis ad basim illius fundebatur, in parte tribus Benjamin erat. Quod quidem convenienter iste Christiani sanguinis effusor intelligit, de quo scriptum est: *Spirans minarum et cædis in discipulos Domini* (Act. ix, 1), ubi Christi membra tanquam lupus oves lanaret in terris.

Ut autem de patriarchis ad prophetas transeamus, qui de hoc Benjamin nostro maximus ille regum et prophetarum David prædixerit, audiamus. *Prævenerunt principes conjuncti psallentibus, in medio juvenularum tympanistiarum. In ecclesiis benedicite Deo Domino de fontibus Israel. Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu* (Psal. lxxvii, 26). In initio quippe nascentis Ecclesiæ apostoli principes ejus in electione præcesserunt, quia prius a Christo sunt electi, per quos converterentur cæteri. Qui si non tantæ perfectionis fuerunt ut verbo prædicationis alios generare possent, psallentes tamen, id est psalmum in bona operatione habentes dicuntur. Psalmus quippe, id est melodia instrumenti, quod psalterium dicitur, impulsione manuum in cordis affectum bonæ operationis actiones significat. Manibus quippe ad operandum magis quam cæteris utimur membris. Ideoque per manus opera significantur. Principes itaque in Ecclesia conjuncti sunt psallentibus, quia qui verbo prædicationis insistant, subjectis plebibus, quæ ad hoc non sufficiunt, sed tamen bona operantur quæ possunt, in una fide sociantur. Prælati autem et subjectis plebibus, adolescentulas tympanistrias conjungit, id

(29) Patrol. tom. XXII, col. 580.

(30) Patrol. tom. XVII, col. 217.

(31) Ibid., col. 320.

(32) Patrol. tom. XXXI, col. 407.

(33) Patrol. tom. XXIII, col. 852.

(34) Ibid., col. 1010.

est vitam continentium qui magnæ tympanum mortificationis gestant, et tanto ad novitatem Christi amplius accedunt, quanto a vetustate primi hominis longius recedunt. Quasi ergo in medio istarum duo præmissi ordines consistunt, quia vita continentium quo majoris est meriti, amplius rectorum et subdirectorum plebium ordines quasi ambiendo suis virtutibus munit, et orationibus protegit. Sed quia tam continentes quam subditæ plebes de doctrina prædictorum principum, quasi de haustu quorundam fontium imbuuntur, hortatur ut de his fontibus Deum maxime glorificemus, qui tales Ecclesiæ suæ præesse disposuit. Quorum ille Benjamin noster, quo perfectioris doctrinæ aqua imbuit corda fidelium, tanto rectius a Domino vas electionis et crater præclare nuncupatur. De cujus excellentia statim adnectitur : *Ibi, hoc est inter illos fontes, quasi unus ex ipsis est Benjamin per electionem, ut dictum est, novissimus, sed per dignitatem primus. De cujus excellentia et gratia singulari ei collata statim subditur : In mentis excessu, hoc est in exstasi mentis factus, et tanta contemplatione usque ad tertium cælum assumptus, et supra hominem raptus, ut ipsemet ignoret utrum in illa sublimitate revelationis anima ejus in corpore fuerit, an extra. Cum enim Dominus Moysi quærenti eum videre respondit : Non videbit me homo et vivet (Exod. xxxiii, 20); profecto supra hominem fuisse tunc videtur, qui tanta visione in cælestibus fruebatur, ubi tanta se audisse commemorat, quæ homini loqui non liceat.*

Quanto autem ibi perfectius instructus fuit, tanto nobis perfectiorem doctrinam reliquit. Quæ quidem doctrina quantum cæteris præferatur, non solum a Christianis, verum et a philosophis non ignoratur. Ipse quippe coapostolus ejus atque apostolorum princeps Pauli Epistolas, in quibus tamen se reprehendi noverat, plurimum commendans : *Et sicut charissimus, inquit, frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis. Sicut in omnibus epistolis loquens de his in quibus sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas, ad suam ipsorum damnationem (II Petr. iii, 15).* Hinc et Hieronymus Pammachio scribit (35) : *Paulum apostolum quotiescunque lego, videor non mihi verba andire, sed tonitrua.* Quantus autem et apud philosophos habitus sit qui ejus vel prædicationem audierant, vel scripta viderant, insignis ille tam eloquentia quam moribus Seneca in epistolis quas ad eum dirigit his verbis protestatur : *Libello tuo lecto, de plurimis ad quosdam litteris, quas ad aliquam civitatem seu populum caput provincie direxisti mira exhortatione vitam mortalem contemnentem, usquequaque relecti sumus. Quos sensus non puto ex te dictos, sed per te : certe aliquando et ex te, et per te. Tanta etenim majestas*

(35) Patrol. tom. XXII, col. 502.

(36) Patrol. tom. XXIII, col. 629.

earum rerum est, tantaque generositate clarent, ut vix suffecturas putem hominum ætates, quibus institui perficique possint. » Meminit et Hieronymus hujus laudis Senecæ erga Paulum in libro De illustribus viris, cap. xii, ita scribens (36) : *Lucius Annæus Seneca Cordubensis Fotini stoici discipulus et patruus Lucani poetæ, continentissime vitæ fuit, quem non ponerem in catalogo sanctorum, nisi me epistolæ illæ provocarent quæ leguntur a plurimis Pauli ad Senecam, vel Senecæ ad Paulum. In quibus, cum esset Neronis magister et illius temporis potentissimus, optare se dicit esse ejus loci apud suos, cujus sit Paulus apud Christianos. » Tempus me, fratres, deficeret, si per singula laudem Pauli prosequens virium mearum facultatem excedere præsumam. Sed quia scriptum est : Si quid residuum fuerit, igni comburatur (Exod. xii, 10), Deo cætera relinquamus, et ad missarum solemniam super his hostiam laudis immolaturi nos præparemus.*

SERMO XXV.

DE SANCTO JOANNE EVANGELISTA.

(Textum emendavimus ope codicis Einsedl.)

Qui sermones in sanctorum festivitatis componunt, a prærogativa, hoc est dignitate ipsorum non incongrue sumunt exordium; ut eorum festa tanto devotius a fidelibus celebrentur, quanto amplius ipsorum commendatio est audita et eos Deo gratiores intelligimus, et de meritis ipsorum magis confidimus. Constat autem inter universos apostolos, sicut et beatus meminit Augustinus (37), Epistolam Pauli ad Galatas exponens, tres honorabiliores exstitisse, Petrum videlicet, et Jacobum et Joannem, qui, ut memoratus ait Apostolus, videbantur columnæ esse, quasi fulcimentum scilicet ac robor aliorum. Hos quippe tres familiarissimos Christi fuisse ex multis locis Evangeliorum colligimus, et his seorsum Dominum sua secreta sæpius commisisse, et tanquam inseparabiles comites eos habuisse. His enim seorsum assumptis transfigurationis suæ gloriam in monte revelavit, et ad passionem veniens eisdem secreto assumptis ait : *Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hic, et vigilate mecum (Marc. xiv, 34).* Ad quos etiam post orationem regressus : *Vigilate, inquit, et orate, ne intretis in tentationem (ibid., 38).* Unde patenter innuitur, quam inseparabiliter isti tres ei semper adhæserint, quos et in gloria transfigurationis, et in agonia passionis, et tam in vigiliis quam in oratione tanquam comites indivisos habuerit, nec a se unquam sicut cæteros separari permiserit.

Cum itaque isti, ut dictum est, inter apostolos non dubitentur honorabiliores, quanto præemineat honore Joannes quis dubitet, qui inter hos quoque qui honorabiliores exstiterunt, privilegio Dominicæ dilectionis ampliorem quemdam honorem est adeptus, et ab ipso Domino mari ejus virgini tanquam

(37) Patrol., tom. XXXV, col. 2115.

alius filius pro ipso est virgo substitutus? Sic enim A
utrisque cruci ejus astantibus de ipsa cruce loquitur, dicens : *Mulier, ecce filius tuus* (Joan. xix, 26). Ad discipulum autem : *Ecce mater tua* (*ibid.*). Ubi et ipsemet Joannes annexuit : *Ecce filius tuus*, dicens : *Et ex illa hora accepit eum discipulus in sua* (*ibid.*). In sua, inquam, subaudis stipendia, et quasi virginitatis suæ præmia, non in suam, quasi uxorem. Felix hæc incomparabilis remuneratio discipuli, cui virgine matre Salvatoris commendata, quasi lateri Christi quasi alter Christus filius ei a Domino deputatus est, ut ejus gaudiis, ejus colloquiis assidue frueretur, ei sedulius usque ad exitum ministraret, ejus corpusculum immaculatum virgineis et quasi angelicis manibus sepulturæ præpararet, et præparatum in sepulcro componeret, beatos illos oculos clauderet, angelicam illam faciem aptaret, et tam manibus quam cæteris membris devote compositis officii sui devotionem sacerdos magnus consummareret. Cujus sanctissimæ postmodum vitæ atque immarcescibili carni nec rosam martyrii, sicut nec lilium virginitatis certum est defuisse, sequenti, ut scriptum est, Agnum, quoçunque ierit (*Apoc. xiv, 4*). Hic quippe et in ferventis olei dolium missus, et in exsilio diutino relegatus, illud constantia mentis implevit, quod de calice Dominicæ passionis bibendo Dominus antea tam ipsi quam fratri ejus prædicens : *Calicem, inquit, meum bibetis* (*Math. xx, 23*). Cujus quoque constantia et insuperabilis charitas maxime circa crucem probata est, cum ipse solus apostolis dispersis per fugam cruci assisteret intrepidus, et cum matre Domini crucifixo Domino compateretur.

Ex qua denique perseverantia constantiæ stipendium illud quod diximus singulare de commendatione matris a Domino meruit suscipere. O beatum commercium ! o commutatio incomparabilis ! Abstractus a nuptiis virgo est, et ab uxore divisus, et a lecto concupiscentiæ sequestratus, ut immaculatus immaculatam susciperet Domini matrem, filius efficeretur virginis, et spiritalis frater Christi, potius quam maritus uxoris. Cui profecto tam in hoc quam in cæteris Christus quantam semper exhibuerit dilectionem, multis manifestum est indiciiis. Soli quippe ipsi concessum est supra pectus Domini in D
cœna recumbere, et tanquam impavidum et fide constantem quiescere in illo imminentiæ passionis articulo, ubi jam omnium (çorda fluctuabant, ut hinc quoque constantia ejus probaretur, sicut et Joasæ prophetæ, qui de imminente periculo, cæteris desperatis, securus in sentinam ut dormiret descendit (*Jos. ii*). Quod quidem apostolus nequaquam præsumeret, nisi de mira ejus familiaritate confideret, ut in ejus gremio tanquam in stratu aliquo, et in ejus pectore quasi in pulvinari quodam sese reclinaret. De quo quidem pectore, ubi, sicut Paulus meminit, *omnes sapientiæ et scientiæ thesauri*

erant absconditi (*Coloss. ii, 3*), fluenta Evangelii cæteris altius exhaurire meruit, ut plus ex hac quasi dormitione sua perciperet recumbendo, quam cæteri prolixum illum cœnæ sermonem audiendo. Unde et ab ipso tantum sermo ille postmodum est descriptus, cujus spiritalibus auribus per revelationem amplius fuerat impressus. Cujus etiam vitæ longitudo usque ad senium porrecta patenter indicat quam necessarium Dominus ad instructionem Ecclesiæ suæ tandiu eum reservaret in mundo. Quem nec ita ut cæteros apostolos passionibus exposuit, nec affligi permisit, cum et eum in ferventi oleo custodierit illæsum, et ut ejus citius terminaret exsiliium, in persecutorem ejus vindictam maturavit Domitianum. Cujus omnibus decretis a senatu quassatis, occulta Dei dispensatione ab exsilio ipse reductus fidelibus populis cum summa exultatione est restitutus. In quo etiam exsilio quanta a Domino sit ei collata consolatio, revelatio ibidem ei facta, quæ *Apocalypsis* dicitur, manifesto testatur. Qui etiam quam mirabilem et jucundum vitæ habuerit terminum, in morte quoque circa eum summa dilectio Domini claruerit, multorum relatione didicimus. Solum quippe ipsum ab ipso Domino legimus invitatum, ut ad superuum fratrum suorum conscenderet convivium, ut eo veniente sic omnium compleretur gaudium. Qui et ut voluit, et quando voluit, animam suam in manus Domini commendans, tam alienus exstitit a dolore mortis, quam ignarus fuerat a corruptione carnis.

Cujus denique corpus nec corruptione vel putredine corruptum in specie manæ perhibetur conversum, ut ex ejus speciei candore munditia carnis probaretur immaculatæ. Quod nonnulli quoque sanctorum jam gloria resurrectionis donatum astruere non dubitaverunt. Unde illud est Augustiniani sermonis in *Natale martyrum* : « Ut lateam quia omnia possibilis sunt Deo, et quod clausis tumultis possit corpus spirituale educere, Joannis tantum apostoli habemus exemplum, quem tumulus susceptum claudere potuit, custodire non potuit. Nam depositum corpus perdidit, non assumpsit. Hic enim clausis tumuli foribus, gratia resurrectionis ablatum est, ut constaret sepultura, nec inveniretur sepultus. Denique cum sacerdotes honorandi causa corpus inquirerent, reserato aditu, tumulus non potuit reddere quem suscepit. » Cujus etiam locum, quo castissimum corpus ejus tenebatur cum Evangelium scriberet, vel orationi instaret, quanta gratia Deus insignierit, Gregorius Turonensis, libro *Miraculorum* commemorat, dicens (38) : « In Epheso habetur locus, in quo hic apostolus Evangelium scripsit. Sunt autem in summitate montis illius proximi quatuor parietes sine tecto, ubi orationi insistens, Dominum exorabat, obtinuitque ne in loco illo imber ullus descenderet, donec ille Evangelium adimpleret. Sed usque hodie ita præstatum a

Domino, ut nulla ibi descendat pluvia, nec Imber A violentus adveniat. »

Ex his itaque specialis iste dilectus Domini quam honorabilis inter cæteros, quam acceptus existit Deo, quantis præmineat meritis, quantis si extolendus præconiis, et vos, Deo dilectæ virgines, attendite, tantoque devotius ejus solemnitatem celebrate, quanto amplius ejus excellentiam sanctam imitami puritæ. Cujus nos intercessio ita in sancto confirmet proposito, ut ad illud supernum, quo ipse invitatus est, convivium perveniat: ut illic mentem felicius quam hic carnem reficiatis, sponso vestro cælesti perenniter conjunctæ, cujus præsentia visio ipsa est summæ beatitudo.

SERMO XXVI.

IN ASSUMPTIONE BEATÆ MARIE.

Sicut ex dictis ecclesiasticorum doctorum collegimus, Domino ascendente in cælos quidam angelorum dubitantes, vel potius admirantes, de tanta glorificati hominis magnificentia, cæteros assistentes non semel interrogabant: *Quis est iste rex gloriæ? (Psal. cxlii, 8.)* Sic et in hodierna Dominicæ Matris assumptione de tanta infirmi sexus exaltatione non incongrue per angelicam admirationem dictum esse credimus: *Quæ est ista quæ ascendit sicut aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? (Cant. vi, 9.)* Aurora quippe consurgens primam claritatem diei affert. Surgere autem electorum est, hoc est ad culmen virtutum, et ad comprehendendum Deum sese attollere, sicut e contrario reproborum cadere, atque in profundum vitiorum se immergere. Unde ad torpentes somno negligentæ, et in sua jacentes ignavia, vox illa est exhortationis: *Surge, qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus (Ephes. v, 14).* Surgunt quidam et per penitentiam a morte animæ quasi suscitati resurgunt, sed ad tanta virtutum merita non excreverunt, ut in exemplum perfectionis assumi queant, nec quasi aurora claritatem doctrinæ, valent ad perfectionem vitæ se student attollere, vales exhibere. Beata vero Dei Genitrix quanto in virtutibus excrevit perfectius, tanto perfectionis suæ claritatem, more surgentis auroræ, amplius dilatavit, et candoris virginæi proposito prima resurgens, hujus perfectionis viam, qua solæ virgines Agnum sequuntur quocumque ierit, proprio declaravit exemplo, sicut et aurora, ut dictum est, primam diei claritatem affert. Etsi enim nonnulli virgines eam præcessisse credantur, sicut de Elia, vel Jeremia, vel Daniele, vel quibusdam aliis æstimant, non hanc eos virtutem tam ex devotione sacri propositi quam ex necessitate quadam, atque oppressione persecutionis credimus habuisse, præsertim cum eo tempore maledictioni subjacerent ex lege, qui semen in Israel non relinquerent, et quædam legis coactiones ad nuptias compellerent. Usque adeo namque lex ista matrimonii vigeat, ut ipsa quoque mater Domini tam a parentibus quam a

latione confidens virginem quoque illum, cui et virgo nubebat, ad virginitatis servandæ consensum se trahere non desperabat. Pro quo maxime impetrando in ipso desponsationis tempore secretum orationis cubiculum tenere credenda est quo ingressus fuisse angelus memoratur ad eam missus. Non enim eam exterius cum sæcularibus feminis morantem reperit, sed abditam pudicitæ et cubiculi ostio clauso devote Dominum orantem, et sinceræ orationis puritate propositi sui concordiam Domino commendantem. Unde et in mediis precibus suis angelicam visionem meruit, qua sic ad integrum confortaretur, ut et votum virginitatis ei Dominus custodiret, et a maledictione legis de ipsa nascendo ei pariter provideret, et per eam in mulieribus benedictam, sicut et ipse mox angelus commemorat, universo mundo benedictionem infunderet, illud ei scilicet semen largiendo, de quo Abrahæ miserat, dicens: *In semine tuo benedicentur omnes gentes (Gen. xxii, 18).*

Hæc itaque tanquam aurora consurgens, prima claritate mundum illustravit, quia prima castimonie nitorem, et sanctæ virginitatis propositum in exemplum proposuit. Sed quia non satis est ad laudem ipsius unum virginitatis bonum si cæterorum gratia desit, lunæ quoque comparatur ejus pulchritudo, quia totius Ecclesiæ dona in ea sunt collata, et quod per partes diversi fideles perceperunt; in eam transfusum est totum, et quæ in cæteris divisa sunt dona, in ipsa reperiuntur conjuncta. Et quoniam parum est quantamcunque gratiam deorum habere, si desit in eis virtus perseverantiæ, de qua scriptum est: *Qui perseveraverit, hic salvus erit (Matth. x, 22)*, adjunctum est: *Electa ut sol.* Non enim sicut lunæ claritas solis defectui subdita est, sed in suo vigore perseverat. Tria itaque in laude hujus virginis præmissa sunt. Primo quippe comparata est auroræ pro exemplo pudicitæ, quæ per eam mundo innotuit; postmodum lunæ, pro plenitudine omnium gratiarum; deinde soli, pro perseverantia in eis accepta. Quibus quidem donis adornata, et quasi quibusdam spiritalibus armis munita, tandem terribilis memoratur ut castrorum acies ordinata. Talis quippe acies et suis est amabilis, et adversariis terribilis, si videlicet ita ut convenit ordinata fuerit. Tunc vero bene est ordinata, cum adversus singulos... irruentes hostes, provisus sunt qui eis resistere valeant, ne quis locus pateat, quo irrumpere ad feriendum hostis queat. Scimus scriptum esse quia *militia est vita hominis super terram (Job vii, 1)*; et qui in agone illo contendit, de quo dicitur: *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit (II Tim. ii, 5)*, ab omnibus se abstinet, ne coronam scilicet victoriæ perdat. Hostes fidelis animæ, et inimici satellites, qui eam suis tentationibus persequuntur, demoniaci spiritus sunt, sicut est spiritus fornicationis, et qui cæteris præsumptis vitis. Adversum quos principes et potestates, ut ait Apostolus, colluctatio nobis est (Ephes. vi, 12).

qui omnibus fulci virtutibus non apparemus. Nec tam de victoria metuendi sumus illis quam illi nobis. Dei vero Genitrix omnium munimen [munimine] est virtutum adornata, et contra impetus quarumcunque tentationum vel vitiorum, singulariter habitu virtutum roborata, magis illis terribilis quam ei ipsi apparent.

Legimus ascendenti Domino angelos astitisse, qui discipulos ejus consolantes dixerunt : *Viri Galilæi*, etc. (*Act.* 1, 11). A quibus etiam cæteris præ admiratione quærentibus angelis : *Quis est iste rex gloriæ?* (*Psal.* xxxiii, 8) responsum fuisse credimus : *Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio* (*ibid.*). Et rursus : *Dominus virtutum ipse rex gloriæ* (*ibid.*, 10). Utrorumque vero angelorum quasi quadam triumphali pompa deductus ad Patrem, a dextris ejus consedissee noscitur. At vero si diligenter illum tunc occursum angelorum, et triumphalem pompam Christo exhibitam, hodiernæ festivitatis comparemus jucunditatis, videbimus plus aliquid in assumptione matris ei deferri quam in ascensione Filii ipsi exhiberi, et hujus pompæ occursum illo non mediocriter digniorem. Soli quippe angeli ascendenti Christo occurrere potuerunt; ipse vero pariter cum tota superna curia, tam angelorum quam fidelium animarum ejus animam suscepit, in qua ipse tam animam quam carnem antea suscepit. Nec animam solum, verum etiam corpus ad cælos hodie sustulisse creditur, ut animæ pariter et carnis glorificatione eam remuneraret, in qua, ut dictum est, simul animam et carnem decrevit assumere. Cui quidem rei plurimum attestatur sepulcrum vacuum penitus repertum, sicut et antea fuerat Dominicum; et ipsa quoque resurrectionis gloriam et geminam stolam adepta credatur, sicut manifeste festiva hujus diei oratio continet, his verbis : *In qua sancta Dei Genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, etc.* Cum enim præmissum sit, *mortem temporalem*, patenter ostenditur id quod subjectum est de vinculis mortis, ad mortem illam carnis referendam esse, non ad mortem animæ, cujus vinculis non detineri commune est omnibus electis. Quod diligenter beatus quoque Gregorius Turonensis attendens cum de transitu ejus scriberet, maturæ quoque resurrectionis ejus gloriam asserere non dubitavit. Unde Miraculorum lib. 1, cap. 4, ita meminuit (39) : « Post Dominicæ ascensionis gloriam, apostoli Domini cum beata Maria matre ejus in unam congregati domum, omnia ponebant in medio, nec quisquam suum aliquid esse dicebat, sed unusquisque cuncta possidebat in eharitate, sicut sacer apostolicæ actionis narrat stylus. Post hæc dispersi sunt per regiones diversas ad prædicandum verbum Dei. Denique impleto beata Maria hujus vitæ cursu, cum jam vocaretur a sæculo, congregati omnes sunt apostoli de singulis regionibus

ad domum ejus. Cumque audissent quia esset assumenda de mundo, vigilabant cum ea simul. Et ecce Dominus Jesus advenit cum angelis suis; et accipiens animam ejus, tradidit Michaeli archangelo, et recessit. Diluculo autem levaverunt apostoli cum lectulo corpus ejus, posueruntque illud in monumento, et custodiebant ipsum adventum Domini præstolantes. Et ecce iterum astitit eis Dominus, et susceptum corpus sanctum in nube deferri jussit in paradysum, ubi nunc resumpta anima cum electis ejus exsultans æternitatis bonis nullo occurreris fine perfruitur. Ex qua quidem tanti viri assertionem, quam gloriosus iste summæ virginis transitus sit liquet. Ad quem videlicet consecrandum seu celebrandum tam ipse Dominus cum angelis de supernis occurrit, quam apostoli de universis regionibus sunt congregati, ut exsequias ejus isti præpararent quam illi susciperent.

Scimus apostolos in morte Domini metu fuisse dispersos, et in fugam conversos. Nunc autem divina dispensatione factum est ut quod in filio minus est auctum, in obsequio matris recompensetur; et quod ibi deliquerant dispersi, hic emendantur congregati. Ex quo etiam apparet quanto amplius de honore matris ipse Dominus, quam de proprio fuisse videatur sollicitus, si quis tam vitam matris quam exitum penset. Ipse quippe, non solum in passione, verum etiam antea tanta sustinuit probra, ut homo vorax et potator vini, et dæmonium habens diceretur, nulla prorsus infamæ macula matris excellentiam respersi pertulit. Unde et de ipsa nasciturus sponsus ei providit, per quem non solum ejus corporalibus necessitudinibus provideret, verum etiam tam maledicti quam infamæ crimen ab ea propulsaret. Triduo Dominicum corpus in sepulcro jacuit, et a die resurrectionis quadraginta diebus ascensionem suam distulit. Quam quidem dilationem nequaquam, ut dictum est, in matre pertulit. Denique et sacrum corpus clam prius in paradysum sustulit quam resuscitavit, quo mirabilior exanimis corporis assumptio fieret ac resurrectio, nullatenus jam ipsum suscitatum terreno contactu judicans dignum. Creatum extra paradysum legimus Adam, in paradiso Evam; resuscitatum in terris Dominum, in cælestibus vero corpus maternum. Pendant feminæ quanta inferiorum earum sexum gloria Dominus sublimaverit, et quam eis esse naturalis videatur tam cælestis quam terrestris paradysus. In hoc quippe femineus sexus tam corpore quam anima primum creatus, in istum hodie anima pariter cum corpore sublimatur. De veteri Adam creata est Eva; novus autem Adam et veteris Redemptor generatur ex Maria. Illa de paradiso illum suum tam virum quam parentem expulit, hanc hodie suus tam sponsus quam filius ad feliciorum paradysum assumpsit. Qui quemadmodum cælos ascendens, a dextris Dei sedisse

describitur, ita hodie matrem assumptam a dextris suis collocasse non dubitant, cui olim per Prophetam dictum fuerat : *Astitit regina a dextris tuis, in vestitu deaurato (Psal. XLIV, 10)*, hoc est in corpore semper immaculato, etiam immortalis et incorruptibili facto. Aurum quippe cæteris metallis splendidius et solidius, nec igne consumi, nec rubigine potest corrumpi.

Sicut ergo Dominus in seipso viris, jam in matre feminis gloriam resurrectionis exhibuit, quo videlicet utriusque sexus desideria spe futuræ beatitudinis amplius in se concitaret. Ad hanc specialiter illa vox Sponsi dirigitur, qua tam dulciter invitatur : *Surge, propera, amica mea, et veni. Jam enim hiems transiit, imber abiit et recessit (Cant. II, 10)*. Amicam simul et formosam eam appellat quæ tanta est charitate Dei vulnerata, ut nulli inimici telo in ea locus pateat. In cujus singulari laude, et ab ipso ei dicitur : *Immaculata mea, et macula non est in te (Cant. V, 2)*. Etsi enim multi amici Dei dicantur, juxta quod ipse Sponsus apostolis ait : *Vos autem dixi amicos (Joan. XV, 15)*, comparatione tamen Dominicæ Matris, cui ab angelo dicitur : *Ave, gratia plena (Luc. I, 28)*, nulla est fidelium anima immunis a macula. *Surge, propera*, hoc est : Matura resurrectionem, ad me filium mater es perducenda. Per hiemem et imbrem, hoc est gelu et pluviam, totam hiemalis temporis comprehendit gravitatem. Tanto autem quisque amplius in hac vita gravatur, et invitus tenetur, quanto securior de futura, majori desiderio ad eam festinat. Quis autem fidelium sic ad Dominum, sicut mater pervenire cupiebat ad filium? Tanto ergo hanc vitam magis pro hieme habebat, et gravius sustinebat, quanto ad ætatem supernæ serenitatis amplius anhelabat. Unde recte nunc dicitur ei, jam hiems transiisse et imber abiisse, quæ finitibus omnibus molestiis, non ad illum Abrahamæ sinum et refrigerium fidelium, quo pauper Lazarus perductus est, sed ad ætheri throni culmen est assumenda. Non ignoramus beatum Hieronymum (40), cum hujus Assumptionis sermonem scriberet, in tantum dubitasse de resurrectione hac, quam diximus in matre Domini completam, ut diceret nihil pro certo hinc haberi, « nisi quod hodierna die migravit de corpore. » Sed cum in Daniele scriptum sit : *Pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia (Dan. XII, 4)*; et beatus Benedictus in Regula dicat (41), quia revelat Deus sæpe juniore quod non revelat majori : potuit contingere, ut quod tempore Hieronymi latuit incertum, postmodum revelante Spiritu fieret manifestum. Quod si etiam a minori ad majus argumentum ducamus, quis in hoc mendacii arguere præsumat prædictum Gregorium quod Domini Matrem jam resuscitatam asserit, cum hoc etiam de Joanne apostolo ipsius Dominicæ Matris paronymo beatus Ambrosius

(40) Patrol. tom. XXX, col. 423.

(41) Patrol. tom. LXVI, col. 287.

astruere non vereatur, sicut in sermone natalis ejus commemoravimus?

Ascensurus Dominus discipulis promisit, se ire parare illis locum. Et vos ergo, virgines, vel quæcunque feminæ Christo devotæ, hujus summæ virginis tanquam discipulæ, a qua sancti propositi documentum suscepistis, et per continentiæ votum eam secutæ, templum Dominicum estis factæ, sicut scriptum est : *Adducentur Regi virgines post eam, proximæ ejus afferentur tibi. Afferentur in lætitia et exultatione, adducentur in templum Regis (Psal. XLIV, 15)*. Ita et vos in ejus discipulatu perseverate, ut per eam vobis æternas parari mansiones mereamini; et quæ vos proprio exemplo incitavit ad cursum, auxilio suo perducatur ad bravium. Quanta hodie in terris, quanta exultatio est habenda in cœlis? quanta angelis pariter atque hominibus lætitia confertur, cum hæc eorum collegio sursum est aggregata, et per quam hominibus patuit via, et ex hominibus angelorum restaurata sunt damna? Hæc nostra est mediatrix ad filium, sicut et ipse Filius ad Patrem. Rogantem pro nobis matrem filius non exaudire non potuit, nec ulla eam repulsa offendere, qui honorem parentum maxime commendat. Iræ Domini sanctorum preces in tantum resistere legimus, ut nequaquam debitam possit exercere vindictam. Quod diligenter beatus attendens Hieronymus cum illum Jeremiæ locum exponeret : *Tu autem noli orare pro populo hoc, ne roges ut misericordiam consequatur, et non obsistas mihi, quia non exaudiam te (Jer. VII, 16)*, ait (42) : « Quod autem dicit, et non resistas mihi, ostendit quia sanctorum oratio iræ Dei possit resistere. Unde et loquitur ad Moysen : *Dimitte me, ne percutiam populum istum*. Si ergo sanctorum oratio tantum valet ad placandam superni Judicis iram, quid de oratione matris sperandum est, de qua tanto amplius peccatoribus est confidendum, et quodam debito in hoc ipsam teneri, quanto magis apud omnes constat, hujus gloriæ singularem honorem ut mater Dei esset, non nisi pro peccatoribus adeptam fuisse? Ad quod quidem debitum persolvendum, quam prompta, quam spontanea sit ipsa, et omnibus qui eam invocant in necessitatibus subvenire parata, multorum jam comperimus experientia sanctorum, quorum nonnulla deducentes in medium, sic a minimis inchoamus ut perveniamus ad maxima; ut cum eam de parvis meminimus curare, de majoribus ipsam non dubitemus sollicitam esse. »

Vinum in nuptiis defecisse legimus, ad quas filius ejus cum ipsa et discipulis venerat invitatus. Vino itaque ibi deficiente, dicit mater Jesu ad eam : *Vinum non habent (Joan. II, 3)*. Et dicit ei Jesus : *Quid mihi et tibi, mulier? nondum venit hora mea (ibid., 4)*. Dicit mater ejus ministris : *Quodcumque dixerit vobis facite (ibid., 5)*. Et post aliqua :

(42) Patrol. t. XXIV, col. 752.

« Dicit eis Jesus : *Implete hydrias aqua, etc. (ibid., 7).* » Ecce mater Christi de corporali beneficio sollicita, intercedendo invitat filium ad præstandum beneficium, et quasi ab ipso objurgata graviter, non destitit, donec quod intendebat obtinuit. Et quidem si diligenter attendimus, non tam beneficium eam videbimus rogasse, quam defectum vini nuntiasse. Cum enim dixerit quia defecisset vinum, nequaquam rogasse legitur ut hoc ipse præberet, sed hoc solum sufficere arbitrata est ad impetrandum quod volebat, si nuntiaret quod deerat, nec jam apud filium precem suam esse necessariam, cum videretur suam insinuasse voluntatem. Nec rogata quidem a convivis fuerat, ut hoc eis beneficium impetraret. Quid ergo per precem factura est, cum a fidelibus exorata, pro ipsis apud filium intercesserit, et pro salute quorum se ab ipso electam, et eis debito obligatam esse recognoscit? Quæ quanto sanctior et justior est, tanto in persolvendo debito sollicitam magis esse constat.

Quod non solum ratione, verum etiam exemplorum manifestum est luce. Ad Colossenses Apostolus scribens, quodam loco de Deo Patre et Domino Jesu Christo, sic ait : *Et vos cum mortui essetis in delictis, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod adversus nos erant chirographum decreti, quod erat contrarium vobis; et ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, exspolians principatus et potestates (Coloss. II, 13).* Ad hunc itaque modum et Domini Mater miserrimo atque desperato Theophilo execrandum ac detestandum restituens chirographum, ad consolationem multorum in uno tunc egit homine, quod filius ejus in humano genere cognoscitur egisse. Denique quantum velox et prompta sit his qui eam invocant, ferre opem non solum contra dæmones, verum etiam contra terrenorum principum tyrannidem, ille Juliani imperatoris interitus protestatur, quem in Vita beati Basilii legimus. Quanto ergo securius de protectione et suffragio confidimus, tanto nos devotius ejus interesse festivitati convenit, et unumquemque nostrum ad eam suspirantem incessanter clamare : *Trahe me post te; curremus in odorem unguentorum tuorum (Cant. I, 3).* Tracta quippe est ut trahat, assumpta est ut assumat, quæ creata est ut salvet, et formata ut reformet. Quo enim mirabilior in reparatione nostra fieret operatio divina, per eadem quibus corruimus erecti surreximus, si naturas potius quam res ipsas pensemus. Diabolus quippe in serpente de ligno vetito primos parentes tentavit, virum et feminam captivavit, et per hæc quatuor damnati sumus, scilicet lignum prohibitum, serpentem suadentem, Evam seductam, Adam deceptum. Per totidem etiam reparati sumus. Dum angelo ad se misso Maria credidit, sicut diabolo Eva consensit; Adam novus in ligno crucis redemit, et de ligno ligni damna reparavit, et noxii pomi lethiferum gustum quasi medicamine quodam curavit; fructibus illis de arbore crucis æ-

sumptis, de quibus ipse ait : *Ascendam in palmam, et apprehendam fructus ejus (Cant. VII, 8).* Quid enim per palmam, qua victoria designatur, nisi crux Dominica significatur, qua ipse diabolum triumphavit, et in ea nostram redemptionem operans, ea quæ ad salutem nostram pertinent consummavit? Unde et exspirans ait : *Consummatum est (Joan. XIX, 30),* hoc est, completum humanæ salutis medicamentum. Quo quidem medicamine ipsæ animæ nostræ morbos curare dignetur, qui se verum medicum quodam loco profitens, ait : *Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus (Matth. IX, 12).* Quod quia nostris obtinere meritis nequaquam sufficimus, ipsa ejus genitrix hoc nobis impetret, quæ eum ad hoc genuit, ut hoc ipse nobis medicamentum afferret. Unde et Salvator solus proprie nuncupatur, hoc, ut ait Apostolus, nomen quod est super omne nomen Patre ipsi donante (*Ephes. I, 21*), cum quo vivit et regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per infinita sæculorum sæcula. Amen.

EXPOSITIO IN EVANGELICA LECTIONE IPSIUS DIEI.

Intravit Jesus in quoddam castellum (Luc. X, 38). Castellum munitio est et refugium defensionis ab incurso hostium. Hoc intrat Jesus, dum Verbum Dei naturam nostram in Virgine assumpsit, in qua nostram operatus est redemptionem; et diabolum triumphans, quamdam in eam nobis constituit munitionem. Hanc ingrediens in domo Marthæ suscipitur, quia in terram Judææ exterioribus operibus intendens est incarnatus, et a quibusdam illius populi primo est per fidem susceptus, sicut a Simeone, Anna, vel a populis inde collectis. Soror Marthæ Maria gentilitas est conversa, id est Ecclesia gentium unum Patrem Deum habens cum Martha, hoc est cum fidei Synagoga quæ jam Christum susceperat, paucis Judæorum primo ad Christum conversis. Martha suscepto per fidem Christo refectionem parat, dum Judæa de observatione corporalium operum obsequium Deo ministrat, et cum Esau exterius egressa de venatione silvestri patrem reflcere laborat. Sollicitatur Martha circa diversa, dum legem simul et Evangelium, umbram et veritatem conservare nititur. Unde conversis gentilibus indignata graviter perturbatur et scandalizatur, quod eis quoque jugum legis non potest imponere; ob hoc quasi murmurans a Domino requirit, ut sibi in omnibus Mariam societ, dum videlicet primitiva illa Judæorum Ecclesia postulat a vicariis Christi apostolis, ut gentes quoque judaizare compellant. Sed dum Martha constat in opere laborando, et foras ad exteriora progreditur, Maria secus pedes Domini sedens, et jam lege sepulta soli Christo adhærens quasi Jacob de domesticis animalibus interiorem atque meliorem parat refectionem, juxta illud Psalmistæ : *In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam; laudationes tibi (Psal. LV, 12).* Quæ quam sollicitè Christo intendat, monstratur, et dicitur quia audiebat ver-

bum illius, et sedens juxta pedes, non a longe. Sic-
ut enim in una Christi persona divinitas, quæ su-
perior est natura, capiti comparatur, ita per pedes
humanitas ejus intelligitur. His pedibus quasi se-
dendo adhærens, audit verbum Christi potius quam
Moysi, sequendo scilicet Evangelium magis quam
legem; quæ tam firma fide humanitatem ejus ample-
ctitur ut hanc ejus unam hostiam ad salutem suf-
ficere non dubitet, nullumque jam legis sacrificium
necessarium fore putet. Unde et subditur: *Porro
unum est necessarium (Luc. x, 42), quia cum vene-
rit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte
est (I Cor. xii, 10), hoc est, cum accesserit veritas,
recedet umbra, et superveniente evangelica
perfectione cessabit inchoatio legis. Optima pars
Mariæ, veritas, quam elegit, reprobata umbra, in-
telligitur, quæ non auferetur ab ea, quia finem
non accipiet evangelica præcepta, sicut ea quæ
de lege sunt Marthæ sunt ablata, quia conversis
Judæis legalia sunt interdicta, cum per Paulum di-
citur: Si circumcidamini, Christus vobis nihil pro-
derit (Galat. v, 2).*

SERMO XXVII.

IN DIE SANCTI MARCELLINI PAPÆ ET MARTYRIS, AD
MONACHOS ROTHOMAGENSES RELIQUIAS HABENTES.

Superna pietas, fratres, membris suis omnibus
ex omnipotentia providens, sicut fortibus a præ-
sumptione, sic infirmis providet a desperatione.
Unde et in utroque seipsum primo constituens in
exemplum, nunc persecutionem declinans se abs-
condit; nunc passionis imminente articulo, in tan-
tum pavere ac tædere scribitur, ut in agonia factus,
quasi sanguineas guttas pro sudore contra huma-
nam naturam emitteret, et sæpius ad Patrem orans,
calicem passionis a se transire, si possibile esset,
postularet. Qui etiam infirma membra in tantum
transferre in seipsum dignatus est, ut diceret: *Nunc
anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater,
salvifica me ex hac hora (Joan. xii, 27).* Ac si di-
ceret: Da mihi constantiam in passione, ne timor
prævaleat infirmitati humanæ. Quare, o fratres,
Christus dixerit securus per omnia se nullo timore
passionis, nullo cruciatu doloris posse superari?
nostram utique, fratres, infirmitatem his verbis in-
tendebat consolari, non aliquam imbecillitatem
quam haberet exponere. Nobis in his omnibus con-
sulebat, non sibi providebat, ne forte si aliquid fide-
les tempore passionis trepidarent, aut ab ea decli-
narent, desperatione percussi et de venia diffidentes
dicerent se ad Christum minime pertinere. Contra
quam etiam desperationis plagam non solum Tho-
mæ dubitationem, verum etiam trinam Petri nega-
tionem infirmis opposuit, et saluberrimum inde ca-
taplasma confecit. Denique et Marcellinum nostrum,
beati Petri vicarium, cujus tempore crebræ passio-
nes multos terrebant, nonnullos etiam abnegare co-
gebant, titubare ad horam Dominus pertulit, et ad

A tempus cadere, sed non confringi, sicut scriptum
est: *Cum ceciderit justus non collidetur, quia Do-
minus supponit manum suam (Psal. xxxvi, 24).*

Tertio negavit Petrus, nec simpliciter negavit,
sed sicut scriptum est: *Cæpit detestari et jurare
quia non novisset hominem (Matth. xxvi, 74).* Quod
vero Matthæus ait, *detestari*, Marcus discipulus
ipsius Petri, et per ipsum describendo Evangelio
instructus, dixit *anathematizare (Marc. xiv, 71)*, hoc
est excommunicationi se subdere, a quo alii abso-
lutionem expectabant. Nec in una tantum negatione
Petri Matthæus juramentum commemorat, sed
quasi levioribus culpis graviore annectens primo
dixit Petrum negasse, postea cum juramento, tan-
dem cum detestatione simul et juramento. Marcellini
vero juramentum vel detestationem sive anathema-
tizationem non novimus, nec etiam verba negationis
ipsius legimus; sed quasi timore mortis extra se
factum, nec deliberare aliquid permissum. Audivi-
mus ipsum in sacrificio idoli incensum solummodo
posuisse, nec istam transgressionem eum tolerasse,
sed statim convocatis episcopis in seipsum senten-
tiam depositionis dedisse, cum nequaquam Petrus
de trina sua negatione tantam egerit satisfactionem,
nec etiam ad confessionem venisse legatur, aut sat-
sactionem aliquam inde suscepisse.

Quod si post Petrum, Paulum quoque summum
coapostolum ejus Marcellino conferamus, levissi-
mam Marcellini culpam in hac transgressionem cense-
bimus. Legimus quippe Paulum secundum ritum
legis, cujus corporales observantias maxime impu-
gnabat, compulsus a Judæis, ut more Nazareorum
Deo se consecraret, nec non et Timotheum disci-
pulum suum ad circumcidendum eis traderet:
quando tamen circumcisionem in tantum super-
fluum vel periculosam judicabat, ut diceret: *Si cir-
cidamini, Christus vobis nihil proderit (Galat.
v, 2);* et generaliter de observantiis legis: *Qui
in lege, inquit, justificamini a gratia excidistis
(ibid., 4).*

Negaturo Petro Dominus prædixerat quod nega-
ret, et ille constantiam sui promittens e contrario
majora promittebat, et se omnibus præponens di-
cebat: *Etsi omnes scandalizati fuerint, sed non ego
(Matth. xxvi, 35).* Et rursum: *Tecum paratus sum et
in mortem et in carcerem ire (Luc. xxii, 35).* Quanto
præsumptio promissionis major exstiterat, tanto
reprehensibilior Petri ruina, et lapsus est gravior,
quanto contra hunc professio fuerat major. Nemo
Marcellinum de transgressionem quæ facta est, præ-
munierat, nullius exhortatione ne id præsumeret
præventus erat. Mendax in promissione Petrus,
sicut et in negatione repertus est. Nec in una tan-
tum, ut dictum est, negatione, sed trina, nec sim-
plici, sed cum anathematizationis detestatione. Qui,
quamvis pœnituerit, multo tamen tempore passio-
nem suam distulit. Quam denique fugiens, sicut
scriptum est, a Domino illi obviantem quasi nolens
redire compulsus est, juxta quod ei Dominus præ-

dixerat : *Cum autem veneris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo tu non vis* (Joan. XXI, 18). Scriptum denique esse vestra novit fraternitas : *Septies cadit justus, et resurgit* (Prov. XXIV, 16). ac si aperte dicat : *Quamquam fidelis crebris tentationibus pulsatus septem principalibus vitiis succumbat victus, divino tamen non destitutus auxilio, a profundo tanto vitiorum emergit, illam a Domino postulationem adeptus : Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum* (Psal. LXVIII, 16). Tertio negavit Petrus, septies cadit justus. Semel Marcellinus titubavit magis quam cecidit, qui tam cito surrexit, et titubationem suam confestim non tam pœnitentiæ lacrymis ut Petrus, quam virtute passionis expiavit intrepidus. De qua quidem perfectione virtutis Dominus ait : *Majorem hac dilectionem nemo habet, etc.* (Joan. xv, 13).

Scimus, fratres, divina disponente gratia, summos in virtutibus viros magnos quandoque peccatorum pertulisse casus, tamen propter humilitatis concordiam ac providentiæ curam... contra desperationis insaniam Domino per Psalmistam nos ita consolante : *Nunquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat?* (Ibid. v, 14.) Quis enim dormiens non piger ad operandum, et per negligentiam torpens atque ad horam deficiens? Quales quidem adhortans Apostolus ait : *Surge, qui dormis, et exsurge a mortuis, etc.* (Luc. XXII, 34). Ecce Petrus, qui prius Simon dictus, postmodum a Christo petra Petrus est appellatus, hoc est a firmitate firmus, cui et Dominus dixit : *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos* (Psal. XI, 9). Tertio lapsus ore solummodo, non mente Christum abnegat. Ecce Marcellinus Petri successor, et tam infirmitatis trepidatione quam postmodum cum fortitudine vicarius ejus, semel labitur titubans, nec deficiens, confestim convalescens; his quibus præerant in exemplo sunt positi, ne propter quemlibet lapsum desperent. Dictum est Petro a Domino quamvis negaturo, ut confirmaret fratres.

Novimus et Marcellinum confirmatam a se Thebæam legionem in fide ad cœlos præmississe. Cujus et discipulus Marcellus papa et martyr et succedens sanctum magistri exitum confirmavit, sicut et ante actam ejus vitam Thebæana legio comprobavit; ut tam priora ejus quam posteriora commendatione digna, totam mediæ dubitationem tollant vel desperationem. Sicut autem istos Dominus in clero, ita David Salomonem præmisit in populo, qui gravi sæo lapsu peccata... solarentur, ne post quantacunque crimina de indulgentia desperarent. Maximus ille regum ac prophetarum David, adulter simul, proditor, et homicida, quanto in virtutibus amplius creverat, tanto majus præcipitium de calamine pertulit virtutum. Quo enim altior gradus, tanto gravior casus. Salomon ille Idida, hoc est dilectus Domini, de quo et Dominus prædixerat :

Ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in filium (II Reg. VII, 14), in tantum abominationibus lapsus est puteum, ut concupiscentia carnis devictus divinum cultum omnino desereret, et tanto tempore idolis deserviret, a quo nec idolorum excelsa sunt ablata. Nec id timore mortis, sed concupiscentia egit mulieris. De cujus tamen indulgentia, ne desperemus, ipse quoque nos Dominus consolatur. Cum enim præmisset quod dictum est : *Ego ero illi in patrem, et ille erit mihi in filium*, statim annexuit, dicens : *Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum. Veruntamen misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli a Saul, quem amovi a facie mea* (II Reg. VII, 14). Quid enim facies Dei, nisi notitia ipsius, cum unusquisque homo ex facie sua cognoscatur? Quid est itaque Deum sic alicui misericordiam impendere, ut non amoveat eum a facie sua, nisi hanc ei gratiam reservare, ut cum ille peccando quasi oblitus Creatoris sui per negligentiam fuerit, postmodum, per pœnitentiam rediens eum recognoscat, et tam timore districti iudicis, quam amore Domini eum exspectantis peccata corrigat?

Bene ergo binos tam in clericis quam in laicis de rectoribus ipsorum, ibi, videlicet Petrum et Marcellinum, hic David et Salomonem, contra summam illam desperationis ruinam præmisit, ne quis, tam in clero quam in populo, post quantacunque flagitia diffidat a venia, dummodo prævideat de pœnitentia. Bene, inquam, binos tam hic quam ibi quasi testes sperandæ reconciliationis et indulgentiæ impetrandæ. Ut enim scriptum est, quantumcunque splendida fuerit persona, unius testimonium non sufficit, sed juxta divinam legem : *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum* (Deut. XIX, 15). Si autem in ore, quanto magis in opere? Ut autem, fratres, finem nostri sermonis ad divinam misericordiam circa nos habitam deducamus, perpendite, quæso, quantum de salute nostra Dominus providerit, quantum Salvator noster sollicitus sit nostri, ex cujus etiam nomine insignitus est locus iste. In multis, fratres, delinquimus, in multos incidimus lapsus, sed ne desperemus, ne correptionem differamus, magnus Domini martyr et patronus noster nobis a Domino missus est, in exemplo propositus, quem apud Deum habemus advocatum, et de quo præcipue, si volumus, nobis est confidendum. Princeps iste est ordinatus a Domino, ut dictum est, tentari, et graviter labi, ut de potestate tanta quam accepit, amplius possit, et de lapsu quem pertulit ad indulgentiam lapsorum et veniam postulandam pronior fiat, qui sicut de Patre dicitur, in seipso didicit qualiter aliorum infirmitati compati debeat atque misereri. Festum igitur ejus tanta devotione celebremus, ut quod nostris precibus non valeamus, ejus meritis assequamur, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est, etc.

SERMO XXVIII.

IN DEDICATIONE ECCLESIE.

Dedicationis solemnitas quantum cæteras antecedit, non tam Scripturarum auctoritas quam ratio manifesta declarat. Ab hac quippe cæterarum omnium exordium manat, cum in hac locus consecratur, quo cæteræ celebrentur, et Dominica sacramenta conficiantur. Hic est ille locus, quem sibi Dominus specialiter eligens, et propriæ domus vocabulo insigniens per Moysen ait : *Vide re offeras holocausta tua in omni loco, sed ubi fuerit memoria nominis mei (Deut. xii, 13)*. Et rursum : *Domus mea domus orationis vocabitur (Matth. xxi, 15)*. Et cæterarum quidem celebratio festivitatum, quas antiquo populo tanquam præcipuas Dominus instituit, nequaquam septenarium dierum excesserunt. Templi vero dedicationem septenario geminato Salomon et universus Israel in holocaustis innumeris, et multiplici musicorum instrumentorum modulatione quatuordecim diebus exsolvit.

Ex quo liquidum est quanta dignitate pariter atque auctoritate celebritas ista sit prædita, et quanta devotione sit ab omnibus peragenda. Cujus quidem institutio non a lege, non a propheta, sed a patriarcha Jacob initium habuit. Qui et futuri postmodum templi locum designasse dicitur, et sacramenta dedicationis primus exhibuisse, sicut in historia Genesis continetur. Hic nempe relictis parentibus, persecutionem primogeniti fratris declinans, cum veniret ad quemdam locum vespere, et in eo requiescere vellet, tulit unum de lapidibus qui jacebant in terra, et capiti suo supponens obdormivit. Viditque in somnis scalam stantem super terram, cujus cacumen cælum tangebatur. Angelos quoque per eam ascendentes et descendentes, et Dominum innixum scalæ dicentem sibi : *Terram in qua dormis tibi dabo, et semini tuo (Gen. xxviii, 13)*. Cumque evigilasset Jacob ait : *Quam terribilis est locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei, et porta cæli (ibid., 17)*. Surgens ergo mane tulit lapidem, quem supposuerat capiti, et erexit in titulum, fundens oleum desuper. Votum etiam vovit dicens : *Si fuerit Deus mecum, et custodierit me, cunctorum quæ dederis mihi decimas offeram tibi (ibid., 20)*.

Ecce, fratres, historiam succincte percurramus. Nunc ad ædificationem nostram intelligentiam præcipue moralem in ea perquiramus, et melioris dedicationis typum in his quæ gesta sunt aperiamus. Quid enim dedicatio Ecclesiæ, nisi illa est fidelis animæ sponsio, quæ a sæculo recedens se penitus Deo dedicat, et quasi propriam sponsam Christo se copulat, ut ei deinceps tota vacet, et sic ei voto suæ professionis obligans tanquam proprium templum Deo se consecrat? Sicut enim in una villa multæ hominum domus, et una Dei dicitur, quam ecclesiam vocamus, ita et in populo Dei inter illos

A qui conjugati sunt, qualibet anima conveniente voto Deo consecrata proprium ejus habitaculum facta est. Qualem quidem animam Apostolus describens, et ejus prærogativam a cæteris distinguens, ait : *Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. Et mulier innupta et virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta et corpore et spiritu (I Cor. vii, 32, 33)*.

Jacob itaque persecutionem, ut dictum est, primogeniti fratris fugiens, relicta domo parentum peregrinatus, fidelis anima est de sæculo ad Dominum conversa, quæ carnalium affectionum ruptis vinculis more Abrahæ, de terra sua et de cognatione progreditur, et de domo parentum procedit ad claustrum, illud Psalmistæ non solum audiens, verum exaudiens : *Audi, filia, et vide, et inclina, etc. (Psal. xlii, 11)*, Nec non et illud Domini documentum amplectens : *Qui non odit patrem suum et matrem, non est me dignus (Matth. x, 37)*. Primogenitus talis animæ frater caro est in unam personam animæ conjuncta, et prius in utero formata quam ei anima sit infusa. Cujus quidem carnis tentationes; de quibus scriptum est : *Caro concupiscit adversus spiritum (Galat. v, 17)*, dum fugimus a sæculo recedentes, quasi primogeniti fratris impugnationem vitamus. Et quia hæc virtus continentiæ et remuneratio sæculi ab adventu Christi, quæ ultima ætas est mundi, maxime cœpit. C Unde Jacobus post solis occubitum, id est in vespere, ad locum pervenit, ubi dormiens requiescat. Hic autem locus claustralis vita est continentium, qui a tumultuosa sæculi vita ad quietem monasticam transeunt, et Marthæ sollicitæ et circa plurima turbatæ tranquillitatem præferunt Mariæ. Quæ quidem tranquillitas a Domino nomine lecti, a Sponsa in Cantico nomine lectuli designatur cum dicitur : *Erunt nocte illa duo in lecto. In lectulo meo per noctes, etc. (Cant. iii, 1)*.

In hoc itaque lectulo dormiturus Jacob, de lapidibus quos intuetur eligit unum, quo supposito capiti suo dormiat, cum anima quælibet locum sanctæ congregationis ingressa, multos circumspicit fideles tanquam lapides vivos et fortes ad omnia toleranda, in summo lapide Christo fundatos; ut eorum scilicet exemplis ad perfectionem instituantur. Sed quia unum Christum omnibus præfert, cui se fidelis anima quasi sponsam copulat, et deditat, et velut in amplexibus ejus lectulo contemplationis dormit corpore, sed vigilat mente, juxta illud Sponsæ : *Ego dormio et cor meum vigilat (Cant. v, 2)*, unus ex universis eligitur lapidibus. Juxta quod et ipsemet de dilecto ait : *Electus ex millibus (ibid., 10)*. Hunc capiti suo supponit ut dormiat, cum totam suæ mentis intentionem in eo defigit, ut a curis sæculi penitus quiescat, et tota ei per desiderium inhæreat. Caput quippe principalis pars corporis mentem designat in nobis. Hunc profecto somnum con-

inentium dilectus ille Domini et virgo Joannes specialiter expressit, qui in Dei gremio recumbens, quasi hoc lapide supposito capiti obdormivit. Scalam dormiens Jacob intuetur, quia tanto amplius Scripturam sacram quisque intelligit, quanto ab occupatione secularium curarum magis quiescit. Scala hæc dormienti apposita usque ad cælum porrigitur, quia per doctrinam ipsius de terrenis ad desideranda cœlestia sublevamur, et illuc mente conscendimus, ubi Christus est in dextera Dei sedens. Huic scalæ Dominus innititur, et inde nobis loquitur, quia per ejus doctrinam nostris imprimatur mentibus, et de ejus verbis nostras in se mentes erudiens accendit. Hujus scalæ, hoc est sacræ Scripturæ, quasi duo latera duo sunt Testamenta, quæ quidem ad invicem quasi quibusdam gradibus insertis connectuntur, dum per expositiones doctorum rota rotæ applicatur, et quod in Veteri fuerat prædictum, in Novo monstratur exhibitum. Angeli per hanc scalam ascendentes et descendentes, sancti sunt prædicatores, quorum unus de se et aliis ait: *Quomodo prædicabunt, nisi militantur?* (Rom. x, 15.) De quilibet et per Malachiam dicitur: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem inquirent ex ore illius, quia angelus Domini exercituum est* (Malach. ii, 7). Ascendunt vero per scalam istam vel descendunt, dummodo in sua prædicatione de natura divinitatis vel secretis cœlestibus nos instruunt, modo de assumpta humanitate, vel componendis moribus nostris erudiunt; vel cum modo ad altam continentiarum virtutem nos hortantur, modo infirmitati nostræ per indulgentiam nuptiarum consulunt.

Terram in qua dormit Jacob ei et semini ejus Dominus promittit, quia terram viventium, cujus desiderio anima contemplativa a terrenis curis quiescit, in remuneratione pollicetur tam ei quam sequacibus ejus, et in hoc proposito ipsam imitantibus. Evigilans de somno contemplationis anima illa, et de illa cœlesti habitatione ad sancta studia totius contemplationis oculos reflectens, et quasi homines pariter admonens, ut spe promissæ sibi terræ in proposito perseverent: *Vere Dominus est, inquit, in loco isto, et ego nesciebam* (Gen. xxviii, 16). Ac si diceret: Qui ubique est per divinitatis præsentiam, hic specialiter inhabitat per gratiam. Pavens quoque: *Quam terribilis, inquit, est locus iste!* (Ibid., 17.) Terribilem, hoc est summa reverentia dignum esse recognoscit: in quo, ut dictum est, tanquam in spiritali templo, ac sibi penitus dicato, per abundantioris gratiæ dona Deus inhabitat. Sed quia multi hanc reverentiam loco debere recognoscunt, nec tamen illi hanc exhibent, nec illam Apostoli comminationem expavent: *Si quis nolaverit templum Dei, disperdet illum Deus* (I Cor. iii, 17), bene præmissum est, pavens, ut quod pavendum esse non dubitat, offendere in eo non præsumat. Et attende quod cum præmiserit: *Domus Dei, statim annexuit, et porta cæli* (Gen. xviii, 17). Hæc est talis aditus regni cœlestis, ex quo sine

A dilatione de hujus vitæ observatione illuc introeatur, nulla videlicet purgatione interposita.

Surgit mane Jacob, et lapidem quem supposuerat capiti suo erigit in titulum, ipsumque oleo desuper infuso, more pontificis votum explet dedicationis; quasi in hoc primogenitorum dignitatem quam emerat exercens. Primogenita quippe tunc fuisse dicuntur vestis seu dignitas sacerdotalis, quam primogeniti fratres per benedictionem paternam accipiebant, ut soli inter fratres sacerdotali fungerentur officio. Et a matre vestibus Esau valde bonis indutus fuisse Jacob memoratur. Et nota, sicut Melchisedech sacramenta Ecclesiæ antiquiora videntur quam Synagogæ; ita in patriarcha Jacob noster dedicationis ritus videtur præcessisse, quia tam altare quam ecclesiam ipsam oleo consecramus. Quod nequaquam in tabernaculo vel templo factum esse legimus. Mane surgit Jacob de loco in quo quiescens viderat visionem, et ejus loci sanctitatem cognoverat, cum anima quælibet prædicta, peracto jam suæ probationis tempore, ad professionem conscendit regulæ, experta jam hujus propositi simul ac loci religione; et tunc se penitus Deo dedicans, et proprio voto illi se obligans, spiritalis templi dedicationem in seipsa celebrat. Tunc lapidem, in quo dormierat, erigit in titulum, hoc est oculis suis affigit in signum, quasi nihil aliud ulterius debeat intueri, quia jam facta professione respicere retro non licet, ne cum uxore Lot pereat. Primum ei tamen in imo lapis jacebat, quia non tanto debito ei antea cohærebat. Erectum lapidem oleo superfuso sibi consecrat, dum toto dilectionis affectu ipsum comprehendens, tot unguentis delinit eum, quot desideriis amplectitur ipsum. Quid autem unguenta, nisi quædam est recreatio dolorum, et fomenta dolentium? Dolet autem Christus de nobis cum nostra ei conversatio secularis displicet, et sic eum exasperando, malis operibus contra nos commovemus. Placatur autem penitus, et quasi quibusdam unguentis hic ejus dolor mitigatur, cum a sæculo recedentes totis ei visceribus inhæremus, et perfectione virtutis nos jam ei penitus copulamus, juxta illud Apostoli: *Qui autem adhæret Deo, unus spiritus est* (I Cor. vi, 17). Caute autem ac provide votum faciens Jacob de persolvendis decimis, non de suis viribus, sed de misericordia Dei præsumens, quasi apposita conditione ait: *Si fuerit mecum Deus, et custodierit me* (Gen. xxviii, 20), quia ejus gratiæ est quicquid boni agimus. Unde et Paulus: *Gratia Dei sum id quod sum* (I Cor. xv, 10). Et rursus cum dixisset: *Plus omnibus laboravi*, statim adjecit: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum* (ibid.). Decimas omnium Deo persolvit, qui Decalogum legens in nullo excedit, nec a mandatis Dei, quæ per Decalogum illum intelliguntur in aliquo recedit. Quod in semet nobis sic complere concedat, ut quod visibilibus sacramentis exterius actum est, in corporali templo ipse invisibiliter in nobis operando templum nos verius

efficere dignetur summus pontifex et rex Jesus Christus, cujus tam sacerdotium quam regnum perseverat in sæcula sæculorum. Amen.

SERMO XXIX.

DE SANCTA SUSANNA, AD HORTATIONEM VIRGINUM.

Audistis, charissimæ, atque utinam exaudissetis beatam illam sponsæ sollicitudinem in Cantico canticorum, ad exhortationem vestram diligenter descriptam. Quæ cum diu quæsitum in lectulo dilectum invenire non posset : *Surgam, inquit, et circumibo civitatem : per vicos et plateas quæram quem diligit anima mea (Cant. III, 2).* In lectulo dilectum quærit, et non invenit, cum anima perfecta fatuis virginibus adjuncta opera ipsarum considerans, exemplis earum instrui cupit, quas de continentia carnis in magna virtutum perfectione esse credit. Cum enim etiam ista carnis continentia, et hujus tam ardui propositi observantia paucorum sit, talium vita a tumultu sæculi remota lectulo potius quam lecto comparatur, quia magna quies est a molestiis nuptiarum vacare, et voluptatibus carnis operam non dare. Sed quia non magnum quid hanc continentiam, quæ paucorum est, imperiti æstimant, et ideo facile ex charitate sua in elationem simplices trahit, non potest in talibus Christus reperiri, qui superbis resistit semper, et humilibus dat gratiam (*I Petr. v, 5*). Hoc itaque sponsa conspiciens quasi de lectulo surgit, et egressa circumivit civitatem, quærens ibi sponsum per vicos et plateas, quem in lectulo reperire non potuit, dum mente foras exiens bonam vitam fidelium intuetur, qui in hoc sæculo tanquam in civitate, quæ multos capit, conversantur, et quas imitetur exempla virtutum inde assumit, in quibus per gratiam Domini habitare non desperat. Et quoniam in omni gradu fidelium alii perfectiores sunt aliis, quosdam ibi in plateis, quosdam in vicis reperit, quia quorundam vita quo altior est in meritis in paucioribus consistit, qui quasi in vicis morantur, qui strictiores sunt quam plateæ, quales Job et Susannam legimus, et plerosque alios, qui de magna virtutum perfectione tam viris quam feminis in exemplo sunt positi. Quorum tanto laudabilior vita existit, quanto in sæculari conversatione religiosior fuit, et quasi purissimum aurum in fornace non arsit.

Et quoniam de virtutibus Job, quas diligenter commemorat Scriptura, supervacuum me nunc vobis scribere arbitror, ad Susannam conjugatam, quæ vestri.... minoris propositi et majoris virtutis fuit, stylum converto; ut in ejus comparatione, si quæ sacri propositi feminæ minus quam noverint habeant, de suo defectu erubescant. Prima vero laus ejus describitur, cum eam pulchram nimis, et timentem Dominum Scriptura commemorat (*Dan. XIII, 2*). A pulchritudine corporis ad decorem mentis ascendit, juxta illud Gregorii : « A minimis quisque inchoat, ut ad majora perveniat. » Pulchra

corpore, sed pulchrior mente, tanto laudabilis hæc duo simul, quanto difficilius custodiebat. In altero habebat pugnandi materiam, ex altero cepit victoriæ coronam. Ex illo in concupiscentiam ejus exarserunt sacerdotes, ut hoc per constantiam virtutis probaretur, cum morti addicta vitæ periculum elegit, ne contagium incurreret corporis, atque ipsum corpus quod appetebatur ad culpam, hostiam offerret immaculatam. Proh dolor! proh pudor! Tot videmus in sacro proposito constitutas adeo deformes, ut, sicut scriptum est, larva non indigeant, quas divinæ reverentiæ, ac voti sui prorsus oblitæ ita libidinis furor exagitat, ut cum ad turpitudinem peragendam gratis aliquos habere nequeant, emere incestuosos cogantur, et quæ de forma confidunt, venales sese prostituunt; aut si de mercede diffidunt, ipsas luxuriæ sordes quas excipiunt pro mercede sibi constituunt. Adulteras tam leges sæculi quam divinæ morte puniendas censuerunt. Quanta autem vindicta in sponsas Christi corruptas exercenda sit, datur intelligi, quibus vix locum etiam poenitiæ canones reliquerunt. Sunt et nonnullæ inter eas vetulæ meretrices, quæ cum jam se omnino contemni præseniserint aliena corpora vendendo, cum propria non possunt, detestanda exercent lenocinia. De qualibus quodam loco me scripsisse recolo : Vetus meretrix se propagat in adolescentulis.

Quam severam quoque sententiam de lænis sancti Patres instituerint, ex eorum manifestum est scriptis, quas in fine quoque a communione privaverunt. Unde et illud est Eliberitani concilii, cap. 11 : « Mater vel parens, vel quælibet fidelis si lenocinium exercuerit, eo quod alienum corpus vendiderit vel suum, placuit nec in fine communicandam. » Quod si in feminis sæculi adeo lenocinium sunt detestati, quantum in sponsis Christi istud est abhorrendum, ubi proprium Dei templum violatur, et hæc ei vindicta specialiter reservatur? *Si quis, inquit Apostolus, templum Dei violaverit, disperdet illum Deus (I Cor. III, 17).* Beata laica, et sæculi non claustrum, femina prædicta, hominis potius conjux quam Christi sponsa dicenda, surget in judicio, et condemnabit generationem hanc pessimam; quæ ut hominis servaret fidem, elegit interire munda, ne viveret immunda. Unde autem tanto castimonie zelo succensa, tanto constantiæ muro esset munita, subinfertur cum dicitur : *Parentes autem ejus cum essent justi, erudierunt filiam suam secundum legem Moysi (Dan. XIII, 3).* De justis parentibus justissima filia nata memoratur, et in communi eorum laude sanctissima studia prædicantur.

Quod et beatus Hieronymus diligenter attendens, cum in explanatione Danielis ad hunc locum veniret, ait (43) : « Hoc utendum est testimonio ad exhortationem parentum, ut doceant juxta legem Domini, sermonemque divinum, non solum filios, sed

filias suas. » Hoc adhuc sacrarum litterarum zelo judaicus populus in ipsis etiam tenebris cæcitatibus suæ plurimum fervens, non mediocriter nostram, id est Christianorum negligentiam accusat. Tanto quippe ardore legem amplectuntur, ut quislibet eorum quantumcunque pauper, quotquot habeat filios, neminem divinas litteras ignorare permittat. Quorum tanto zelo Apostolus maxime compatiens, ait : *Fratres, voluntas quidem cordis mei et obsecratio ad Deum fit pro illis in salutem. Testimonium enim perhibeo illis quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam (Rom. x, 1), hoc est magnum fervorem in Deum, ac desiderium in mandatis ejus, quæ in lege acceperant, cognoscendis atque implendis, licet in magno persistentes errore, cum hæc ad salutem sufficere credant. Æmulatio quippe seu zelus quislibet animi fervor vehemens ad desiderium cujuslibet nuncupatur. Unde et tam bonus quam malus zelus dicitur vehemens, scilicet commotio animi ac sollicitudo ad aliquid agendum. Nulli vero, vel pauci Christianorum sunt, qui evangelicæ doctrinæ perfectionem tanto studio vel causa amplectuntur, ut ejus desiderio filios suos sacris imbuerent litteris curent, sed temporalis tantummodo commodi causa, ut hujus vitæ necessaria sibi ipsis vel illis inde provideant, aut de officiis clericorum, aut de habitu monachorum. Unde recte ab intentione talium patrum Susannæ parentes distinguuntur cum tam in eorum laudibus quam in ipsius Susannæ dicitur, quia parentes ejus, cum essent justi, erudierunt filiam suam, etc. Cum essent enim justi, dictum est, non cum essent avari; quia quod isti nunc per avaritiam agunt, illi per religionem egerunt; et amore Dei, non ambitione sæculi, tanquam illud quod scriptum est attendentes: *Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum (Psal. xciii, 12)*. Quos in hac spe sua nequaquam frustratos fuisse præsentis historiæ sequentia clamant, tantam filix suæ describendo perfectionem, quam de divinæ legis eruditione provenisse, præcedentia insinuant, ob hoc videlicet commemorata.*

Quali autem agonè matrona mirabilis mirabiliter triumphaverit, perpendite, virgines, ut ex ea discatis qualiter et ipsæ dimicare debeatis, et sponsionis votum servare Christo, sicut illa fidem custodivit marito. Comprehendentes igitur eam senes, et ad consensum adulterii cogere nitentes: *Ecce, inquit, ostia pomarii clausa sunt, et nemo nos videt. Quamobrem assentire nobis, et commiscere nobiscum. Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum juvenis, et ob hanc causam emiseris puellas a te (Dan. xiii, 20, 21)*. O cæci cæcorum dæces, et expertes justitiæ judices, nunquid si ostia pomarii sunt clausa, janua cæli nonne est aperta? Frustra hominum consuetum fugitis, qui conspectum Dei fugere non potestis. Hoc illa præcipue attendebat, cum diceret: *Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspe-*

ctu Domini (ibid., 23). Nemo, dicitis, nos videt. Quid, si Deus? Pudet ab homine deprehendi, et non a Deo conspici? mortem corporis temporalem ab hominibus deprehendi timetis, mortem animæ perpetuam non formidatis, cujus comparatione nec illam dici mortem illa profitetur? Sic quippe ait: *Si enim hoc egero, mors mihi est; si autem non egero, non effugiam manus vestras (ibid., 22)*. Mortem utique potius animæ quam corporis appellandam censuit; et quia illam plus timuit, utramque pariter evitare meruit. Vos autem e converso, hanc magis quam illam metuentes, a neutra fuistis immunes. Illa judicem Deum plus quam hominem verita, tam divino quam humano judicio liberata, quorum neutrum vos ipsi judices effugere non potuistis.

Attendite, sponsæ Christi, quid dixerit ac fecerit conjux hominis, et si quis profanus, et Dei prorsus oblitus, consimilem a vobis exegerit turpitudinem, et in tantum etiam fortasse perstiterit ut vim facere præsumat, respicite vestrum maritum non hominem, sed Deum, non Joachim, sed Christum, et intrepida Susanna vestrum unaquæque dicat: *Si hoc egero, mors mihi est*. Latere Joachim fornicatio poterat uxoris, sponsum autem vestrum quis latere potest? Injuriam suam tam ipse, quam gloriosa mater ejus, ac tota pariter cæli curia desuper intuebitur. Quæ adeo impudens, adeo insana, ut hunc maxime non erubescat, et expavescat aspectum? Cum quis te falsi nominis Christianus super hoc convenire, imo circumvenire tentaverit, sufficit tibi uno te statim responso absolvere: Assentiam tibi in isto, si peragi potest inscio sponso meo, aut si fortiores eo fuerimus, quo ejus offensam minus timeamus. Denique instantibus impudicis senibus, cum vi non posset eos Susanna repellere, ore usa pro manibus, quod unum restabat, impetum eorum conpescuit, dicens... Perpendite, virgines, virtutem conjugatæ, et de majoribus minora cogitate. Non timetis mortis periculum, si a vobis incestuosos repuleritis, sicut illa, ut dictum est, faciebat. Non est tanta vis eorum, ut ab ipsis clamore liberari sitis compulsæ. Aut si clamare necesse sit, facilius vos sponsus quam Susannam exaudiet maritus, et quo potest amplius, liberabit citius.

Egressæ itaque de lectulo mente, Susannam in vico requirite, ut quas non invenitis in claustris virtutes, reperiat in sæculo. Videte quid in secreto comprehensa, quid in publico gesserit accusata. Et quia partem agonis ejus jam diximus, quæ restant breviter perstringamus. Deducitur illa, ut dictum est, ad iudicium cum parentibus et filiis, et universis cognatis suis. *Flebant igitur sui, et omnes qui noverant eam. Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput ejus. Quæ flens, suscepit ad cælum. Erat enim corejus fiduciam habens in Domino, et dixerunt presbyteri: Cum deambularem in pomario soli (Dan. xiii, 33), etc.*

Et vos itaque, piæ virgines, innocentem matronam, et tantam sustinentem injuriam pio sequimini fletu, ut quo major vestra fuerit compassio, jucundior existat innocentis liberatio. Flebant non solum sui, sed omnes qui noverant eam; non quidem omnes qui ejus laudem audierant, quæ nullos aut paucos latere poterat, sed qui rei veritatem multis iudiciis experti fuerant. In medium matrona sanctissima trahitur, et innocens pro rea statuitur. Anxius maritus, anxii tam parentes quam filii, et omnes qui noverant eam, quanto pudore confusi, quantis lacrymis perfusi ejus innocentiam deplorarent, quis commemorare vel cogitare non plorando queat? Soli tam naturæ quam humanitatis immemores senes in ejus iudicium, imo suum potius consurgere ausi, et immundas manus sanctæ vertici ejus imponentes tanquam testimonium accusationis in eam dicturi: *Cum deambularem, inquit, in pomario soli, etc.* Bene, inquam, dicitis, *deambularem*, et *soli*, qui concupiscentiæ stimulis agitati, a Deo pariter et lege jam eratis alieni.

Bene autem cum dictum sit: *Consurgentes in medio populi, manus suas super caput ejus*, statim adjunctum est, *quæ flens suspexit ad cælum; erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino*. Quid est quod hucusque cum sui eam deslerent, non est memorata flere, sed tunc tantum cum castissimum ejus caput contingerent manus impudicæ? Nunquid tunc primo vel præcipue de periculo timebat vitæ? Quod quidem ne suspicemur, mox annectitur: *Erat enim cor ejus fiduciam habens in Domino*. Quamvis enim superius dixisset: *Si autem non egero, non effugiam manus vestras*, et postmodum dicat: *Et ecce morior, cum nihil horum fecerim* (Dan. xiii, 43); confusa tamen et secunda de salute animæ, et gloria palmæ, nequaquam tristis erat de transitoria morte, per quam se transitorium sciebat ad gaudia perennis vitæ. Unde et bene suspicere ad cælum memoratur quo ejus intentio toto desiderio ferebatur.

Cur igitur flebat tunc tantum cum ejus capiti manus imponerent illi, ac non potius cum ad mortem duceretur, nisi quod ea quæ mortem non timebat, ab obscenis manibus caput suum contingi dolebat, quibus nec inferiores corporis partes tangi consenserat? Audite hæc, et intelligite, virgines sacræ, quæ corpora quoque vestra tanquam propria Deo templa consecratis, ut nullo lasciviæ tactu hæc pollui permittatis, nullo immunditiæ sacrilegio violari. *Si peccaverit vir in virum*, Samuel ait, *placari ei Deus potest. Si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo?* (I Reg. ii, 25.) In virum suum peccare Susanna timebat, si aliquo lasciviæ tactu corpus suum ei dicatum contingi permetteret. Quid igitur sponsæ Christi faciendum est, cum quis incestus ad eam accesserit, summam injuriam Deo factururus, si hoc ejus proprium templum aliquod lasciviæ contagium præsumperit? Cui iudici nisi summo hæc summa injuria; cui nisi cujus est propria vindicanda servatur? Ei utique qui ad timorem

A sui maxime nos adhortans, ait: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animæ vero non habent quid faciant; sed potius eum timete qui habet potestatem corpus et animam perdere in gehennam* (Math. x, 28). Ac si aperte dicat: Non est eorum guerra plurimum metuenda, quæ in una tantum nostri ac minori parte est, hoc est in corpore, et cito præterit; sed ea præcipue, quæ in utraque parte perenniter sævit. Quam et Apostolus considerans, ingemiscit, dicens: *Horrendum est incidere in manus Dei viventis* (Hebr. x, 31). Si enim illas, quæ torum maritalem maculaverunt, lex divina senserit morte puniendas, quid eas manet quæ ipsum Dei templum prostituerint? Nunquid præjudicium illis fecit, quæ minus deliquerunt, si majora crimina, et proprii tori maculas expiaverit minore vindicta? Certum est, ut supra memoratus Apostolus ait, in manufactis templis nequaquam Deum habitare, sed magis in illis, qui vera ejus templa spiritalia sunt dicendi. De qualibus ipse quibusdam ait: *Nescitis quia Dei templum estis, et spiritus Dei habitat in vobis. Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum Dei sanctum est, quod estis vos* (I Cor. iii, 16, 17). Qui autem intra parietes corporalis templi sordes aliquas corporales intuens, non eas statim asportare festinet? Quis sibi fornicari non abhorreat, ac magis illud quam verius animæ templum polluere trepidet?

Flebat, ut dictum est, Susanna, et fletus ejus causa jam ex parte est exposita, pro contactu scilicet obscenarum manuum, quæ nec ad horam sustinere potuit. Flebat utique de præsentem, et si diligentius attendimus, non solum corporis contactum, sed et famæ futurum flebat detrimentum, cum illi scilicet ad testificandum prorumperent, quorum testimonio plurimum credi providebat, sicut et postmodum Scriptura commemorat, dicens: *Credidit eis multitudo quasi senibus populi, et iudicibus, et condemnaverunt eam ad mortem* (Dan. xiii, 41). Flebat opprobrium domus suæ, nec tam suam calamitatem quam suorum deplorabat anxietatem. Quid enim? quid, inquam? Circumstantes suos, virum, parentes, filios, cognatos, ut dictum est, et omnes qui noverant eam, in summa anxietate positos, et tam innocentiam ejus quam suam infamiam deplorare cernebat. De quorum compassione magis quam de propria passione dolebat; nec tam corporis mortem quam infamiæ labem plangebat. Quo enim quæque castior est, verecundior esse cognoscitur, et castimoniam summam istud est argumentum. Unde bene sicut re, ita et nomine pudor, et pudicitia ita sunt adjuncta, ut frequenter nomine pudori ipsa castitas designetur, quod, ut dictum est, signum est ejus præcipuum argumentum. Quod et Apostolus diligenter attendens cum muliebris honestati habitum describeret, id in commendatione ipsarum primum assumpsit, per quod eas maxime commendari censuit: *Mulieres in habitu ornato, cum veracundia et sobrietate* (I Tim. ii, 9), etc. Hinc e cor

trario scriptum est : *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluitis erubescere* (Jerem. III, 3). Heu ! quid jam novimus, vel audivimus inter eas, quæ per habitum sanctum Deo mentiuntur, non solum turpitudinem carnis incurrere, sed nec infamiæ notam abhorre. Quibus hoc ipsum pro gloria videtur, quod Christo dedecorato amasiæ hominum, imo detestanda scorta demonum prædicantur. A quibus si nonnulla munuscula quandoque suscipiunt, tam Christi quam sui oblitæ miserandam mortem suam, cum summo dedecore sui quibus audent ostentant, quasi non parvi se æstimantes, quæ se aliquibus vendere possint; plura tamen fortassis largituræ quam accepturæ. Paucos quippe emptores reperiunt et magis damnum quam lucrum conspiciunt; et quæ minus appetuntur merces, facilius omnibus exponuntur, et publicatæ citius obtinentur.

Ut autem a proposito [ad propositum] revertamur, et de summa ignominia Christi ad laudem femine sæcularis redeamus, cum falso testimonio senum populus credidisset, et eam ad mortem condemnassent, exclamavit voce magna, et dixit : *Deus æternæ, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam contra me falsum tulerint testimonium, et ecce morior, cum nihil horum fecerim* (Dan. XIII, 43). In judicio prius constituta, cum illi in accusationem ejus testificarentur, non loqui, sed flere, et in cælum suspicere narratur, ut ejus patientia primum probaretur quam et in Christo propheta prædixerat his verbis : *Tanquam ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum* (Isa. LIII, 7). Expectabat ibi tacita damnationis suæ sententiam, et tacens hominibus, soli Deo fletu loquebatur. Nunc vero damnationis accepta sententia, ad excusationem sui, non liberationem, suam innocentiam protestata, famæ potius quam vitæ decrevit consulere, et suos saltem de morte sua minus sollicitos reddere quam minime dubitarent ad felicioram vitam transire. Certissimum quippe vel innocentiae, vel culpæ testimonium est, extrema confessio damnatorum, maxime cum quidquid jam dicatur apud homines, sibi profuturum desperent, et tanto amplius de servanda veritate sunt solliciti, quanto se magis ad divinum judicium propinquare trepidant. Bene autem dicitur exclamasse voce magna, non quæ solum aures hominum tetigit, sed quæ ad piissimas aures Dei perfectius venit, nec tam terram quam cælum replevit. Quod statim subsequens indicat effectus, cum dicitur : *Et exaudivit Dominus vocem ejus* (Dan. XIII, 44). Quam, obsecro, vocem ejus audivit, imo, ut audistis, exaudivit? Quid enim oravit unde meruit exaudiri? *Tu, Domine, inquit, omnia nosti antequam fiant; tu scis quam falsum contra me tulerint testimonium.* Nunquid orando adjecit ut liberaretur a pœna quam non meruerat ex culpa? nequaquam id rogare decreverat, quæ sic se ad vitam transire magis quam mori attendebat, nec tam de morte quam de infamia

propulsanda curabat, ut suis potius quam sibi consuleret. Dominus autem, cui conscientia magis quam lingua loquitur, non solum ab infamia, verum etiam a morte ipsam liberare non differens, in eo vocem ejus exaudivit, quod confessionis suæ veritatem certis indicibus comprobavit. Unde et subditur : *Cumque duceretur ad mortem, suscitavit Deus spiritum sanctum pueri junioris, cui nomen Daniel* (ibid., 45). Spiritum, inquit, potius quam corpus suscitavit, cum ætatem pueri junioris mirabiliter exaltavit, ut Spiritus sanctus, qui in eo jam erat per gratiam, per prophetiæ cognosceretur efficaciam; et per virginem puerum pudicitiae defensorem impudici senes judicati damnarentur. Ex qua quidem spiritus suscitatione ad pudicæ, ut dictum est, defensionem matronæ, et condemnationem impudicorum senum, id non immerito puerum hunc meruisse credimus, ut perpetuæ virginitatis florem obtineret. Hinc quoque non incongrue credimus in tantam puerum famam ex hoc tam mirabili judicio suo crevisse, ut ipse quoque Nabuchodonosor, qui eum captivaverat, cum cæteris eum præcipue toti terræ suæ quasi judicem præficeret.

Exclamavit autem voce magna, et dixit : Mundus ego sum a sanguine hujus. Et conversus omnis populus ad eum, dixit : Quis est iste sermo quem locutus es? Qui cum staret in medio eorum ait : Sic fatui, viri Israel, non judicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel? Revertimini ad judicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam. Reversus est ergo populus cum festinatione (ibid., 46-48). Quod vero tam mirabile, vel tam divinæ virtutis manifestum signum, ut tam cito ad unius pueri subitam increpationem totus subsisteret populus, et eo diligenter audito, ad judicium festinanter rediret? Quid in eo cernebat, quem ætas parvulum monstrabat et despicibilem, nec omnino ad tantum negotium sufficientem ostendebat? Perfecto non est ambigendum eum quo repletus est, spiritum aliquo manifesto signo in eo esse visum, et quiddam divinum in vultu ejus vel habitu apparuisse, sicut de Domino creditur, cum ipse solus omnes pariter tam ementes quam vendentes de templo ejiceret. Reverso autem ad judicium populo, quam constanter, quam sapienter judex senum puer, imo in puero Spiritus sanctus loquatur audiamus : *Separate eos ab invicem procul, et dijudicabo eos* (ibid., 51). Et primo quidem graviter increpando atque arguendo eos dixerat : *Sic fatui, filii Israel, non judicantes, neque quod verum est cognoscentes, etc.* Quæ est ista, obsecro, confidentia ejus, qui non solum puer, sed et junior memoratur, ut unus duos tam acriter arguat, tam publice puer increpet seniores, et tam cito judicium ipse consummet? Audistis pueri constantiam, sed miramini prudentiam, de qua in examinandis testibus universa per orbem Ecclesia sumpsit auctoritatem. Puer erat, et captivus, etiam Ecclesiæ legem non scripto, sed facto promulgabat. Quid est, puer, quod audes

præsumere, et supra ætatem pueri, et non trepidas dicere : *Dijudicabo eos* ? (*Ibid.*) Dic saltem : *Dijudicabit eos Dominus*. Sed quia; ut ait Apostolus, *Qui adhæret Deo unus spiritus est* (*I. Cor. vi, 17*), secure profiteris quod per divinum agatur, per tuum fieri spiritum; præsertim cum et Veritas dicat : *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis* (*Matth. x, 20*).

Quid interim agis, o Susanna? quanta subsistis admiratione suspensa! quod a puero speras auxilium, quæ per commune damnaris iudicium? Sed quia scriptum legisti de tuo et omnium Salvatore : *Puer natus est nobis* (*Isa. ix, 6*), etc., ne diffidas eum te per hunc puerum salvare, quem ut omnes salvet puerum fieri credideras ex lege. Non attendas pueri ætatem, sed præsentem puero Deitatem, de cujus potentia scriptum meministi : *Dixit, et factu sunt; mandavit, et creata sunt* (*Psal. xxxii, 9*). Confidens Domino, atque omni auxilio destituta præter divino, illud Apostoli jam in te completum experiris : *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* (*Rom. viii, 31*.) Filia Juda, ut ipse Daniel proficitur, et de regio sanguine clara, atque Dominicæ stirpi per cognationem conjuncta, quem fueras habitura cognatum, jam in agone tuo præsentis propitium; ut quod speras de salute animæ, jam experiaris in corporis liberatione, ut ex beneficio minori certior reddaris de majori, et de perceptione amplioris gratiæ ei semper studeas deservire. Audistis, virgines et sponsæ Christi, virtutem laicæ conjugatæ, quam a vobis de lectulo, ut diximus, foris egressis volumus conspici, ut eam scilicet imitantes, sponsum vestrum reperiat in vico, quem fortassis non habetis in claustris. Audistis, et vos, tam presbyteri quam clerici, iudicium vestrum, qui circa sponas Dei aliqua de causa conversantes, vel eis familiaritate qualibet adhærentes, tanto a Deo longius receditis, quanto eis turpiter amplius propinquatis. Maculare hominis torum præsumentes presbyteri, dignam, ut dictum est, mortis sententiam exceperunt. Quid eos maneat perpendite, qui proprium Dei lectum non verentur polluere. Cum apud ipsas missarum solemnias celebratis, vel ad infirmas venire cogimini, sæpe, ut audio, earum ori hostias porrigitis manibus illis, quibus ipsarum nates vel obscenas partes contrectare soletis. Si corruptis monialibus vix a sanctis Patribus remedium indulgetur, quid de ipsis sentiendum est corruptoribus? Quorum sexus quo naturaliter est fortior, tanto et eorum lapsus damnabilior. Ac ne prolixitate tam abhorrendæ maculæ finem nostri fœdemus sermonis, sufficit utrisque suum nos proposuisse iudicium, et de propositæ historiæ iudiciis a minori ad majus traxisse argumentum. Dominus ipse, sorores charissimæ, qui sicut audistis, cubile hominis servavit immaculatum, proprium quem ei consecratis lectum custodiat incontaminatum, et longe a vobis releget fornicationis spiritum; et qui

(43) Non excusat iniquitatem, sed laudat eleemosynam qua redimitur iniquitas. EDIT. PATROL

A sancti propositi vobis inspiravit voluntatem, ipse perseverandi tribuat facultatem. Amen.

SERMO XXX.

DE ELEEMOSYNA, PRO SANCTIMONIALIBUS DE PARACLITO.

Inter universas Domini parabolas, fratres, illa præcipue de villico iniquitatis ad eleemosynæ fructum nos invitat. Qui cum villicationis suæ rationem reddere domino non sufficeret, hoc novissimum habuit consilium, ut de pecunia domini sui, et de redditibus ipsius villæ cui præerat, quos ipse antea in seipso prodigus consumpserat, amicos sibi præpararet, qui cum expulsus a domino suo fuisset, eum susciperent beneficiorum ejus memores. Factum est itaque, ut cum ipsius villæ redditus colligeret, de rebus domini sui in tantum aliis largus existeret, ut ei qui centum cados olei debebat, quinquaginta condonaret, id est dimidietatem, et ei qui centum coros tritici, viginti remitteret, octoginta scilicet accipiens. Et sic in eo completum est illud vulgare proverbium : « De alterius corio largæ corrigiæ. » Quo audito, dominus ejus, qui eum a villicatione, hoc est a præpositura illa villæ removere decreverat, laudavit ipsum villicum iniquitatis, qui videlicet inique eum pecunia sua defraudaverat, quod prudenter fecisset, de alieno videlicet ære sibi amicos comparando. Quam quidem parabolam suam Dominus Jesus tali fine concludens ait : *Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula* (*Luc. xvi, 9*).

Ecce ipsum villicum Dominus dicit iniquum, qui inique scilicet dominum suum pecunia sua defraudaverat, et ipsam mammonam, id est pecuniam iniquitatis appellat, tanquam Domino fraude subreptam. Et tamen hanc ipsius villici sive mammonæ iniquitatem (43) excusat providentia villici, quæ laudatur in amicis scilicet sibi comparatis; ut hinc maxime colligatur quanta sit eleemosynæ virtus, quæ de male etiam acquisitis, et inique domino subreptis, æterna cœlestis mansionis habitacula nobis promeretur. Quicumque enim in hac vita possidet aliquid, quasi villicus summi regis est, nec sua sunt quæ habet, sed a Domino sibi commissa tanquam procuratori et ministro. Quas quidem res Domini sui ita debet administrare, ut inde necessaria vitæ habeat, et quæ superfluerint Domino reddat. Inique vero agit et fraudulenter, si ultra necessaria sua quidquam retinet, et non de residuis ipsum Dominum in pauperibus pascit et vestit, sicut ipsemet ait : *Amen dico vobis, quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis* (*Matth. xxv, 40*). Divina autem inspirante gratia, tunc apud dominum suum se defamari villicus intelligit, quod non videlicet domini sui fidelis exstiterit dispensator aut procurator, quando peccatis obstinaciæ suæ, et avaritiæ, et clamore pæuperum, quibus subvenire, et sua illis reddere noluit, se apud Deum graviter accusari

recogitat, et eos sibi inimicos fecisse, quos amicos debuit comparasse. Attendit etiam se a villicatione removendum esse, cum ejus rationem Domino non sufficiat reddere, quia hoc ipsum est villicationem amittere, fructum de administratione rerum terrenarum apud Deum non obtinere. Quem tanto amplius quisque debet timere, et de reddenda ratione sollicitior esse, quanto sibi ab eo plura recognoscit commissa esse. Cum enim augentur dona, rationes etiam crescunt donorum. Quod quidem attendens villicus providus et prudens, quem dominus suus multis præfecerat, præparat sibi amicos, qui se a domino exclusum recipiant. A Domino se excludendum judicat, cum in se non recognoscit unde Deo placeat, attendens quam terribile quid de divite Dominus alibi dicat: *Facilius est camelum intrare per foramen acus, quam divitem in regnum caelorum* (Matth. xix, 24). Ut ergo illic per alios introeat, amicos sibi illos comparat, quorum ipsum est regnum, ipsa Veritate sic attestante: *Beati pauperes spiritus, quoniam ipsorum est regnum caelorum* (Matth. v, 3). His ergo communicat sua terrena, ut illi sua ei communicent caelestia. Audi Salomonem, et exaudi plus quam Salomonem, quia *redemptio animæ viri, propriæ divitiæ* (Prov. xiii, 8). Et Dominus ipse Jesus Christus: *Date, inquit, et dabitur vobis. Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis* (Luc. xi, 41), quia *sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum* (Eccl. iii, 33).

Valde contraria sunt, fratres, ignis et aqua, quibus Dominus eleemosynam comparat et peccatum. Ille inter elementa calidissima est, hæc frigidissima est. Et scitis, fratres, quia charitas, quæ nos, juxta Apostolum, spiritu ferventes facit, igni merito comparatur. De quo quidem igne Veritas ait: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat?* (Luc. xii, 49.) Ac si aperte dicat: *Quid aliud veni querere in mundum, nisi ipsum flamma dilectionis accendere? Peccatum autem quod per invidiam ejus intravit in orbem terrarum, qui frigidus hominum inhabitat mentes, sicut scriptum est: Ponam sedem meam in aquilone* (Isa. xiv, 4), id est præparabo mihi regnum in cordibus hominum igne charitatis carentibus, recte per aquam frigidissimum elementum designatur. Cum autem charitas in Deum ferveat semper, maxime illa fervere cognoscitur, quæ per compassionem fraternam in eleemosynis exhibetur. Unde et per excellentiam quamdam ipsa eleemosynæ largitas quasi proprio jam vel speciali nomine charitas vocari consuevit. Sic e contrario obduratio mentis in pauperes maxime frigidam mentem esse convincit, et ab omni charitatis igne privatam, sicut scriptum est: *Qui enim non diligit proximum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere?* (Joan. iv, 20.) Bene itaque hanc obstinationem animi frigidissimo com-

paravit elemento, sicut illam benignitatem calidissimo. Hujus itaque benignitatis effectum pauperibus exhibentes, a regno diaboli recedimus, et in regnum Christi transferimur. Sicut ab aquilone pandetur malum, ita Deus ab austro veniet. Inde enim venire quisque habet, ubi inhabitat. Et diabolus, qui malorum actor est, in frigidis habitat mentibus, quæ per aquilonem, frigidissimum ventum, intelliguntur; et Deus in his quæ charitatis igne sunt succensæ, quas bene auster, qui calidissimus est, designat.

Ad has sibi mentes parandas ipse in Canticis sponsus dicit: *Surge, aquilo, et veni, auster, et perfle hortum meum, et fluant aromata illius* (Cant. iv, 16). Hortus Domini sancta est Ecclesia, quam excolit et irrigat doctrinis et exhortationibus sanctis. Hic hortus habet duo aromata, id est pretiosa sancti Spiritus unguenta, quorum altero Deum, altero proximum quasi ungere dicitur, Dei videlicet, ac proximi dilectionem, quia per illam proprie Deum in seipso tangit, et ad ipsum toto se desiderio suspendit, et per istam ad procurandas proximi necessitudines se inclinat atque demittit. Ab hoc horto surgit recedendo aquilo et venit auster, quando frigida prius hominum corda charitatis accenduntur, flamma. Perflando auster sentitur, et charitas per eleemosynam exhibetur. Est auster, sed nondum flat, charitas mente concepta, nondum in opere exhibita. Tum autem flatu suo educitur atque sentitur, dum in opere necessitatibus proximorum exhibetur. Tunc aromata, quæ prius in mente quasi recondita latebant, fluunt, cum tam Dei quam proximi dilectio visibili effectu operum exhibetur. Tum aromata fluentia pariter fragrantiam suam dilatant, quando impensæ charitatis bonus odor ad multorum veniens notitiam, multos aliorum exemplo ad bonæ operationis imitationem trahit.

Ecce, fratres hic congregati, hortus Dei esse debemus. Oremus ipsum Dominum horti, ut ad ejus imperium surgat aquilo, sicut exposuimus, et veniat in eum auster perfle ipsum, ut fluant aromata; ut vestra videlicet charitas pauperibus impensa, non solum vos Dominus lucretur, sed exemplo vestro alios ei acquirat. Facite, juxta ipsius exhortationem, de mammona iniquitatis amicos, ut cum defeceritis, recipiant vos. Est enim mammona iniquitatis, est et pecunia æquitatis, id est justitiæ. Iniquitatis est, quæ inique Domino fraudata, cum pauperibus debuerit erogari, tot pauperes ut homicida peremit [*leg. peregit*], quos sustentare potuit. Unde Hieronymus in Epistolam Pauli ad Romanos (44): « Nam si viderit illum fame periclitari, nonne ipse illum occidit, si illi cum affuit non dedit victum? Quicumque enim in necessitate succurrere morituris potest, si non fecerit, occidit. » Augustinus contra Faustum: « Itaque si occurras in eum famelicum qui mori possit, nisi cibum porrigendo subvenias,

(44) Patrol. t. XXX, col. 705.

jam tu homicida teneberis lege Dei, si non dederis. » Leo papa in Sermone secundæ Dominicæ Quadragesimæ : « Quisquis enim pascendo hominem servare poteris, si non paveris, occidisti. » Nobilis quoque gentilis Seneca, et naturali præditus lege, hoc quoque diu ante in proverbiiis suis sanxerat, dicens : « Qui succurrere perituro potest, cum non succurrit, occidit. » Quantum hic, fratres, nobis periculum indicitur, si sic pauperes membra Christi avaritia nostra interficit, imo ipsum iterum in membris suis Christum occidit? Ipse quippe de his omnibus, quæ his pauperibus fiunt, per semetipsum loquitur : *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis (Matth. xxv, 40)*. Etiam in cælo consistens persecutori suo clamat, dicens : *Saule, Saule, quid me persequeris? (Act. ix, 4)*. Ipse propter pauperes suos semel occisus est, nos eum adhuc quotidie in ipsis pauperibus interficimus. Prior ejus illa occisio, per quam redempti sumus, fructuosa nobis fuit, hæc autem solummodo damnosa. Suscepit Judas mammonam iniquitatis, ut Christum traderet. Nos mammonam retinentes iniquitatis, ipsum interficere non cessamus. Accusamus Judam, quod eum propter pecuniam semel tradidit. Non accusamus nos, quod per pecuniæ cupiditatem eum quotidie quasi iterum crucifigentes interficimus.

Transferamus, fratres, istam mammonam iniquitatis in mammonam æquitatis atque justitiæ, de qua scriptum est : *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi (Psal. cxl, 9)*. Nunc est mammona æquitatis, id est pecunia justitiæ, quam virtus justitiæ fideliter dispensat, sicut illa est iniquitatis quam avaritiæ defraudat iniquitas.

Ne putetis, fratres, cum hæc pauperibus impenditis, vos eis vestra dare, sed sua reddere. Quidquid enim supra necessaria vitæ retinetis, ipsorum sunt, et per rapinam sua violenter occupastis, quibus ablatis eos interficitis. Unde Gregorius in Pastoralis (45) : « Ea, inquit, de qua sumpti sunt, cunctis hominibus terra communis est, et idcirco alimenta quoque communiter omnibus profert. » Incassum se ergo innocentes putant, qui commune Dei munus sibi privatim vindicant, qui cum accepta non tribuunt, in proximorum nece grassantur. Nam cum quælibet necessaria indignantibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur. Justitiæ potius debitum solvimus, quam misericordiæ opera implemus. Unde et Veritas cum de misericordia caute exhibenda loqueretur, dixit : *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus (Matth. vi, 1)*. Et Psalmista : *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi (Psal. cxl, 9)*. Est enim justitia, quæ unicuique reddit quod suum est. Cum autem pauperibus sua restituimus, maxima est adhibenda discretio, ne scilicet quod alterius est alteri demus, aut cui magis debemus, minus demus. Est enim discretio

A mater omnium virtutum. Etsi recte offeras, sed non recte divides, peccasti. Et omnia lex immunda censet animalia, quæ non ruminant, et non findunt unguam. Non enim infidelibus deneganda est misericordia sed maxime fidelibus impendenda, juxta quod scriptura est : *Maxime autem ad domesticos fidei (Galat. vi, 10)*, si tanta sit largitas stipis porrigendæ. Sed Apostolus docet faciendam quidem ad omnes eleemosynam, sed maxime ad domesticos fidei. De quibus et Salvator loquebatur : *Quos recipiant in æterna tabernacula (Luc. xvi, 9)*. Sed inter etiam ipsos fideles pauperes multa est differentia, cum alii pauperes mundi sint necessitate, alii pauperes Dei propria voluntate; de quibus dicitur : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth. v, 3)*. Quod et prædictus doctor diligenter attendens, consequenter adjecit : « Nunquid et isti pauperes, inter quorum pannos et ingluviem corporis flagrans libido dominatur, possunt habere æterna tabernacula, qui nec præsentia possident nec futura? Non enim simplices pauperes, sed pauperes spiritu beati appellantur, id est ut ei tribuat qui erubescit accipere, et cum acceperit dolet metens carnalia, et seminans spiritualia. » Sed inter ipsos iterum, qui Dei potius quam mundi pauperes sunt, nonnulla est differentia, cum alii plus egeant, alii minus. Hi quidem, qui sæculo penitus abrenuntiantes apostolicam imitantur vitam, veriores sunt pauperes et Deo propinquiores. Sed sunt hujus professionis non solummodo viri, sed etiam feminae, quæ cum sint fragilioris sexus, et infirmioris naturæ, tanto est earum virtus Deo acceptabilior atque perfectior, quanto est natura infirmior, juxta illud Apostoli : *Nam virtus in infirmitate perficitur (II Cor. xii, 9)*.

Istæ cum, terrenis conjugii vel carnalium voluptatum illecebris spretis, sponso immortalis se copulant, sponsæ summi regis effectæ, omnium ejus servorum efficiuntur Dominiæ. Quod diligenter attendens beatus Hieronymus cum ad unam harum sponsarum Eustochium scriberet, ait : « Hæc idcirco, domina mea Eustochium, dominam quippe debeo vocare sponsam Domini mei. » Quod si tantus Ecclesiæ doctor veraeiter profiteri non erubuit, et vos eas dominas vestras rebus ipsis magis quam verbis recognoscetes, ne differatis earum inopiæ subvenire, et vos longe amplius domini vestri sponsis debere quam servis, et eas apud sponsum proprium plus posse quam servos agnoscatis. Inter ipsas quoque sanctimoniales hæc in eleemosynis adhibenda est discretio, ut quæ majori paupertate sunt oppressæ, majori subsidio sustententur. Sunt enim monasteria feminarum sicut et monachorum antiquitus a potentibus sæculi fundata, vel copiosis possessionibus ditata. Hoc vero monasterium noviter constructum, nec a divite quodam fundatum est, nec possessionibus ditatum. Quod tamen

(45) Patrol. t. LXXVII, col. 87.

in divinis officiis, et disciplina regulari non minori studio perseverare quam cætera Dei gratia novimus. Sed novella ejus adhuc et tenera plantatio vestris, ut crescat, colenda est eleemosynis. Eligendi vobis sunt pauperes, et eleemosyna qua regnam cælorum emere vultis, non temere cuilibet porrigenda; sed sudet, sicut scriptum est, eleemosyna in manu tua, donec invenias qui dignus sit, donec tibi occurrat ubi eam possis bene collocare, quam in pretio tantæ rei vis ponere. Considerandi sunt pauperes, qui te possint meritis suis et orationibus illuc introducere; quia stultum est ab illis æterna tabernacula sperare, qui ut ea obtineant minime seu parum laborant, qui coactione magis quam voluntate sunt pauperes, rebus potius quam spiritu, inviti potius quam spontanei. *In carcere eram, Dominus inquit, et venistis ad me (Matth. xxv, 36).* Nonnulla misericordia est eis etiam subvenire, qui in carceribus hominum inviti tenentur; sed maxima est his subvenire, quæ se sponte Domini carceribus in perpetuo mancipaverunt, donec sponso occurrentes cum ipso intrent ad nuptias, sicut ipsemet sponso asserit dicens: *Et quæ paratæ erant intraverunt cum eo ad nuptias (ibid., 10),* ut illuc videlicet quasi uxores assidua cohabitatione fiant, quæ hic exstiterunt tanquam sponsæ. Ad quam quidem cælestium societatem nuptiarum et æterna tabernacula, ipsæ vos meritis et intercessionibus suis sponsæ secum introducant, ut illic per eas percipiatis æterna, quæ hic a vobis suscipiunt temporalia, præstante ipso earum sponso Domino Jesu Christo, cui est honor et gloria, per infinita sæculorum sæcula. Amen.

SERMO XXXI.

IN NATALI SANCTI STEPHANI, VEL CÆTERORUM DIACONORUM, QUI AB APOSTOLIS DERIVATI SUNT OBSEQUIO SANCTARUM VIDUARUM.

En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi. Uniuscujusque ensis super femur suam propter timores nocturnos (Cantic. iii, 7). Quam gloriosus et quam pretiosus, fratres, iste sit lectulus Salomonis, cui tam diligens custodia tot et tantorum virorum sic præparatorum, sic armatorum deputatur, mirari magis quam eloqui possumus. Quid in noctibus rex tantus metuebat, qui ex ipso quoque nomine suo, quantam sit adeptus pacem, insinuat? Quid, inquam, in noctibus potius quam in diebus verebatur, ut tanta custodiæ providentiæ lectulum suum ambiente muniret? Cur hæc denique quies ejus lectulo magis quam lecto comparatur? Lectum quidem in Evangelio legimus duos in se continentem, quorum alterum assumi, et alterum relinqui Veritas testatur. De lectulo autem, qui in hoc Cantico canticorum sæpius memoratur, nihil tale dicitur; nec quisquam in eo quiescens relinqui perhibetur. Lectus itaque qui major

est, et multos capit, quorumlibet continentium vitam designat. Hi namque quo amplius ab inquietudine sæcularium curarum sunt remoti, nec conjugalibus molestiis impliciti, ampliori quiete fruuntur. Sed quia et inter virgines nonnullæ fatuæ inveniuntur quæ a sponso clausa janua repelluntur, et multi post sacrum propositum apostatantur et ob hoc assumi a sponso non inerentur, derelinqui dicuntur. Lectulus vero, qui arctior est et paucos capit, sanctæ continentiæ quietem exprimit, cujus vitæ perfectio Deo se arctius astringit, et quasi cum eo unus spiritus sit. Talius vita Deo penitus vacans, atque illi soli dedita, sponsæ nomine recte censetur, sed tunc rectius et specialiter, cum tanta virtus in feminis præminet, quæ, virili copula spreta, et contemptis voluptatibus, Christum sibi pro marito proposuerunt: non solum virgines, ut Maria, sed etiam viduæ, sicut Anna, et quæ abrenuntiantes sæculo, apostolico adhærebant collegio. Quas denique apostoli tanto pietatis amore sunt amplexi, ut, cum crescente numero fidelium ipsi jam ut antea mensis earum non sufficerent ministrare, septem huic officio diaconos, id est ministros deputaverint, quibus earum necessitudini diligenter providentibus, ipsæ spiritali lectuli quiete fruenter ampliore. De quorum quoque numero, sicut et de cætu apostolico diabolica tentatione uno cribrato et ventilato, sex tantum diaconi hujus viri Salomonis lectuli custodes, et tanquam excubiæ nocturnæ remanserunt. De quibus nunc dicitur: *En lectulum Salomonis, etc.* Ac si patenter diceretur: Jam in hac incarnati Verbi manifesta fœderatione veri Salomonis lectulum sexaginta viri fortes diligenter ambiendo et circumspiciendo protegunt, ne quo diabolicæ tentationis adulterio violetur, ne quo carnalium voluptatum contagio maculetur, aut curæ mundialis tumultibus inquietetur.

Sexagenarius numerus constat ex senario atque denario, quia sexies decem sexaginta fiunt. Sex autem illi diaconi tam seuarium in numero suo habuerunt, quam in perfectione et custodia mandatorum Dei, quæ per Decalogum legis designantur, denarium tenuerunt. Sic igitur in eis senario atque denario pariter conjunctis, recte sexaginta fuisse perhibentur. Fortes præcipue, nec in carnalibus remissos voluptatibus esse oportuit, qui sanctarum castimoniæ feminarum custodes præpositi. De quorum collegio ille solus expelli meruit, qui zelo pulchræ conjugis suæ nimium accensus, nec ab hac concupiscentiæ carnalis infirmitate vel correptus destitit, sed vehementis doloris vesania commotus, tam illam suam, de qua corripiebatur, quam cæteras feminas publicari censuit. Quem adeo detestandum apostoli decreverunt, ut in locum ejus neminem judicarent substituendum, sicut in Mathia Judam restauraverunt (*Act. 1, 26*). In omni quippe religionis conventu tolerabilior avaritia videtur, et minoris infamiæ, quam turpitudine luxuriæ, et ma-

xime in devotis feminis. Hæc labes est detestanda, A et ab eis penitus semovenda.

Expulso denique illo misero et tam infirmi ani-
mi Nicolao a prædicto illo diaconorum forti consortio, mysticus ille quem diximus sexagenarius numerus recte est conservatus. Ex fortissimis Israel hi sunt diaconi electi, quia ex discipulis Christi mira continentiae et abstinentiæ virtute præditis sunt assumpti. Unde gladiis armati et ad bella doctissimi describuntur, quia doctrinis instructi divini verbi, qui gladius spiritus nuncupatur, quælibet antiqui hostis tentamenta cum hoc gladio reseca-
bant, et tam continentiae quam abstinentiæ clypeis muniti ignea tela illius nequissimi quasi quodam umbone valido repellebant. Qui etiam in qua sui parte gladios præcipue gestarent provide est deter-
minatum, cum subditur: *Uniuscujusque ensis super femur suum (Cant. III, 8)*. Qui enim sanctimoniam præerant feminarum, et prædictum miserum de concupiscentia carnis damnatum a consortio suo moverant ejectum, ab hoc sibi vitio maxime providebant, et incentiva libidinis continentiae gladio a se maxime reseca-
bant. Unde et bene super illam corporis partem enses habere describuntur, ubi sedem luxuriæ constat esse tanquam propriis partibus libidinis. Quod diligenter maximus ille Christianorum philosophus Origenes attendens, corporali quoque gladio in semetipso usus, manus sibi inferre sustinuit, quo sine suspitione infamiae ad mulieres quoque instruendas liberum accessum posset habere. Ex primo quoque Dialogorum beati Gregorii libro (46) didicimus venerabilem Equitium abbatem, ut feminarum quoque monasteriis præesse deberet, ab angelo per visum ita spiritaliter eunuchizatum esse, ut incentiva carnis quibus primo graviter incestabatur, sic in eo penitus exstinguerentur ac si omnino deinceps viveret sine sexu.

Sunt qui super femur alienum potius quam super suum gladium habent, cum aliqui non tam bene viventes quam prædicantes, aliorum incestuosam vitam magis corrigunt quam propriam. Timores nocturni sunt sollicitudines sanctorum de quibuslibet diaboli vitandis insidiis. Tanquam enim in tenebris omnis insidians latet, et perfecti quilibet, qui jam manifesta vicerunt tentamenta, de his superest ut cogitent quæ magis sunt occulta, et difficilium deprehendi possunt. Unde et secundum veterem Ezechielis translationem, ut beatus meminit Gregorius, sancta illa quatuor animalia oculos in dorso habere dicuntur. Quod ipse diligenter exponens, ait (47): « Et hæc quidem vitia quæ virtutibus finitima sunt, majori sollicitudine consideranda sunt, ne per speciem fallant. » Et post aliqua (48): « Ea enim quæ in facie sunt, sæpe etiam peccatores custodire solent. Justi autem quia se et in eis custodiunt quæ in præcepto et in facie non vi-

(46) Patrol. tom. LXXVII, col. 165.

(47) Patrol. tom. LXXVI, col. 841.

dentur, in dorsis oculos habent; quia et ea quæ in oculis sunt discutunt, et ab his se custodiunt quæ latent. » Pensate itaque, dilectissimæ sorores, quam obsequii vicem his tam egregiis ministris referre debeatis, et tanto majori devotione natalitia ipsorum celebrate, quanto fidelibus his viris dispensatoribus amplius estis obnoxie. Perpendite et quanto vos honore divina gratia sublimaverit, qui vos primum suas et postmodum apostolorum habuit diaconas, cum tam illis quam istis sanctis viduis de suis facultatibus constet ministrasse. Unde et ipsas tam diaconas quam diaconissas appellare doctores sancti consuevere. De quarum etiam mensis ordo diaconatus in prædictis viris inceptus, ad dominicam altaris mensam postmodum est translatus; ut qui diaconarum fuerant diaconi, nunc levitæ efficiantur Christi. Quibus pariter et feminas in hoc diaconatus ordine ab Apostolo conjunctas esse, doctores sancti multis profitentur in locis. Qui ad Romanos Epistolam scribens: *Commendo, inquit, vobis Phæben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est Chencris (Rom. XVI, 1)*. Quem quidem locum Cassiodorus in hujus Epistolæ commentariis suis exponens: « Significat, inquit, diaconissam fuisse matris Ecclesiæ, quod in partibus Græcorum hodie usque peragitur, quibus et baptizandi usus in Ecclesia non negatur. » Hinc et Claudius ita meminit: « Hic locus apostolica auctoritate docet etiam feminas in ministerio Ecclesiæ institui, in quo officio positam Phæben apud Ecclesiam, quæ est Chencris, Apostolus magna cum laude et commendatione prosequitur. » Hieronymus quoque illum Apostoli locum ad Timotheum scribentis exponens, dicit (49): « Adolescentiores autem viduas devota in ministerio diaconatus præponere, nec malum pro malo detur exemplum. »

Idem quoque apostolus, cum supra in eadem Epistola post episcopos etiam diaconorum vitam ordinaret, institutionem quoque diaconarum illis conjunxit, dicens: *Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non tempore lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi autem probentur primum, et sic ministrent nullum crimen habentes. Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus. Diacones sint unius uxoris viri, qui filiis suis bene præsent, et suis domibus (I Tim. III, 10-12, etc)*. Ubi et illud notandum est, quod quemadmodum hoc loco diaconos quoque, sicut episcopos, unius uxoris viros approbat, ita et postmodum diaconissarum ordinem instituens, eas etiam unius viri uxores maxime commendat: *Vidua, inquit, eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor (I Tim. V, 9)*, ut videlicet tanto sit ad sui ordinis administrationem idoneior, quanto jam calore corporis refrigerante, ardorem libidinis minus sentit: et tanto solertius ecclesiasticis ministeriis valeat præesse,

(48) Ibid., col. 843.

(49) Patrol. tom. XXX, col. 885.

quanto magis in rei familiaris cura bene cognoscitur exercitata. Quæ de intemperantia libidinis ne plurimum possit notari, si videlicet per plures decurrerit viros, unius viri uxor eligenda censetur. Vos tandem alloquor, virgines, ut ministrorum quoque differentiam de vestra cogitetis prærogativa. Ecce enim sanctorum obsequio viduarum ab apostolis, locum quorum obtinent episcopi, minoris ordinis viros, id est diaconos, videtis deputatos: ab ipso vestro Christo in matre ejus Virgine didicistis, quid vobis debeant episcopi. Non enim illi diaconum, sed apostolum dedit ministrum, per hoc patenter insinuans tanto vos digniores promereri ministros, quanto ad excellentiam Dominicæ matris amplius propinquatis. Quæ quidem non diaconum, sed apostolum in obsequio sui ministrum adeptam, quid vobis episcopi debeant insinuat, qui apostolorum gradum in Ecclesia possident. Unde et devotis communiter feminis, tam virginibus quam cæteris, quanto studio tam apostolorum quam prædictorum diaconorum ab eis electorum festiuitates sint celebrandæ, nolo vos ignorare. Quorum vos intercessionibus plurimum adjutas ille vos in sacro proposito custodiat, qui tales vobis deputavit ministros, et eosdem apud se vestros habeat advocatos sponsus vester Dominus Jesus Christus, qui cum Patre, etc.

SERMO XXXII.

DE LAUDE SANCTI STEPHANI PROTOMARTYRIS.

(Textum emendavimus ad fidem codicis Einsidl.)

Ancillis Christi servus Christi, tanto Domino digne confamulari.

Protomartyris et cælestis signiferi piissimas exsequias, imo triumphalem celebrantes agonem, tanto id majore perficite devotione, quanto vos amplius huic tam Christi quam vestro diacono constat obnoxias esse. Quid enim diaconus nisi minister interpretatur? Quis autem Actus apostolorum perlegens, non noverit beatum Stephanum cum sex aliis Spiritu sancto plenis, juxta ipsius Spiritus septiformis gratiæ numerum, ab apostolis in ministerium sanctarum feminarum diaconos electos, et per impositionem manus, ad hujus administrationis curam diligenter adstrictos, et quasi adjuratos? Qui cum omnes pariter pleni Spiritu sancto ab apostolis eligendi dicantur, solus tamen Stephanus hanc gratiam spiritaliter adeptus in sequentibus memoratur, cum dicitur: *Et elegerunt Stephanum virum plenum fide et Spiritu sancto, et Philippum* (Act. vi, 5), etc. Et rursus: *Stephanus plenus gratia et fortitudine faciebat prodigia et signa magna in populo* (ibid., 8). Gaudete itaque, et spiritaliter congaudete tanti agonistæ victoriæ, quem et meruistis habere ministrum, et in hujus administrationis mercede priorem martyrii palmam adeptum de obsequio vestro misistis ad cælum. Reddite mutuam super hoc divinæ laudis obsequium; et quo ille fidelis pro Deo vestris ministravit mensis, eo vos devo-

tius in obsequio Dei et veneratione martyris persistatis. In quo simul et honorem vestrum pensate, et fiduciam de meritis ejus non mediocrem sumite. Honorem quidem, quod, ut præfati sumus, talem meruistis habere ministrum, quem militiæ cælestis signiferum omnes animæ sequuntur justæ; fiduciam vero, qua ipsum præcipue ibi speretis adiutorem, quem hic fidelissimum habuistis procuratorem; ut qui in minimo fidelem se præbuit ministrum, in majore ultroneum se præparet advocatum. Quod tanto facilius suis apud Dominum meritis obtinebit, quanto ejus gratiam majorem adeptus, summo sacerdoti primus diaconus meruit adjungi. Cujus quoque passio tantam privilegii nacta est auctoritatem, ut sola ipsa canonicis inserta Scripturis, eundem habuerit scriptorem, quem et Dominica. Tanquam apocryphæ passiones apostolorum repudiantur, et exitus Dominicæ matris certum ex scriptore titulum non habet. Sola est protomartyris passio evangelici scriptoris stylo insignita, et tam diligenter descripta, ut tam in sua quam in vestra laude abundet. Statim quippe post electionem ejus et cæterorum ad obsequii vestri diaconatum, subjunctum legimus: *Stephanus autem plenus gratia et fortitudine faciebat prodigia et signa magna in populo*. Quid hoc, obsecro, vobis dignitatis acquirit, quod non ante susceptum diaconatus officium his prodigiis et signis Stephanum magnificari Lucas commemorat, sed statim post hujus curæ susceptionem; nisi ut innuat hoc a vobis meritum processisse, ut quo se amplius sub infirmiori sexu famulando humiliaret, amplius hinc eum Dominus exaltaret, et in his quæ sequuntur, cæteris excellentior sanctis appareret?

De quo et subditur, quod cum propter prodigiorum et signorum magnitudinem ferre adversarii eum non possent, de diversis in eum synagogis et locis convenientes, tam verbis quam factis mirabilem invenerunt. Cum enim præmisisset evangelista: *Stephanus autem plenus gratia et fortitudine faciebat prodigia et signa magna in populo*; adjecit, atque ait: *Surrexerunt autem quidam de synagoga quæ appellatur Libertinorum, et Cyrenensium, et Alexandrinorum, et eorum qui erant a Cilicia et Asia, disputantes cum Stephano: et non poterant resistere sapientiæ et Spiritui, qui loquebatur* (ibid., 9, 10). Unde illico tam verbis ipsius quam miraculis amplius confutati, et vehementius in eum commoti falsis contra eum testibus introductis, commoverunt plebem, et seniores, et scribas, ut concurrentes raperent eum, et traherent in concilium, ut de blasphemia saltem in Deum et Moysem a falsis testibus ei objecta reus adjudicaretur. Quod quidem non tam per eorum malitiam, quam per dispensationem divinam, ut in omnibus militem suum Deus glorificaret, patenter historia docet. Unde et cum scriptum sit, quia *concurrentes rapuerunt eum, et adduxerunt in concilium* (ibid., 12), non tam vi adductum quam propria voluntate eum intelligimus Cupiens enim dissolvi, et esse cum Christo, qui ad

Patrem ait: *Volo, Pater, ut ubi sum ego, illic sit et minister meus* (Joan. xii, 26), eo tunc desiderio primus ipse diaconus post summum sacerdotem Christum ferebatur, quo postmodum Laurentius Sixto adhærebat dicens: « Quo progredieris sine filio, pater? Quo, sacerdos sancte, sine ministro properas? » Recordabatur et illud Sapientis proverbium, quo se obligatum attendebat, et exsolvere cupiebat: Ad mensam magnam sedisti: scito quoniam et talia te oportet præparare (Prov. xxi). Sicut enim mensa est corporalis cibi, quæ parva dicitur: sic et mensa magna ea recte vocatur, unde cibus animæ in sacramento Dominico sumitur. Hanc mensam Dominus erexit, cum se ipsum in cruce pro nobis immolavit, Ad hanc mensam accedimus, cum de altari corporis et sanguinis ejus sacramenta sumimus. Quod quidem sumentes, illud attendere debemus, quod ista sumentes Christus admonet: *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem* (Luc. xxii, 19); ac si aperte dicat: Hoc in memoriam meæ passionis ita celebrate sacramentum, ut ad compatiendum pro me, ipsa vos promptos præparet memoria. Ut enim Apostolus meminit: *Si compatiatur, et congregabimur* (II Tim. ii, 12). Cum vero compatiendo Christo, vicem ei reddimus, quasi de mensa potentis sumpta fercula recompensamus, ut et nos eum reficiamus de nostro, sicut et ille nos satiavit de suo; et nobiscum ipse cænet, cum quo nos prius cœnavimus. Quis autem minister in mensa Christi, nisi diaconus intelligitur, qui et ipsam altaris mensam, et in ea consecrandæ hostiæ sacramenta componit? Unde bene memorem hujus hostiæ ipsum esse convenit, cujus præcipue ministerio tractatur, ut inde merito primus hic diaconus illi summo sacerdoti in hac recompensanda vice succederet. Cujus quidem laudem cum in concilium advocatus esset, ut diximus, ac accusandum, evangelista prosequens ait: *Et intuentes in eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus, tanquam faciem angeli* (Act. vi, 15). Jam enim in eo futuræ vitæ gloria resplendebat, quam fidelibus suis promittens, ait: *Ibi enim neque nubent, neque nubentur; sed erunt sicut angeli Dei in cælo* (Matth. xxii, 30). Et Apocalypsis: *Mensura, inquit, hominis, quæ et angeli* (Apoc. xxi, 17). Legimus Dominum in transfiguratione sua tanquam solem facie resplenduisse: hujus autem faciem tanquam angeli audivimus factam esse, quod nec apostolorum, nec sanctorum cuiquam sacræ historiæ. Statutus autem et interrogatus in concilio, quanta fortitudine animi atque constantia plenus esset, propriis responsis exhibuit, quæ quidem tali fine concludens ait: *Dura cervice, et incircumcisi corde et auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri, ita et vos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuñtiabant, cujus vos nunc proditores et homicidæ fuistis, qui accepistis legem, et*

A non custodistis (Act. vii, 51). Ubi et subditur: *Audientes autem hæc, dissecabantur cordibus suis, et stridebant dentibus in eum* (ibid., 54). Jam enim de primitiis percipiendæ coronæ securus, et de consumptione agonum suorum roboratus, quanto amplius properabat ad bravium, tanto adversarios minus verebatur, et magis in se commoveri gaudebat. Quam profecto constantiam non tam verbis ipsius, quam ipsa sua præsentia ei Dominus exhibebat, sicut statim adjunctum est: *Cum autem esset Stephanus plenus Spiritu, intendens in cælum, vidit gloriam Dei, et Jesum stantem a dextris Dei* (Act. vii, 54).

B Legimus Dominum Jesum, cum cælos ascenderit, ad dexteram Patris consedis; nunc vero propter Stephanum, quasi inde surrexerit, stantem potius quam sedentem eum vidit apparuisse. Quis hic honor, quæso, aut quæ spes martyris, ut in occursum ejus assurgere, vel in auxilium ejus stare, quasi et pariter pugnet, Christus appareat? Bene autem præmissum est, faciem ejus tanquam faciem angeli factam fuisse, cum subjunctum sit eum gloriam Dei vidisse, ut jam ejus vita sive cognitio angelica magis quam humana dicenda sit. Scriptum quippe est, Domino ad Moysen dicente: *Non videbit me homo, et vivet* (Exod. xxxii, 20). Et Psalmista de ipsa visione Divinitatis jam securus, ad Deum loquitur: *Satiabor cum apparuerit gloria tua* (Psal. xvi, 15). Hic vero Stephanus non solum humanitatem Christi stantem ad dexteram Patris, verum et gloriam Dei C videre se asserit, quasi jam omnino angelicam faciem adeptum. De qua videlicet angelica visione per semetipsam Veritas ait: *Amen dico vobis, quia angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est* (Matth. xviii, 10). Raptus est Paulus usque ad tertium cælum, et audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui (II Cor. xii, 4); non tamen gloriam Dei, vel dexteram Patris, in qua Christus consisteret, legitur conspexisse. Unde jam Stephanum quasi jam in exitu vitæ constitutum non tam humane quam angelice vivere perpendimus; cui nec virginitatis prærogativam defuisse credimus, quæ præcipue virtus angelos imitatur, ut videlicet in carne sine corruptione carnis vivatur, quod nequaquam Moysi concessum et humanæ infirmitatis copulæ obligato. Unde et in laudem tanti martyris sermo quidam conscriptus tali fine conclusus est: « In hoc quod præpositus est feminis, testimonium meruit sincerissimæ castitatis. Beatus ergo erit, qui hunc imitatus fuerit. Et pudicitæ enim palmam, et martyrii consequetur coronam; » ac si aperte diceretur: Qui exemplo ejus Agnum sequens quocunque irit, et bysso pariter indutus et purpura, rosis simul et liliis intextum percipiet diadema. Unde et per excellentiam tanti meriti divino quodam præsaragio factum est ut Stephanus vocaretur: quod ut Beda meminit (50) Hebraice *norma* vestra, Græce *corona* dicitur; cujus nominis

(50) In Act. apost. Patrologiæ XCII, col. 956.

utraque interpretatio quantum hujus militis excellentiam exprimat facile est assignare. Quod enim dicitur norma vestra, o fideles, tantis eum virtutibus adornatum innuit, ut ad perfectionem vitæ ipse sit omnibus regula disciplinæ. Quippe cum dilectio sit legis plenitudo, quis æque ut Stephanus hanc tam Deo quam proximo visus est exhibere? Deo quidem pro ipso, et post ipsum prior moriendo, atque illud adimplens, quod ipse de ipso dixerat: *Mujorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis* (Joan. xv, 13). Proximo autem, cum pro se lapidantibus voce magna orans, supplicavit dicens: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt* (Act. vii, 59). Ubi et mox de ipso de tanta perfectione assumpta subditur: *Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino* (ibid.). Et quidem ipsum pro se orasse Scriptura non reticet, dicens: *Et lapidabant Stephanum invocantem et dicentem: Domine Jesu, suscipe spiritum meum* (ibid., 58).

Sed, profecto, dum pro se orat, nec genua flexisse, nec clamasse voce magna legitur, ut tanto majorem inimicis exhiberet devotionem, quanto eos amplius orationis suæ præsidio egere sentiret, de quorum meritis nihil confidebat. In hac ergo perfectione charitatis erga inimicos consummatus, expleta pro eis oratione, statim in Domino meruit obdormire; ut de perfecto virtutis cumulo, primum tam dignitate quam tempore martyr, primum perciperet bravium. Decebat quippe ut talis in acie Domini primus eligeretur athleta, et cæteris anteponeretur, qui, quo virtute perfectior, eo amplius ad bellum propriis animaret atque instrueret exemplis, quasi per ipsum Dominus manus omnium doceret ad prælium et digitos ad bellum. Et ut constantius ad agonem posteros hortaretur, intuens in cælum vidit gloriam Dei, et sibi jam astantem Jesum, statimque, quasi ad sequaces suos in agone corroborandos, exclamat dicens: *Ecce video cælos apertos, et Filium hominis stantem a dextris virtutis Dei* (ibid., 55); ac si diceret: Pugnate et vos fortiter, dimiccate viriliter, quia post agonem pugnæ, nulla est jam dilatio palmæ. State in acie intrepidi, pugnate securi, quia Christus in agone astat nobis, ut vincamus pugnat pro nobis. *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* (Rom. viii, 31.) Quid etiam illud est insigne præ sagii, quod Stephanus non tam coronatus, quam corona ipsa interpretatur? Quasi enim de ipso sunt omnes coronandi, qui ab ipso inchoantes, sunt per ipsum instructi, ut ipse simul et regula sit virtutum, et quodammodo corona victorum, et ducatus ad præmium. Qui etiam tantis, ut dictum est, exstitit virtutibus adornatus, ut corona cæterorum quasi supremum diceretur ornamentum, et in ipso corpore Christi non tam cæteris sanctis in vestimento Dominico sit connumerandus, quam in superiori parte, quasi corona, collocandus.

Unde et immaculatæ suæ carnis hostia cæteris martyribus præponi, et in catalogo septem diaconorum tanquam eorum archidiaconus, tam rei quam ordinis nomine meruit anteponi. Decebat quippe ut cæteri cum ipso vobis, ut diximus, deputati, ejus præcipue regerentur arbitrio, qui castimoniam præeminebat virtute. Bene itaque divina dispensatione actum est, ut in exemplo martyribus ille primus exhiberetur, qui virtutum gratia præcedens, eos amplius roboraret, et ad coronam provocaret. Et sursum intuitus Jesum, tam in occursum, quam in auxilium sui pariter stantem, hanc revelationem sibi fieri non distulit profiteri, qua videlicet sequaces suos ad compatiendum amplius roboraret, et adversarios in se ipsum vehementius commoveret. Meminerat, ni fallor, Isaiam a Judæis occisum, eo quod se Dei majestatem vidisse scripserat. Unde et ipse amplius istos commovendos ex his verbis suis Stephanus æstimabat, sicut et statim annexum est cum dicitur: *Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures suas, et impetum fecerunt unanimiter in eum. Et ejicientes eum extra civitatem, lapidabant* (Act. vii, 56). Hanc eandem portam æstimo, qua et Christus ad crucifigendum egressus est, ut et regi et militi idem passionis locus esset communis. Completum est in eo juxta ipsam quoque historiam, quod ad Hebræos scribens Apostolus, ait: *Quorum animalium infertur sanguis in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Propter quod et Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes. Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus* (Hebr. xiii). Si ergo his, qui futuram inquirunt, tanto desiderio properandum est, quanto magis Stephano, qui jam eam in cælis præsentem cernebat, qui sibi assurgentem, seu in occursum ejus stantem ac paratum videbat Christum?

Quanta autem promotione in eum debaccharentur, ipsa persequentium impatientia testatur, cum dicitur: *Et ejicientes eum extra civitatem, lapidabant* (Act. vii, 57). Non (51) enim dicit jam ejectum lapidari, sed cum adhuc ejiceretur inchoari. Ejecto autem illo, quanta festinatione ad ejus interitum convocarent, depositio vestium eorum innuit quia auferri videbatur aliquid impedimenti. Quanta vero sit ejus charitas quæ: *Omnia suffert, omnia sperat, omnia sustinet* (I Cor. xiii, 7), exitus manifestat. *Positis quippe genibus, exclamavit voce magna dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum; et cum hoc dixisset obdormivit in Domino* (Act. vii, 59). Monstrant præcedentia Stephanum etiam pro se ipso orasse cum dicitur: *Et lapidabant Stephanum invocantem et dicentem: Domine Jesu, suscipe spiritum meum* (Act. vii, 58). Ubi diligenter attendendum video quanta charitate inter ipsos lapidum ictus inimicos amplecteret, pro quibus non solum orat,

(51) Quæ sequuntur ex codice Einsidlensi supplemus. Desunt in edit. Ambæsii. EDIT. PATA.

sed etiam flexis genibus supplicat, quod nequaquam legitur pro seipso fecisse, verum etiam pro his quos primo graviter arguere et tam sua quam patrum suorum scelera non timuit improperare. Ex quanto autem charitatis fonte id perveniret exhibit in fine, in quo tum præcipue Dominum Jesum imitari videtur, qui ad passionem deductus, pro crucifigentibus deprecatus est, dicens : *Pater, ignosce illis, non enim sciunt quid faciunt* (Luc. xxiii, 34). Perpendite, obsecro, charissimæ sorores et filix Christi, quanta providentia divinæ pietatis circa vos fuerit qui hanc famulatu vestro charitatem deputavit, quæ nec inimicis, cum occideretur, irasci potuit : ut hinc præcipue colligatis quid de ipso vobis sit sperandum qui sic se inimicis præbuit propitium. Legimus et alios sequaces ejus fortiter dimicasse, nullos autem vel paucos hanc exemplo Domini sui interemptoribus gratiam exhibuisse. Unde et merito primus in agone Domino succedere meruit, cui ex tanta virtutis imitatione propinquior existit, ut quo profectior esset virtute, prior assumeretur in exemplo pugna.

At ne tantæ charitatis affectum in oratione sua non obtinuisse putemus affectum, attendite quid oratione illa proveniat et sequatur. Dictum quippe fuerat testes illos fuisos quibus lapidantibus traditus est, custodienda vestimenta sua secus pedes adolescentis Sauli deposuisse, postea vero cum, expleta oratione, pro inimicis martyr statim in Domino obdormivisse dicitur, mox de eodem adolescente Saulo subinfertur : *Saulus autem erat consentiens neci ejus* (Act. vii, 59), etc. Quibus verbis quidem in hoc maxime adolescente ejus oratio fructuosa invenitur, ut ille postea per meritum Stephani conversus fuisse credatur, per quem universus fere mundus ad Deum converteretur, ut hoc ipsum quod credimus Stephani meritis omnes pariter gentes tribuamus.

Sed nec Stephano lapidato persequentium ira sedata est, sed tanto amplius propter eum accensa, quanto constat eum Deo magis acceptabilem et inimicis Dei fuisse odibilem. Unde et sequitur : *Facta est persecutio magna in Ecclesia in illa die quæ erat in Jerosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Judææ et Samariæ, præter apostolos* (Act. viii, 1). Cujus quidem persecutionis dispersionem in quantam salutem Ecclesiæ Dominus converterit, ut de morte scilicet Stephani desolata materiam acciperet consolationum, sequentia indicant, cum hæc scilicet fidelium dispersio multos in fidem Christi congregaret populos, sicut in sequentibus continetur, cum dicitur : *Igitur qui dispersi erant pertransibant evangelizantes verbum Dei, Philippus autem descendens in civitatem Samariæ prædicabat illis Christum. Intendebant autem turbæ his quæ a Philippo dicebantur unanimiter audientes et videntes signa quæ faciebat. Multi enim illorum qui habebant spiritus immundos clamantes voce magna exiebant, multi paralytici et claudi curati sunt. Factum est ergo gaudium*

magnum in illa civitate (Act. viii, 4 et seq.). Quod etiam gaudium quantum apostolis fuerit non tacetur cum dicitur : *Cum audissent autem apostoli qui erant Jerosolymis quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad illos Petrum et Joannem* (ibid., 14), etc. Hunc autem Philippum eum esse constat, qui etiam inter ipsos septem diaconos vestro famulatu deputatos evangelista superius secundum post Stephanum computavit, dicens : *Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide et Spiritu sancto, et Philippum* (Act. vi, 5), etc. Ex quo etiam liquet per hunc quoque diaconem vestrum quasi de domo vestra primam agentes prædicationem Christi dilatam fuisse et primitias gentium in horrea Christi pervenisse. Cujus etiam filiabus quantam gratiam prærogativa virginittatis contulerit longe inferius evangelista non reticet dicens : *Altera autem die profecti venimus Cæsaream et intrantes domum Philippi evangelistæ, qui erat unus de septem, mansimus apud eum. Huic autem erant filix quatuor virgines prophetantes* (Act. xxi, 8, 9).

Ut ergo nunc ad superiora redeamus, libet etiam nunc intueri quantam curam sepeliendi sanctissimum martyris sui corpus habuerit Dominus, cum de cæteris ad ipsum ingemiscens Psalmista conquestratur dicens : *Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes sanctorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem sanctorum in circuitu Jerusalem et non erat qui sepeliret* (Psal. lxxviii, 2, 3). In illa quippe tanta persecutione et dispersione fidelium quæ tunc Jerosolymis facta est, non defuerunt fideles qui cum planctu magno in tanta sui anxietate martyrem sepelierunt, sicut scriptum est : *Sepelierunt Stephanum viri timorati et fecerunt planctum magnum super eum* (Act. viii, 2). Hic est ille ploratus et ululatus multus Rachelis vestræ, hæ sunt illæ compatiens Ecclesiæ piæ lacrymæ, quæ per Jeremiam præfigurata sunt dicentem : *Vox in excelso audita est lamentationis et luctus, Rachelis plorantis filios suos* (Jer. xxxi, 15), etc. Et vos ergo, sorores in Christo charissimæ, talem ac tantum in vestro famulatu defunctum pia lamentatione plangite, pia compassionis devotione venerandas exsequias celebrate, et quasi hunc præcipue vestrum ad sepulcrum prosequentes ejus sepulturæ lacrymis unguenta perficite, et fideli ejus circa vos obsequio quasi aromata præparate.

Legimus in illis sceleratis turbis quæ ad crucifigendum ducebant Dominum, non defuisse illi lugentium pietatem seminarum. Sicut idem meminit evangelista dicens : *Sequebatur autem eum multitudo populi et mulierum quæ plangebant et lamentabantur eum* (Luc. xxiii, 27). Conversus autem ad illas Jesus dixit : *Filix Jerusalem, nolite flere super me* (ibid., 28), etc. Si ergo infideles feminas, et ipsorum et persequentium uxores naturalis affectus pietatis qui maxime vestro sexui inest ad compassionis lacrymas commovit, quid vestro debeat Stephano non ignoratis.

Quem etiam post mortem quot et quantis mira-

culis Dominus extulerit præcipue doctores Ecclesiæ ad posterorum memoriam studiose scribendo transmiserunt. Unde inter cætera meritis ejus perpetrata magnalia, maximus Ecclesiæ doctor Augustinus libro De civitate Dei, ultimo (52) sex mortuos in Africa commemorat suscitatos, quod nec ipsum sibi Dominum nec Petrum in miraculis præcipuo, nec cuiquam sanctorum legimus concessisse. Prius quidem quemdam presbyterum, deinde puerum, postea quamdam sanctimoniam, dehinc quamdam puellam, postea juvenem, deinde quemdam infantem. Eucharius enim presbyter vetere morbo calcibus laborabat et per memoriam ejus in terris salvus factus est. Ipse vero postea morbo alio prævalenscente, mortuus est, sed tunica ejusdem presbyteri postquam ad memoriam sancti martyris delata est, et reportata est, et super jacentis mortui corpus posita, meritis beati martyris suscitatus est. De puero vero legimus quia, cum in arca luderet, exorbitantem boves qui vehiculum trahebant rotis eum attriverant, et confestim palpitavit expirans. Hunc mater arreptum ad eandem memoriam posuit, et non solum revixit, sed etiam illæsus apparuit. Sanctimonialis vero cum ægritudine laboraret, ad eandem memoriam tunica illius allata est, sed antequam tunica reportaretur illa defuncta est. Hac denique tunica operuerunt cadaver ejus et recepto spiritu salvata est.

Quadam autem die, quum Basus quidam Syrus ad memoriam ejusdem martyris pro filia ægrotante rogaret et vestem puellæ eo detulisset, ecce duo pueri de domo occurrerunt qui eam mortuam nuntiaverunt. Sed amici qui erant in domo prohibuerunt illi dicere, ne per publicum plangeret. Qui cum domum rediisset nimio dolore commotus, mortuæ filiæ vestem quam detulerat superjecit et vitæ reddita est. Filius item cujusdam extinctus erat. Cujus corpus amici martyris oleo perunxerunt et statim revixit. Sextus vero qui superest hoc modo suscitatus est. Eleustus, vir tribunitius, habens infantulum in infirmitate mortuum, super memoriam martyris posuit, et post multam orationem cum lacrymis susam, juvenem levavit. Hæc omnia, ut diximus, in Africa gesta, quæ videlicet ibi habitando noverat, beatus commemorat Augustinus, et his scilicet innuens quæ in una provincia facta ad ejus notitiam pervenerunt, quot et quanta talia videlicet majora in cæteris mundi partibus ad gloriam sui militis Dominus operari credendus sit.

Unde et id prærogativæ consecutus est, ut in ejus memoriam maxime cathedrarum episcopaliū basilicas videamus consecratas. Qui prius martyr Christi, tanquam alter Abel, proprii sanguinis effusione, quidam, ut ita dixerim, fundator exstitit Ecclesiæ, seipsum tanquam lapidem vivum et multorum lapidum ictibus obtusum et quadratum in ejus fundamentum substernens, super quem cæteri omnes tanquam in ipso quodam modo fundati ac

A firmati innitantur, qui et viris exhibuit formam constantiæ et feminis pariter continentiæ.

Sed quoniam cuncta hæc ad vestram gloriam, charissimæ sorores, specialiter pertinent quæ de primo vestro prædicantur ministro, tanto amplius a vobis triumphus ejus memorandus est, quanto ejus memoria vobis ampliorem honorem vel majorem securitatem præstat. Unde pia vobis exhortatione consulimus ut semper in matutinis et vespertinis laudibus in antiphona propria et collecta ejus memoriam devote celebretis, ut quem apud homines fidelem habuistis ministrum, salubriorem apud Deum sentiatis advocatum, ipso id vobis Domino præstante, cui est honor et gloria per infinita sæculorum sæcula. Amen. |

SERMO XXXIII

DE SANCTO JOANNE BAPTISTA.

Dominus ad beatum Job in parabolis loquens, cum per ibices et parturientes cervas rectorum ordinem descripsisset, consequenter, dilectissimi fratres et commonachi, ad institutionem vestri propositi stylum convertit, et ejus libertatem cæteris præferens ait: *Quis dimisit onagrum liberum, et vincula ejus quis solvit? Cui dedi in solitudine domum, et tabernacula ejus in terra salsuginis? Contemnit multitudinem civitatis, et clamorem exactoris non audit. Circumspicit montes pascuæ suæ, et virentia quæque perquirat (Job xxxix, 5).* Magnum, fratres, in multis virtutibus Job fuisse, tam ipsius historia quam Dei testimonia monstraverant. Quem ne tantarum magnitudo virtutum in elationem forte traheret, vitæ ipsius conjugali tam rectorum quam continentium dignitas præ oculis ponitur, ut eorum scilicet comparatione se compescat ab elatione. Et quia tam continentiæ quam abstinentiæ virtus præminet in monachis, sub onagri specie hujus prærogativa describitur vitæ. Onager quippe non domesticus, sed silvestris asinus dicitur. Illic tanto liberius in solitudine conversatur, quanto a commiseratione hominum magis remotus nec onere gravatur, nec vinculis coeretur, sicut e contra domesticus sustinet asinus. Unde merito huic vita conjugatorum, sicut illi continentium comparatur. Quod enim vinculum majus quam copulæ conjugalis? Quæ gravior servitus, quam ut homo proprii corporis potestatem non habeat? Quæ denique vita onerosior, quam molestiis quotidianæ sollicitudinis tam pro uxore quam pro filiis cruciari? Aut quæ vita pigrior ad obsequium Dei, quam ejus qui tot affectionum vinculis mundo ligatus astringitur? Unde nec ab hujus vitæ comparatione pigri jumenti tarditas dissidet. Monachi vero tanto expeditiores vel promptiores ad divinum fiunt obsequium, quanto amplius sæcularium affectionum vinculis absoluti, omnibusque renuntiantes ab illa, quam diximus, servitute longius absistant, et liberiores fiunt.

De qua nunc libertate Dominus ad Job loquitur:

Quis dimisit onagram liberum? Ac si diceret: Quis, nisi ego, hanc libertatem quieti monasticæ dedit, quæ longe præminet illi tuæ conjugali servituti? Magnum utique hoc tantæ gratiæ donum, ut inspiratione et virtute divina homines in carnalibus concupiscentiis nati, et in sæcularibus illecebris educati, contra vel supra humanæ naturæ infirmitatem ita in carne vivant, ut vitia carnis nesciant, et humanitatis oblitii virtute fiant angelici. *Et vincula ejus quis solvit?* Hoc est affectiones carnis, quibus naturaliter quasi quibusdam vinculis mundo ligatus erat, quis dirupit? Quam congrue autem vitam continentium, quæ, ut dictum est, in monachis præminet, onager designet, illa ejus natura indicat, quam Isidorus, et qui de naturis animalium scripserunt, referunt. Qui enim mares sunt in onagris, filios suos castrare dicuntur. Quod quidem ne fiat, matres, quantum possunt, eos occultare nituntur. Mares autem in onagris, fortes in proposito suo sunt monachi, qui eos quibus quasi filiis præsent, vel quos in suam congregationem suscipiunt, spiritaliter castrando in sua continentia servant. Quales quidem eunuchos, qui se videlicet propter regnum cælorum castraverunt, tam Isaias quam ipsa Veritas plurimum commendat (*Isa. lvi, 4; Matth. xix, 12*). Quod autem de monachis, id est solitariis, hæc de onagro dicta sint intelligenda, patenter insinuat, dicens: *Cui dedi in solitudine domum* (*Job xxxix, 6*), hoc est a tumultu sæculi ad secretum eremi traxi, ut ibi scilicet quanto quietius habitaret, tanto perfectius mihi vacaret. *Et tabernacula ejus in terra salsuginis* (*ibid.*). Tabernacula mobiles domus sunt, nullaque stabilitate fixæ, qualia sunt pastorum vel peregrinantium obumbracula. His corpora nostra comparantur, morte adhuc dissolubilia, nec stabilitatem immortalitatis adeptæ. De qualibus dicit Apostolus: *Si dissolvatur domus nostra terrestris, habemus in cælum domum non manufactam a Deo paratam* (*II Cor. v, 1*). Dum ergo in his luteis et mortalibus corporibus sumus, in tabernaculis magis quam in domibus habitamus. Qui ergo hic adhuc peregrinantes quasi tabernaculum habemus, cum ad cælestis Jerusalem patriam venerimus, domum potius habituri sumus. In cujus rei typo populus Dei primum habuit tabernaculum in deserto, et postea templum in Jerosolymis, terrain adeptus promissionis, et maxima pacis jucunditate fruens sub Salomone, qui ex nomine quoque suo, sicut et Jerusalem, ubi templum ædificavit, pacem prætendit, quæ nusquam nisi in illa Jerusalem superna potest esse vera. Scribens etiam ad Hebraeos Apostolus, mortale cujuslibet corpus tabernaculo comparat dicens: *Habemus altare, de quo non habent edere qui tabernaculo deserviunt* (*Hebr. xiii, 10*), hoc est concupiscentiis carnis magis quam spiritui obediunt, et ventri magis quam Deo famulantur. Terra salsuginosa loca sunt arida et sicca, quam perambulans diabolus requiem non invenit, qui in locis humentibus dormit, sicut ad eundem Job Dominus

A dicit. Onagri ergo tabernacula in terra sunt arida, quia virtus abstinentiæ in eis viget, quorum corpora fluxu carnalium concupiscentiarum nequam sunt humida.

Contemnit multitudinem civitatis (*Job xxxix, 7*). Ad duo quæ novissime dixerat duo subjungit, quasi singula singulis reddens. Ad illud quidem: *Cui dedi in solitudine domum*, istud refert quod nunc dicitur: *Contemnit multitudinem civitatis*, id est frequentiam sæcularium hominum quæ multos capit atque oblectat. Multi quippe sunt vocati, sed pauci electi, et spatiosam et latam viam mortis multi perambulant. Sunt qui timore vel necessitate aliqua commoti ad occulta solitudinis se conferunt, et hoc ex coactione magis quam ex voluntate faciunt; sicut in Elia primo antiqui populi anachoreta, vel in Paulo postmodum primo eremita factum esse legimus. At vero egregius est a sæculo recessus et Deo acceptus, cum quis propter Deum relinquit mundum, nec tam eum mundus expellit, quam ipse mundum rejicit. *Et clamorem exactoris non audit* (*ibid.*), ac si diceret: Ex hoc apparet eum in terra salsuginis habere tabernacula, quia quotidianæ abstinentiæ moderatis jejuniis carnum domat, ut et concupiscentiis reprimat, et defectum naturæ non incurrat. Importunus et quotidianus exactor in nobis venter est, qui cibum a nobis exigendo quasi quotidie murmurat, et clamat: *Affer, affer!* Hic quidem vocem moderatam habet in necessariis, sed clamorem intemperatum in superfluis. Onager ergo iste, quia necessaria ventri alimenta non subtrahit, sed superflua tollit, clamorem exactoris, ut dictum est, non audit, quia ei non obtemperat in superfluis. De quo adhuc subditur: *Circumspicit montes pascuæ suæ, et virentia quæquæ perquirit* (*ibid.*, 8). Montes pascuæ volumina sunt sublimioris doctrinæ, id est sacræ Scripturæ. Quo ergo iste spiritalis onager amplius cibis corporalibus abstinet, tanto consolatione melioris cibi, id est pabulo divini verbi magis indiget; et quo illam minus curat, hac refectione animam magis satiat. Bene autem circumspicere dicitur montes pascuæ suæ, hoc est diligenter inquirere ac provide-re, in quibus montibus, id est sacris voluminibus aptiorem sibi refectionem ex intelligentia ipsorum possit reperire. Non enim omnibus omnium librorum lectio competit, nec omnes ab omnibus intelligi possunt, nec in omnibus ferculis omnes pariter oblectantur. Et quoniam in divinis libris quædam reprehenduntur, quædam commendantur, nec solum vita honorum quam sequamur, verum etiam malorum quam fugiamus describitur; montes isii non solum viridem, sed etiam siccam continent herbam. Quæ enim ad sæcularem pertinent vitam feno comparanda sunt, quod abscisum de terra suæ viriditatis vigorem amisit. Et vita reproborum a terra viventium aliena, his caducis inhians rebus, quæ in defectu consistunt, feno comparatur; sicut e contrario vita electorum, quæ quotidianum habens

profectum, ad immarcescibilem patriæ cœlestis quasi semper virentis tendit amœnitatem, virentium pratorum speciem gerit. His igitur onager noster in illis montibus reficiendus. Non sicca pabula, sed virentia querit, quia hæc assequi nititur, per quæ ad æternam pertingitur vitam, et his tantum animam suam hic reficere curat, quibus ad supernam illam refectioem perveniat.

Hæc quidem de onagro in generali, ut ita dicam, persona monachorum expositio nostra prosecuta est. Quem nunc de genere ad speciem transferentes, in summo illo monachorum principe, cujus hodie solemnitas agitur, juvat hæc omnia diligentius considerare, ubi ea perfectius possimus invenire; qui sine professione regulæ vivens, omnem regulæ transcendit perfectionem. Hic quippe, ut dictum est, in spiritu et virtute veniens Eliæ, hujus propositi vitam, quam ille inchoavit, ipse consummavit. Ab his duobus tanquam ducibus nostri propositi, seu principibus hujus philosophiæ christianæ tam in veteri quam in novo populo studia sunt exorta. Hieronymus ad Paulinum in epist. II (53): « Habet unumquodque propositum principes suos, et ut ad nostra veniamus, episcopi et presbyteri habeant ad exemplum apostolos et apostolicos viros, quorum honorem possidentes, habere nitantur et meritum. Nos autem habeamus propositi nostri principes, Paulum, Antonium, Hilarionem, Macharium. Et ut ad Scripturarum auctoritatem redeam, noster princeps Elias, Eliseus, nostri duces prophetarum filii, qui habitabant in agris et solitudine, et faciebant sibi tabernacula prope fluentia Jordanis. De his sunt et illi filii Rechab, qui vinum et siceram non bibebant, qui morabantur in tentoriis, qui Dei per Jeremiam voce laudantur, quod non deficiat de stirpe eorum vir stans coram Domino. » Idem ad Eastochium virginem, de diversis generibus monachorum (54): « Ad tertium genus veniam, quos anachoretas vocant, et qui de cœnobiis exeuntes, excepto pane et sale, amplius ad deserta nihil perferunt. Hujus vitæ auctor Paulus, illustrator Antonius, et ut ad superiora conscendam, princeps Joannes Baptista fuit. Talem virum quoque Jeremias describit, dicens: *Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius et tacebit, quoniam sustulit per se jugum, etc.* (Thren. III, 27). » Chrysostomus, homilia 23, quæ sic incipit: « De Joanne dicitur: *Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Joannes* (Joan. I, 6). Gratia in nomine comprehenditur. Joannes enim interpretatur *Domini gratia*, quia majorem accepit gratiam. Propterea in eremo philosophatur, et reservat se in adventum Christi, quia nuntiaturus erat Christum. Statim in eremo nutritur, statim ibi crescit. Non vult cum hominibus conversari, in eremo cum angelis philosophatur. »

Considerate, monachi dignitatem vestram Joan-

nes princeps vestri est dogmatis. Ipse monachus statim ut natus est in eremo vivit, in eremo nutritur, Christum expectat in solitudine. Eo tempore quo Joannes natus est, et erat in eremo, hoc templum quod videmus esse destructum, quantas habebat divitias, quid auri, quid argenti, Josephus describit; quantum gemmarum, quantum serici: quanti erant sacerdotes, scribæ et universa genera officiorum. Videte quomodo semper Christus humilitatem diligit. Christus Dei Filius in templo nascitur, et in eremo prædicatur. Humilis enim humiles diligit. Hoc totum quare dico? Ut doceam dogmatis nostri principem esse Joannem Baptistam. Hic alter, ut dictum est, Elias in spiritu, imo quodam privilegio vitæ major habitus, tanto majorem a Domino gratiam percepit, quanto hujus excellentiam gratiæ, ex præcepto angeli nativitatem ejus nuntiantis, talique nomine, quod hanc exprimeret gratiam, meruit insigniri. Ipse revera onager liber fuit, qui ab infantia ruptis carnalium vinculis, spretaque domo parentum, ad horridum eremi desertum se contulit, non quidem ut Elias metu persecutionis coactus, sed abstinentiæ virtute spontaneus. Qui in illa solitudine, quam salsugineos et aridæ terræ tabernaculum efficeret corpus suum, Evangelia docent. Ubi naturalibus cibis, et quæ ultro terra dabat, contentus, nec pane, nec olere, nec aliquo cocto vesci legitur, sed tantum melle sylvestri, et locustis, et aqua sustentatur. Elias non solum cibi monastici, verum etiam carniæ alimentum corvis ministrantibus habuit. A quibus non semel in die, sed tam mane quam vespere ad eum hæc pariter cum pane deferebantur. Qui et de torrente Charit poculum habens, in tribus istis, pane videlicet, carnibus et aqua, non magnæ abstinentiæ gravamen sentiebat. Filii quoque Rechab nullam jejuniorum laudem adepti, de abstinentia tantum vini, non carniæ, vel quarumcunque deliciarum, commendantur a Domino (*Jer. xxxv, 1 et seq.*). Joannes vero ejusque discipuli in abstinentia corporali quotidiana, non solum priores patres, verum etiam ipsum Christum, vel ejus discipulos transcendisse legitur, sicut Matthæo referente didicimus: *Accesserunt, inquit, ad Jesum discipuli Joannis dicentes: Quare nos et Pharisæi jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunant? Et ait illis Jesus: Nunquid possunt filii lugere, quandiu cum illis est sponsus?* (*Matth. ix, 14.*) Qui etiam quanta vestium asperitate, ne in istis aliquam sentiret molliem, nec eadem Evangelia, nec ipse Dominus reticet in laude ejus. Scriptum quippe est: *Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos* (*Matth. iii, 4.*) Pro cucullis quidem laneis hispida de pilis camelorum habebat indumenta. Pro femoralibus lineis, zona pellicea circa lumbos utebatur, ut videlicet frigiditate et duritia pellis calorem et molliem reprimeret libidi-

(53) Patol. tom. XXXI, col. 583.

PATROL. CLXXVIII.

(54) Patol. tom. XXXI, col. 42f.

nis. Filius ipse pontificis qui tunc hæreditario jure patri succedebat, populo contempsit præesse in civitate, ut perfectius Deo vacaret in solitudine. Hujus onagri fuerunt montes pascuales viri prædicti altitudine vitæ in antiquo populo præminentes, ad quos intentionis suæ oculos levans, juxta illud : *Levavi oculos meos in montes (Psal. cxx, 1)*, quot inde virtutum sumpsit exempla, quasi tot virentis herbæ habuerit pabula. Non enim in singulis omnia divinæ gratiæ dona reperiebat, sed ex diversis diversa colligens, quasi ex multis unum hominem perfectum componere studebat. Hujus itaque vitam tam de continentia quam de abstinentia Dominus præferens universis, nec tam humanam quam angelicam censens eam, cum præmisisset in ejus laude : *Sed quid existis videre? prophetam? Dico vobis plus quam prophetam*, statim adjecit : *Hic est, de quo scriptum est : Ecce mitto angelum meum, etc. (Matth. xi, 9.)*

Quid autem, fratres, tanti principis nostri vitam commendare prodest, si eam imitari contemnimus? Sicut ait Apostolus : *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus (Rom. xv, 4)*. Quantum nobis imminet periculum, si ea non impleamus documenta, quæ specialiter ad ædificationem nostram sunt scripta, si eis instruimur exemplis, quæ nostri propositi mores describunt perfectius? Quo enim diligentius hæc nobis exposita videmus, majus iudicium de contemptu incurrimus eorum. Unde et Veritas : *Servus, inquit, sciens et non faciens voluntatem Domini sui, plagis vapulabit multis (Luc. xxii, 47)*. Ecce in onagri supraposita descriptione quid nos sequi deceat patenter expressum est, sed quam contraria incedamus via non minus liquidum est. Jam quippe refrigescente, imo extincto religionis fervore, postmodum de labore proprio vivere deberemus, quod unum vere monachos efficere beatus Benedictus meminit (55), inimicam animæ sectantes otiositatem, de alieno labore victum quærimus; et hujus noxiæ quietis perversa libertate utentes, et tam luxui rerum quam multiloquio vacantes, veram prædicti onagri libertatem amisimus. Unde sæcularibus nos implicantes negotiis, dum cupiditate terrenorum nobis dominante, ditiores fieri studemus in monasterio quam fuimus in sæculo, terrenis nos dominis potius quam Deo subjecimus. Villas et homines et servos pariter et ancillas a potentibus sæculi tanquam in elemosyna sumentes, eorum nos gravi jugo subjugamus, et nonnunquam pro paucis quæ accipimus multa persolvimus. Quæ cum de suo potius quam de nostro sibi provenire censeant, nullas his habent grates, quæ sibi non tam dari quam reddi autumant. Sæpe et pro tutela horum ad forinseca iudicia trahimur compulsi, et ante sæculares iudices publicam agentes causam, adeo non impu-

dentur contendimus, ut homines nostros non solum ad juramenta, verum etiam ad duella pro nobis agenda cum summo vitæ suæ periculo compellamur. Quod quidem in sæcularibus quoque christianis Apostolus arguens ait : *Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos injuriam facitis, et fraudatis, et hoc fratribus. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? (I Cor. vi, 7.)* Quis etiamnum ignoret in ipsos subjectos nostros exactiones graviores nos exercere, et majori debacchari tyrannide, quam sæculares faciunt potestates? Denique et in tantam, si valemus, insaniam prorumpimus, ut de tributis et vectigalibus, et teloneis victum nobis acquiramus, cum inter magna Domini miracula deputetur, quod a teloneo vocatione sua potuit abducere Matthæum (cap. ix).

Ut autem de sæcularibus ad ecclesiasticas transeamus potestates, non minora hinc gravamina nostra ambitio sustinere videtur. Cum enim ea quæ sunt clericorum nobis usurpamus, et ab episcopis quocumque modo parochiarum redditus tam in decimis quam in oblationibus obtinemus, sæpe quæ non rapimus exsolvere cogimur. Hinc ad synodos et ad concilia frequenter tracti, et ad publicas causas quotidie profecti, non modico pretio iudices, vel qui nostras injurias pallient conducimus oratores. Certe et in ipsis conciliis quanta sit avaritiæ nostræ rapacitas, frequens querimonia monstrat. Raro ibi episcopos, raros clericos invicem contendere videmus. Omnes fere controversiæ aut monachorum sunt, aut de monachis ortæ. Denique ut omittam harum sollicitudinum servitutem et vincula, quibus se mundo vehementer obligant; quid de affectionibus carnalium propinquitatum vel affinitatum dicam, pro quibus innumera de rebus monasterii committunt sacrilegia? Verbi gratia, cum filios, aut nepotes, vel quacumque sibi cognatione vel affinitate conjunctos habent in sæculo, surtim, si manifeste non possunt, quæ fratribus subripiunt, illis impendunt. Quos si forte ad monachatum traxerint, vel ministros in domibus suis habuerint, hos in prælationibus sublimant, et pro arbitrio ipsorum cuncta dispensantur. Contra quos si quis dixerit, statim læsam majestatem sentit.

Isti monasterii sunt domestici hostes, isti quotidiani fures, tanto magis noxii, quanto plus assidui. Quorum patrocinio ad quævis turpia, ad quælibet illicita ipsi monachi tanto facilius prorumpunt, quanto de ipsorum propinquitate vel affinitate amplius confidunt. Tabernacula prædicti onagri in solitudine a Domino præparari dictum est. Isti autem e contrario, suggerente diabolo, solitudinis quietem fugientes, et sæculi tumultibus se impudenter ingerentes, in civitatibus et castellis habitare lætantur, non tam monachi, hoc est solitarii,

(55) *Regulæ* cap. 48. Vide *Patrologiæ* t. LXVI, col. 704.

quam cives appellandi. Quorum impudentiam A maximus ille monachorum et ecclesiasticorum doctorum Hieronymus arguens, et nostram ac clericorum vitam diligenter distinguens, ait (56): « Si episcopatus te vel opus vel onus forte delectat, vive in urbibus et castellis, et aliorum salutem, fac lucrum animæ tuæ. Si cupis esse quod diceris monachus, id est solus, quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? » Idem alibi: « Interpretare vocabulum monachi, hoc est nomen tuum. Quid facis in turba, qui solus es? » Tanto autem periculosius in sæcularibus turbis, et in frequentia hominum habitamus, quanto eorum nostro major est numerus, et plures cernimus sæculares quam religiosos homines. Quod quidem periculum tunc maxime incurrimus, cum bini, vel terni, et nonnunquam singuli inter hos conversamur. Etiam hæc loca nostra, quæ abbatias dicere non possumus, obedientiarum nomine commendamus; tanto in hoc mentientes apertius, quanto ab obedientia regulæ, et ab ordine professionis nostræ amplius removemur. Ubi enim juxta institutionem regulæ ordo non tenetur, quis inordinatam domum dicere vereatur? Denique duo tantum genera monachorum commendat auctoritas, cœnobarum scilicet atque anachoretarum. Qui autem [in sæculo bini vel terni aut singuli conversantur, nec tantum fratrum numerum habent, ut observantiam regulæ impleant, profecto nec cœnobarum sunt, nec anachoretæ: cœnobarum quidem cum sub regula non degant, sed nec anachoretæ cum in solitudine non vivant.

Quod si nec monita, nec exempla sanctorum Patrum nos a sæculo tentationibus pleno revocant et plus lucra corporalia cupimus quam animarum damna timemus: ipsa saltem rerum nostrarum incommoda, quæ de communi hominum conversatione frequenter sustinemus, nos ab hac præsumptione compescant. Incursum quippe hostium civitates ipsas vel quæ civium sunt depopulante, res nostræ pariter cum rebus eorum junctæ, a communi clade non possunt esse disjunctæ. Cessantibus quoque hostibus, frequenter in civitatibus contingunt improvisa domorum incendia, per quæ tam oratoria, quam officinæ monachorum penitus consumuntur. Ipsa saltem damna, quæ fugiendo incurrimus, refugere ad solitudinem doceant ut quasi mercibus nostris tempestate amissis, de procellis sæculi vel nudi properemus ad quietis et solitudinis portum. Sunt qui in solitudine tabernacula sua collocant, sed minime perseverant. Quod quidem multis de causis accidit. Alii quippe paupertatis suæ modum excedentes, et majora suis viribus agredientes, quod non habent de proprio, supplere coguntur ex alieno, et pro necessitudinibus suis se rursus sæculo in-

gerere, quod proposuerant fugere. Sunt et qui longa eremi conversatione et abstinentia tantum religionis nomen adepti sunt, ut a potentibus sæculi vel sæcularibus viris sub aliqua pietatis occasione sæpius invitentur, et sic diabolico cribro more paleæ ventilati, de eremo renoventur in sæculo. Qui multis adulationum favoribus dona divitum venantes, tam suam quam illorum jugulant animas, sicut scriptum est: *Væ vobis qui consuevit pulvillos sub omni cubitu manus, et cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas* (Ezech: XIII, 18). Et rursus: *Popule meus, qui te beatificat, ipsi te decipiunt, et vias gressuum tuorum dissipant* (Isa. III, 12). Quid est autem pulvillos cubitis, vel cervicalia capitibus supponere, nisi sæcularium hominum vitam blandis sermonibus demulcere, quam nos magis asperis increpationibus oportebat corrigere, et de horrore divini iudicii et pœnis gehennæ ad pœnitentiam trahere? Quorum dona cum sustulerimus, eos utique de suffragio nostrarum orationum confidentes, in suis iniquitatibus relinquimus securiores. Qui nec ea se male acquisisse vel possidere credunt, unde religiosos viros eleemosynam petere cernunt. Quam cum suscipimus, mammonæ iniquitatis frequenter communicamus. De qua quidem mammona iniquitatis a Domino vocata, beatus Hieronymus ad Edibiam de diversis scribens quæstionibus: *Fac tibi amicos de mammona iniquitatis* (Luc. XVI, 9) (37), pulchre dixit de iniquo. Omnes enim divitiæ de iniquitate descendunt, et nisi alter perdidit, alter non potest invenire. Unde illa vulgata sententia mihi videtur esse verissima: « Dives autem iniquus, aut iniqui hæres. » Seneca in Proverbiis: « Lucrum sine damno alterius fieri non potest. » Item prædictus doctor in Isaia (58): *Principes tui socii furum* (Isa. I, 23). Principes Scribas vocat et Pharisæos, qui a Domino recedentes, socii fuerunt proditoris farisque Judæ. Quod quidem et nos cavere debemus, ne accipientes ab hominibus mœnera, qui per rapinas miserorumque lacrymas divitias congregant, socii furum appellemur, dicaturque nobis: *Videbas furem, et currêbas cum eo*, etc. (Psal. XLIX, 18.) Omnes diligunt mœnera. Non dixit qui accipiunt, hoc enim sæpe necessitate fit, sed sunt qui non putant amicos, nisi a quibus dona perceperint; nec os considerant amicorum, sed manus; et eos sanctos judicant, quorum exhauriunt marsupium. De quibus et Ecclesiastes loquitur: *Qui loquitur pecuniam, non implebitur* (Eccle. V, 9). Sequuntur retributiones, ut laudent eos a quibus aliquid acceperint, vel certe nulli quippiam tribuant, nisi a quo se recepturos putaverint.

Si quis autem diligenter consideret quod ait Dominus: *Facite vobis amicos de mammona iniquita-*

(56) Patrol. tom. XXXI, col. 582, 583.

(57) Ibid., col. 985.

(58) Patrol. tom. XXIV, col. 39.

tis, hoc est a vobis vel aliis male acquisita, et de alieno damno in lucrum nostrum suscepta, et consilium Domini voluerit propositæ de villico parabolæ competentius aptare, viderit hoc ita intelligi debere, ut eis quibus abstulimus sua, restituamus eorum damna, et sic eos nobis in amicitiam conciliemus, quos in odium nostri concitaveramus. Non enim veros Christi pauperes donis nostris amicos effecimus nostros, qui suos quoque diligunt inimicos, sed potius eos quos diximus, et eo modo quo diximus. Quod quidem parabola, quam de villico Dominus præmiserat, diligenter exprimit, cum his quos ille generaverat damna sua restituit, non quæ ab ipsis acceperat aliis distribuit. A quibus etiam in æterna tabernacula recipiendus dicitur, cum id eis fecerit, unde recipi mereatur non tam in sua quam in Dei superna tabernaculo. Quis denique nesciat quantum nostra religio his quoque vilescat, a quibus vocati venire non recusamus, et non solum eorum dona suscipimus, verum etiam inordinatis eorum mensis et familiis admiscemur. Quod si non pro reverentia Dei, saltem pro vitando nostræ famæ detrimento fugere deberemus. Scriptum quippe est in Ecclesiastico: *Advocatus a potentiore discede, ex hoc enim te magis advocabit (Eccli. xiii, 12)*. Et Hieronymus ad Nepotianum (59): « Facile contemnitur clericus, qui sæpe vocatus ad prandium ire non recusat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Nescio enim quomodo etiam ipse, qui deprecatur ut tribuat, cum acciperis viliores iudicat te. » Quod si hoc est in clericis arguendum, quanto magis in monachis est detestandum?

Ut autem nunc documenta sanctorum omittam, gentilium saltem philosophorum exempla nostræ cupiditatis impudentiam reprimant. Hi quippe sine ulla regulæ professione adeo mundum contempserunt, ut non solum potentum respuerent dona, verum etiam possessiones amplissimas abdicarent. Quorum nonnulli tanta frugalitate referuntur contenti, ut vel unum retinere scyphum censerent superfluum, cum ad hauriendum aquæ poculum proprias manus viderent sufficere. Ex quibus illum Diogenem famosissimum, et de contemptu mundi notissimum, doctor prædictus Contra Jovinianum in secundo libro inducens, inter cæteras ejus laudes id quoque adjecit (60): « Quodam vero tempore habens ad potandum caucum ligneum, vidit puerum manu concava bibere, et elisisse illud fertur ad terram, dicens: « Nesciebam quod et natura haberet poculum. » Ad quem etiam potentissimus Alexander multa ei donalia offerens, cum dolio ejus tanquam dator importunus assisteret, hoc unum ab ipso suscepisse dicitur responsum: « Ne obstes mihi, juvenis, a sole. » Socrates quoque Archelai regis dona respuens, hoc unum in excusatione prætendit, nolle se suscipere tanta,

(59) Patrol. tom. XXXI, col. 539.

A quibus referre non posset æqualia. Unde Seneca de Beneficiis libro V: Alexander Macedonum gloriari solebat a nullo se beneficiis victum. Item Archelaus rex Socratem rogavit ut ad se veniret. Dixisse Socrates traditur, nolle se ad eum venire, a quo acciperet beneficia, cum reddere illi paria non posset. Primum, in illius potestate erat non accipere; deinde ipse dare beneficium par incipiebat. Veniebat enim rogatus, et id dabat, quod utique ille non erat Socrati redditurus. Etiam nec Archelaus daturus erat aurum et argentum, recepturus contemptum auri et argenti. Non poterat referre Archelao Socrates gratiam? Et quid si regem in luce media errantem ad rerum naturam admisisset, si illum negare vetuisset? Quare ergo hoc Socrates dixit, vir facetus, et cujus per figuras sermo procedere solitus erat, derisor omnium maxime potentum. Maluit ei nasute negare quam contumaciter aut superbe. Timuit fortasse ne cogeretur accipere quæ nollet, timuit ne quid indignum Socrati acciperet. Dicit aliquis: Negasset si nollet, sed instigasset in se regem insolentem, et omnia sua magno æstimari volentem. Vis scire quid vere voluerit? Noluit ire ad voluntariam servitatem, is cujus libertatem libera civitas ferre non potuit.

Quod si de philosophis ad apostolos, imo ad ipsam sapiam Christum, quasi a minimis ad maxima conscendere velimus, ut eorum videlicet exemplis et auctoritate amplius instructi, dona libentius respuamus, Paulum doctorem Ecclesiæ maximum ponamus in medium, qui non solum data, sed etiam sibi debita recipere non acquievit; ne, ut ipse ait, vel gloriam suam minueret, vel occasionem turpis quæstus exemplo suo aliis relinqueret. Qui enim secundum legis auctoritatem, et Dominicam institutionem de labore prædicationis suæ victum accipere merebatur, sicut cæteri faciebant apostoli, hac tamen potestate, sicut ait ipse, uti verebatur, prædictis videlicet causis, et summopere cavebat, ne quod offendiculum daret Evangelio Christi (I Cor. ix, 12). Providebat quippe vir discretissimus et animo liberali præditus, si seminando spiritalia meteret carnalia, non tam manducare ut evangelizaret, quam evangelizare ut manducaret, ne quid tam ex charitate quam ex ambitione id facere, nec tam quæ Christi sunt quam quæ sua quærere. Si ergo ipse ne turpem incurreret suspicionem, debita quoque suscipere de tanto lucro animarum erubuit, quanta est impudentia nostra, qui non deprecatione vel conversione hominum victum suscipimus, si de adulatione potentum ipsum qualibet arte possumus extorquemus. Qui etiam nonnunquam in tantam prorumpimus ignominiam, ut phylacteria nostra dilatantes (Matth. xxiii, 5), et interdum casas cum reliquiis sanctorum circumferentes, venali prædicatione mundo discurramus, et nonnunquam, psea-

(60) Patrol. tom. XXXII, col. 305.

dopredicatoribus conductis, quæ veritate non possumus, mendaciis lucratur. Quod si quandoque sub obtentu eleemosynæ aliqua largimur, ad hoc utique intendimus, ut majora recipiamus; et quasi modicam escam in hamo ponimus, ut sic magnum piscem extrahamus, nec tam aliis quam nobis beneficia impendimus, nec tam aliis quam nobis charitatem exhibemus, si forte in talibus vel beneficium, vel charitas dici queat. Seneca quippe maximus morum ædificator beneficium, et beatus Gregorius charitatem non nisi erga alteros haberi asserunt. Ille quidem in supra memorato De Beneficiis libro sic meminit (61): « Nemo sibi beneficium dat, sed naturæ suæ paret a qua ad charitatem sui compositus est, nec liberalis est qui sibi donat. Beneficium est, quod quidem non sua causa dat, sed ejus cui dat. Is autem qui sibi beneficium dat, sua causa dat: non est ergo beneficium. »

Hieronymus: « Binos, inquit, in prædicatione discipulos mittit. Quia enim duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor et proximi, et minus quam inter duos haberi non potest. Nemo enim proprie ad semetipsum habere charitatem dicitur, sed in alterum dilectione se extendit, ut esse charitas possit. Binos ad prædicandum Dominus discipulos mittit, quatenus hoc nobis tacitus innuat, quia qui charitatem erga alterum non habet, prædicationis officium suscipere nullatenus debet. »

Cum ergo id non pro lucro animarum, sed numerorum geritur juxta quod per Jeremiam Dominus conqueritur, dicens: *Sacerdotes mei non dixerunt: Ubi est Dominus? (Jer. 11, 8.)* Ac si diceret, sed ubi est nummus? non tam id beneficium quam lucrum, non tam charitas quam cupiditas est appellandum. A quo quidem turpi quæstu memoratus apostolus tam proprio quam Dominico exemplo nos vehementer dehortans, et impudentiam nostram reprimens, Luca in Actibus apostolorum referente, ait: *Argentum, et aurum, aut vestem nullius concupivi, ipsi scitis, quoniam ea quæ mihi opus erant, et his qui mecum sunt ministraverunt manus istæ. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Jesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare quam accipere (Act. 20, 33).* In quantum autem ad dandum magis quam ad accipiendum Christus manum extensam haberet, ipse patenter insinuat, cum diviti de perfectione justitiæ consulenti respondit: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et veni, et sequere me (Matth. 19, 21).* Non utique ait: Veni, et affer quæ habes ad nos, sed aliis prius erga tua, et sic post modum, suscipe nostra. Nos vero econtrario quemlibet ad conversionem venientem, non tam lucrum animæ quam pecuniæ quærentes, ut quæ habet afferat exhortamur, nec tam ei nostra largimur quam vendimus.

(61) Senec. *De benef.* tom. IV, lib. v, 9, pag. 306 edit. Panckoucke, 1857.

A In quo ei profecto non mediocrem tentationis occasionem damus. Facile quippe de his quæ attulit intumescens, cum quid ei defuerit indignatur et murmurat; et se miserum ac proditum clamat, cum se his cœquari viderit, qui minus, aut omnino nihil attulerint.

Has igitur omnes occasiones Christus amputans, nudum magis quam suffarcinatum decrevit assumere. Qui enim discipulis præceperat: *Gratis accipistis, gratis date (Matth. x, 8),* hoc in se ipso primum voluit exhibere non tam verbo suo quam exemplo nos ad hoc cupiens incitare. Qui enim propter Deum relinquit propria, impudenter exigit aliena. Ac longe melius vel honestius esset ei sua retinuisse, ut haberet de proprio fructum eleemosynæ, quam ad aliena mendicantem famæ suæ detrimentum incurrere, et non mediocriter religionis propositæ dignitatem lædere. Qui dum marsupia hauriunt aliena, ea procul dubio congregant, quæ religioni maxime sint contraria, et juxta Dominicam parabolam, spinas plantant messem Domini suffocaturas. Quid enim tam congruum religioni, quam frugalitas, quam voluntaria paupertas? Quid tam noxium quam abundantia rerum? Unde et philosophi gentium nequaquam virtutes cum divitiis retineri censuerunt. Quorum unus, ut cæteros

B omittam, ille fuit, quem de contemptu mundi nobis exemplum prædicto Contra Jovinianum libro Hieronymus proponens, ait: Crates ille Thebanus projecto in mare non parvo auri pondere: « Abite, inquit, pessum, malæ cupiditates. Ego vos mergam ne ipse mergar a vobis. » Item ad Paulinum presbyterum (62): « Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cum ad philosophiam Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit; nec putavit se posse et virtutes simul et divitias possidere. Nos suffarcinati auro Christum sequimur pauperem, et sul prætextu eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidi reservamus? » Idem ad Pammachium de morte Paulinæ (63): « Non est profecto et consummato viro opes contemere, pecuniam dissipare, et projicere quod in momento et perdi et inveniri potest. Fecit hoc Crates Thebanus, fecit Antisthenes, fecerunt plurimi, quos vitiosissimos legimus. Plus debet Christi discipulus præstare, quam mundi philosophus. Christus sanctificatio est, Christus redemptio, idem redemptor et pretium. Christus omnia, ut qui omnia propter Christum dimiserit, unum inveniat pro omnibus, ut possit libere proclamare: *Pars mea Dominus (Psal. LXXII, 26).* Sunt et qui de monasteriis ad sæculum prodeunt, in tantum sibi religionis nomen vindicant, et mirabiles videri appetunt, ut miraculorum quoque gratiam se habere simulent, atque id de se prædicari gloriuntur. Quales nonnullos temporibus nostris vidimus, qui frequentiam hominum quam maxime fugere

(62) Patol. tom. XXXI, col. 580.

(63) Ibid., col. 614.

debuerant, hac potissimum arte convocabant. Denique et in tantum hac simulatione gratiam potentum vel favorem ecclesiasticarum potestatum venantur, ut relicto proposito monachi, sæcularibus clericis præficiantur episcopi. Quod quidem cum ad religionem non adducant, in sæcularitatem eorum facile declinant, et ex eorum misera conversatione, et religiosorum fratrum separatione notum illud Psalmistæ proverbium vel non attendunt, vel contemnunt: *Cum sancto sanctus eris, et cum perverso perverteris* (Psal. xvii, 27). De qua quidem eorum sublimatione, ad quam non tam ab aliis tracti, quam a se-ipsis sunt intrusi, illud non incongrue accipitur, quod ad Deum dicitur: *Dejecisti eos dum allevarentur* (Psal. lxxii, 18). Certum quippe est spiritales viros de monasterii quiete ad pontificalem administrationem compulsos, ab illa quam habuerant virtutum gratia per tot occupationem curarum esse diminutos, sicut de semetipso scilicet profestiter Martinus, et beatus Gregorius deplorat.

Si ergo viri tanti hoc sine detrimento pristinarum virtutum ad Martham transire de Maria non potuerunt; quid de his quos diximus restat æstimandum? Steriles, inquit, sunt monachi, et spiritualium filiorum beatorum fecunditas. Sed nunquid nuptiæ præferendæ sunt continentiæ, aut habentes filios conjugatæ sunt virginibus anteferendæ? Nunquid lippæ fecunditas Liæ pulchritudine Rachel infecundæ gratior existit patriarchæ? Denique ista fecunditati sororis invidens, cum in hac quoque resummo desiderium suum impleset, ipso suo partu extincta est, et quæ infecunda vixerat incolumis, de fecunditate sua mortem incurrit. Tales profecto isti sunt, qui ad episcopatum anhelantes, cum de monasteriis revocantur ad sæculum, et quasi de sterilibus secundi, ut dictum est, fieri gloriantur, ex hac ipsa gloria dignitatis periculum incurrunt religionis. Quod diligenter sponsa in Canticis attendens, sponso ad ejus ostium pulsanti, ut sibi aperiat postulant, ne ipsum hoc consentiat, talibus se responsis excusat: *Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar illa? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* (Cant. v, 3.) Quid enim sponsa in lectulo quiescens intelligitur, nisi fidelis anima quæ, relicta sæculi tumultuosa vita, tranquillitatem solitariæ tanto amplius diligit, quanto in ea liberius Deo deservit? Quam cum fidelis populus ad regimen sui requirit, ut videlicet ipsa ecclesiasticis implicetur negotiis, quasi ad ostium cellæ ipsius Christus pulsat in membris suis, et ut sibi aperiat postulat; hoc est ut fideles ad se admittat potius quam excludat, eisque præesse sustineat et multorum salutem suæ perfectionis præponat. At illa sæculi tentationes præcavens, vel meritorum suorum diminutionem non ferens, devotioni pulsantium tale in excusationem sui affert responsum: *Exui me tunica mea* (ibid.), hoc est exteriorem sæculi curam

A ex voto reliqui. Tunica quippe, quæ camisiæ vel pellicis superponitur, exterior est administratio sæcularium rerum. Lavi pedes meos, hoc est affectus ab inquinamentis sæcularium tentationum mundi, et ab illecebris mundanarum curarum purgavi. Pedibus quippe ducimur, et affectu nostro ad effectum operis trahimur, ideoque per pedes affectus exprimuntur. De lectulo ad terram pedes deponere timet ne inquinentur, quia nunquam veram munditiam reputat extra secretum suæ quietis. Unde et apostolorum quoque pedes Dominus abluens, patenter innuit nequaquam sine aliquo contagio pulveris perfectos etiam viros mundum perambulare posse. Hoc est, nequaquam diu inter tentationes atque illecebras sæculi conversari, ut non inde aliqua macula nostræ infirmitatis effectus respargantur, etsi non usque ad opera tentatio pertrahat

B Prolixa, fratres, imo superflua digressionem sermonem nostrum fortasse longius protendisse, et ab exordio nostri propositi videri recessisse. Laudare Joannem incoeperam, sicut hodiernæ solemnitatis dignitas exigebat, et nunc inde ad vituperationem nostram stylum converti, quasi eorum vitium incurrens, qui Tulliana reprehensione digni, laudare aliquos nesciunt nisi alios redarguant; nec ullos extollere nisi alios deprimant. Sed quia sermo noster hodiernus non tam ad Joannis laudem quam ad nostram intenditur ædificationem (non enim quæ scribuntur ad utilitatem præcedentium hominum, sed subsequentium ædificationem sunt); ita vitam Joannis tanquam principis nostri commendare cœpimus, ut ad imitationem ejus nos maxime provocaremus. Quod quidem nequaquam diligenter fieri decrevimus, nisi prius exposita perfectione ipsius, quid nostræ quoque imperfectioni desit ex comparatione illius adnotaremus, et cum profectu ejus defectum etiam nostrum præ oculis poneremus, et eorum quæ in ipso laudavimus, contraria in nobis reprehenderemus. Ecce enim a solitudine monachi vocamur, id est solitarii. Etsi enim monos [*μῶνος*] unus interpretatur, non tamen monachus ita unus personaliter dicitur, sicut etiam quilibet de plebe, sed ex solitariæ vitæ conversatione. Unde et Augustinus in psalmum cxxxii: Ex voce hujus psalmi appellati sunt et monachi. Quare ergo et non appellamus monachos, cum dicat Psalmista: *Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum* (Psal. cxxxii, 1). *Μῶνος* enim unus dicitur, et non unus quocunque modo. Nam et unus in turba est, sed cum multis unus dici *μῶνος* non potest, id est solus. Qui ergo sic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, *ut sit illis*, vere, quomodo scriptum est, *una anima, et unum cor* (Act. iv, 32), recte dicitur *μῶνος*, id est *unus solus*. Hinc et Hieronymus ad Heliodorum monachum (64): « Interpretare vocabulum monachi, hoc est nomen tuum. Quid facis in turba, qui solus es? » Et post aliqua (65): « O

(64) Patrol. tom. XXXI, col. 350.

(65) Ibid., col. 354

eremus familiaris Deo gaudens! Quid agis, frater, A in sæculo, qui major es mundo? quandiu te tectorum umbræ premunt, quandiu te famosarum urbium carcer includit? » Et ad Paulinum presbyterum (66): « Quia igitur, frater, me interrogas per quam viam incedere debeas, revelata tecum facie loquar. Si officium vis exercere presbyterii, si episcopatus te vel opus vel onus forte delectat, vive et urbibus et castellis, et aliorum salutem fac lucrum animæ tuæ; sin autem cupis esse quod diceris monachus, id est solus, quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed motorum? » Et ad Rusticum monachum (67): « Filii Jonadab, qui vinum et siceram non bibebant in tentoriis, et quo nox compulerat, sedes habebant, scribuntur in psalmo, quod primi captivitatem sustinuerint, qui ab exercitu Chaldæorum vastante Judæam urbes introire compulsi sunt. Viderint quid alii sentiant. Unusquisque enim suo sensu ducitur. Mihi oppidum carcer, et solitudo paradus est. Quid desideramus urbium frequentiam, qui de singularitate censemur? Moyses, ut præset populo Judæorum, quadragintis annis eruditur in eremo. Pastor ovium, hominum factus est pastor. » Et attende hanc epistolam Hieronymi ad monachum scriptam non tam ex nomine monachi quam presbyteri intitulatam esse. Censuit quippe doctor discretissimus, eum qui nondum ad solitudinem transierat, presbyterum magis quam monachum esse vocandum.

Quid autem de his dicendum est monachis, qui C non solum urbes, aut sæcularium habitacula non fugiunt, sed etiam asciscunt? Quem quidem Joannes tanto ampliori desiderio est amplexus, quanto in ea providit Deo deservire perfectius. Unde bene in ejus laude meminimus a Domino præmissum esse: *Cui dedi in solitudine domum (Job, xxxix, 6)*. Semel a sæculo recessit ad eremum, nulla deinceps pietatis occasione, vel indigentia necessitudine revocatus ad sæculum, donec ab Herode tractus ad carcerem, lilio virginitatis rosam martyrii copulavit. Qui cum tantus videretur, ut Christus credi posset, et summo desiderio ab omnibus requireretur in eremo, multa facile in civitatibus posset corrigere, et sæcularibus hominibus persuadere, si aliqua ratione sibi congruum judicaret ad sæculum redire. D Quis etiam nesciat eo tempore, quo patri succedere in episcopatu habebat, jam in Israel cæcitate facta, quantum locum in hac dignitate religio ejus haberet, quam convenientius eum quam Annam et Caiapham pontificari oporteret, si ad humanum judicium magis quam ad divinam dispensationem respiciamus? Eo tamen tempore, quo pontificandi majorem nactus opinionem videtur fuisse, monachatum pontificatui præposuit, et lucro aliorum proprium melioris vitæ meritum prætulit.

Semel itaque recedens a sæculo, immobilis perstitit in eremo, et cum omnes ad eum de Jeroso-

lymis et de Judæa, vel de regione circa Jordanem causa baptismatis vel ædificationis exirent, ipse ad neminem intrabat, et qui semel vincula ruperat, nodare postmodum nullatenus acquiescebat. Qui quanto amplius homines fugiebat, eisque rarior apparebat, tanto charior ompibus majori desiderio requirebatur. Ad quem et Dominus ipse cum populo exire non dedignatus ab ipso una cum eis est baptizatus, sicut et Lucas meminit, dicens: *Factum est, cum baptizaretur omnis populus, et Jesu baptizato, etc. (Luc. iii, 21)*. Ad servum Dominus, ad monachum summus pontifex venit, ut ab eo baptismum susciperet, ab eo testimonium haberet, sicut et alius evangelista commemorat: *Vidit Joannes Jesum venientem ad se, et ait: Ecce Agnus Dei, etc. (Joan. i, 29)*. Nec semel, sed sæpius ad eum veniebat Dominus, cum eum ad Dominum nunquam venisse legamus. Mittere pro eo Dominus posset, ut ad se baptizandum veniret, aut ut ei apostolatus officium sicut cæteris injungeret, si hoc congruum judicaret. Sed profecto quem nihil latebat, id noverat nequaquam proposito tantæ vitæ ut ad sæculum revocaretur convenire, et sic eum facile vilescere, nec testimonium ejus tantam ulterius auctoritatem habere. Qui enim partem Mariæ parti prætulit Marthæ (*Luc. x, 41*), nequaquam excellentiæ Joannis congruere censebat, ut eum de quiete Mariæ ad laborem venire compelleret Marthæ. Sciebat et quid ipse sub persona sponsi de sponsa præceperat olim: *Ne suscitatis, inquit, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit (Cant. ii, 7)*. Qui enim, ut supra meminimus, debitum sibi reliquerat pontificatum, nequaquam sponte susciperet apostolatam. Et qui conversari non sustinuit in civitate, multo minus acquiesceret per mundum discurrere.

Monachus, fratres, seu eremita, nomen est religionis. Episcopus autem sive clericus vocabulum est officii et operis, magis quam devotionis. Unde Apostolus: *Qui episcopatum, inquit, desiderat, bonum opus desiderat (I Tim. iii, 1)*. Idem alibi de se ipso et consimilibus ait: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores, etc. (I Cor. iv, 1)*. Non apud Dominum domus ejusdem gradus sunt sponsa ejus in secreto thalami manens, et minister exterioribus intendens, quamvis et de sponsa ipsa nonnullam providentiam et curam gerat. Sic et in Ecclesia Dei clericorum vel episcoporum occupatio laboriosa nequaquam quieti monasticæ contentationis est cœquanda; quantum, inquam, ad meritum pertinet quantitatem, non ecclesiasticam dignitatem. Unde et plerumque videmus non solum clericos, verum etiam episcopos pro emendatione vitæ ad humilitatem monachorum descendere, habitu pariter cum vita mutato. Monachos autem ad officia clericorum ascire non solet Ecclesia præsumere, nisi tantum ad summum sacerdotii gradum; et hoc, ut diximus, non sine aliquo religionis detrimento.

(66) Patol. tom. XXXI, col. 582, 583.

(67) Ibid., col. 1076.

Quod cum evenerit, nequaquam is qui episcopus factus est, quamvis religionem minuatur, habitum tamen religionis non mutat. Ad quam quidem religionem cum filii quoque sacerdotum transeunt, qui de adulterio parentum tantam infamiae labem trahunt, ut nec tonsuram ecclesiasticam suscipere permittantur, postquam monachi fuerint, tota illa labes sanctitatis lavacro deletur, ut deinceps per singulos ecclesiasticorum ordinum gradus usque ad episcopalem conscendant altitudinem. Quantum denique monachi clericis præemineant in meritis, ipsa ecclesiastica consuetudo testatur, cum videlicet in supplicatione litaniae dicatur ab omnibus : *Omnes sancti monachi et eremitarum, orate pro nobis. A nullis autem dici præsumitur : omnes sancti clerici, vel episcopi, seu canonici, orate pro nobis. Horum quippe nomina seu vita non ita ut illorum sanctitate præminent.*

Si igitur sic est, imo quia sic est, ut videlicet vita monastica sanctitate præmineat episcopali administrationi, sicut e converso ista illi præminet dignitate prælationis, nemo profecto est plus sanctitatem quam dignitatem appetens, qui hanc derelinquere, vel minuere propter illam velit. Sed fortassis, inquires, quia hoc inviti monachi onus suscipiunt, constricti videlicet obedientia prælatorum, et maxime pro lucro aliorum suæ religionis tolerant dispendium, eligentes magis mediocre meritum cum multis habere commune, quam magnum habere singulare. Atque utinam ita sit, ut inviti scilicet trahantur, et hac saltem intentione qua diximus, de monachis fiant episcopi pro salute scilicet aliorum; sicut e converso, ut dictum est, de episcopis nonnunquam monachi fiunt, qui propriæ student salutis. Sed profecto sicut credibile est eos, qui sponte de divitiis ad paupertatem transeunt, causa religionis id facere; ita verisimile iudicatur, si e converso fiat, ambitionis causa maxime peragi. Quod quidem qua intentione cœperint, vita sequens indicat; cum videlicet remissius ac mollius vivant episcopi, quam fecerant monachi, et delicatius se tam in cibis quam in vestimentis gerant. Quod qui non faciat, neminem videmus, et si quis hoc non fecerit, ut videlicet deliciis affluat, nec eas sentiat, supra hominem eum æstimamus; et forti animo se prædicant esse, qui ea quæ religioni maxime adversantur, et quæ alii pro religione dimittunt, cum religione possidere confidunt. Nec quicunque tales sunt, a tentatione Dei recedere videntur. Quid enim est aliud tentare Deum quam sponte periculo ingerere quod possit vitare? Verbi gratia, si quis flammis se injiciat, confidens se inde divina liberari virtute, a quo tamen periculo sibi cavere potest absque animæ suæ detrimento, id utique est Deum tentare. Quid autem divitiarum, vel sæculi sunt illecebæræ, nisi quædam flammæ vel incentiva vitiorum, quæ desideriis carnalibus animam æstuarè compellunt?

Quod si forte respondeas, te ad hoc onus per (68) *Patrol. tom. XI, col. 448.*

A obedientiam cogi, vel nec ullatenus te id posse recusare sine damno animæ tuæ; non facile tibi quoquam credendum arbitrator. Sed cum obedientiæ actionem opponis, illud omnes de te proverbium susurrare scias : *Satis catus novit cujus barbam lambit.* Et certe cum quis episcopus vel abbas sub nomine obedientiæ monachum ad episcopandum invitat, non utique diffidit ab impetratione suæ jussionis, etiam quando illum, cum hoc injungit, reluctari videt in verbis, et se ipsum tanquam indignum accusare, et nonnunquam qualescunque lacrymas fundere. Ita quippe naturaliter omnibus honoris ambitio insita est, ut cum quis ad eum pervenerit, quo se ante indignum censebat, modis omnibus sibi vindicare ac defendere contendit, et cum accusatur ut dignus depositione videatur, quantumcunque potest excusare se nititur, ut honorem susceptum retineat, quem antequam susciperet eo se indignum censebat. Ex quo liquidum est excusationem illam simulatoriam magis quam veram fuisse, et se amore magis quam coactione in hac prælatione præsidere. Notum quippe omnibus proverbium est : *Quæ sine amore possidentur, sine dolore amittuntur.* Sed, inquires, illud mihi beatus Augustinus objiciens (68) : « Qui famam suam negligit crudelis est; » addes etiam hoc plurimam afferre perniciem, si fictis criminibus mali bonos dejiciant, et prævaleat iniquitas sanctitati. Sed ab hoc, quidem periculo et famæ detrimento, eum qui vi ad episcopatum tractus est, facile sibi est providere; et quod cum amore non possidet, cum honore dimittere, nec ut sibi tollatur expectare. Si enim de suscepta prælatione debitam prælatis reverentiam aut subditis curam nolit impendere, et hoc exhibere modo quod revera invitatus tolleretur onus, tam famæ suæ quam animæ pariter consulere poterit. Quod si de sanctitate sua confidens æstimet se ad hanc administrationem melius quam cæteros posse sufficere, et hoc utique superbissimum est, et in illam Eliæ præsumptionem incidere, qua dicebat : *Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, et ego relictus sum solus, et quærent animam meam. Sed quid, inquit Apostolus, dicit ei divinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal (Rom. xi, 3, 5). Sic ergo et in hoc tempore reliquæ secundum electionem gratiæ factæ sunt salvæ, etc.*

Si ergo propheta tantum, unum se cæteris præferens, de hoc suæ præsumptionis temerario iudicio a Domino correptus est, quis nostrum, nullam prophetiæ gratiam adeptus, se aliis meliorem æstimare audeat, maxime cum id, juxta Regulam beati Benedicti, a proposito monasticæ religionis sit remotissimum? Unde illud est in præfata regula, capite 7, ubi de gradibus humilitatis monachum instruens, ait : (69) « Septimus humilitatis gradus est, si omnibus se inferiorem et viliozem non solum sua lingua pronuntiet, sed etiam intimo cordis credat affectu, »

(69) *Patrol. tom. LXVI, col. 396.*

humilians se et dicens cum Propheta : *Ego autem A se ad hanc administrationem digniorem æstimat, sum vermis, etc. (Psal. xxi, 7.)* Qualiter autem quislibet de congregatione assumptus inferiorem aliis se æstimare potest, et assentire eo loco se poni, quo melior se dignus sit. Aut quidem perniciosus est, alios se inferiores æstimare, et non audire Apostolum dicentem : *Tu quis es, qui iudicas alienum servum? (Rom. xiv, 4.)* Maxime cum et juxta Bedam, quæ dubia sunt in meliorem partem debeamus interpretari. Quod Apostolus quoque attendens, cum præmisisset : *(ibid.) Tu quis es, qui iudicas alienum servum? suo Domino stat, aut cadit, adjecit : Stabit autem, in meliorem videlicet partem dubium convertens. Quid denique periculosius, et in superbiam pronius quam alios inferiores se attendere, etiamsi inferiores et impares meritis videantur?* Unde et Pharisæus publicanum respiciens statim intumuit, et ex comparatione minoris magnum se æstimans, quæ habuerat merita perdidit; sic e converso publicanus de comparatione illius tanquam majoris per humilitatem excrevit in meritis *(Luc. x, 18 et seq.)* Nihil quippe ad superbiam ita nos trahit, sicut inferiores respicere, et quæ illis bona desunt in illis attendere. Nihil ita proficit ad obtinendam vel conservandam humilitatem, quemadmodum eos intueri, qui nos præcedunt in meritis, ut sciamus quid desit nobis, non quid desit aliis. Quod diligenter Apostolus considerans, Philippensibus scribens, ait : *Fratres, ego me nondum arbitror comprehendisse. Unum autem, quæ quidem retro sunt, obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum prosequor bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu (Philipp. iii, 13-15.)* Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus.

Quod ergo Dominus ad reprimendam superbiam consilium dederat, proponens nobis Pharisæi et publicani parabolam, ad hoc postmodum Apostolus proprio incitavit exemplo, dicens se nondum arbitrari se comprehendisse id ad quod tendit, hoc est, nondum se illius esse meriti quod desiderat adipisci. Quod quidem ut obtineat qualiter id possit, diligenter aperit, dicens se in hoc uno occupari, ut quæ retro sunt obliviscatur, et ad ea quæ ante sunt extendat se, hoc est hanc in operibus vel meritis hominum rationem habeat, ut quæ dignitate priora sunt ad exemplum imitationis aspiciat, non quæ posteriora sunt respiciat. *Nemo quippe, ut ipse Dominus ait, mittens manum ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei (Luc. ix, 62),* quia quisquis ad bona opera festinat, si deteriores respiciat se, et non meliores attendat, regni cælestis aditum sibi claudit, quia de comparatione minorum in suis meritis amplius confidit, sicuti Pharisæus ille, qui cum Abraham et superiores in meritis Patres aspiciere debuisset, publicanum respexit, quem inferiorem meritis æstimavit. Ita, fratres, cum quis de cætu monachorum ad episcopatum assumptus se cæteris tanquam inferioribus comparat, quibus

mirandum, valdeque mirandum est, si de sua electione cæteris reprobatis in elationem non incidat. Ut enim rhetoricæ complexionis argumentatione utar, quam cornutum syllogismum Hieronymus vocat, profecto aut meliorem se cæteris et ad hoc digniorem, æstimat, aut non æstimat. Si æstimat, quo magis ab humilitate monachi recedit, tanto deterius in elationem cadit, et eo ipso quo se meliorem credit, deteriolem efficit; si non æstimat, se videlicet cæteris ad hoc esse meliorem, sed vel æqualem aliis vel inferiorem, profecto nonnullum et in hoc periculum occurrit: si enim æqualem aliis, excidit a supraposito regulæ canonicæ quo præcipitur ad humilitatis custodiam, ut se cæteris inferiorem non solum pronuntiet voce, verum etiam teneat in corde; sin autem deteriolem, ut oportet, se æstimat, quanta sit præsumptio videat locum occupare melioris, et per ambitionem sacrilegium rapinæ committere. Denique cum Apostolus diligenter episcopum describens, dicat : *Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, doctorem, non cupidum, suæ domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Oportet autem illum et testimonium habere bonum ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat (I Tim., 3, 2), etc.*

Multa in descriptione illius, qui episcopali dignus sit electione, cura diligenti collegit, ex quibus pauca in hunc locum contulimus, sed ea quæ sufficere credimus his in excusationem sui prætere, qui se invitos ad episcopatum trahi profitentur. Si enim dixerint his, a quibus trahuntur, se apostolicam super hoc sententiam velle audire, et qualem eligi oporteat episcopum ab ipso cognoscere, cum recitata ex integro fuerit ab Apostolo prolata descriptio, nulla, ni fallor, reperiet, quibus se rationabiliter poterit excusare, quo magis Apostolum, imo spiritum Dei in eo loquentem, quam coactionem hominum sequi debeat. Quid est enim quod statim in ipsa fronte descriptionis præmisit *irreprehensibilem?* Quis de salute sua sollicitus, hoc audito, statim pedem non retrahat, et non magis illud alterius apostoli dictum attendat : *In multis enim offendimus omnes? (Jac. iii, 2.)* Quanto etiam diligentius illud est attendendum, quod secundo loco adjecit, *unius uxoris virum*, et post modum rationem supposuit, dicens, *habentem filios subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suæ, etc.* Consulens quippe probatas in sæculo personas de minoribus ad majora transferri juxta illud Dominicum : *Qui fidelis erit in minimo, fidelis erit et in majore (Luc. xvi, 10),* hoc potissimum præbet consilium, ut qui in matrimonio positi fuerant, et circa domesticam curam bene se gessisse probati sunt, quasi spiritalem uxorem ducant, et Dominicæ domus curam suscipiant. Quod et ipse Dominus proprio declaravit exemplo,

cum duodecim apostolos congregans, quorum episcopi locum obtinent, nullos aut paucos nisi conjugatos assumpsit. Et quamvis Joannem virginem magis quam Petrum copulam nuptiarum expertum, et domui suæ diu præpositum dilexerit, non tamen illum sicut istum Principem apostolorum constituit. Quo ergo quisque de monastico cœtu assumptus circa curam uxoris et domesticorum minus probatus est, magis ad episcopatum accedere trepidet. Qui etiam doctoris officium quanto minus est expertus, juxta illud Hieronymi (70) : « Monachus non doctoris, sed plangentis officium habet, qui se mundum lugeat, et Domini pavidus præstoletur adventum, » tanto magis ignorat quid populum doceat, qui a populo jam toto tempore sequestratus vixit. Denique quod ait Apostolus, quia oportet eum habere bonum testimonium, et ab his qui foris sunt, attendatis qui electus est de subjectione ad prælationem, de paupertate ad abundantiam translatus, quam difficile sit eum bonum testimonium retinere, ubi de ambitione major quam de religione subrepat opinio. Nemo autem mihi objiciat quod in antiquis temporibus multis de monastica religione ad episcopatum tractis, per eos Ecclesia in magnam fidelium messem et virtutum copiam excrevit. Scimus et nos ista, nec negamus cognita. Sed edocti de proximo tempora discernimus, et cum præteritis præsentia conferentes reperimus officium episcopi tanto nunc laudabilius et salubrius respui, quanto laudabilius et salubrius olim suscipiebatur. Tunc honorabile nomen episcopi, et salubre officium fuit : cum episcopi non tam honorem quam onus susciperent, nullis adhuc opibus Ecclesia ditata, sed assiduis tribulationibus afflictæ, quando in eam persecutione sæviante eos primum aut plurimum infideles persequerentur, quos in capite noverant constitutos. Nunc autem Ecclesia corporalem pacem adeptæ, sicut in primo De civitate Dei beatus meminit Augustinus (71), longe graviore expressione a vitiis intus sustinemus, quam tunc externis ab hostibus. Nunc enim libertate pessima, crapulæ et ebrietati et omni luxui vacantes, interfectores nostrarum efficitur animarum, sicut illi antea corporum, et civilibus quibusdam et intestinis bellis perit Ecclesia, sicut olim destructa est Roma. Tanquam enim ad dignitatem episcopi pertineat ita in divitiis abundare, sicut in prælatione perire, non aliter se digne censent episcopari, nisi splendidius et accuratius vivant, et obliiti cibarium panem, quo antea vescebantur, corde in Ægyptum revertentes de eremo, ollis carniū impudenter incumbant. Qui cum de apostolica dignitate gloriantur, pauperem eorum vitam et frugalitatem beatam omnino refugiunt, quam Dominus ipsis in fundamento constituens ait : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum* (*Matth.* v, 3). Quibus quidem verbis patenter ostendit, non per honorem

A prælationis, sed per onus voluntariæ paupertatis cælos promereri.

Quanta sit autem impudentia tales episcopos de monachiis factos habitum monachi retinere, et non monastice vivere, imo suæ professioni contraria prorsus agere, quis non videat quanta sit impudentia? Quis ignoret de talibus, ut verbis utar apostolicis, quia primam fidem irritam fecerunt (*I Tim.* v 12), et quam contrarii reperiantur sanctis Patribus similiter promotis? Non beatus Martinus asperitatem cilicii seu cibi pro prælatione mutavit episcopali. Quare in hoc officio non quæ sua essent, sed quæ Jesu Christi quærebat. Quis denique non miretur quod hoc tempore soliti sunt præsumere, ut videlicet Romam pergentes, cum necessitas exegerit aliqua ut ad summum pontificem vadant, ipsum quoque monasticæ religionis habitum deponant, quo liberius in via sub laicali habitu sæculariter vivere audeant, et simulatione pessima se id esse quod sunt tam rem quam voce mentiantur. Qui nec clericatus signa retinentes, comam pariter et barbam nutriunt, quo facilius intuentes fallant, atque tutius sub habitu leccatorum, leccaciter se gerant, ut tam a monachi quam episcopi proposito apostatantes, nec monachi meritum habeant, nec episcopi reverentiam servent. Quos prædictus onager noster tanto amplius accusat, quanto perfectius sine professione monasticæ religionis monachum exhibuit, et episcopali dignitati austeritatem hujus vitæ præposuit. Cui nec a Domino gratia miraculorum est collata, quo magis frequentiam populi declinaret, cum ipse, sicut in Joanne scriptum est, nullum fecerit signum (*Joan.* x, 41). Quæ quidem gratia quantum quieti et humilitati monachorum sit noxia, ille diligenter attendebat, quem Posthuvianus de peregrinatione sua scribens, in exemplum hujus gratiæ non appetendæ, imo summopere nobis fugiendæ ad medium deduxit. Cujus sanctitas cum inter cætera in expellendis dæmonibus singularem gratiam esset adeptæ, et de hoc se inquietari, tam hominum frequentia quam vana gloria videret, rogavit Dominum, ut ipsis dæmonibus, quos expellebat, in seipsum potestatem daret, simulque his fieret videlicet mensibus, quos ab hac opprobria curabat. Quod cum impetrasset a Domino, correptus est a dæmone, tentus in vinculis, omnia illa quæ energumeni solent ferre perpressus. Quinto demum mense purgatus est, non tamen dæmone, sed, quod illi erat utilius atque optatius, vanitate. « Sed mihi, inquit Posthuvianus, ista replicanti nostra infelicitas, nostra occurrit infirmitas. » Quis enim nostrum est, quem si unus homunculus humilis salutariter, aut fatuus, atque adulantibus verbis femina una laudaverit, non continuo elatus sit superbia, non statim inflatus sit vanitate? Aut etiamsi non habeat conscientiam sanctitatis, tamen quia vel stultorum adulatione, aut fortassis errore, san-

(70) Patrol. tom. XXIII, col. 351.

(71) Patrol. tom. XLI, col. 21, 22.

ctus esse dicatur, sanctissimum se putabit? Jam vero si ei munera crebra mittantur, Dei se magnificentia asserit honorari, cui dormienti atque resoluta necessaria conferantur. Quod si vel de modico ei aliqua virtutis signa succederent, angelum se putaret. Cæterum cum neque opere, neque virtute conspicuus sit, si quis clericus fuerit effectus, dilat continuo simbrias suas, gaudet salutationibus, inflatur occursionibus. Ipse etiam ubique discurrit. Et qui ante pedibus aut asello ire consueverat, spumæ equo superbus invehitur. Parva prius ac vili cellula contentus habitare, erigit celsa laquearia, construit multa conclavia, sculpsit ostia, pingit armaria, vestem respuit grossiorem, indumentum molle desiderat, atque hæc charis viduis, ac familiaribus mandat tributa virginibus. Illa ut birrum rigentem, hæc ut fluentem textat lacernam. Verum hæc mordacius describenda beato viro Hieronymo relinquamus.

Quid ad hæc illi dicturi sunt, quos hoc tempore in tantum vidimus præsumere, ut de solitudine ad turbas procedentes, sicut de ficto religionis nomine tumebant, ita et de simulatione miraculorum gratia videri mirabiles appetebant? Omitto contactus et benedictiones aquarum, quas languidis in poculum dirigebant, ut sic curarentur, contrectationes vel consignationes membrorum, ut dolores infirmantium expellerent, eulogias in panibus fractas, et ad infirmos destinatas. Ad majora veniam, et summa illa miracula de resuscitandis quoque mortuis inaniter tentata. Quod quidem nuper præsumpsisse Norbertum, et coepistolium ejus Farsitum mirati fuimus, et risimus: qui diu pariter in oratione coram populo prostrati, et de sua præsumptione frustrati, cum a proposito confusi deciderent, objurgare populum impudenter cœperunt, quod devotioni suæ et constanti fidei infidelitas eorum obsisteret. O caecitas incautorum! o excusatio frivola inexcusabilium! Aliquos aliquando in talibus decipere possunt, sed, juxta Veritatis assertionem, nihil occultum quod non reveletur (*Luc. viii, 17*), et, juxta Hieronymi sententiam, falsus rumor cito opprimitur. Non ignoramus astutias talium, qui cum febricitantes a lenibus morbis curare præsumunt, pluribus aliqua vel in cibo vel in potu tribuunt ut curent, vel benedictiones vel orationes faciunt. Hoc utique cogitant, ut si quoquomodo curatio sequatur, sanctitati eorum imputetur; sin vero minime, infidelitati eorum vel desperationi ascribatur.

Tale consilium quidam sæcularis astutus cuidam pauperculæ sibi notæ fertur dedisse. Cum enim illa, ut dicitur, ad paupertatem nimiam devenisset, et a prædicto viro elemosynam postularet, miratus ille quod eam mendicantem videret, quam antea noverat abundantem, dedit ei tandem consilium, ut se medicari scire simularet, et herbas quascunque colligeret, et ægrotantibus inde curationem præpararet. et hac arte sibi victum quæreret. Addebat enim,

dicens quod si alicui pro medicamine aliquid daret, et sanitas quacunque de causa inde aliquo curato sequeretur, ille sanatus hanc curationem ejus medicinæ deputans, multos exemplo sui ad medicamenta illius invitaret, et sic in brevi magnum sibi nomen medicinæ acquireret; quæ cum in aliquibus medicamentis suis efficaciam non haberet, morbo id imputaretur, quod incurabilis esset, et contra mortem nihil medicamenti vires posse. Quid plura? fallaci homini ut multos falleret acquievit illa, et magna tandem in opinione hominum de virtute medicamenti habita est. Sic isti de miraculis præsumentes, sicut illa de medicaminibus, quodam simulationis pallio se ornantes, multarum febriculæ curationem præsumunt, ut cum in aliquibus quocunque casu sanitas consequatur, hoc eis imputari possit. Cum vero in aliquibus defecerint, infirmæ fidei hominum ascribatur, qui digni non fuerant ut hæc beneficia suscipere aut etiam viderent.

Nonnulli quoque de nomine religionis gloriantes, cum gratiam miraculorum assequi non valent, ut hinc maxime religio ipsorum comprobetur, hoc ad consolationem suam afferre solent, non jam hoc tempore, quo fides corroborata est, miracula sic esse necessaria quomodo quondam in primitiva Ecclesia. Ad quod etiam testimonium de Apostolo inducentes, dicunt: *Lingvæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus, prophetiæ autem non infidelibus, sed fidelibus (I Cor. xiv, 22)*. Sicut ergo cuilibet genera linguarum collata subito pro signo habentur apud infideles, et cum admiratione magna ab eis quasi magnum quid suscipiuntur, ut his tanquam miraculis ad fidem moveantur, ita et quæcunque miracula infidelibus potius quam fidelibus necessaria dicunt: ideoque hoc tempore his, qui inter fideles conversantur, hanc signorum gratiam non esse necessariam, qua illi fideles efficiantur qui jam fideles sunt. Sed profecto cum fides sine operibus mortua sit (*Jac. ii, 20*) et servus sciens, et non faciens voluntatem Domini sui multis vapulet plagis (*Luc. xii, 47*), non minus propter opera quam propter fidem conferenda, hoc etiam tempore necessaria videntur miracula. Sed nec adhuc infidelium tam hæreticorum quam Judæorum sive gentilium nobis copia deest. Ad quorum conversionem faciendam, vel oppugnationem reprimendam, non minus miracula nunc quoque sicut olim necessaria videntur. Sed quia non sunt qui hanc promeruerint gratiam, nec tam ad salutem aliorum quam ad ostentationem sui quisque eam desiderat, jamque omnino fides illa perit, de qua Salvator ait: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicitis huic monti ut se transferat, et transferet (Luc. xvii, 6)*, cessantur penitus illa miraculorum beneficia, quæ prædictus onager, quamvis his indignus non esset, respuit, et qui digni non sunt, appetunt et impudenter simulant. Qui denique clamorem exactoris non audiens, et in montanis virentia quæque per-

quirens, quanto hæc amplius ad gloriam suam perregit, tanto hæc magis ad ignominiam nostram convertit. Quis enim tam insatiabilis vel importunus exactor, quomodo venter monachorum vel potius Epicureorum porcorum, de qualibus quidem illud Horatianum (72):

*Me quoque jam nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.*

Quilibet in sæculo macilenti, cum ad vivaria monasticorum claustrorum pervenerunt, ita in brevi dilatati ac impinguati fiunt, ut si post modicum tempus eos visites, vix agnoscere queas. Inter mille laicos, si paucos adhibeas monachos, plures in eis pingues, plures nitidos, plures ex nimio calore inebriatos, sæpius capitis calvos reperies.

SERMO XXXIV; (73-74).

IN NATALI INNOCENTUM.

Si ad corporalem aspiciamus pacem hodierna passio Innocentum prima professata est quam verum fuerit, quod ipsa Veritas postmodum ait: *Nolite putare quia veni pacem mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium* (Matth. x, 34). Etsi enim adventus ejus pacem maximam mundo dederit, bellis prioribus sub Augusto finitis, nequaquam ipse sibi hanc præstitit quam omnibus contulit. Quod quidem non sine magna dispensatione factum esse credimus, ut in ejus scilicet persecutione tam cito inchoata singuli fideles in propria se maxime consolarentur, quam et ipse Dominus consolationem discipulis anteponens: *Mementote, inquit, sermonis mei, quem ego dixi vobis: non enim est servus major domino suo; si me persecuti sunt et vos persequentur* (Joan. xv, 20). Bene autem ab ipsa statim infantia Christi persecutio ejus est incepta et in infantibus debacchata ut tanto irrationabilior comprobetur, quod tam crudelis innocentiam manifestam prosequitur, ut prius imperatur supplicium quam patrandi facultatem ætas habeat. Ne quis forte Dominum crudelitatis arguat quod ipse persecutionem declinans in Ægypto latuerit, nec ab ea innocentiam infantum liberare decrevit, sciat hoc Dominicæ pietati magis imputandum esse. Quis enim nesciat eos qui tunc occisi sunt quandoque morituros, aut quis certus sit eos, si non interficerentur, fuisse salvandos, de quorum salute neminem fidelium nunc constat dubitare? Quod eum id sola gratia Dei eis absque aliquibus eorum meritis collatum sit, quis non pietatem Dei magis commendat quam crudelitatem accuset? Ipse denique mortis cruciatus tanto in eis levior exstitit, quanto momentaneus et improvisus magis fuit. *Videns Herodes, inquit evangelista, quoniam illusus esset a Magis, iratus est valde, et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, etc.* (Matth. ii, 16). Illusus a Magis occidit innocentes qui illudere nec peccare

(72) *Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum.*
(HORAT. Epist. lib. 1, cap. 4, vers. 15, 16.)

A poterant. An illusum te, imple, credis quia dolum conceptum perficere nequis, et ordinationem Dei tuo scelere prævenire non permitteris, et prius illudere quam illudi, seducere quam decipi, fraudem inferre quam errorem pati? Usque adeo insensibilis factus es, ut quem justitia non reprimat, humanitas non commovet, ut his quos innocentes non dubitas parcere nequeat crudelitas? Insanus in alios factus, in te ipsum crudelior es repertus, qui dum Filium Dei persequeris, tuorum filios occidis; nec ipse filius tuus a tantæ malitiæ crudelitate persistit immunis. Quo quidem cum cæteris interfecto, illusionis tuæ crudelitas incomparabilis in ludum proverbii conversa, titulum tibi quem merueras inscriptum dereliquit, non a Pilato, ut titulus Domini in ejus honorem compositus, sed ab Augusto in illusionis tui perpetua promulgatum. Unde et Macrobius, *Saturnaliorum* libro II de Augusto et jocis ejus inter cætera sic meminit: « Cum audisset inter pueros quos in Syria rex Judæorum Herodes in tribunatu jussit interfici, filium quoque ejus occisum, ait: « Melius est Herodis porcum esse quam filium. » Credebat quippe Augustus ipsum etiam Herodem regem Judæorum more populi sui a carne abstinere porcina, et ob hoc eum nequaquam porcos occidere velle, a quorum usu decreverat abstinere. »

Utrum vero hoc scienter an per ignorantiam ad generale edictum regalis imperii sit factum, non satis ex prædictis verbis liquide apparet. Potuit quippe fieri, ut qui pro uno turbatus infante, ab omnibus verebatur, suum quoque filium suspicaretur, per quem regnum amitteret, vel in eo dolorem aliorum leniri crederet, et ob hoc etiam ipsum occidi furor immoderatus præciperet, ut sic sceleris immensitas in admiratione sui cunctos commoveret. Quod si, eo ignorante, divino judicio, quacunque occasione id actum sit, benedictus Deus qui impii gaudium retorsit in ipsum, et quam a proprio Filio [necem] avertit, in maledictum germen nequissimum convertit. Quem denique divina ultio in tantam insaniam dejecit, ut cum ipse miserabilis mortis cruciatus ferre non posset, proprias sibi inferret manus, ut qui tot innocentem vitam eriperat, ipse suam, non alius, eripere mereretur. A Magis illusus, ab Augusto delusus, a se ipso interfectus, quas pœnas meruit, tam vitæ perversitate quam perversitatis suæ fine patenter edocuit. Neminem malitiæ suæ præconem tam certum habuit quam se ipsum.

Quod ejus tempore Christus nasceretur prophetia prædixerat, quod ejus fraude Christus perderetur malitia ejus disponebat. Completum est quod prophetia dixit, non quod dolum cogitavit; non enim furere permissus, nisi prius in Ægyptum Christus infans esset transmissus. Cum occultatus Christus

(73-74) Ex codice ms. cœnobii S. Mariæ ad Eremitas Einsiedlensis. EDIT. PATR.

in Ægypto, filius Herodis remanet in regno. Qui utique si cum Christo transisset, nequitiam pariter patris vitasset. Sed in quo regno? Christi potius quam Herodis alienigenæ. Scriptum quippe de Christo est: *In propria venit, et sui eum non receperunt* (Joan. 1, 11). Parum est quod dixi: *Non receperunt*, imo eum expulerunt. De Judæa in Ægyptum translatus, quasi de proprio ad alienum migrans regnum, tutus in alieno persistit regno. Dum filius Herodis jugulatur in paterno, patrem filius hostem sustinuit, quia servus Dominum non cognovit. Filius pro filio traditus est, filius Herodis pro Filio Dei. Traditus est ad mortem non ab hoste, sed a patre, ut ex morte filii maxime patris crudelitas innotesceret. Reservatur ad vitam Filius Dei in quo vita omnium constituta fuerat, sicut ipsemet ait: *Ego sum via et veritas et vita* (Joan. xiv, 6). Non erat in manu hominis mors Dei, nec terrenus rex poterat prævalere cœlesti; cœlestis est terrena disponere, non terreni cœlestia. Quantum voluit ille, quievit iste; at ubi permissus furere, est aggressus. Quod diligenter evangelista describens, cum ad imperium angeli puer in Ægyptum de Judæa translatus fuisset: *Tunc, inquit, Herodes videns quoniam illusus esset a Magis, etc.* (Matth. 11, 16). Tunc quidem, non ante illusionem advertere permissus est. Quod vero dicitur pueros occidisse a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis (ibid., 17), nec solum in Bethlehem unde audierat prophetiam, verum et in omnibus finibus ejus, magnitudo sceleris exaggeratur, sic ut loco natalitatis, ita et temporum ætati crudelitas adderetur iniquitate occisionis. Nonnullam tamen quæstionem habens quod dicitur a bimatu, hoc est a duobus annis, et infra, per tempus quod exquisierat a Magis. Si enim illi, ut Chrysostomus super Matthæum ex scriptura quadam refert, in protectione sua biennium consumpserunt, magis depressisse tempori quam addidisse visus est Herodes. Constat quippe Magos ante biennium illud stellam vidisse, cujus apparitione proficisci cœperunt. Si ergo Herodes ab eo quod didicit a Magis stellam apparuisse biennium computaverit, plus quam integrum annum depressit de tempore, cum videlicet constet hanc occisionem nequaquam peragi, nisi post anni revolutionem quam nos hodie hujus interfectionis passionem recolimus. Ut ergo tempori quoque sicut et loco crudelitas adderetur, intelligendum nobis videtur, ut est, a duobus quoque annis supra stellæ apparitione et deinceps usque ad interfectionis diem.

Quod vero de completionem prophetiæ tunc facta dixit evangelista magis ad mysterium quam ad historiam referendum est. Illud quippe juxta historiam de persecutione Nabuchodonosor in Jeremia constat prophetasse; quæ quia futuram Ecclesiæ

A persecutionem quæ hodie incepit, figurabat in mysterio, et impletum quod in historia erat prædictum. Rachel quam post Liam Jacob accepit, Ecclesia est quæ a tempore Joannis Synagogæ successit. Quæ quidem, ab adventu Christi, crebris passionibus afflicta, primum in infantibus hodie est passa. Sed nondum quia per Dominicam passionem et hostiæ veræ oblationem regnum cœlorum nobis fuerat reseratum, compassio Ecclesiæ de istis primis martyribus consolationem non accepit, quos a regno Dei differre cognoscit. Non vult ergo consolari, quia nondum sunt isti quos compassionis affectu materno deplorat, intelligens eos nondum habere verum esse, quandiu exclusi a beatitudine, nec adhuc in eo sunt statu ad quem creati fuerunt ac prædestinati. Unde etiam provide a sanctis Patribus institutum est ut hæc Innocentium solemnitas non ita, ut cæterorum martyrum Natalitia, voces illas exultationis habeat, *Te Deum laudamus, Gloria in excelsis Deo, Alleluia* in missa. Non enim Natalitia sanctorum proprie dicenda sunt, nisi quando qui in terris sunt nati, in cœlo meruerunt renasci. Hic igitur natalitia sunt hominum, ibi natales sanctorum, quia hic per humanæ naturæ conditionem nascimur miseriis, ibi per sanctitatis gratiam perpetuis renascimur gaudiis. Nec tam nativitas ista deputanda est nativitati quam morti, ubi de paradiso ejecti cadimus per culpam, ut inferiores ad paradysum resurgamus per gratiam. Tunc ergo Rachel tempus habuit mœroris, sed nunc jam adepta tempus consolationis. Quæ tunc flevit ad inferos descendentes, nunc super eos gaudeat cum Christo regnantes. Attendat Dominicam consolationem in his quoque jam completam: *Amen, amen, dico vobis quia plorabitis et flebitis vos: mundus autem gaudebit, vos vero contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium* (Joan. xvi, 20). Quid enim mundus, nisi Herodes et cæteri mundi amatores? Gavisus est Herodes, completa nequitia sua de morte Innocentium prædicta, quasi jam mundum quietus haberet, qui cœlestem Regem occidisset, et risit deceptus, potius quam securus. Flevit Rachel, compassione filiorum afflicta. Nunc autem omnibus in contrarium conversis, hæc perenniter gaudet de suis, sicut ille cum suis sine fine mœret. Per omnia benedictus Deus qui impios tradidit et innocios salvavit; qui, ut quodam loco beatus meminit Hieronymus, adeo misericors et benignus est, ut quos non potest salvare justitia, salvet misericordia, et invitis quoque beneficia et ingratis gratiam largiatur, sicut specialiter hæc severitas testatur. Unde spes maxima sanctorum meritis repromittitur, si tanta perceperunt ex gratia, quorum nulla præcesserunt merita. Super omnia benedictus Deus. Amen.